

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
VERSLO IR VIEŠOSIOS VADYBOS KATEDRA

Laura RIMAITĖ

Viešojo valdymo studijų programos studentė

**UŽMIESČIO VIETOVĖŲ SISTEMINĖ KAITA:
KURTUVĖNŲ RELAKSACINIO IR KULTŪROS
KOMPLEKSO ATVEJIS**

Magistro baigiamasis darbas

Šiauliai, 2018

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
VERSLO IR VIEŠOSIOS VADYBOS KATEDRA

Laura RIMAITĖ

**UŽMIESČIO VIETŲVIŲ SISTEMINĖ KAITA:
KURTUVĖNŲ RELAKSACINIO IR KULTŪROS
KOMPLEKSO ATVEJIS**

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, Viešasis administravimas (612N70006)

Darbo vadovai:
Prof. dr. Jonas JASAITIS
Prof. dr. Teodoras TAMOŠIŪNAS

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu Viešojo administravimo magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas.

(Studentės parašas)

Rimaitė, L. (2018). Užmiesčio vietovių sisteminė kaita: Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso atvejis. Universitetinių magistro studijų Viešojo administravimo programos baigiamasis darbas. Baigiamojo darbo vadovai prof. dr. J. Jasaitis, prof. dr. T. Tamošiūnas. Šiaulių universitetas, Verslo ir viešosios vadybos katedra, 102 p. (127 p.).

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe analizuojama užmiesčio vietovių sisteminė kaita: Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso atvejis.

Darbą sudaro trys pagrindinės dalys – teorinė, tyrimo metodikos ir empirinė.

Teorinėje darbo dalyje pateikta užmiesčio raidos samprata, remiantis *kaimo plėtros, vystymo ir vystymosi* sąvokomis, koncentruojantis į *tvarią kaimo plėtrą*. Konceptualizavus regioninę politiką identifikuoti labiausiai atsiliekančios regionai ir kurorto zonos sėkmę lemiantys veiksniai. Išanalizavus užmiesčio raidą socialine, ekonomine, vietos identiteto ir jo vystymosi sąveikos ryšių prasme nustatyti užmiesčio vietovių konkurencinio pranašumo įgijimo šaltiniai žinių visuomenėje. Identifikuotas užmiesčio vietovių funkcijos ir atlikta kaimišųjų vietovių sisteminės kaitos modelių analizė, išanalizuotas neoendogeninis kaimo vystymosi modelis, kuriuo remiantis sukonstruotos pusiau struktūruoto interviu klausimyno gairės, Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriantiems veikėjams.

Tyrimo metodikos dalyje pateikiama tyrimo strategija, loginė schema, tyrimo metodai ir organizavimas, identifikuojami kokybinio ir kiekybinio tyrimo tikslai.

Empirinėje darbo dalyje atlikta Kurtuvėnų bendruomenės narių anoniminė anketinė apklausa, kuria siekta atskleisti požiūrį į dabartinę gyvenimo kokybę ir veiksnius, galinčius lemti miestelio augimą ir padidinti jo patrauklumą, panaudojant vietinius gamtos ir žmogiškuosius išteklius. Atliekant pusiau struktūruoto interviu analizę, siekta palyginti gautus rezultatus ir atskleisti Kurtuvėnų vietovės konkurencinį identitetą, galimybes ir potencialą, taip pat pateikti, Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriančių veikėjų, numatomas vietovės tobulinimo kryptis ir Kurtuvėnų vietovės viziją. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai atlieka: Kurtuvėnų regioninio parko direkcija, Kurtuvėnų bendruomenė, Bubių seniūnija ir Šv. Apaštalo Jokūbo parapija, kurie kuria vietovės konkurencinį identitetą ir pritraukia lankytojus ir turistus. Kurtuvėnų miestelis identifikuojamas kaip išskirtinė strateginė vietovė kultūros, laisvalaikio ir pramogų plėtrai, galintis tapti laisvalaikio, pramogų, amatų kultūros sostine Šiaulių kraštui, įkuriant Kurtuvėnų relaksacinį ir kultūros kompleksą.

Pagrindinės sąvokos: užmiesčio vietovių sisteminė kaita, kaimišųjų vietovių sisteminės kaitos modelis, teritorinis konkurencingumas.

Rimaitė, L. (2018). Systemic Change in the Suburban Areas: Case of the Kurtuvėnai Relaxation and Cultural Complex. University master's studies public administration program final paper. Advisors of the final work J. Jasaitis, prof. dr. T. Tamošiūnas. Šiauliai University, Department of Business and Public Administration, 102 p. (127 p.).

SUMMARY

The Master's thesis analyzes the systematic change of suburban areas: the case of the Kurtuvėnai Relaxation and Cultural Complex.

The work consists of three main parts: the theoretical, the research methodology and the empirical.

The theoretical part of the paper presents the concept of suburban development based on the concepts of *rural development, expansion and evolution*, focusing on *sustainable rural development*. Conceptualization of regional policy identifies the most lagging regions and the factors determining the success of the resort area. After having analyzed the development of the countryside in terms of social, economic, local identity and its development interactions, the sources of the acquisition of competitive advantage of suburban areas in the knowledge society are identified. The functions of suburban areas have been identified and the analysis of the systemic changes of rural areas has been carried out, neoendogenic model of rural development has been analyzed, based on which semi-structured interview questionnaire guidelines were developed for the actors creating the identity of Kurtuvėnai.

The research methodology section presents the research strategy, logical scheme, research methods and organization, identifying the objectives of qualitative and quantitative research.

In the empirical part of the work, anonymous questionnaire survey of the members of the Kurtuvėnai community was carried out, aiming to reveal attitude to the current quality of life and factors that could lead to the growth of the town and increase its attractiveness through the use of local natural and human resources. In the analysis of semi-structured interviews, the aim was to compare the results obtained and to reveal the competitive identity, opportunities and potential of the Kurtuvėnai area, as well as to provide the directions of improvement of Kurtuvėnai district area foreseen by the identity creating actors and the vision of the Kurtuvėnai area. The results of the research revealed that the Kurtuvėnai Regional Park Directorate, the Kurtuvėnai Community, the Būbiai Eldership and the St. Apostle Jacob Parish make the largest influence upon Kurtuvėnai development, creating the area's competitive identity and attracting visitors and tourists. The town of Kurtuvėnai is identified as an exclusive strategic area for the development of culture, leisure and entertainment, which can become the capital of leisure, entertainment and craft culture for Šiauliai region, by creating relaxation and cultural complex of Kurtuvėnai.

Keywords: systemic change of suburban areas, model of systemic change in rural areas, territorial competitiveness.

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
Pagrindinės sąvokos	8
ĮVADAS	10
1. Užmiesčio vietovių sisteminės kaitos teoriniai ir politiniai pagrindai	16
1.1. Kaimo ir užmiesčio vietovių politika	16
1.1.1. Užmiesčio vietovių raidos teorinė apibrėžtis.....	16
1.1.2. Kaimo plėtros potencialas	20
1.1.3. Kaimo plėtros politika ir prioritetinės kryptys	23
1.1.4. Kaimo plėtros politikos atspindžiai naujausiuose partijų planuose.....	26
1.2. Lietuvos regioninė plėtra ir užmiesčio vietovių ypatumai	28
1.2.1. Regioninė plėtra, šiuolaikinė miesto ir užmiesčio partnerystė	28
1.2.2. Žemo urbanizacijos lygio vietovių kurortinės zonos kūrimo sėkmę lemiantys veiksniai .	35
1.2.3. Užmiesčio lyderiai - kaimo bendruomenės, kuriančios identitetą ir konkurencingumą ...	37
1.2.4. Vietovės identiteto kaita žinių ir kūrybos visuomenėje	41
1.3. Užmiesčio vietovių sisteminės kaitos modeliai.....	45
2. Užmiesčio vietovių sisteminės kaitos tyrimo metodologija	50
2.1. Tyrimo strategija	50
2.2. Loginė schema.....	51
2.3. Tyrimo metodai ir organizavimas	52
2.4. Tyrimo etika	58
3. Užmiesčio vietovių sisteminės kaitos rezultatų analizė: kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso atvejis	60
3.1. Kurtuvėnų vietovės situacijos analizė	60
3.1.1. Išorinių veiksnių PEST analizė	60
3.1.2. Vidinių veiksnių analizė	62
3.1.3. Kurtuvėnų vietovės SSGG analizė	64
3.2. Kurtuvėnų bendruomenės narių anketinės apklausos rezultatų analizė ir interpretacija.....	66
3.2.1. Kurtuvėnų bendruomenės narių charakteristika	66
3.2.2. Vietos institucijų įtaka gyvenimo kokybei	71
3.2.3. Esamos situacijos identifikavimas.....	73
3.2.4. Kurtuvėnų vietovės tobulinimo kryptys	74
3.3. Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriančių veikėjų interviu rezultatų analizė ir interpretacija.	77
3.4. Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo prioritetai	85
3.4.1. Aktyvi, kūrybinga ir atsakinga Kurtuvėnų bendruomenė (žmogus ir visuomenė)	86
3.4.2. Partnerystės ryšiai ir bendradarbiavimas su vietos partneriais, pritraukiant naujų investicijų ir įgyvendinant naujus tikslingus projektus (ekonomika).....	88
3.4.3. Išplėtotą Kurtuvėnų relaksacinę zoną ir etnokultūros identitetą (aplinka)	90
IŠVADOS.....	93
REKOMENDACIJOS	96
Literatūra	98
Priedai.....	103

LENTELĖS

1 lentelė	Užmiesčio vietovių funkcijos	18
2 lentelė	Programos, skirtos kaimo plėtrai ir vystymui	20
3 lentelė	Tikslinių teritorijų plėtra 2014 - 2020 m.	22
4 lentelė	Programų, strategijų ir sutarčių analizė skirta užmiesčio vietovės raidai	24
5 lentelė	Skuro lygis pagal gyvenamąją vietą.....	28
6 lentelė	Kaimo politikos modeliai XX ir XXI amžiuje	32
7 lentelė	Kurortinio gydymo vietovių stiprybės	35
8 lentelė	Rekomendacijos savivaldybėms, norinčioms gauti kurorto ar kurortinės vietovės statusą ..	36
9 lentelė	Kaimo socialinės infrastruktūros sistemos pagrindiniai elementai	38
10 lentelė	Kaimo ir užmiesčio vystymosi teritorinis konkurencingumas	39
11 lentelė	Vietovės identiteto ir jo vystymosi sąveikos ryšiai	43
12 lentelė	Skirtingi kaimo vystymosi modeliai	46
13 lentelė	Kaimiškųjų vietovių sisteminės kaitos modeliai	47
14 lentelė	Tyrimo strategijos pristatymas	50
15 lentelė	Anketinio klausimyno struktūra	54
16 lentelė	Neoendogeninis kaimo vystymo modelis	55
17 lentelė	Interviu klausimyno struktūra	56
18 lentelė	Šiaulių rajono Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriantys veikėjai, turintys didžiausią įtaką vietos raidai	57
19 lentelė	Kurtuvėnų bendruomenės inicijuotos plėtros SSGG analizė	64
20 lentelė	Institucijų įtaką Kurtuvėnų raidai.....	71
21 lentelė	Socialinės grupės, kurios kelia daugiausia rūpesčių Kurtuvėnų gyventojams.....	73
22 lentelė	Aktyvaus poilsio galimybes Kurtuvėnuose.....	73
23 lentelė	Įmonės ar įstaigas, kurias galima sukurti Kurtuvėnų gyvenvietėje.....	74
24 lentelė	Kurtuvėnams reikalingų pokyčių sritys	76
25 lentelė	Modelio parametras: esamos situacijos identifikavimas.....	77
26 lentelė	Modelio parametras: Kurtuvėnų identitetas	79
27 lentelė	Modelio parametras: Vietos infrastruktūra	80
28 lentelė	Modelio parametras: Vietos partnerystė	81
29 lentelė	Modelio parametras: Rekomendacijos Kurtuvėnų miestelio tobulinimui	82

PAVEIKSLĖLIAI

1.	pav. Gyvenimo kokybės komponentai.	18
2	pav. Planavimo dokumentai – pokyčiai 2007-2013 m. ir 2014-2020 m.	22
3	pav. Lietuvos apskričių BVP vienam gyventojui, proc. nuo Lietuvos vidurkio 2015 m.	29
4	pav. Lietuvos kurortai.	30
5	pav. Žemės ūkis, ūkio diversifikacija ir ūkininko veiklos įvairovė.	33
6	pav. Vietovės identiteto ir jos vystymosi sąveikos bei ryšių atvejai.	43
7	pav. Vietovės konkurencinio pranašumo formavimosi modelis.	44
8	pav. Neoendogeninio kaimo vystymosi modelio ir tinklaveikos vieta kitų modelių atžvilgiu.	46
9	pav. Magistro darbo loginė schema. Šaltinis: sudaryta darbo autorės.	51
10	pav. Kurtuvėnų bendruomenė ir jos partneriai.	63
11	pav. Kurtuvėnų miestelio gyventojų pokytis.	64
12	pav. Bendruomenės narių pasiskirstymas pagal amžių.	66
13	pav. Bendruomenės narių pasiskirstymas pagal išsilavinimą.	67
14	pav. Bendruomenės narių pasiskirstymas pagal užimamas pareigas.	67
15	pav. Bendruomenės narių pasiskirstymas pagal darbinės veiklos sritis.	68
16	pav. Galimybė susirasti bendruomenės narių profesinį pasirengimą atitinkantį darbą Kurtuvėnuose.	69
17	pav. Bendruomenės narių darbo vieta.	69
18	pav. Gyventojų skaičiaus pokyčiai Kurtuvėnuose.	70
19	pav. Gyventojų sudėtis pagal amžių Kurtuvėnuose.	70
20	pav. Bendruomenės narių gyvenimo kokybė Kurtuvėnuose.	72
21	pav. Bendruomenės narių saugumas Kurtuvėnuose.	72
22	pav. Bendruomenės narių vertinimas dėl kurortinės ir sanatorinės paskirties centro – Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso idėjos.	75

Pagrindinės sąvokos

Bendruomeninė organizacija – asociacija, kurios steigėjai ir nariai yra gyvenamosios vietovės bendruomenės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai (jų atstovai) ir kurios paskirtis – per iniciatyvas įgyvendinti viešuosius interesus, susijusius su gyvenimu kaimynystėje (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, Žin., 1994, Nr. 55-1049).

Bendruomenių verslumas – tai savarankiškumo pajėgumo išraiška, kaip žinojimas ir gebėjimas stiprinti ir vystyti fizinę bei socialinę infrastruktūrą, garantuojančią kaimo vietovės plėtros ekonominį gyvybingumą (Korshing, Allen, 2004).

Darni plėtra – teritoriniai ir kiekybiniai socialiniai, ekonominiai, aplinkosauginiai pokyčiai atspindintys darnumo koncepciją (Atkočiūnienė, 2013,b).

Gyvenimo kokybės sudedamosios dalys – materialinė aplinka, asmens saugumas, aplinkos kokybė, populiacijos sveikatos kokybė, išsilavinimo kokybė, saviraiškos galimybės ir moralinis psichologinis klimatas. (Ruževičius, 2013).

Etninė kultūra – iš kartos į kartą perduodama ir nuolat atnaujinama kultūros vertybių visuma, padedanti išlaikyti tautinį tapatumą bei savimonę ir etnografinių regionų savitumą. (Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas, Žin., 1999, Nr. 82-2414).

Gyvenamosios vietovės bendruomenė – savivaldybės gyvenamosios vietovės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai, susieti bendrais gyvenimo kaimynystėje poreikiais ir interesais ir tenkinami šiuos poreikius ir interesus veikiantys įvairiomis tiesioginio dalyvavimo formomis (susirinkimas, viešas svarstymas, apklausa, veikla per savo atstovus, bendruomeninės organizacijos ir kt.) (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, Žin., 1994, Nr. 55-1049).

Kaimo bendruomenė – kaimo vietovės gyventojai, susieti bendrais gyvenimo kaimynystėje poreikiais ir interesais. Kaimo bendruomenė, siekianti gauti finansinę paramą, turi Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymo arba Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo nustatyta tvarka įsteigti bendruomeninę organizaciją, kurios paskirtis – per iniciatyvas įgyvendinti viešuosius interesus, susijusius su gyvenimu kaimynystėje (Lietuvos Respublikos Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas, Žin., 2002, Nr. 72-3009).

Kaimo plėtra – kaimo vietovių gyventojų gyvenimo ir darbo sąlygų kokybės gerinimas, kaimo vietovių ekonominės ir socialinės struktūros tobulinimas, bendruomeninių ryšių stiprinimas siekiant užtikrinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, saugoti ir kurti darbo vietas, skatinti alternatyviąją veiklą kaime, saugoti ir puoselėti etninę kultūrą, kraštovaizdį ir gamtinę aplinką (Lietuvos Respublikos Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas, Žin., 2002, Nr. 72-3009).

Kaimo vietovė – kaimas, miestelis ar miestas, kurio gyventojų skaičius neviršija 6 tūkst., išskyrus savivaldybės centrą, jei priemonės aprašyme ar jos įgyvendinimo taisyklėse nenustatyta kitaip (Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programa, 2006).

Kaimiškųjų vietovių vystymas – sisteminis procesas, kurio pagrindas veikimo principas-ekonominių, socialinių, aplinkos elementų ir procesų suderinamumas valdymo sprendimų pagalba; sistemoje „iš viršaus į apačią“ organizuojamas valstybės valdžios ir valdymo institucijų kaimo plėtros strateginių sprendimų parengimas, priėmimas bei įgyvendinimas, tam tikrais ryšiais ir partnerystėje jie derinami su „iš apačios į viršų“ kylančiomis kaimo vystymo veikėjų iniciatyvomis, individualiais ir bendruomeniniais tikslais bei projekciniais sprendimais (Atkočiūnienė, 2013, b).

Kaimo vystymas – tikslingai valdomų kaimo pokyčių visuma (Atkočiūnienė, 2013, b).

Kaimo vystymasis – savaiminė, nevaldoma kaimo evoliucija (Atkočiūnienė, 2013, b).

Kurortas – įstatymo suteiktas statusas gyvenamajai vietai, kurioje yra gamtinių gydomųjų veiksmų (mineralinių vandenų, gydomojo purvo, sveikatai palankus klimatas rekreacinių želdinių vandens telkinių) bei speciali infrastruktūra šiems veiksniams naudoti gydymui, profilaktikai ir poilsiui bei turizmui (Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas, Žin., 1998, Nr. 32-852).

Plėtra – procesas, kuris apima kiekybinius ir kokybinius pokyčius, kurie yra pageidaujami konkrečiu metu konkrečioje vietovėje. Ji gali vykti savaime arba būti kažkieno vykdoma (Atkočiūnienė, 2013, b).

Seniūnaitis – seniūnijos aptarnaujamos teritorijos gyvenamosios vietovės bendruomenės išrinktas atstovas, turintis šio įstatymo nustatytas teises ir pareigas (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, Žin., 1994, Nr. 55-1049).

Socialinė infrastruktūra – tai yra teikiamos paslaugos (švietimas, sveikatos apsauga, poilsis rekreacija ir pan.), kurios turi tiesioginę ir netiesioginę įtaką gyvenimo kokybei suteikia teisę (leidžia) vietos žmonėms pasigerinti savo gyvenimo kokybę ir sąlygas (Darja, Syryadarma, Suryahadi ir kt., 2004).

Strategija – sprendimų visuma, apibrėžianti organizacijos svarbiausius ateities tikslus ir veiksmus, bei priemones tiems tikslams pasiekti (Vasiliauskas, 2002).

Strateginis planavimas – formalizuota sistema, užtikrinanti realizavimą viso strateginio valdymo proceso, kurio metu nustatomos veiklos kryptys ir būdai, kaip efektyviausiai panaudoti turimus ir planuojamus gauti finansinius, materialinius ir žmoniškuosius išteklius misijai vykdyti, numatytiems tikslams pasiekti, taip pat veiklos stebėseną ir atsiskaitymas už rezultatus (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo, 2002).

Lietuvoje kaimo vietovėmis laikomi kaimai, miesteliai, taip pat miestai, kurių gyventojų skaičius neviršija 6 tūkst., išskyrus savivaldybių centrus (Lietuvos Respublikos partnerystės sutartis, 2014).

IVADAS

Temos aktualumas ir reikšmingumas. Šiuolaikinė visuomenė pasižymi ypatingu joje vykstančių procesų dinamiškumu ir sudėtingumu, tuo pat metu keičiasi ir vystymosi prioritetai – vis didesnis dėmesys skiriamas gyvenimo kokybės gerinimui, etninės kultūros ir vietovėse esančių viešųjų gerybių puoselėjimui, atsižvelgiant, kad vykdomosios plėtros politikos pagrindas būtų institucijų bendradarbiavimas ir aktyvus vietos bendruomenės dalyvavimas, o ne tik valdymo stebėjimas iš šalies. Todėl vis daugiau dėmesio skiriama užmiesčio vietovėms, kaimo bendruomenių funkcionaliai veiklai, darniai kaimo plėtrai ir valdymo principų derinimui, remiantis „iš apačios į viršų“. Svarbiausias valstybės strateginio valdymo tikslas – gyventojų socialinių poreikių išryškėjimas ir visuomenės telkimas šiems poreikiams tenkinti.

Paskutiniu metu kaimo gyventojai susiduria su sunkumais: gyventojų skaičius kaimiškose vietovėse mažėjimu dėl emigracijos, atstumo nuo didesnių miestų, kaimo infrastruktūros kiekybės ir kokybės stokos. Gyvenamųjų vietovių bendruomenės inicijuoja kaimiškios vietovės plėtrą skatindamos jose kokybiškai gyventi ir padėti kurti darbo vietas, siekdamos sumažinti emigraciją ir pritraukdamos investicijas. Taip vietos gyventojai ieško naujų būdų vietovės ekonomikai stiprinti ir verslui kurti, inicijuodami efektyvią kaimo plėtrą ir konkurencingumą.

Paskutiniu metu politikai skiria labai mažai dėmesio užmiesčio ir kaimiškosioms vietovėms, taip pat ne visi regionai vienodai plėtojami ir vystomi. Šiauliai ir visa Šiaulių apskritis, iš didžiųjų miestų ir jų regionų išsiskiria tuo, kad neturi jokios kurortinės zonos ar sveikatingumo centro, tai būtų didesnis traukos centras. Neturi panašios paskirties centrų ir Tauragės apskritis. Būtinai optimalus vietinių žmonių, gamtos ir infrastruktūros išteklių panaudojimas visuose Lietuvos regionuose siekiant efektyvios regioninės plėtros Lietuvoje.

Atsižvelgiant į tai, kad kaimo plėtra ir turizmo plėtra yra nuolat kintantys procesai, esama padėtis verčia mokslininkus ir praktikus nuolat ieškoti naujų būdų pokyčiams valdyti. Visa tai skatina naujų kaimo plėtros modelių sukūrimą. Šie pokyčiai Lietuvoje sąlygoja naujų kaimo vystymosi modelių atsiradimą, derinant vidinius ir išorinius aplinkos veiksnius, sudarant sąlygas naujam neoendogenianiam kaimo vystymosi modeliui atsirasti, pokyčiai įgalina didesnę bendruomenių įtraukimą į kaimiškios vietovės strateginę plėtrą.

Nors kaimo plėtrai paskutiniu laikotarpiu tiek moksliniame, tiek viešajame diskurse skiriama vis daugiau dėmesio, tačiau užmiesčio vietovių sisteminė kaita, siekiant gerinti turizmo ir relaksacinės zonos plėtrą, yra nauja Lietuvos socialinio, politinio ir ekonominio gyvenimo sritis, jei lyginsime su užsienio šalimis. Vis dar stokojama tiek teorinių, tiek praktinių žinių kaimiškųjų ir užmiesčio vietovių plėtros procesams suprasti ir valdyti.

Mokslinis iširtumas ir naujumas. Kaimiškašias ir užmiesčio vietoves skirtingų šalių mokslininkai apibrėžia įvairiai, nėra numatytos bendros, visiems priimtinos sąvokos. Tarp žymiausių mokslininkų, nagrinėjusių su kaimiškosiomis ir užmiesčio vietovėmis siektinas problemas, minėti – Jasaitis (2006, 2009, 2012, 2014), Atkočiūnienė (2009, 2013), Ališauskas, Jankauskienė, Kairytė, (2008), Išoraitė, 2009). Ališauskas, Jakienė ir Jankauskienė (2007) nagrinėjo ekonominius ir skurdo rodiklius mažo urbanizacijos lygio vietovėse, Anzelytė (2013) teigė, kad kaimo vystymo procesai apima kraštovaizdžio ir etnografinio savitumo išsaugojimą, etninės kultūros puoselėjimą ir identiteto suvokimą kaimiškosiose vietovėse. Socialinius ir gyvenimo kokybės rodiklius nustatė ir nagrinėjo Makhural, Wasike, (2003), Darja, Syryadarma, Suryahadi ir kt. (2004), Atkočiūnienė, Aleksandravičius, Kiaušienė, Vazonienė, Pakeltienė, Lukė, (2014). Zaluksne (2014) išskyrė kasdienės paslaugos, be kurių apgyvendinta vietovė negali funkcionuoti. Vietos bendruomenės ir jų veiklą kaimiškosiose vietovėse analizavo Pilipavičius (2011), Nefas, (2007, 2009), Korshing ir Allen (2004), Marsden ir Smith (2005), Tremblay ir kt. (2010), Pollice, (2003).

Regioninę plėtrą analizavo Tamošiūnas (2017), Kuliešis ir Pareigienė (2014), regioninės plėtros nebuvimą ir kaimiškųjų vietovių išnykimą identifiko Čaplikas ir Michailovaitė (2003). Dar 1999 Italijos mokslininkų parengtoje studijoje „Apie naująją miesto ir kaimo partnerystę“ akcentuojama, kad kaimas nebėra žemės ūkio veiklos sinonimas. Užmiesčio gyventojas, negalima tapanti tik su žemdirbio sąvoka (Daušienė, Jasaitis, 2011). Apie kitokias kaimiškųjų vietovių veiklas ir partnerystę, kaimo turizmą analizavo Vitunskienė, Pečiulis, (2010), Išoraitė (2009), Vidickienė, Melnikienė (2014).

Užmiesčio vietovių sisteminės kaitos modelius nagrinėjo Ward, Atterton, Kim, Lowe, Phillipson, Thomson (2005), Redman (2012), Vaišnoraitė (2012), kurios teigimu endogeniniai ir egzogeniniai kaimo vystymo modeliai sudarė sąlygas atsirasti naujam neoendogeniniam modeliui, kuris akcentuoja, kad būtina derinti principus „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“, ieškant sprendimų visumos (strategijos) skirtos gyventojų interesams patenkinti ir vietovės patrauklumui kelti.

Tyrimo pagrindinė problema ir probleminiai klausimai. Siekiant efektyvios užmiesčio ir kaimiškųjų vietovių sisteminės kaitos vietos gyventojai buriasi į bendruomenes ir aktyviai bando bendradarbiauti su vietos partneriais, siekdami pakeisti prastą gyvenamosios vietovės įvaizdį, išplėtoti paslaugų kokybę ir vietos verslą. Tokia situacija susiklostė, nes seniūnijos, kaip tiesioginės valdžios atstovės, dažnai nepastebi ir negali išspręsti tam tikrų vietos problemų, turi per mažai teisių ir per daug pareigų visoje seniūnijoje, dauguma jų neturi juridinio statuso, kuris leistų pakeisti esamą situaciją. Žemo urbanizacijos lygio vietovės problemų sprendimui įtakos gali turėti vietos bendruomenės inicijuota plėtra įtakojanti sisteminę kaitą, kuri geba mobilizuoti ir įtraukti vietos

gyventojus ir partnerius, kad jie teiktų savo indėlį siekiant pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos.

Baigiamojo magistro darbo problema gali būti apibūdinta keliais klausimais:

- Kokios yra šiuolaikinės kaimo ir užmiesčio vietovių plėtros politinės kryptys, įgalinančios Lietuvos regionų plėtrą?
- Kokia yra dabartinė Kurtuvėnų miestelio socioekonominė situacija ir koks užmiesčio vietovių sisteminės kaitos modelis būdingas Kurtuvėnų vietai?
- Kaip veiksmingai tobulinti Kurtuvėnų vietovės konkurencinį identitetą ir kokie turėtų būti keliami prioritetai, siekiant įgalinti efektyvią sistemine kaitą užmiesčio raidos aspektu?

Tyrimo objektas – užmiesčio vietovių sisteminė kaita.

Tyrimo dalykas – Kurtuvėnų relaksacinis ir kultūros kompleksas.

Tyrimo tikslas – išanalizavus kaimo plėtros politiką, identifikuoti Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Konceptualizavus užmiesčio raidos sampratą ir regioninę politiką, atskleisti žemo urbanizacijos lygio vietovių kurortinės zonos kūrimo sėkmę lemiančius veiksnius.
2. Išanalizavus užmiesčio raidą socialine, ekonomine, vietos identiteto ir jo vystymosi sąveikos ryšių prasme nustatyti užmiesčio vietovių konkurencinio pranašumo vaidmenį šiandieninėje žinių visuomenėje.
3. Atlikus kaimiškųjų ir užmiesčio vietovių sisteminės kaitos modelių analizę, identifikuoti kaimiškosios vietovės plėtros modelį, būdingą Kurtuvėnų miesteliui.
4. Išanalizavus žemo urbanizacijos lygio regionus ir numatomą kaimo plėtros politiką, identifikuoti kaimo plėtros prioritetines veiklos sritis, skirtas kaimo regeneracijai ir sisteminei kaitai.
5. Atskleidus Kurtuvėnų konkurencinį identitetą ir relaksacinės zonos bruožus, pateikti Kurtuvėnų vietovės tobulinimo sritis ir Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo galimybes.

Ginamasis teiginys. Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimui galimi šie prioritetai:

1. Aktyvi, kūrybinga ir atsakinga Kurtuvėnų bendruomenė (žmogus ir visuomenė);
2. Partnerystės ryšiai ir bendradarbiavimas su vietos partneriais, pritraukiant naujų investicijų ir įgyvendinant naujus tikslingus projektus (ekonomika);
3. Išplėtotą Kurtuvėnų relaksacinę zoną ir etnokultūros identitetą (aplinka).

Tyrimo metodologija. Tyrimo teorinį pagrindą sudaro kaimiškųjų ir užmiesčio vietovių konceptualizacija, apimanti žemo urbanizacijos lygio sisteminės kaitos vystymosi modelių analizę, kaimo plėtros politiką, vietos gyventojų savivaldą ir vietos bendruomenės inicijuotos plėtros

identifikavimą, kurortinės zonos kūrimo aspektus, per vietovės kuriamą konkurencinį identitetą ir relaksacinės zonos sąveikos ryšių analizę.

Rašant darbą remtasi šiomis teorinėmis nuostatomis ir mokslininkų įžvalgomis:

- Jasaičio (2014) atliktais kompleksiniais socialiniais tyrimais apie užmiesčio vietovių šiuolaikines funkcijas.
- Vaišnoraitės (2012) kaimiškųjų vietovių neoendogeniniu kaimo vystymosi modeliu, kuris atskleidžia, kad kaimo vietovės pokyčiai vietos lygmenyje turi sąveikauti su regioniniu lygmeniu, o principai „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“ turi būti derinami.
- Atkočiūnienės (2013) išskirtomis kaimo vystymo, vystymosi ir plėtros sąvokomis.
- Atkočiūnienės, Aleksandravičiaus, Kiaušienės, Vazonienės, Pakeltienės ir Lukės (2014) išskirtais kaimo ir užmiesčio vietovių socialinės infrastruktūros sistemos pagrindiniais elementais.
- Pilipavičiaus (2011) kaimo ir užmiesčio vietovių vystymosi teritorinio konkurencingumo išskirtais kiekybiniais ir kokybiniais bruožais.
- Pollice (2003), kuris savo studijoje išskiria aštuonis vietovės identiteto ir jos vystymosi sąveikos bei ryšių atvejus.
- Atkočiūnienės (2009) atliktais tyrimais apie užmiesčio vietovės konkurencinių pranašumų įgijimo šaltinius.

Šiame darbe remiantis atlikta teorine analize buvo sudaryta anoniminė apklausa Kurtuvėnų bendruomenės nariams, siekiant atskleisti Kurtuvėnų bendruomenės narių požiūrį į dabartinę gyvenimo kokybę ir veiksnius, galinčius lemti miestelio augimą ir padidinti jo patrauklumą, panaudojant vietinius gamtos ir žmogiškuosius išteklius. Remiantis teorine analize ir gautais anketinės apklausos duomenimis, buvo sudarytos, Kurtuvėnų kultūrai ir relaksacinės zonos kūrimui įtakos turinčių veikėjų, pusiau struktūruoto interviu klausimyno gairės, siekiant atskleisti Kurtuvėnų vietovės konkurencinį identitetą, galimybes ir potencialą, bei pateikti, Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriančių veikėjų, numatomas vietovės tobulinimo kryptis ir Kurtuvėnų vietovės viziją. Taip pat nagrinėti teisės aktai ir kiti dokumentai, siekiant išanalizuoti Kurtuvėnų vietovės raidą relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo aspektu, identifikuojant kurorto zonų ypatumus ir sukurtą identitetą kitų miestų/miestelių kontekste.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės literatūros ir šaltinių analizė. Mokslinių teorijų, tyrimų rezultatų nagrinėjimas ir pritaikymas, siekiant atskleisti kaimo plėtros politiką ir regioninę politiką šiuolaikinėje visuomenėje, bei išanalizuoti etnokultūros kuriamą identitetą ir relaksacinės zonos ypatumus.

- Dokumentų ir teisės aktų analizė. Analizuojami Europos Sąjungos kaimo plėtros veiklos reglamentavimo ypatumai, identifikuotos partijų rinkimų programos ir išskirtos pagrindinės politinės programos, skirtos kaimo plėtros įgyvendinimui ir finansavimui.

- Kiekybinis metodas (anketinė apklausa). Anketine apklausa siekta atskleisti Kurtuvėnų bendruomenės narių požiūrį į miestelio gyvenimo kokybę, bendruomenės ir kitų institucijų vaidmenį ir potencialą, bei veiksnius, turinčius įtakos vietovės raidai.

- Kokybinis tyrimo metodas (pusiau struktūruotas interviu). Pusiau struktūruotu interviu siekta identifikuoti, Kurtuvėnų kultūrai ir relaksacinės zonos kūrimui įtakos turinčių veikėjų, požiūrį į Kurtuvėnų kultūros ir relaksacinės zonos plėtros charakteristikas, bendruomenės vaidmenį miestelio plėtroje, taip pat pateikti numatomas tobulinimo kryptis ir Kurtuvėnų miestelio viziją.

- Kokybinio tyrimo pusiau struktūrizuoto interviu medžiagos turinio (content) analizė. Metodas naudotas, siekiant išanalizuoti interviu metu gautus duomenis ir išskirti pastebimas informantų atsakymų tendencijas.

- Kiekybinio tyrimo duomenims apdoroti, sisteminti ir grafiškai vaizduoti naudota respondentų duomenų analizės SPSS metodas ir Windows Microsoft Excel programa, taikytas statistinės analizės metodas – aprašomoji statistika.

- SSGG analizės metodas. Kurtuvėnų vietovės stiprių (S+) ir silpnų (S-) pusių, galimybių (G+) ir grėsmių (G-) analizė (SSGG metodas).

- Vidinių veiksnių ir PEST analizės metodas. Ši analizė apima keturis makroaplinkos aspektus: politinį ir teisinį, ekonominį, sociokultūrinį ir technologinį.

Darbo struktūra ir apimtis. Darbas susideda iš santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, įvado, trijų skyrių, išvadų ir rekomendacijų, literatūros sąrašo bei priedų. Darbą sudaro trys pagrindinės dalys – teorinė, tyrimo metodika ir empirinė.

Tyrimo praktinis reikšmingumas. Tyrimas atliktas koncentruojantis į užmiesčio vietovių funkcijas ir mažai Lietuvoje analizuotu neoendogeninio užmiesčio vietovių sisteminės kaitos modeliu, įgalinančiu sprendimų visumos (strategijos), skirtos gyventojų interesams patenkinti ir vietovės patrauklumui kelti. Remiantis šio modelio strateginio proveržio parametrais, pateikiamos rekomendacijos, kuriomis vadovaujantis gali būti įkurtas Kurtuvėnų relaksacinis ir kultūros kompleksas.

Tyrimo rezultatų sklaida. Darbo tyrimas ir rezultatai pristatyti Kurtuvėnų bendruomenėje ir Bubių seniūnijoje. Taip pat skaitytas pranešimas 8-ojoje Jono Prano Aleksos Tarptautinėje konferencijoje apie šiuolaikinę kaimo viziją (žr. 6 priedą „Jaunimo neformalaus lavinimo strategijos tobulinimas skirtingo urbanizacijos lygio vietovėse“). Atliekant jaunimo neformalaus lavinimo strategijos tobulinimą skirtingo urbanizacijos lygio vietovėse buvo fokusuojamasi į neformalųjį jaunimo ugdymą kaimiškosiame vietovėse, ypatingą dėmesį skiriant bendruomenių ir

daugiafunkcinio centro bendradarbiavimui, kuris skatina jaunimo įtraukimą, užimtumą ir verslumą kaip vienai iš kaimo regeneracijos funkcijų. Taip pat skaitytas pranešimas 9-ojoje Jono Prano Aleksos Tarptautinėje konferencijoje apie šiuolaikinę kaimo viziją (žr. 7 priedą „Bendruomenės inicijuota plėtra kaimiškosiose vietovėse: Kurtuvėnų bendruomenės atvejis“). Atliekant šį tyrimą buvo išanalizuota Kurtuvėnų bendruomenės veikla vietovės plėtros kontekste, plėtojant verslumą ir partnerystę, siekiant efektyvios Kurtuvėnų plėtros ir vystymosi, identifikuojant esamas problemas, kaip galimas grėsmes, konkurenciniam identitetui.

1. UŽMIESČIO VIETOVIŲ SISTEMINĖS KAITOS TEORINIAI IR POLITINIAI PAGRINDAI

1.1. Kaimo ir užmiesčio vietovių politika

Analizuojant užmiesčio vietovių raidą labai svarbu identifikuoti pagrindines charakteristikas ir veiksnius, turinčius įtakos vietovės vystymui ir plėtrai, atskleisti skirtingas kaimo plėtros sampratas ir funkcijas, turinčias įtakos kaimiškosios vietovės raidai. Šio darbo pirmajame skyriuje analizuojamos svarbiausios sąvokos ir jų bruožai, pagrindinės užmiesčio vietovių funkcijos ir gyvenimo kokybės komponentai, kaimo plėtros politika ir prioritetinės kryptys, bei kaimo plėtros potencialas.

1.1.1. Užmiesčio vietovių raidos teorinė apibrėžtis

Analizuojant kaimiškąsias vietas didžiausias dėmesys skiriamas kaimo plėtrai ir vystymui (si). Tačiau šios sąvokos šiame kontekste nėra visiškai teisingos, dėl vykstančios migracijos ir tuštėjančių vietovių, didžioji dalis Lietuvos pagal gyventojų skaičių patektų į kaimiškąsias vietas. Žaliojoje knygoje (2010) teigiama, kad Lietuvos kaimo gyventojų dalis visą laiką sudarė trečdalį visų šalies gyventojų. Lietuvoje, skirstant teritoriją į kaimą ir miestą, šiuo metu remiamasi ne regioniniu, bet iš atskirų taškų – gyvenviečių – susidedančiu kaimo apibrėžimu. Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programoje nurodoma, kad „Kaimo vietovė – kaimas, miestelis ar miestas, kurio gyventojų skaičius neviršija 6 tūkst., išskyrus savivaldybės centrą, jei priemonės aprašyme ar jos įgyvendinimo taisyklėse nenustatyta kitaip“. Statistikos departamentas, teikdamas duomenis apie ekonominę ir socialinę situaciją kaimo / miesto pjūviu, prie kaimo gyvenamųjų vietovių priskiria gyvenvietes, turinčias mažiau kaip 3 tūkst. gyventojų, t. y. miestelius ir kaimus. Taigi, vyrauja skirtingas požiūris pagal gyventojų skaičių į kaimiškąsias vietas Lietuvoje. Priimtinausias visuotinai naudojamas apibrėžimas, remiantis Lietuvos Respublikos partnerystės sutartimi (2014), kuriame teigiama, kad kaimiškosiomis teritorijomis laikomi kaimai, miesteliai, taip pat miestai, kurių gyventojų skaičius neviršija 6 tūkst., išskyrus savivaldybių centrus. Kitaip tariant tai yra visos Lietuvos užmiesčio teritorijos. Lietuvos mastu, kai kurios miesto statusą turinčios vietovės neturi 6 tūkst. gyventojų, tai reiškia, kad didžioji dalis Lietuvos skirstoma į miestus arba už miesto esančias teritorijas. *Taigi, remianti gyventojų skaičiumi Lietuvoje, visos už miesto esančios vietovės (taip pat ir kaimiškosios vietovės) šiame darbe bus laikomos užmiesčio vietovėmis.*

Identifikuojant kaimiškųjų vietovių charakteristikas ir potencialą būtina išskirti svarbiausias sąvokas ir jų bruožus, atskleidžiančius vietovės funkcijas ir svarbą. Kaimo plėtrą (angl. Rural

development) verslo žinių žodynas (2017) apibūdina kaip kaimo vietovių gyventojų gyvenimo kokybės gerinimą, kaimo ūkinės ir socialinės struktūros, taip pat bendruomeninių ryšių tobulinimą, siekiant užtikrinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, saugoti ir kurti darbo vietas kaimo vietovėse, saugoti ir puoselėti etninę kultūrą, kraštovaizdį bei gamtinę aplinką. Lietuvos Respublikos Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatyme *kaimo plėtra* – tai kaimo vietovių gyventojų gyvenimo ir darbo sąlygų kokybės gerinimas, kaimo vietovių ekonominės ir socialinės struktūros tobulinimas, bendruomeninių ryšių stiprinimas siekiant užtikrinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, saugoti ir kurti darbo vietas, skatinti alternatyviąją veiklą kaime, saugoti ir puoselėti etninę kultūrą, kraštovaizdį ir gamtinę aplinką (Lietuvos Respublikos Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas, Žin., 2002, Nr. 72-3009). Moksliniuose tyrimuose (Kaimišųjų vietovių įtaka Lietuvos regionų gyvenimo kokybei ir sanglaudai, 2006) *tvari kaimo plėtra* orientuota į kaimo gyventojų gyvenimo kokybės gerinimą, kaimo ūkinės ir socialinės infrastruktūros ir bendruomeninių ryšių tobulinimą, kraštovaizdžio etnokultūros ir gamtinio paveldo apsaugą ir puoselėjimą, išsaugant kaimo materialinį bei dvasinį paveldą. Tačiau vis daugiau mokslininkų teigia, kad šios formuluotės kelia prieštaravimus ir nėra teisingos. Plėtra reiškia teritorijos plėtimą, todėl vis dažniau naudojama vystymo (si) sąvoka, kuri reiškia tikslingai valdomų kaimo pokyčių visumą. Pažodžiui tariant, jokios „kaimo plėtros“ nėra, tai yra neteisingas vertimas iš anglų kalbos (development in rural areas) (Jasaitis, 2014). Kaimo vystymas – tikslingai valdomų kaimo pokyčių visuma (Atkočiūnienė, 2013,b). Kaimo vystymasis- savaiminė, nevaldoma kaimo evoliucija (Atkočiūnienė, 2013,b). Plėtra- procesas, kuris apima kiekybinius ir kokybinius pokyčius, kurie yra pageidaujami konkrečiu metu konkrečioje vietovėje, ji gali vykti savaime arba būti kažkieno vykdoma (Atkočiūnienė, 2013,b). Dabartiniu metu, tiek teisės aktuose, tiek valstybės raidos programose ir kituose dokumentuose, dažnai minima kaimo plėtra iš tikrųjų reiškia ekonominių ir socialinių priemonių, tobulinančių gyvenimo kokybę užmiesčio, t.y. neurbanizuotose ir žemo urbanizacijos lygio vietovėse, visumą (Jasaitis, 2014). Todėl šiame darbe naudojama *plėtros sąvoka apimanti tiek vystymo, tiek vystymosi sąvokas*, kurioms apibūdinti *labiau tiktų raidos sąvoka*. Išanalizavus kaimišųjų ir užmiesčio vietovių apibrėžtis ir remiantis kaimo plėtros, vystymo ir vystymosi sąvokomis koncentruojantis į tvarią kaimo plėtrą *užmiesčio raidos sampratą galima apibrėžti kaip tikslingai valdomų kiekybinių ir kokybinių pokyčių visumą, orientuotą į kaimo gyventojų gyvenimo kokybės gerinimą, kaimo ūkinės ir socialinės infrastruktūros, bendruomeninių ryšių tobulinimą, kraštovaizdžio etnokultūros, gamtinio paveldo apsaugą ir puoselėjimą, išsaugant kaimo materialinį bei dvasinį paveldą teritorijose, esančiose už miesto ribų*.

Užmiesčio vietovių raida gali užtikrinti gyvenimo kokybės gerinimą, skatinti alternatyviąją veiklą užmiesčio vietovėse, saugoti ir puoselėti etninę kultūrą, kraštovaizdį ir gamtinę aplinką ir kurti pridėtinę vertę Lietuvos ekonomikoje. Gyvenimo kokybės gerinimas yra vienas pagrindinių

prioritetinių funkcijų gyvenamojoje vietovėje. Pagrindinės gyvenimo kokybės sudedamosios dalys iki šios buvo suprantamos kaip: materialinė aplinka, asmens saugumas, aplinkos kokybė, populiacijos sveikatos kokybė, išsilavinimo kokybė, saviraiškos galimybės ir moralinis psichologinis klimatas (plačiau žr. 1 pav.).



1. pav. Gyvenimo kokybės komponentai.

Šaltinis: pagal Ruževičių (2013).

Remiantis Jasaičiu (2014), pastarajame dešimtmetyje atlikti kompleksiniai socialiniai tyrimai išryškino šias *užmiesčio vietovių šiuolaikines funkcijas*:

- 1) rezidencinę (būstų, sodybų gyvenviečių plėtros);
- 2) diversifikuotos daugiasektorinės ekonominės veiklos;
- 3) relaksacijos ir reabilitacijos;
- 4) edukacinę (pažinimo ir lavinimo);
- 5) etnografinio ir etinio (dorovinio) paveldo išsaugojimo;
- 6) kraštovaizdžio puoselėjimo ir saugios aplinkos kūrimo (plačiau, žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Užmiesčio vietovių funkcijos

Užmiesčio vietovių šiuolaikines funkcijos	Savybės
Rezidencinę (būstų, sodybų gyvenviečių plėtros);	Rezidencinė funkcija išreiškia naujas gyvenamųjų vietovių planavimo ir šeimos būsto tobulinimo tendencijas. Individuali sodyba neretai tampa ir profesinės veiklos vieta. Jos galimybės išplečia šiuolaikinės informacinės technologijos, naujų paslaugų poreikio formavimasis ir kt.
Diversifikuotos daugiasektorinės ekonominės veiklos;	Daugiasektorinės diversifikuotos ekonominės veiklos funkcija apima visapusišką vietinių išteklių panaudojimą, plėtojant ne tik agrarinę, bet ir alternatyvią (neagrarinę) veiklą.
Relaksacijos ir reabilitacijos	Užmiesčio vietovių relaksacijos ir reabilitacijos funkcija geriausiai išryškėja, lyginant urbanizuotos ir neurbanizuotos erdvės poveikį sveikatai, darbo ir laisvalaikio režimui. Įprasta, kad į užmiestį miestiečiai atvyksta, norėdami pailsėti, atgauti emocinę pusiausvyrą.
Edukacinę (pažinimo ir lavinimo);	Viena iš svarbiausių šiuolaikinio strateginio valdymo prielaidų – sudarymas sąlygų visapusiškai kūrybinės asmenybės raiškai ir pažintinių gebėjimų ugdymui. Edukacinė užmiesčio vietovių funkcija išreiškia:

	<p>1) gamtos objektų ir reiškinių įvairovės pažinimą;</p> <p>2) planetos paviršiaus ir jos gelmių išteklių tausaus naudojimo suvokimą;</p> <p>3) atsinaujinančių energijos šaltinių svarbos ir jų panaudojimo galimybių plėtros supratimą;</p> <p>4) žmogaus atsakomybės už bioįvairovės išsaugojimą ir klimato kaitos pokyčius, keliančius pavojų visam gyvybės egzistavimui, įsisąmoninimą;</p> <p>5) žmogaus ir gamtos vienovės principo įgyvendinimą.</p>
Etnografinio ir etinio (dorovinio) paveldo išsaugojimo;	Tvirta dorovinių vertybių sistema yra svarbiausias orientyras, padedantis atrinkti geriausias strateginių sprendimų alternatyvas. Todėl ypač pavojinga situacija susidaro tada, kai vertybinė sumaištis yra apėmusi ne tik savivaldybių, bet ir regioninių bei valstybinių sprendimų priėmėjus. Tokie asmenys dažniausiai vadovaujasi trumpalaikės naudos kriterijais, beveik nesusimąstydami apie savo sprendimų pasekmes. Ši funkcija išreiškia užmiesčio vietovių etnografinio ir nematerialiojo (humanitarinio) paveldo išteklių panaudojimą asmenybės vertybinių orientacijų sistemos formavimui.
Kraštovaizdžio puoselėjimo ir saugios aplinkos kūrimo	Kraštovaizdžio apsaugos ir bendruomenės saugumo funkcija apima: <p>1) kasdieninę gyvenviečių aplinkos, aikščių, pakelės erdvių, pamiškių ir pan. priežiūrą;</p> <p>2) senųjų ir šiuolaikinių aplinkos tvarkymo tradicijų derinimą, rengiant gyvenviečių plėtros projektus, tvarkant parkus, įrengiant gėlynus, sodinant gyvatvores ir kt.</p> <p>3) visuomeninės elgsenos tobulinimą ir estetikos žinių bei gebėjimų formavimą, organizuojant sodybų ir gyvenviečių tvarkymo konkursus;</p> <p>4) senųjų dvarų, dvarviečių ir nebenaudojamų industrinių objektų pritaikymą šiuolaikinei paskirčiai;</p> <p>5) gyvosios ir negyvosios gamtos paminklų (unikalių medžių ir kitų augalų, saugotinų riedulių ir pan.) priežiūrą;</p> <p>6) jaunos ir saugios aplinkos kūrimą šiose apylinkėse gyvenančiai bendruomenei.</p>

Šaltinis: Jasaitis (2014).

Ši funkcijų sistema atskleidžia socioekonominės plėtros galimybes, gyvenimo kokybės gerinimo procesus. Naujų funkcijų sistemos įgyvendinimas sąlygoja gyventojų visavertį užimtumą, atsiranda naujos galimybės plėtoti smulkųjį verslą, populiarinti tautos materialinę ir dvasinę kūrybą (Jasaitis, 2014). Užmiesčio vietovėse skatinamas užimtumas, kuriamos prekės ir paslaugos, kurios suteikia naujų galimybių, kuria naujoves ir inovacijas, sudaro konkurencinę aplinką, kuria darbo vietas ir tobulina gyventojų kompetencijas, bei kelia vietovės gyvenimo kokybę. Ši sistema leidžia likviduoti ekonominę, kultūrinę ir politinę užmiesčio gyvenviečių atskirtį ir sudaryti sąlygas jų gyventojams visapusiškai dalyvauti valstybės valdyme (Jasaitis, 2014). Ypatingai išryškėjo tendencija didelį dėmesį užmiesčio vietovėse skirti relaksacijos zonai plėtoti. Jasaitis (2012) išskyrė *pagrindinius bruožus relaksacinės zonos galimiems pokyčiams*:

1. Kuriamos naujos sveikatingumo ir sporto zonos, pritaikytos tiek masiniam naudojimui, tiek mažų grupių, šeimų ir individų poreikiams;
2. Formuojasi naujos pramogų gamtoje rūšys, kuriama joms pritaikyta infrastruktūra;
3. Užmiestyje rengiamos organizacijų, kolektyvų ir asmeninės šventės. Šiems poreikiams statomi nauji objektai, pritaikomi restauruojamų dvarų kompleksai ir kt.;
4. Atkuriamas religijos instituto vaidmuo reabilitacijos ir resocializacijos procesuose. Populiarėja piligriminis turizmas, organizuojamos jaunimo stovyklavietės, bažnyčių ir vienuolynų bei jų aplinkos tvarkymo talkos ir kt.

Dabartiniai gyvenimo kokybės rodikliai leidžia teigti, kad kaime ekonominė ir socialinė padėtis bei gyvenimo sąlygos vis dar blogesnės nei mieste, dėl to didėja socialinė atskirtis, nepasitenkinimas gyvenimu, vyksta gyventojų migracija (Ališauskas, Jankauskienė, Kairytė, 2008). Kaimiškosiuose vietovėse vyrauja senėjimas, gyventojų mažėjimas, įstaigų ir verslų likvidavimas. Sprendžiant šias problemas, svarbus yra ekonominės veiklos palaikymas ir gyventojų aktyvumo didinimas kaime (Ališauskas, Jankauskienė, Kairytė, 2008). Ši funkcijų sistema leidžia įvertinti esamą situaciją užmiestyje ir suteikia galimybes tobulinti ir gerinti gyventojų gyvenimo kokybę užmiesčio vietovėse. Šie gyvenimo kokybės komponentai ir užmiesčio funkcijos įtakoja užmiesčio vietovių raidą, gyventojų pasitenkinimą gyvenamąja vietove. Visa tai sąlygoja gyventojų migraciją, norą gyventi ir dirbti kaime, realizuoti savo gebėjimus ir turimas profesines kompetencijas.

1.1.2. Kaimo plėtros potencialas

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, buvo panaikintos sovietinės apylinkės ir įteisintos seniūnijos, kuriose pradėjo steigtis pirmosios kaimo bendruomenės. Pagal Lietuvos Respublikos įstatymus kaimiškosiomis vietovėmis rūpinasi rajono savivaldybė, seniūnijos seniūnas ir seniūnaičiai. Tačiau praktika rodo, kad to nepakanka ir gyventojai buriasi į bendruomenes, siekdami efektyvios užmiesčio vietovių raidos ir gyvenimo kokybės gerinimo. Paskutiniu metu žemo urbanizacijos lygio vietovės susiduria su sunkumais: gyventojų skaičius kaimiškosiuose vietovėse mažėjimu dėl emigracijos, atstumo nuo didesnių miestų, kaimo infrastruktūros kiekybės ir kokybės stokos. Išvažiuojantis mokytiis jaunimas dažniais atvejais nebegrįžta, nes neranda darbo, lieka gyventi mieste ar emigruoja, todėl kaimo vietovėse vyrauja senėjimas, nedarbas ir verslo stoka.

Dėl šių priežasčių kuriamos įvairios programos siekiant sumažinti skirtumus tarp užmiesčio vietovių regionų: Bendruomenės inicijuota vietos plėtros programa (BIVP) 2014-2020 m.; „LEADER“ programa 2004-2006m., 2007-2013m.; Europos bendrijų iniciatyva (EQUAL) programa 2004-2008m.; FARNET programa ir bendruomenės inicijuojama vietos plėtra žuvininkystės regionuose programa 2007-2013m., 2014-2020m.; Integruota teritorijų vystymo programa 2014-2020m.; Nacionalinės pažangos 2014 – 2020 m. programos (NPP) horizontalusis prioritetas „regioninė plėtra“. Šių programų veiklos ir tikslai, kuriomis gali pasinaudoti vietovės bendruomenė aprašyti 2 lentelėje:

2 lentelė

Programos, skirtos kaimo plėtrai ir vystymui

Programa	Veikla	Tikslai
Bendruomenės inicijuota vietos plėtros	<ul style="list-style-type: none"> skatinti vietos bendruomenes kurti integruotus iš apačios siūlomus metodus aplinkybėms susiklosčius taip, kad į teritorinius ir vietos iššūkius reikės atsakyti inicijuojant 	Įgyvendinant BIVP, iniciatyvos imasi vietos gyventojai, kurie užmezga vietos partnerystės

<p>programa (BIVP) 2014-2020 m.</p>	<p>struktūrinius pokyčius;</p> <ul style="list-style-type: none"> • formuoti bendruomenės gebėjimus ir skatinti inovacijas (įskaitant socialines inovacijas), verslumą ir gebėjimą keistis, skatindamas tobulėti ir atrasti nepanaudotą bendruomenės ir teritorijų potencialą; • skatinti visuomenės atsakomybę, plečiant dalyvavimą bendruomenėse ir kuriant įsitraukimo ir atsakomybės jausmą, kuris gali padidinti ES politikos efektyvumą; • prisidėti prie daugiapakopio valdymo, suteikdamas vietos bendruomenėms būdą iš tikrųjų dalyvauti įgyvendinant ES tikslus visose srityse. 	<p>ryšius, parengia ir įgyvendina integruotos plėtros strategiją. Šia strategija siekiama ne vien atsverti bendruomenės problemas, bet ir stiprinti jos pačios socialinius, aplinkos bei ekonominius pranašumus, pasinaudoti jos turtais. Šiuo tikslu partnerių grupei skiriamas ilgalaikis finansavimas ir ji pati sprendžia, kaip šias lėšas naudoti</p>
<p>„LEADER“ programa 2004-2006m., 2007-2013m.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • suburti bendruomenės, verslo ir vietos valdžios atstovus bendram tikslui; • telkti kaimo gyventojus, ugdyti jų gebėjimus veikti kartu bei stiprinti pasitikėjimą savo jėgomis; • skatinti vietos iniciatyvas - rengti integruotas vietos plėtros strategijas bei organizuoti jų įgyvendinimą naujais metodais tikslingai panaudojant vietos išteklius ir viešąją paramą; • skatinti teritorinę ir tarptautinę partnerystę. 	<p>Pagrindinis LEADER programos tikslas kaimo plėtros srityje - skatinti tolygią regionų plėtrą, gerinti gyvenimo kokybę kaime, spręsti socialines, ekonomines ir aplinkos problemas pasitelkus vietos gyventojus, kaimo nevyriausybinės organizacijas, vietos verslininkus, vietos valdžios institucijas ir kitus kaimo plėtros dalyvius.</p>
<p>Europos bendrijų iniciatyva (EQUAL) programa 2004-2008m.</p>	<p>Paramos gavėjų įtraukimas - „Veikimo „iš apačios į viršų“ principas. Veikla:</p> <ul style="list-style-type: none"> • atviros visiems darbo rinkos skatinimas, sudarant sąlygas lengviau patekti ar grįžti į darbo rinką asmenims, kurie susiduria su integracijos ar reintegracijos į darbo rinką sunkumais; • šeimos ir profesinio gyvenimo suderinimo skatinimas bei parama darbo rinką palikusių vyrų ir moterų reintegracijai vystant lankstesnes ir efektyvesnes darbo organizavimo formas bei paramos priemonės; • parama prieglobsčio prašytojų integracijai. 	<p>EQUAL iniciatyvos tikslas – naujų būdų kovoti prieš diskriminaciją ir nelygybę darbo rinkoje paieška ir išbandymas tarptautinio bendradarbiavimo pagalba.</p>
<p>FARNET programa ir bendruomenės inicijuojama vietos plėtra žuvininkystės regionuose programa 2007-2013m., 2014-2020m.</p>	<p>Finansavimas ir „mokymosi tinklas“ padeda:</p> <ul style="list-style-type: none"> • žvejams padedama pereiti prie tausios žvejybos, • pakrančių bendruomenėms padedama įvairinti savo ekonominę veiklą, • finansuojami projektai, skirti naujoms darbo vietoms kurti ir gyvenimo Europos pakrantėse kokybei gerinti, • dėl jo paraiškų teikėjams lengviau gauti finansavimą. 	<p>FARNET tikslas suburti žmones visose ES valstybėse, įgyvendinančius bendruomenės inicijuotą vietos plėtros strategiją ir suteikti vietos bendruomenėms naujų galimybių spręsti daugybę sunkių uždavinių, kylančių savo valstybės ir visos ES pakrančių ir žuvininkystės regionuose.</p>
<p>Integruota teritorijų vystymo programa 2014-2020m.</p>	<p>Integruota teritorijų vystymo programos veikla Šiaulių regione:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pritaikyti viešąsias erdves verslo poreikiams ir investicijų pritraukimui. • Padidinti ūkinės veiklos įvairovę, modernizuojant gyvenamąją aplinką, steigiant naujus verslo subjektus ir darbo vietas. • Pagerinti sukurtų darbo vietų pasiekiamumą ir kompleksiskai spręsti eismo saugumo problemas 	<p>Tikslas – padidinti Šiaulių regiono teritorijų gyventojų užimtumą, gerinant patrauklumą gyvenimui, darbui ir investicijoms.</p>
<p>Nacionalinės pažangos 2014 – 2020 m. programos (NPP) horizontalusis prioritetas „regioninė plėtra”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gerinti viešąjį valdymą savivaldybėse • Modernizuoti bazinę vietos bendruomenėms svarbią infrastruktūrą, diegti aplinkos gerinimo ir aplinkos apsaugos priemones. • Skatinti sveiką gyvenimo būdą, sportą ir saviraišką, plėtoti viešąjį turizmo infrastruktūrą į socialinių, ekonominių problemų sprendimą įtraukti bendruomenes ir NVO. • Didinti viešųjų paslaugų kokybę ir prieinamumą. • Spręsti gyvenamosioms vietovėms (tikslinėms teritorijoms) būdingas problemas, didinant konkurencingumą, ekonomikos augimą ir gyvenamosios vietos patrauklumą. 	<p>Nacionalinės pažangos 2014-2020 m. programos horizontaliojo prioriteto „regioninės plėtros“ prioriteto tikslas: didinti sanglaudą Lietuvoje (užtikrinti tolygią, tvarią ir į skirtumą mažinimą orientuotą regionų plėtrą).</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Gerinti kaimo vietovių gyvenamąją aplinką (kompleksinis kaimo vietovių vystymas ir plėtra). 	
--	---	--

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės.

Pagrindiniai skirtumai lyginant 2007 - 2013 m. ir 2014 – 2020 m. finansavimo laikotarpius yra, kad naujo laikotarpio fondų skaičius padidėjo (išskirti pagal tikslines grupes) (žr. 2 pav.):

2007-2013 m.	2014-2020 m.
Lietuvos regioninės politikos iki 2013 m. strategija	Nacionalinės pažangos 2014-2020 m. programos (NPP) horizontalusis prioritetas „Regioninė plėtra“
Regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo programa	NPP horizontaliojo prioriteto „Regioninė plėtra“ tarpinstitucinis veiklos planas
Probleminių teritorijų plėtros programos	Integruotos teritorijų vystymo programos
Regioninių centrų kompleksinės plėtros	
LEADER iniciatyva kaimo vietovėse ir žuvininkystės regionuose	Bendruomenės inicijuojama vietos plėtra kaimo vietovėse
	Bendruomenės inicijuojama vietos plėtra žuvininkystės regionuose
	Bendruomenės inicijuojama vietos plėtra miestuose

2 pav. Planavimo dokumentai – pokyčiai 2007-2013 m. ir 2014-2020 m.

Šaltinis: remiantis Česoniu (2011).

Pagrindinis skirtumas, kad „LEADER“ iniciatyvą kaimo vietovėse ir žuvininkystės regionuose pakeitė Bendruomenės inicijuotos plėtros programa: kaimo vietovėse, žuvininkystės regionuose ir miestuose. Bendruomenės inicijuotoje vietos plėtros programoje pagal tikslines teritorijas numatomi esamų problemų sprendimo būdai/kryptys (žr. 3 lentelę):

3 lentelė

Tikslinių teritorijų plėtra 2014 - 2020 m.

Gyvenamosios vietovės tipas	Teritorijų specifinės problemos (keli pavyzdžiai)	Sprendimo būdai/kryptys
Iki 1000 gyventojų.	... nėra būtiniausių komunalinių paslaugų (pvz. centralizuotai teikiamo geriamojo vandens); aštriausios demografinės, sveikatos ir kt. problemos.	Vietinės plėtros priemonės (EŽŪFKP); <u>+ Bendruomenės inicijuojamos vietos plėtros strategijos (EŽŪFKP, EJŽF).</u>
1-6 tūkst. gyventojų (išskyrus savivaldybių centrus).	...kaimo vietovėse dažnai trūksta viešosios infrastruktūros, paslaugų (ypač reikšmingų bendruomeninių socialinei, kultūrinei veiklai).	Kompleksinės urbanistinės plėtros priemonės (URBAN); Bazinės, socialinės infrastruktūros plėtros ir bendruomenių skatinimo priemonės (iš regioninio paketo); <u>+ Bendruomenės inicijuojamos vietos plėtros strategijos (EŽŪFKP, EJŽF).</u>
6-100 tūkst. gyventojų (ir mažesni savivaldybių centrai).	...daug mažesnių miestų (savivaldybių centrų) susiduria su nepakankamo užimtumo, mažo ekonominio aktyvumo, emigracijos problemomis (dėl	Kompleksinės urbanistinės plėtros priemonės (URBAN); Bazinės, socialinės infrastruktūros plėtros ir bendruomenių skatinimo priemonės (iš regioninio paketo);

	nepakankamo tiek gyvenamosios, tiek investicinės aplinkos patrauklumo).	Investicijų pritraukimo skatinimo priemonės; + <u>Bendruomenės inicijuojamos vietos plėtros strategijos (ESF, EJŽF).</u>
Virš 100 tūkst. gyventojų	...nepaklausios ir apleistos didžiųjų miestų dalys (mikrorajonai) riboja viso miesto ekonominio augimo ir konkurencingumo galimybes, formuojasi socialinių patologijų, nusikalstamumo židiniai.	Kompleksinės urbanistinės plėtros priemonės (URBAN); Bazinės, socialinės infrastruktūros plėtros ir bendruomenių skatinimo priemonės (iš regioninio paketo); Inovatyvios vietinės iniciatyvos (menas ir kultūra, soc. įtrauktis...) Investicijų pritraukimo skatinimo priemonės; + <u>Bendruomenės inicijuojamos vietos plėtros strategijos (ESF, EJŽF).</u>

Šaltinis: Lietuvos regioninė politika 2014-2020 m. ir bendruomenių inicijuojama vietos plėtra (2014).

2014 - 2020 m. bendruomenės inicijuota vietos plėtros programa yra viena iš naujausių ES sanglaudos politikoje, tačiau ji pagrįsta LEADER patirtimi, kuri buvo skirta būtent kaimo plėtrai gerinti. Bendruomenės inicijuota vietos plėtros programa finansuoja įvairaus dydžio urbanizacijos lygio problemines teritorijas. Ši programa ypač svarbi žemo urbanizacijos lygio vietovėms, pasižyminčioms aštriausiomis demografinėmis problemomis, bloga gyvenimo kokybe ir prasta vietos infrastruktūra bei būtiniausių paslaugų stoka.

Taigi, apibendrinat galima teigti, kad užmiesčio vietovių raidai yra sukurta daugybė programų, kaimo plėtra turi potencialą, skiriama parama iš ES struktūrinių fondų, tačiau, kaimiškosios bendruomenės dažnai jaučiasi „nepajėgios“ gauti projektų finansavimą, neturinčios lyderio, kuris to siektų, o kai kurios vietos bendruomenės apie tokius projektus net nėra girdėjusios. Seniūnijos turėdamos nepakankamą finansavimą ir dideles teritorijas „nepajėgia“ gerinti vietos infrastruktūrą ir pasirūpinti visų gyventojų gyvenimo kokybe. Tuo tarpu rajono savivaldybė mažai konsultuojasi su vietinės valdžios atstovais ir neieško būdų, kaip šią situaciją pagerinti. Tai lemia taip pat ir vietovės gyventojų nekompetentingumas, bendruomenės gyvenamosios vietos strategijos nebuvimas ir valdymas naudojantis principu „iš viršaus į apačią“ (nesikonsultuojant su vietos gyventojais). Tokiu būdu prastėja ekonominė ir socialinė situacija žemo urbanizacijos lygio vietovėse, tai palaiapsniui sukelia emigraciją ir nedarbą, turi įtakos visos Lietuvos mastu.

1.1.3. Kaimo plėtros politika ir prioritetinės kryptys

Analizuojami įvairūs teisės aktai, programos ir strategijos, siekiant išskirti vaidmenį užmiesčio vietovių raidai, kultūros ir relaksacinės zonos užmiesčio vietovėse aspektu. Atlikta šių dokumentų analizė: *2014 – 2020 metų Nacionalinė pažangos programa; Lietuvos Respublikos partnerystės sutartis; 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa; Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija „Europa 2020“*, atskleidė, kad šiuose

dokumentuose atsispindi regioninė plėtra visiems regionams, išskiriant labiausiai atsiliekančius ir stengiantis pagerinti gyvenimo sąlygas juose. Pagrindiniai tikslai ir prioritetai, bei jų pritaikymas, siekiant tobulinti užmiesčio vietovių raidą, išskirtinę kultūrą ir relaksacinę zoną, plačiau aprašyti 4 lentelėje (žr. 4 lentelę):

4 lentelė

Programų, strategijų ir sutarčių analizė skirta užmiesčio vietovės raidai

Programos pavadinimas	2014 – 2020 metų Nacionalinė pažangos programa	Lietuvos Respublikos partnerystės sutartis	2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa	Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija „Europa 2020“
Paskirtis, tikslas	<p>Pagrindinis vertikalus tikslas turėtų būti skatinti kiekvieną gyventoją realizuoti savo galimybes mokantis, kuriant, tiriant, tikslinga veikla prisiimant atsakomybę už save, valstybę ir aplinką siekiant ekonominio augimo..</p> <p>Horizontaliųjų prioritetų pagrindinis tikslas turėtų būti užtikrinti tolygią, tvarią ir į skirtumų mažinimą orientuotą regionų plėtrą, skatinant geresnę gyvenimo kokybę ir sveikos gyvensenos propagavimą.</p>	<p>2014 m. birželio 20 d. Europos Komisijos patvirtinta Lietuvos Respublikos Partnerystės sutartis apibrėžia Europos struktūrinių ir investavimo fondų naudojimą 2014–2020 m. Pagal šią sutartį Lietuvai skirta 8,351 mlrd. eurų ekonomikos augimui skatinti, darbo vietoms kurti, kaimo plėtrai ir žuvininkystei.</p>	<p>2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa (2014) skirta ES regionų plėtrai, kad mažintų atskirtį ir didintų bendradarbiavimą tarp visų Europos Sąjungos regionų. Ši programa skirta kaimo plėtrai.</p>	<p>ES turi nuspręsti, kokia ji nori būti 2020 m. Šiuo tikslu Komisija siūlo šiuos ES pagrindinius tikslus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 75 % 20–64 amžiaus žmonių turėtų dirbti. • 3% ES BVP turėtų būti investuojami į MTTP. • Turėtų būti įgyvendinti „20/20/20“ klimato ir energetikos tikslai. • Mokyklos nebaigusių asmenų dalis turėtų būti nedidesnė kaip 10 %, bent 40 % jaunesnės kartos atstovų turėtų turėti aukštąjį išsilavinimą. • ant skurdo ribos turėtų būti 20 mln. žmonių mažiau.
Veiklos, prioritetai	<ul style="list-style-type: none"> • 1prioritetas „visuomenės ugdymas, mokslas ir kultūra“- siūloma ugdyti sveikos gyvensenos savimonę ir ugdyti ekologinę savimonę. • 2 prioritetas „veikli ir solidari visuomenė“- siūloma didinti gyventojų kokybišką užimtumą. Efektyvus žmoniškųjų išteklių potencialo naudojimas, darbingų gyventojų kokybiškas užimtumas yra visos visuomenės gerovės ir pagalbos negalintiems pakankamai užsidirbti pagrindas. • 3 prioritetas „ekonominiam augimui palanki aplinka“- siūloma diegti darnaus vystymosi principus 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti glaudesnių ryšių tarp verslo ir mokslo atsiradimą bus remiama mokslinių tyrimų rezultatų sklaida, tuo pačiu skatinant privačias investicijas į eksperimentinę (technologinę) plėtrą ir inovacijas visuose regionuose. • 2014–2020 m. Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros inovacijų skatinimo ir mokslo ir verslo partnerystės iššūkiui susiję su žemės ūkio subjektų konkurencingumo ir ūkiuose sukuriamų produktų pridėtinės vertės didinimu, užimtumo kaimo vietovėse didinimu, 	<ul style="list-style-type: none"> • 2.3. Investicinis prioritetas Taikomųjų IRT e. valdžios, e. mokymosi, e. įtraukties, e. kultūros ir e. sveikatos programų tobulinimas. • 5.4. Investicinis prioritetas Kultūros ir gamtos paveldo apsauga, propagavimas ir vystymas. Kultūros paveldas nėra gerai ištirtas ir atskleistas, nepakankamai tenkinami gyventojų kultūriniai ir rekreaciniai poreikiai. Turizmo sritis yra svarbi regioninei plėtrai. • 7.1. Investicinis prioritetas Užimtumą skatinančio ekonomikos augimo kuriant vidinį potencialą rėmimas, pramoninių regionų pertvarkymas ir specifinių gamtos ir kultūros išteklių prieinamumo bei naudojimosi jais gerinimas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pažangus augimas – žiniomis ir inovacijomis pagrįstas ūkis Pažangus augimas reiškia stiprinti žinias ir inovacijas – ateities augimo varomąją jėgą. Tam būtina gerinti mūsų švietimo kokybę, stiprinti mūsų mokslinių tyrimų rezultatus, <i>skatinti inovacijų ir žinių perdavimą</i> Sąjungoje, iki galo išnaudoti informacines ir ryšių technologijas, užtikrinti, kad <i>novatoriškos idėjos virstų novatoriškomis prekėmis ir paslaugomis</i>, kurios skatintų augimą, <i>kokybiškas darbo vietas</i> ir padėtų spręsti Europos ir pasaulio socialinius uždavinius. • Tvarus augimas – tausiau išteklius naudojančio, ekologiškesnio ir

	<p>versle, plėtoti turizmo infrastruktūrą, įskaitant kultūros ir gamtos paveldą, skatinti darnų išteklių naudojimą, užtikrinti ekosistemų stabilumą, didinti teritorinę sanglaudą regionuose, gerinti kaimo vietovių gyvenamąją aplinką.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7 prioritetas „regioninė plėtra“ – siūloma didinti teritorinę sanglaudą regionuose, spręsti tikslinėms teritorijoms (gyvenamosioms vietovėms) būdingas problemas – didinti jų konkurencingumą ir gyvenamosios vietos patrauklumą, skatinti jų ekonomikos augimą, gerinti kaimo vietovių gyvenamąją aplinką. • 8 prioritetas „sveikata visiems“ – siūloma gerinti viešųjų sveikatos paslaugų prieinamumą ir kokybę. Siekiama užtikrinti prieinamą, kokybišką ir tvarią sveikatos priežiūros sistemą, atitinkančią visuomenės poreikius ir šalies socialinius ir ekonominius veiksnius. 	<p>biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio išsaugojimu, miško ekosistemų vertės didinimu ir išsaugojimu, prisitaikymu prie klimato kaitos bei socialinės įtraukties skatinimu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Siekiama spręsti kaimo vietovėse esančias didelio nedarbo problemas. Išskirtinis dėmesys teikiamas jaunimui, siekiančiam kurti verslą kaimo vietovėse. • Bus sudarytos sąlygos kaimo vietovėse ir mažiausiuose miestuose teikti įvairesnes, aukštesnės kokybės ir prieinamas paslaugas, sumažinti gyvenamosios aplinkos kokybės netolygumus, dėl kurių didelė dalis didesnių kaimo vietovių negali pritraukti aukštesnes pajamas gaunančių gyventojų ir dėl to gilėja socialinė atskirtis. • Skatinti užimtumą (taip pat ir kaimo vietovėse) ir dalyvavimą darbo rinkoje. • Kaimo vietovių vystymosi iššūkiams spręsti aktualūs bendruomenių iniciatyvomis paremti veiksmai (efektyviausi nedidelėse gyvenamosiose vietovėse, pasižyminčiose stipriais gyventojų tarpusavio ryšiais). 	<ul style="list-style-type: none"> • 7.3. Investicinis prioritetas Galimybės gauti darbą suteikimas ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims, įskaitant ilgalaikius bedarbius, užimtumo iniciatyvas ir darbo jėgos judumą. • 8.1. Investicinis prioritetas Investicijos į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, prisidedant prie sveikatos nelygybės mažinimo, socialinės įtraukties skatinimo, suteikiant geresnę prieigą prie socialinių, kultūrinių ir rekreacinių paslaugų. • 8.2. Investicinis prioritetas Fizinio, ekonominio ir socialinio nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimo rėmimas. Siekiama sumažinti gyvenimo kokybės netolygumus • 8.4. Investicinis prioritetas Galimybių gauti įperkamas, darnias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas. • 8.5. Investicinis prioritetas Socialinės verslininkystės ir profesinės integracijos socialinėse įmonėse bei socialinės ir solidarumo ekonomikos skatinimas, siekiant padidinti įsidarbinimo galimybes. • 8.6. Investicinis prioritetas BIVP strategijų įgyvendinimas. Siekiama pagerinti vietines įsidarbinimo galimybes ir didinti bendruomenių socialinę integraciją, išnaudojant vietos bendruomenių, verslo ir vietos valdžios ryšius. 	<p>konkurencingesnio ūkio skatinimas Tvarus augimas reiškia kurti tausiai išteklius naudojantį, tvarų ir konkurencingą ūkį, išnaudoti Europos pirmaujančias pozicijas kuriant naujus procesus ir technologijas, įskaitant ekologiškas technologijas, spartinti pažangiųjų tinklų plėtoją pasitelkiant IRT, išnaudoti ES masto tinklus ir stiprinti mūsų įmonių, visų pirma gamybos sektoriaus ir MVĮ, konkurencinius pranašumus, taip pat padedant vartotojams tinkamai vertinti tausų išteklių naudojimą.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Integracinis augimas – didelio užimtumo ūkis, kuriame užtikrinta ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda Integracinis augimas reiškia suteikti žmonėms daugiau galios užtikrinant aukštą užimtumo lygį, investuojant į įgūdžius, kovojant su skurdu ir modernizuojant darbo rinkas, mokymo ir socialinės apsaugos sistemas, kad žmonės galėtų pasirengti pokyčiams ir juos valdyti, ir kurti solidaresnę visuomenę. Taip pat svarbu, kad ekonominio augimo privalumais galėtų būti pasinaudota visose Sąjungose dalyse, įskaitant atokiausius regionus, ir taip stiprinti teritorinę sanglaudą. Tikslas – užtikrinti, kad visi galėtų pasinaudoti galimybėmis bet kuriuo gyvenimo etapu. Europa turi iki galo išnaudoti savo darbo jėgos potencialą, kad galėtų spręsti gyventojų senėjimo ir nuožmesnės pasaulinės konkurencijos uždavinius.
--	---	--	---	---

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės.

Remiantis 4 lentele, pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl 2014–2020 metų Nacionalinės pažangos programos patvirtinimo (2012) galima teigti, kad ši programa aktuali

tobulinat užmiesčio vietas, relaksacijos zonos verslumo inicijavimo kontekste, kadangi akcentuojamas *gyventojų kūrybiškumas ir iniciatyvos, lyderystė ir bendradarbiavimas, verslumas, kultūros objektų tausojimas ir pritaikymas, siekiant geresnės gyvenimo kokybės gyvenamojoje aplinkoje*. 2014 – 2020 metų Nacionalinės pažangos programos numatyti prioritetai įtakoja sveikatingumo, kultūros puoselėjimą ir visų regionų plėtrą, ypač atsilikusių regionų-kaimiškųjų vietovių plėtrą, sveiką gyvenseną ir ekologinę aplinką, ekonomikos propagavimą, visuomenės ugdymą ir kultūrą. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos partnerystės sutartimi (2014) *siekiami gerinti esamą žemo gyvenimo lygio situaciją kaimuose, gerinant būtiniausias paslaugas, inicijuojant mokymus, bendruomenių kūrimą ir didinant užimtumą*. Pagrindinis tikslas mažinti atotrūkį tarp Lietuvos regionų, tuo pačiu gerinant situaciją Lietuvoje ir mažinant atskirtį visoje Europos Sąjungoje. 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa (2014) *siekiami pritraukti kuo daugiau lankytojų ir turistų į užmiesčio vietas*. Užmiesčio vietovių raida glaudžiai susijusi su kiekvienu iš šių prioritetų, įtakodama socioekonominių rodiklių gerinimą, darbo vietų kūrimą, užimtumo didinimą, konkurencinio vietovės identiteto kūrimą. „Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijoje Europa 2020“ (2010) *skatinamas novatoriškas verslumas, siekiant kokybiškų paslaugų, skatinamas žinių perdavimas, mokymasis atrasti savo identitetą, kuriant konkurencingą aplinką, pasinaudojant ištekliais tvariai, investuojant į įgūdžius, kovojant su skurdu ir modernizuojant darbo rinkas*. Tai gali padėti tobulinti ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą, stiprinti regionus ir mažinti atskirtį tarp jų.

Šios programos yra skirtos užmiesčio vietovių raidai ir regioninei plėtrai įtakojant labiausiai atliekančių regionų tobulinimą ir vystymą. Pagrindinės užmiesčio vietovių funkcijos atskleidė, kad siekiant geresnės gyvenimo kokybės užmiesčio vietovėje, turi būti išstobulinta relaksacinė zona, kuri įtakoja gyventojų poilsį, sveikatą ir gyvenamąją aplinką. Šių funkcijų įgyvendinimui yra numatyta kaimo plėtros politika ir jos prioritetinės kryptys, skirtos kaimo ir užmiesčio vietovių regeneracijai ir sisteminė kaitai.

1.1.4. Kaimo plėtros politikos atspindžiai naujausiuose partijų planuose

Analizuojant užmiesčio vietovių politiką ir atskleidus kaimo plėtros potencialą, svarbu identifikuoti didžiausio politikų dėmesio sulaukusias sritis, kurios atsispinti politikų naujausiuose partijų planuose. Remiantis Lietuvos Respublikos Seimo (2016) duomenimis, 2016 m. spalio mėn. įvykusiųose rinkimuose į Lietuvos Respublikos Seimą šalies piliečiai mandatus patikėjo šių partijų atstovams: Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (išrinkti 54 atstovai), Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (31), Lietuvos socialdemokratų partijos (17), Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdžio (14), Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-Krikščioniškų šeimų sąjungos (8), partijos „Tvarka ir

teisingumas“ (8), Darbo partijos (2), politinės partijos „Lietuvos sąrašas“ (1), Lietuvos žaliųjų partijos (1) ir Lietuvos centro partijos (1), 4 patiems išsikėlusiems. Visų šių partijų rinkimų programos pateiktos 4 priedo 30 lentelėje.

Remiantis pagrindinėmis partijų programų nuostatomis pastebėta, kad šiuose planuose ypatingai mažai kalbama apie užmiesčio gyventojus ar apie kaimiškųjų vietovių esminius pakeitimus. Šiose vietovėse planuojama tik pakeisti švietimo politiką, kad pavyktų išgelbėti mokyklas, žadamos didesnės išmokos ūkininkams, planuojama savivaldybėse daugiau darbo vietų įkurti, kurios teiktų kokybiškas ir visiems prieinamas viešąsias paslaugas, lygias galimybes visiems. „Kaimo“ žodis paminėtas tik Darbo partijos ir Lietuvos socialdemokratų partijos rinkimų programoje, kitose ne tik, kad negalima rasti žodžio „kaimas“, bet ir negalima rasti susijusios su kaimo vietovėmis tobulinamos veiklos. Partijų planai visiškai neatsižvelgti į regioninę politiką, ar labiausiai atsiliekančių regionų tobulinimo raidą, taip neatsižvelgta į pagrindinius Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos programų, strategijų ir sutarčių aktus. Šiose programose skiriamas tik labai mažas dėmesys užmiesčio vietovėms, apie jų raidą, vystymą ir plėtrą neužsimenama. Viskas paliekama pačių gyventojų savanoriškoms iniciatyvoms. Pagrindinis dėmesys skiriamas didžiosioms savivaldybėms, kur daugiausia rinkėjų, kur didžiausia savivaldybių centrai. Siekiama pritraukti daugiau investicijų, verslo, kurti darbo vietas ir didinti atlyginimus didžiosiose savivaldybėse, taip tikintis daryti įtaką ir kaimiškosioms vietovėms, tačiau praktika byloje, kad taip užmiesčio gyventojai ir tampa priversti emigruoti. Tokiu būdu užmiesčio vietovės sensta, tuštėja ir nyksta, vyksta užmiesčio vietovių naikinimas.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad *pagrindinės užmiesčio vietovių funkcijos* atskleidė, kad siekiant gyvenimo kokybės gerinimo užmiesčio vietovėse, turi būti *ištobulinta relaksacinė zona*, kuri įtakoja gyventojų poilsį, sveikatą, gyvenamąją aplinką ir gyvenimo kokybę. Šių funkcijų įgyvendinimui yra *numatyta kaimo plėtros politika ir jos prioritetinės kryptys, skirtos kaimo ir užmiesčio vietovių regeneracijai, sisteminėi kaitai*. Pagrindinių Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos programų, strategijų ir sutarčių, skirtų užmiesčio vietovės raidai, analizė atskleidė, kad turi būti siekiama *gerinti žemo urbanizacijos lygio gyvenimo sąlygas kaimiškiose vietovėse: gerinant būtiniausias paslaugas, inicijuojant mokymus, bendruomenių kūrimą ir didinant užimtumą, lyderystę, verslumą, vietovės konkurencingumą atrandant identitetą, skatinant žinių perdavimą, mokymąsi, turimų išteklių panaudojimą, investavimą į įgūdžius, kovojant su skurdu, modernizuojant darbo rinkas, akcentuojant ypatingai atsilikusių regionų-kaimiškųjų vietovių sveiką gyvenseną ir ekologinę aplinką, ekonomikos propagavimą, visos visuomenės ugdymą ir kultūrą*. Taip pat pastebėta, kad nei viena iš Lietuvos *partijų neakcentuoja šių siūlyimų, nesikoncentruoja į užmiesčio vietovių raidą, kaimiškųjų vietovių plėtrą*. Visa tai palikta kaimo bendruomenėms ir pačių kaimo gyventojų savanoriškoms iniciatyvoms.

1.2. Lietuvos regioninė plėtra ir užmiesčio vietovių ypatumai

Tiriant regioninę plėtrą ir užmiesčio vietovių ypatumus, šiandieninės Lietuvos kontekste, būtina atskleisti dabartinės regioninės plėtros pagrindinius bruožus, kurie įtakoja užmiesčio vietoves, taip pat identifikuoti užmiesčio vietovių išskirtinumą ir svarbą. Šio darbo antrajame skyriuje analizuota miesto ir užmiesčio partnerystės svarba, regioninė plėtra Lietuvoje, atskleisti sėkmę lemiantys veiksniai, kuriant kurorto zonas žemo urbanizacijos lygio vietovėse. Identifikuoti užmiesčio lyderiai, kurie kuria kaimiškųjų vietovių identitetą ir konkurencingumą, iširta vietovės identiteto kaita žinių ir kūrybos visuomenėje.

1.2.1. Regioninė plėtra, šiuolaikinė miesto ir užmiesčio partnerystė

Nacionalinės regioninės politikos tikslas Lietuvoje yra mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų ir pačiuose regionuose, skatinti visoje valstybės teritorijoje tolygią ir tvarią plėtrą (Lietuvos regioninė politika, 2016). Šiuo metu regioninė politika Lietuvoje gali būti apibrėžta kaip korekcinė veikla, orientuota į skirtumų tarp regionų ir jų viduje mažinimą. Tačiau remiantis Lietuvos Respublikos partnerystės sutartimi (2014) didžiausias ikimokyklinio ugdymo įstaigų lankymo netolygumas yra tarp miesto ir kaimo vietovių, Lietuvos kaimo mokinių pasiekimai žemesni nei kaimyninėse šalyse ir prastėja, Lietuvoje bendrojo ugdymo nebaigusių ir iš švietimo sistemos pasitraukusių mokinių skaičius kaimo vietovėse beveik tris kartus didesnis nei mieste, kaimo vietovėse didėja bedarbių skaičius, didesnis skurdo lygis ir socialinė nelygybė Lietuvoje (palyginti su ES vidurkiu) šią problemą daro aktualią ypač kaimo vietovėse. Dėl emigracijos mažėjančio kaimo vietovių patrauklumo (prastėjanti socialinė infrastruktūra – sveikatos priežiūros, kultūros, mokymo įstaigos, finansinės paslaugos ir pan.), migracijos į didžiuosius miestus, kaimo vietovėse mažėja jaunimo ir darbingo amžiaus gyventojų, todėl žemės ūkis jau dabar jaučia darbo jėgos trūkumą. Tik 7 proc. bendrojo lavinimo baigiamosios pakopos (10-12 klasių) mokinių tikisi susieti savo ateitį su vietove, kurioje gimė ir užaugo (Jasaitis, 2014). Remiantis naujausiais Lietuvos Respublikos statistikos departamento (2017) duomenimis (žr. 5 lentelę) skurdo riziką patiriančių šeimų miestuose mažėja, tačiau kaimiškosiuose vietovėse sparčiai didėja.

5 lentelė

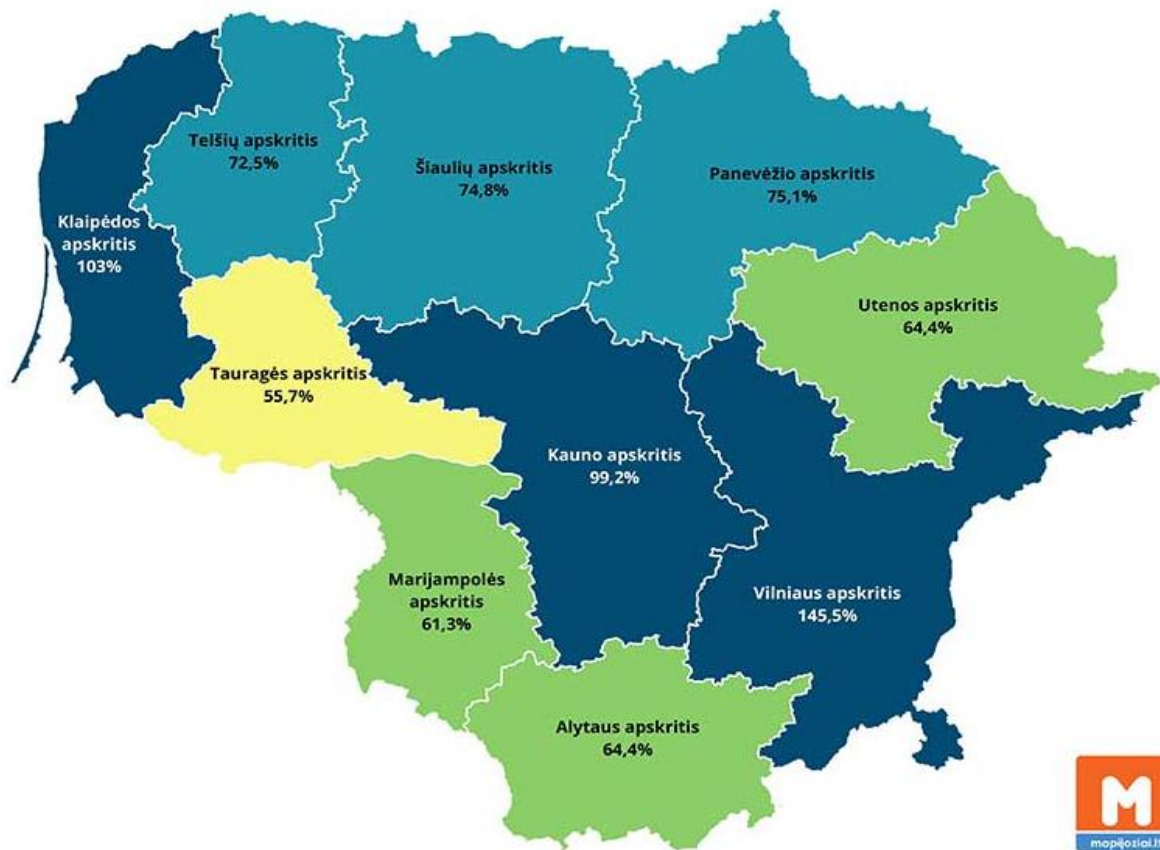
Skurdo lygis pagal gyvenamąją vietą

	Skurdo rizikos lygis proc.				
	Miestas ir kaimas	Miestas	Didieji miestai ¹	Kiti miestai	Kaimas
2016	21,9	15,6	11,6	21,8	34,8
2015	22,2	18,1	13,7	25,1	30,6
2014	19,1	16,0	12,2	22,0	25,5
2013	20,6	15,1	11,7	20,3	31,7
2012	18,6	13,7	11,3	17,3	28,5
2011	19,2	14,2	12,2	17,3	29,2
2010	20,5	16,6	14,1	20,3	28,4

1- Didieji miestai: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas (2017).

Skurdo mastas kaime beveik tris kartus didesnis negu mieste (Jasaitis, 2014). Dėl visų šių priežasčių galima teigti, kad Lietuvos regioninė politika yra neveiksminga. Didžiuliai skirtumai ir toliau išlieka tarp miestų ir kaimiškųjų vietovių, tarp Vilniaus ir kitų regionų. Remiantis Jasaičiu (2009, kovas) tuo metu, kai išsivysčiusios valstybės stengiasi kuo daugiau investuoti į užmiesčio teritorijas, panaudoti jas ne tik maisto gamybai, bet ir alternatyviai veiklai- atsinaujinančių energijos šaltinių plėtrai, biokuro gamybai, naujų poilsio ir laisvalaikio praleidimo objektų kūrimui ir pan., Lietuvoje visa ūkinė veikla koncentruojama tik į siauras trijų miestų- Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos zonas. Anot Čapliko ir Michailovaitės (2003), stiprios urbanizacijos fazės yra tik Vilniaus, iš dalies stiprios - Klaipėdos apskritys, visos kitos apskritys yra deurbanizacijos fazės. Tą patį teigia ir profesorius Tamošiūnas (2017), Vilnius yra vienintelis augantis didmiestis, kuris sukuria apie 40 proc. visos šalies BVP. Lyginant 2015 m. BVP vidurkį pagal apskritis galima išskirti tik Vilnių ir Klaipėdą, kurie pasiekė 100 proc šalies vidurkio, ir iš dalies Kauną, kuris buvo šalia vidurkio (žr. 3 pav.).



3 pav. Lietuvos apskričių BVP vienam gyventojui, proc. nuo Lietuvos vidurkio 2015 m.
Šaltinis: Dabašinskas (2017)

Akivaizdus regionų skirtumas pastebimas ir pagal išskiriamas kurortų zonas Lietuvoje (žr. 4 pav.), kurios gali pritraukti investicijas, verslą, skatina kvalifikuotuos darbo jėgos kūrimą ir ekonomikos bei BVP augimą.



4 pav. Lietuvos kurortai.

Šaltinis: Lietuvos kurortų asociacija (2016).

Akivaizdžiai pastebima, kad vienintelis iš didžiųjų miestų, Šiaulių kraštas, visa Šiaulių apskritis neturi jokios kurortinės zonos ar sveikatingumo centro, kas galėtų būtų didesniu traukos centru. Neturi panašios paskirties centrų Tauragės ir Panevėžio apskritis. Tai patvirtina Kuliešio ir Pareigienės 2014 m. atliktas tyrimas apie demografinių veiksnių poveikį kaimo gyvybingumui, kuriame nustatyta, kad labiau patraukliu regionu yra Lietuvos didžiųjų miestų savivaldybės (Vilnius, Kaunas, Klaipėda), taip pat miestų rajonų ir miestų, esančių šalia šių didžiųjų miestų, savivaldybės. Tyrime paaiškėjo, kad daugiau savivaldybių, patekusių į nepatrauklių savivaldybių sąrašą, yra Lietuvos šiaurėje, šiaurės vakaruose. Taigi, visa Lietuvos šiaurinė dalis neturi didesnių turizmui plėtoti skirtų objektų, tokių kaip kurorto zona, tai šią Lietuvos zoną daro dar labiau nepatrauklesnę, išskiria kaip nutolusią ir atsiliekančią nuo kitų Lietuvos regionų.

Regioninės politikos nebuvimą dar labiau pabrėžia miesto ir užmiesčio didžiuliai socialiniai ir ekonominiai skirtumai. Kaimas sensta, jame vykdomos veiklos nepopuliarios tarp jaunimo, todėl jaunuoliai emigruoja į miestus, renkasi kitus užsiėmimus, kurie įdomesni, teikiantys didesnes pajamas ir pan. (Kuliešis, Pareigienė 2014). Miestas, naudodamasis savo augimui kaimo ištekliais, labai apribojo kaimo endogeninės plėtros galimybes, kas lėmė gyvenimo kokybės miestuose ir kaimuose skirtumus, sukūrė prielaidas kaimo atskirčiai ir jos didėjimui (Čaplikas, Michailovaitė, 2003). Nors žmonių gyvenančių miestuose kur kas daugiau, tačiau bedarbių skaičius kaimiškosiuose vietovėse aukštesnis. Kaimo vietovėse verslas žlunga, dėl gyventojų skaičiaus mažėjimo (kaimų tuštėjimo), tai turi įtakos ir kvalifikuoto darbo nebuvimui, darbingo amžiaus asmenų emigracijai į miestus. Užmiestyje gyvenantys baigę mokslus asmenys ieško kvalifikuoto darbo ir dažniau atvežais dirba artimiausiuose miestuose, todėl yra nuolat migruojantys. Masiškai uždarinėjamos kaimo

gyvenviečių ir nedidelių miestelių mokyklos, medicinos įstaigos ir kultūros centrai, viešosios tvarkos apsaugos įstaigos, todėl iš šių vietovių išsikelia jaunos šeimos (Jasaitis, 2009, kovas). O dėl nepatogių kelionių dažniais atvejais emigruoja į miestus, kur arčiau darbas ir geresnės paslaugos. Užmiesčio vietovėse didžiausias dėmesys skiriamas tik agrariniam sektoriui, neskiriant jokio valdžios dėmesio į būtinus optimalius vietinių žmonių, gamtos ir infrastruktūros išteklių panaudojimą. Siekiant sumažinti kaimo gyventojų priklausomybę nuo žemės ūkio, turi būti skirta daugiau dėmesio kaimo verslo plėtrai ir plėtros problemoms spręsti (Išoraitė, 2009). Net ir pasinaudojant Europos Sąjungos parama, modernizuojami ūkiai, viskas tampa mechanizuota ir žmogiškųjų išteklių paklausos kiekis sumažėja, gyventojai lieka be darbo. Ališauskas, Jakienė ir Jankauskienė (2007) teigia, kad struktūrinius pokyčius sąlygojančios kaimo plėtros programos nepakeis kaimo skurdaus gyvenimo, nes skurdas egzistuoja atskirai nuo oficialiai pripažintos ekonomikos. Jasaičio (2014) teigimu pastarųjų metų *ekonominiai, demografiniai ir sociologiniai tyrimai leido išryškinti pagrindinius pereinamojo laikotarpio reiškinius ir jų pasekmes*:

- Bedarbystės atsiradimas bei kaimo gyvenviečių ištuštėjimas.
- Ištuštėjusių gyvenviečių ūkinės veiklos smukimas, infrastruktūros griūtis ir ryškus jų patrauklumo mažėjimas.
- Ekonominė, socialinė ir politinė kaimo atskirtis.

Šie trys komponentai susiję tarpusavyje, turintys įtakos pasekmių procesams. Dažniais atvejais užmiesčio vietovėse gyvenantys ilgalaikiai bedarbiai tampa emigrantais ar socialinėmis šeimomis, atsiranda alkoholizmas ir pragyvenimas iš pašalpų, nenoras dirbti. Kaimo atskirtis tapo ne vien ekonomine ir socialine, bet ir politine problema, nes daugelyje valstybių kaimas priartėjo prie išnykimo ribos (Čaplikas, Michailovaitė, 2003).

Tuo tarpu Europos Sąjungoje kaimo atskirties problemos yra mažesnės, nes čia skiriamas kur kas didesnis dėmesys kaimo plėtros politikai. Remiantis Čapliku (2003,b) kaimas yra traktuojamas kaip neįkainojama vertybė, savo gamtine, ekonomine, socialine ir etnokultūrine įvairove lemianti regiono ir visos šalies išskirtinumą, įvaizdį, turistinį patrauklumą. Dauguma Europos Sąjungos valstybių supranta, kad kaimas nėra sietinas tik su žemės ūkio sektoriumi. Dar 1999 metais Europos komisijos užsakymu Italijos mokslininkų (projekto vadovas – Flavio Boscacci) parengtoje studijoje „*Apie naująją miesto ir kaimo partnerystę*“ akcentuojama, kad kaimas nebėra žemės ūkio veiklos sinonimas (Jasaitis, 2012, sausis). Vis daugiau mokslininkų narinėjančių kaimo plėtrą teigia, kad *šiuolaikinio kaimo, arba tiksliau sakant, užmiesčio gyventojų, negalima tapanti tik su žemdirbio sąvoka* (Daukšienė, Jasaitis, 2011, vasaris). Žaliojoje knygoje (2010) yra pateiktos mokslininkų požiūris į Lietuvos kaimo ateitį, analizuoti kaimo politikos modeliai XX ir XXI amžiuje (žr. 6 lentelę).

Kaimo politikos modeliai XX ir XXI amžiuje

XX amžiaus antrosios pusės KAIMO POLITIKOS MODELIS	XXI amžiaus KAIMO POLITIKOS MODELIS
Ekonominis principas: Žemės ūkis industrializuojamas, siekiant padidinti darbo našumą, kuris daug žemesnis nei pramonėje	Ekonominis principas: Daugiasektorinė ekonomika, padedanti išvengti žemės ūkio produktų perprodukcijos ir gamtos alinimo bei kurianti darbo vietas nenorintiems ar nesugebantiems ūkininkauti
Socialinis principas: Kaimas yra miesto maitintojas, todėl norint užtikrinti pakankamo maisto kiekio gamybą, valstybė turi paremti žemdirbius, kad jie liktų gyventi kaime	Socialinis principas: Kaimas yra miesto sodas, todėl norint užtikrinti jo žydėjimą ir derėjimą, valstybė turi rūpintis gamtos išsaugojimu, visų pirma paremdama gamtą tausojančius ir sveikus produktus gaminančius žemdirbius
Politinis principas: Žemdirbiai reikalauja „teisingų“ kainų	Politinis principas: Siekimas suderinti vietinės kaimo bendruomenės vertybes su persikėlėlių iš miesto gyvenimo būdu
Kultūrinis principas: Kaimas – nacionalinių tradicijų saugotojas	Kultūrinis principas: Gyvenimas harmonijoje su gamta, galvojant apie ateities kartas

Šaltinis: Žalioji knyga (2010). Lietuvos kaimo ateitis. Vilnius.

Lyginant ekonominį principą pagrindinis skirtumas, kad kaimas nėra tik žemės ūkio sektorius, akcentuojama, kad kaime *turi būti kuriamos darbo vietos ir kituose sektoriuose*. Socialinio principo pagrindinis pasikeitimas, kad į kaime gyvenančius asmenis pradėta traktuoti ir kaip į miesto gyventojus- *laisvalaikį praleidžiančius kaime, akcentuojant sveiką gyvenimą ir gamtos išteklių tausojimą ir panaudojimą*. XX amžiuje politinis principas akcentavo tik kaimo žemdirbius, tuo tarpu XXI amžiuje siekiama suderinti kaimo gyventojų vertybes su miesto gyventojų būdu- *siekiami partnerystės ir bendradarbiavimo, panašių gyvenimo kokybės sąlygų*. Kultūrinis principas akcentuoja *harmoningą gyvenimą su aplinka ir galvojimą apie ateities kartas*. Taigi XXI amžiaus kaimo politikos modelis pabrėžia, kad kaimas nebėra tik žemės ūkis, kad *būtina miesto ir kaimo partneryste*, kad kaimas tuštėja, jame atsiranda vis daugiau gyvenančių ar laisvalaikį praleidžiančių miesto gyventojų, todėl būtina koncentruotis ne tik į žemės ūkio sektorių kaime, bet ir kurti darbo vietas kituose sektoriuose.

Apie kitokią kaimo ir miesto partnerystę teigia ir Čaplikas (2003,a): „iki šiol vyravo nuomonė, kad kaimas reikalingas tik miestui, kaip maitintojas, tačiau vis labiau ryškėja nuomonė, kad kaimas gali priartėti prie miesto lygio ir galėtų tapti laisvalaikio praleidimo vietovė, kur stiprinamas ryšys su sveika gyvenimu ir gamta“. Vis labiau mokslininkai akcentuoja kaimą, kaip rekreacijos ir turizmo zonas, skirtas laisvalaikiui praleisti, stiprinant miesto ir kaimo partnerystę. Skirtingo urbanizacijos lygio vietovių- stambiųjų miestų, t.y. regionų centrų, savivaldybių centrų, mažesnių miestų, neturinčių savivaldybės centro statuso, miestelių ir kaimiškųjų gyvenviečių- raida grindžiama abipusės partnerystės ir subsidiarumo principais (Daukšienė, Jasaitis, 2011). Žaliojoje knygoje (2010) teigiama, kad ateityje *kaimas galėtų būti panaudotas kaip rekreaciniai ištekliai*

žmonių gyvenimo kokybei gerinti. Šiais laikais užmiesčio teritorijos (kaimo regionai) laikomi pagrindiniais sveikos gyvensenos, gryno oro, turiningo poilsio rekreaciniais valstybės ištekliais. Stiprinant šią kaimo funkciją, miestiečiams ypač aktualios tampa tokios priemonės, kurios sudaro jiems geresnes sąlygas praleisti laisvalaikį ne intensyvaus žemės ūkio užterštos, bet poilsiui tinkamos gamtos apsuptyje (Žalioji knyga, 2010). Išsivysčiusios valstybės stengiasi optimaliai išnaudoti užmiesčių rekreacinius išteklius, stiprindamos esamas ir kurdamos naujas sporto, poilsio ir sveikatingumo zonas (Jasaitis, 2014). Vis didesnis išsivysčiusių šalių dėmesys skiriamas ekologijai, ekosistemų funkcionavimui, žmogaus ir gamtos gyvenimui sveikoje aplinkoje, rūpinantis ateities kartomis ir užmiesčio teritorijomis ne tik ūkininkavimo sferoje. Tuo tarpu Lietuvos politikų dėmesys kaimo vietovėse daugiausiai siejamas su žemės ūkiu. Todėl Seimo Kaimo reikalų komitetas ir Seimo Europos informacijos biuras surengė diskusiją „Lietuvos kaimo vizija“, kurios tikslas buvo iškelti ir aptarti galimas Lietuvos kaimo plėtros kryptis. Lietuvos žemės ūkio universiteto profesorė Vitunskienė sako, kad Lietuvos prioritetas turėtų būti intensyvi žemės ūkio gamyba derlingiausiuose regionuose ir veiklos įvairinimas mažiau ūkininkavimui palankiose vietovėse (Pečiulis, 2010), (žr. 5 pav).



5 pav. Žemės ūkis, ūkio diversifikacija ir ūkininko veiklos įvairovė.

Šaltinis: Vitunskienė, (2010).

Vitunskienės pranešime aiškiai matomi skirtumai, kad kaimas nėra vien tik žemės ūkis, kad kaimo sodybose gyventojai gali plėtoti turizmą, rekreaciją, amatus ir kitą verslą. Lietuvoje kaimo

turizmo sodybose besiilsinčių poilsiautojų skaičius kasmet didėja. Sėkmingai plėtojamas kaimo turizmas laikomas viena pagrindinių žemės ūkio veiklos alternatyvų (Išoraitė, 2009). Kaimo turizmas į užmiesčio teritorija pritraukia vis daugiau turistų ir lankytojų, visa tai skatina kurti verslą, paslaugų sektorių ir darbo vietas gyventojams, o svarbiausia tinkamas ir jaunimui. Tai sprendžia ir senėjimo problemas. Taigi, remiantis Čapliku (2003,b), miestas ne tik naudojasi kaimo teikiamais privalumais, bet ir *sudaro stiprias ekonomines prielaidas kaimo plėtrai*, socioekonominiams procesams valdyti.

Socioekonominiai procesai šiuo metu vykstantys mūsų šalyje, yra beveik absoliučiai priešingi šiuolaikinėms išsivysčiusių valstybių demokratinės plėtros nuostatomis ir tendencijoms. Lietuvos statistikos departamentas jau yra priverstas įvesti naują kategoriją – retai apgyvendintos teritorijos (Jasaitis, 2009, kovas). Tai ir yra pasekmė neefektyvios ir neveiksmingos regioninės politikos. Nors įvairių šaltinių pateikiami duomenys gana skirtingi, tačiau visiškai pagrįstai galima teigti, kad per pastaruosius du dešimtmečius netekome daugiau nei pusės milijono savo piliečių, t.y. aktyviosios gyventojų dalies, mokesčių mokėtojų (Jasaitis, 2009, kovas). Atsižvelgiant į tai, kad kai kurie Lietuvos regionai nyksta natūraliai, o kiti yra tam tikri traukos centrai formuojant regioninę politiką ir rengiant politikos įgyvendinimo priemones, būtina atsižvelgti į regiono gyvybingumą (Kuliešis, Pareigienė 2014). Kiekvienas Lietuvos regionas turi panašumų ir skirtumų, į kuriuos būtina atsižvelgti strategiškai formuojant regioninę politiką. *Gyvybinguose regionuose reikėtų daugiau dėmesio skirti investicijoms į visas sritis: kaimų atnaujinimui, infrastruktūrai, verslams, mažiau gyvybinguose, greičiausiai, reikėtų akcentuoti „minkštas“ priemones, tokias kaip gyventojų pajamų palaikymas, socialinės globos ir socialinės rūpybos tinklo palaikymas ir plėtra* (nesusijusi su investicijomis), nes jose kasmet pagyvenusių, neįgalių gyventojų skaičius nuolat auga (Kuliešis, Pareigienė 2014). Kiekvienas regionas turėtų būti konkurencingas, atrandantis savo savitumą, formuoti vietovės įvaizdį ir kurti ne tik mieste, bet ir užmiestyje kvalifikuotas darbo vietas. Svarbiausias vietovės urbanizacijos požymis: sparčiai mažėja gyventojų, priklausančių kaimo bendruomenėms, ir daugėja dirbančių kitose, t.y. neagrarinio ūkio šakose (Jasaitis, 2014). Būtina išnaudoti tokius turimus gyventojus, sukuriant jiems galimybes dirbti ir atrasti saviraiškos galimybes užmiestyje. Strategijas, orientuotas į vietovę, turėtų keisti strategijos, orientuotos į žmogų, jo esminius socialinius poreikius (Jasaitis, 2014). Todėl regioninė politika turi remtis principo „iš apačios į viršų“ naudojimu, konsultuojantis su gyventojais, stebint ir analizuojant užmiesčio vietas ir skatinant jų partnerystę su miestu, remiantis šiuolaikinėms išsivysčiusių valstybių demokratinės plėtros nuostatomis ir tendencijoms.

1.2.2. Žemo urbanizacijos lygio vietovių kurortinės zonos kūrimo sėkmę lemiantys veiksniai

Kurortas - tai vieta, kurioje, panaudojant gamtinius gydomuosius veiksnius, specialias įstaigas ir įrengimus, galima dalinai realizuoti šalies nacionalinės sveikatos koncepcijos nuostatas bei vykdyti žmonių sveikatinimo programas (Lietuvos kurortų asociacija, 2016). Kurorto zona dažnai susiejama su turizmu, sportu ir poilsiu (rekreacinėmis zonomis). Tradiciškai Lietuvoje kurortais laikomi Druskininkai, Palanga, Birštonas ir Neringa, nes tai pagrindinės sanatorinio gydymo ir poilsio vietos šiandieninėje Lietuvoje. Tačiau šiame sąraše aiškiai galime pastebėti, kad Šiaulių kraštas savo kurorto zonos neturi.

Lietuvos regionų tyrimų institutas (2002) teigia, kad pati *kurortų plėtros koncepcija* - tai kurortų plėtra, kurią inicijuoja bei daro įtaką viešasis, verslo ir vartotojų sektoriai. Kurortų plėtrą lemia: demografija, gamtiniai išteklių, geografinis prieinamumas, žmogiškieji ir finansiniai išteklių, teisės aktai, finansavimas ir kt. Pagal juos nustatomi trūkumai, privalumai, grėsmės ir galimybės, o po to parenkamos plėtros strategijos, kurių pagrindiniai tikslai ir rezultatai: sveikatos būklės gerinimas, BVP augimas, šalies įvaizdžio formavimas bei naujų darbo vietų formavimas (Lietuvos kurortų asociacija, 2016). Visa tai užtikrina gyvenimo kokybės garantą kurorto statusą turinčioje vietovėje.

Gamtiniai gydomieji išteklių yra išskirtinės reikšmės valstybės turtas, o valstybės funkcija – užtikrinti jų saugojimą ir racionalų naudojimą (Lietuvos regionų tyrimų institutas, 2003). Tačiau ne visose vietovėse ši funkcija vykdoma. Šiandieninėje Lietuvoje kurorto statusą turi ne tik Druskininkai, Palanga, Birštonas ir Neringa, bet ir Anykščiai, Ignalina, Trakai, Zarasai, Palūšė ir Strigailiškis, Ignalinos raj., Kačerginė, Kulautuva ir Zapyškis, Kauno raj. Vis daugiau vietovių gali įgauti kurorto statusą, jei atitinka visus kriterijus. Pagrindiniai sėkmę lemiantys veiksniai išskirti pagal stipriausių kurorto zonų įvardintas stiprybes (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Kurortinio gydymo vietovių stiprybės

Druskininkų privalumai	Birštono privalumai	Palangos privalumai	Neringos privalumai
1. Unikalus gamtiniai išteklių, tinkantys kurortinio gydymo, sveikatingumo ir turizmo vystymui. 2. Kurortinio gydymo įstaigų koncentracija 3. Turtingi etnokultūriniai išteklių 4. Turtingas kultūros ir architektūros paveldas. 5. Geografinė vieta palanki turistų pritraukimui iš Lenkijos, NVS šalių.	1. Patogi geografinė padėtis. 2. Geras susisiekimas, geri keliai. 3. Vertingi gamtiniai išteklių, tinkantys kurortinio gydymo, sveikatingumo ir turizmo vystymui. 4. Vandens išteklių, tinkami vandens turizmo vystymui. 5. Labai palanki vieta sporto vystymui. Pakankamai	1. Turtingi gamtiniai rekreaciniai išteklių ir populiarus jūros kurorto įvaizdis. 2. Kurortinio gydymo įstaigų koncentracija ir geras profesinis lygis. 3. Kultūros renginių tradicijos. 4. Išvystyta transporto infrastruktūra. 5. Platus viešbučių tinklas.	1. Prestižinis įvaizdis (Neringa įtraukta į pasaulinį UNESCO sąrašą). 2. Geografinė padėtis palanki užsienio turistų pritraukimui. 3. Kultūrinių renginių tradicijos 4. Unikalus gamtiniai rekreaciniai išteklių 5. Unikalus ir savitas etnokultūrinis paveldas 6. Galimybė jungtis prie

<p>6. Galimybė įsteigti turistinius maršrutus po Baltarusijos istorines pilies ir įžymias Lietuvos vietas.</p> <p>7. Turistams patrauklios Druskininkų aplinka (Grūto parkas, Nacionalinis parkas ir kt.).</p> <p>8. Miškai turtingi įvairiomis miško gėrybėmis.</p> <p>9. Medžioklių plotai, tinkami komercinės medžioklės organizavimui.</p> <p>10. Aukštas kvalifikuotų specialistų lygis ir materialinė bazė.</p> <p>11. Parengtas Lietuvos kurortų plėtros planas.</p> <p>12. Parengta Druskininkų kurorto plėtros programa.</p>	<p>išvystyta sportinė bazė.</p> <p>6. Iniciatyvi savivaldos išraiška.</p> <p>7. Galimybė pritraukti kvalifikuotus specialistus.</p> <p>8. Parengtas Birštono kurorto smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programa.</p> <p>9. Baigiamas rengti kurorto teritorinis planas.</p> <p>10. Parengtas ekonominis pagrindimas "Kelių tinklo sutvarkymas Nemuno kilpų regioniniame parke Birštono savivaldybės teritorijoje.</p>	<p>6. Galimybė pritraukti kvalifikuotų žmonių išteklius</p> <p>7. Platus maitinimo įmonių tinklas.</p> <p>8. Didelis etnokultūrinis paveldas.</p> <p>9. Didžiuliai pliažų plotai</p> <p>10. Medžioklės plotai ir lengvai realizuojamos komercinės medžioklės organizavimo galimybės.</p> <p>11. Palankios sąlygos mėgėjiškai žūklei.</p> <p>12. Realios galimybės vystyti ekologinę maitinimo sistemą.</p>	<p>Kaliningrado srities turistinių maršrutų.</p> <p>7. Unikalus tradiciniai verslai</p> <p>8. Dideli ir neužteršti jūros paplūdimiai</p> <p>9. Prieplauka jachtoms</p> <p>10. Palankios sąlygos mėgėjiškai žūklei, vandens turizmui bei vandens pramogoms</p> <p>11. Esama žvejybinė bazė.</p> <p>12. Turi Nacionalinio parko statusą.</p> <p>13. Yra parengtas kurorto ir kartu Nacionalinio parko generalinis plėtros planas</p>
---	--	--	--

Šaltinis: pagal Lietuvos regionų tyrimų institutas (2002). Lietuvos Respublikos kurortų raidos koncepcija.

Taigi, svarbiausi komponentai kurorto zonos kūrimui, remiantis 7 lentele, yra: *unikalus gamtiniai išteklių, tinkantys kurortinio gydymo, sveikatingumo ir turizmo vystymui; turtingi etnokultūriniai išteklių; turtingas kultūros ir architektūros paveldas; geografinė vieta palanki turistų pritraukimui; miškai turtingi įvairiomis miško gėrybėmis; medžioklių plotai, tinkami komercinės medžioklės organizavimui; galimybė pritraukti kvalifikuotų žmonių išteklius, esama žvejybinė bazė ir paruošti plėtros strateginiai planai.* Tokius kriterijus atitinkančių vietovių galima atrasti ir daugiau visoje Lietuvoje, skatinant visų regionų plėtrą. Dar 2003 metais Lietuvos regionų tyrimo instituto atliktas tyrimas atskleidė pagrindines rekomendacijas toms savivaldybėms, kurios nori gauti kurorto statusą (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

Rekomendacijos savivaldybėms, norinčioms gauti kurorto ar kurortinės vietovės statusą

Priemonės turinys	Laukiamas įgyvendinimo rezultatas
1. Parengti ilgalaikės plėtros strategijas ir jų įgyvendinimo priemones, įvertinant kurorto statuso suteikimo galimybę	Strateginis planavimas užtikrins kurortų plėtros prioritetinių krypčių identifikavimą ir plėtros priemonių įgyvendinimo tęstinumą
2. Atlikti gamtinių gydomųjų išteklių mokslinius tyrimus.	Atlikti gamtinių gydomųjų išteklių moksliniai tyrimai, įvertintas gamtinių gydomųjų išteklių pritaikymas sanatoriniam kurortiniam gydymui
3. Parengti kurortinio gydymo galimybių studiją.	Parengtoje studijoje išnagrinėjamos galimybės plėsti sanatorinį kurortinį gydymą, atsižvelgiant į žmogiškųjų išteklių kompetenciją, esamą infrastruktūrą, papildomų socialinių paslaugų teikimo galimybę
4. Atlikti savivaldybės gyventojų nuomonės tyrimą dėl kurorto statuso suteikimo savivaldybei.	Išsiaiškinta gyventojų nuomonė dėl galimų pokyčių savivaldybei suteikus kurorto statusą
5. Plėtoti turizmo infrastruktūrą.	Išplėtotą turizmo infrastruktūrą leis turistams pateikti pilną kurortinių paslaugų paketą
6. Skatinti turizmo verslą.	Išplėtotas turizmo verslas leis turistams pateikti pilną kurortinių paslaugų paketą

Šaltinis: Lietuvos regionų tyrimų institutas (2003). Kurorto statuso Lietuvoje reglamentavimo studija.

Atitikus būtent šiuos kriterijus kurorto zonos statusą įgavo Anykščiai, Ignalina, Trakai, Zarasai, Palūšė ir Strigailiškis, Ignalinos raj., Kačerginė, Kulautuva ir Zapyškis, Kauno raj. Kurorto zona suteikia didesnes galimybes su valstybes parama skatinti regioninę plėtrą, pritraukti daugiau investicijų ir verslo, kurti darbo vietas, pritraukti turistus, suteikti kokybiškesnes paslaugas ir keliant vietovės ekonominius rodiklius, mažinti socialinę atskirtį ir skurdą, didinti visų Lietuvos regionų gyvenimo kokybės užtikrinimą ir būtiniausių paslaugų prieinamumą.

1.2.3. Užmiesčio lyderiai - kaimo bendruomenės, kuriančios identitetą ir konkurencingumą

Šiandieninėje Lietuvos kaime galima pastebėti jau vyraujančią tendenciją: nedarbas, menkas užimtumas, profesijų problema, vedanti prie skurdo, alkoholizmo ir socialinės atskirties. Visa tai įtakoja verslo nebuvimas, konkurencingumo stoka ir švietimo įstaigų mažėjimas (tai sukelia problemų įgyti profesinį išsilavinimą). Dar 2000 m. Herbert-Cheshire analizuodama kaimo bendruomenių plėtros procesus pastebėjo, kad bendruomenės yra atribotos nuo valstybingumo reikalų, o bendruomenių plėtros perspektyva, kontrolė ir atsakomybė palikta kaimo gyventojų bendruomenėms. Todėl būtina *skatinti bendruomenių verslumą*, siejamą su teritorine savivalda, sprendimų priėmimo įgyvendinimu ir kontrole, gyventojų įgalinimu savivaldžiai veikti vietos lygmeniu (Pilipavičius, 2011). Būtina skatinti kaimo vietovės projektų rengimą ir įgyvendinimą, tuo pačiu didinant užimtumą ir *skatinant ekonomines* (verslo kūrimo ir partnerystės skatinimo) *permainas*.

Demokratinėse valstybėse vietos bendruomenės egzistuoja kaip natūrali gyventojų socialinė jungtis, todėl tiek teoriniai darbai apie bendruomenes, tiek iniciatyvos skatinimas praktikoje, yra visiškai suprantamas dalykas. *Bendruomeniškumas viešojo administravimo kontekste tiek anksčiau, tiek dabar pripažįstamas kaip ypatinga vertybė*, nusakanti socialinės organizacijos kokybę, todėl yra visokeriopai skatinamas pilietinės visuomenės kūrimo kontekste ir yra vienas iš viešojo sektoriaus modernizavimo veiksmų (Nefas, 2007). Nutolusiuose regionuose vidutiniškai 40 proc. gyventojų gyvena didesniu nei pusės valandos važiavimo atstumu nuo ligoninių ir 43 proc. – daugiau nei valandos važiavimo atstumu nuo universiteto, taip pat nėra pakankamai išnaudojamas informacinių ir kompiuterinių technologijų potencialas teikti nuotolines medicinos paslaugas ar sudaryti galimybes mokytis nuotoliniu būdu (Žalioji knyga dėl teritorinės sanglaudos – kelias pirmyn, 2008). Tokias situacijas suformuoja *nepakankamai išplėtotas socialinės infrastruktūros objektų tinklas ir paslaugų kokybės stoka užmiesčio vietovėse, kuris lemia prastesnę gyvenimo*

kokybę, ypač nemobiliems vyresnio amžiaus žmonėms. Gyvenimo kokybės nebuvimas skatina gyventojus migruoti iš vietovės ir mažina verslo potencialą gyvenamojoje vietovėje.

Socialinė infrastruktūra – tai yra teikiamos paslaugos (švietimas, sveikatos apsauga, poilsis rekreacija ir pan.), kurios turi tiesioginę ir netiesioginę įtaką gyvenimo kokybei (Makhural, Wasike, 2003), suteikia teisę (leidžia) vietos žmonėms pasigerinti savo gyvenimo kokybę ir sąlygas (Darja, Syryadarma, Suryahadi ir kt., 2004). Kasdienės paslaugos, kurias žmonės vartoja siekdami susikurti gyvenimo ir darbo sąlygas, yra kapitalas, be kurio apgyvendinta vietovė negali funkcionuoti (Zaluksne, 2014). Pagrindines kaimo socialinės infrastruktūros paslaugas galima grupuoti į 8 elementus (žr. 9 lentelė):

9 lentelė

Kaimo socialinės infrastruktūros sistemos pagrindiniai elementai

Kaimo socialinės infrastruktūros sistemos elementai/sectoriai	Kaimo socialinės infrastruktūros elementų sudedamosios dalys: objektai
Švietimas, ugdymas ir konsultavimas	Vaikų darželis, mokykla, konsultavimo tarnyba/konsultantas
Sveikata ir socialinė apsauga	Med. punktas, ligoninė, šeimos gydytojas, soc. globos tarnyba, dienos centras
Ryšiai ir telekomunikacija	Telefonas, paštas, banko filialas, internetinis ryšys
Transportas	Viešasis keleivinis transportas, sausumos/vandens keliai
Kultūra, sportas ir rekreacija	Kultūros centras, biblioteka, bažnyčia, muziejus, bendruomenės/amatų centras, rekreacinė erdvė, parkas, žaidimų ir sporto aikštelės
Komunalinės ir buitinės paslaugos	Komunalinių paslaugų įmonė, vandentiekis, gyvenamasis būstas, viešbutis, pirtis, kirpykla, buitinių prietaisų remontas
Prekyba ir viešojo maitinimo paslaugos	Parduotuvė, turgavietė, viešojo maitinimo įmonė
Asmens ir turto apsauga	Priešgaisrinė tarnyba, policijos inspektorius, komunalinių ir buitinių atliekų įmonė

Šaltinis: Atkočiūnienė, V., Aleksandravičius, A., Kiaušienė, I., Vaznonienė, G., Pakeltienė, R., Lukė, R. (2014).

Šie rodikliai kiekvienoje kaimo vietovėje gali apibūdinti gyventojų gyvenimo kokybę, kuo mažesnis šių paslaugų prieinamumas, tuo gyvenimo kokybė prastesnė. Gyvenimas kaime siejasi su sveika gyvensena, tačiau dėl mažo gyventojų tankumo, paslaugų teikimas kaimo gyventojams tampa labai brangus, dažnais atvejais, dėl gyventojų skaičiaus mažėjimo kaimo socialinės infrastruktūros objektai uždaromi ir nutolinami nuo gyvenamosios vietovės. Todėl ypač svarbiu dalyku, priimant sprendimą gyventi kaime, tampa galimybė operatyviai gauti kokybiškas sveikatos, švietimo, socialinės apsaugos, policijos, valdžios institucijų ir kitas paslaugas (Žalioji knyga, 2010).

Nagrinęjant užmiesčio gyventojus, būtina pabrėžti, kad keičiasi patys gyventojai, nors kaimo gyventojų mažėja, tačiau atsiranda vis daugiau miestiečių, norinčių gyventi užmiesčio teritorijose, bet dirbti mieste. Tai skatina pačių gyventojų pažangą ir tobulėjimą, nes atsikraustantys nauji gyventojai nori geresnių gyvenimo sąlygų, įsilieja į bendruomenes ir užsiima savanoriška veikla bendruomenės ir gyvenvietės labui. Naujieji gyventojai labiau rūpinasi kelių tiesimu bei priežiūra, komunalinių ir kitų paslaugų plėtra, skatina aukštesnę buitines kultūrą ir sveiką gyvenseną (Jasaitis, 2014). Dažnais atvejais aktyvūs gyventojai tampa vietos lyderiais ir net ieško būdų sau realizuoti,

įsiliesti į bendruomenišką veiklą, pradėti verslą (Northouse, 2010). Nefo (2009) *funkcionalios bendruomenės atliktas* tyrimas rodo, kad šiuolaikinei vietos bendruomenei įtaką daugiausiai daro teritorijoje veikianti *savivaldybė (seniūnija) ir bažnyčia (parapija)*, taip pat dar dvi institucijos, kurių įtaka vietos bendruomenei labai svarbi – *mokykla ir kultūros įstaigos*. Vietovių bendruomenės būtent su šiomis organizacijomis dažniausiai plėtoja partnerystės ryšius, kurie palaipsniui įtraukia ir vietinius verslininkus. Moksliniuose tyrimuose (Kaimiškujų vietovių įtaka Lietuvos regionų gyvenimo kokybei ir sanglaudai, 2006) tvari kaimo plėtra orientuota į kaimo gyventojų gyvenimo kokybės gerinimą, kaimo ūkinės ir socialinės infrastruktūros ir bendruomeninių ryšių tobulinimą, kraštovaizdžio etnokultūros ir gamtinio paveldo apsaugą ir puoselėjimą, išsaugant kaimo materialinį bei dvasinį paveldą. Tai esminiai vietos išteklių elementai, kurie lemia vietovės tapatumą ir išskirtinumą kaimiškujų vietovių konkurencingoje aplinkoje. Tam pasiekti būtina skatinti partnerystę ir bendradarbiavimą su vietos institucijomis, verslo organizacijomis ir, žinoma, miestu.

Paskutiniu metu užmiesčio vietovių raida siejamas su subalansuota ir darnia plėtra, grindžiamas socialiniais, ekonominiais, aplinkosauginiais ir kultūriniais kiekybiniais bei kokybiniais pokyčiais, lemiančiais *kaimo ir užmiesčio vietovių teritorinį konkurencingumą* (10 lentelė):

10 lentelė

Kaimo ir užmiesčio vystymosi teritorinis konkurencingumas

Ekonominis konkurencingumas	Ekonominis konkurencingumas laikomas vienas iš svarbiausių veiksnių užtikrinančių endogeninę kaimo plėtra, kuri grindžiama žemės ūkio sektoriaus vystymu ir suvokimo formavimu, kad gyvenamojoje vietovėje veikiančių organizacijų gebėjimas, stiprinant partnerystės ir bendradarbiavimo ryšius tarp sektorių bei didinant vietos produktų ir paslaugų kokybę ir savitumą, užtikrins pridėtinės vertės sukūrimą. Ekonominio konkurencingumo stiprinimas orientuotas į veiklų integravimo kaimo vietovėje linkme, apimantis technines ir telkiančios paramos teikimą, kapitalinių investicijų programų rengimą, maisto produktų gamybos ir perdirbimo plėtojimą, priežiūros, konsultavimo, darbo tinkluose bei daugiafunkcinėse veiklose organizavimą.
Socialinis konkurencingumas	Socialinis konkurencingumas laikomas vienu iš pagrindinių veiksnių, užtikrinančių vietos veikėjų teisėtumą jiems derantis su valdžios organais priimančiais vietovei svarbius sprendimus bei tarpusavyje derinant plėtos strategines kryptis. Orientuotas partnerystės ir bendradarbiavimo organizavimo linkme, apimantis socialinės ekonomikos ir vietinių paslaugų tobulinimo ir plėtra, daugiašalių ryšių kūrimą, naujų mokymosi galimybių ir būdų organizavimą, bendruomeninių gebėjimų ugdymą bei moterų ir jaunimo dalyvavimo aktyvinimą.
Kultūrinis konkurencingumas	Kultūrinis konkurencingumas kaip požiūrių ir vertybių sistemos formavimo bei tautinio tapatumo išsaugojimo veiksnys, kurio stiprinimas orientuotas kūrybiškumo linkme, apima kultūros centrų palaikymą, bendruomeninio meistriškumo ugdymą, amatų centrų palaikymą ir steigimą, rinkodaros, bendradarbiavimo, mokymų, tyrimų ir archyvavimo organizavimą.
Aplinkosauginis konkurencingumas	Aplinkosauginis konkurencingumas – vienas veiksnių užtikrinančių vietovės išskirtinumą išsaugojimo bei naujų vietovės bruožų atradimą, kurio stiprinimas orientuotas gyvenimo kaime organizavimo linkme, apima aplinkosauginio sąmoningumo ugdymą, aktyvaus poilsio populiarinimą, paveldo išsaugojimą ir vertės didinimą, subalansuoto žemės naudojimo požiūrio formą.

Šaltinis: pagal Pilipavičių (2007).

Kaimiškujų vietovių teritorinį konkurencingumą apsprendžia tiek kiekybiniai, tiek kokybiniai pokyčiai, kuriuos įvertinus galima sukurti vietovės išskirtinumą, formuojamą įvaizdį/prekės ženklą,

kuris kurs pridėtinę vertę, taip pritraukdamas verslą ir investicijas, naujus gyventojus ir lankytojus, tuo pačiu gerindamas ekonomiką ir vietos gyventojų gyvenimo kokybę.

Korshing ir Allen (2004) požiūriu, *bendruomenių verslumas* – tai savarankiškumo pajėgumo išraiška, kaip žinojimas ir gebėjimas stiprinti ir vystyti fizinę bei socialinę infrastruktūrą, garantuojančią kaimo vietovės plėtros ekonominį gyvybingumą. Kaimas nuolat asocijuojasi su sveika gyvensena, ekologišku ūkiu, tai būtent ir galėtų formuoti išskirtinumą konkurencinėje rinkoje. Marsden ir Smith (2005) *bendruomenių verslumą sieja su vis populiarėjančiu ekologiniu verslumu, kaip kaimo plėtros išskirtinumo ženklu*. Ekologiniam versumui svarbus gebėjimas organizuoti partnerystę sveiko ir kokybiško maisto auginimui ir gamybai. Bendruomenės verslumas siejamas ne tik su darbo vietų kūrimu, bet ir su ekonomikos plėtra. Tačiau šių įmonių pagrindinė *paskirtis turėtų būti gyvenamosios vietovės plėtra*, o ne pelnas savininkas ir akcininkams. Socialinių įmonių, kaip ir bendruomeninių organizacijų paskirtis – solidarumo ir bendradarbiavimo skatinimas aplinkosaugos, socialinės atskirties ir skurdo mažinimo kryptimi (Tremblay ir kt., 2010). Taigi vietovės ekonomika yra glaudžiai susijusi su vietovės socialine situacija, viena kitą stipriai įtakojančios, todėl būtina skatinti bendruomenių verslumą ir gyvybingumą, siekiant sukurti patrauklią gyvenamą vietovę su suformuotu išskirtiniu identitetu, derinant ekonominį, socialinį, kultūrinį ir aplinkosauginį konkurencingumą.

Dar 1999 metais Haugh ir Pardy požiūriu, siekiant stiprinti socialinę – ekonominę bendruomenių būklę būtina skatinti bendruomenių verslumą, atsisakant tradicinių ekonominių modelių. Tam pasiekti būtina *formuoti pagalbinę infrastruktūrą, apjungiant vietos valdžios, verslo ir nevyriausybinį sektorius, kurios paskirtis – strateginių vietos plėtros numatymų rengimas ir įgyvendinimas, grindžiamas iniciatyvų „iš apačios į viršų“ principu, partneryste ir ilgalaikiu įsipareigojimu*. Kaip teigė Jasaitis (2006): „Vienu svarbiausių kaimo plėtros veiksnių yra *partnerystė* tarp bendruomenių, valdžios institucijų ir verslo struktūrų, o pagrindinė veiklos kryptis – iniciatyvos „iš apačios“ skatinimas“. Šiuo metu bendruomenės nebėra savo vietovės šeimininkais ir yra praradusios rūpestį, dėl gyvenamosios vietovės vystymo, todėl būtina skatinti bendruomenės aktyvumą, stiprinti pilietinę visuomenę jaustis atsakingais už ateitį. Kaimo vietovėse reikalingi esminiai pertvarkymai laikantis subalansuotumo, tolygumo, partnerystės, subsidiarumo, decentralizacijos, „iš apačios į viršų“ nukreipto vektoriaus, integruotumo ir kitų kaimo plėtros principų (Ališauskas, Jakienė, Jankauskienė, 2007). Tik bendradarbiaujant su visomis institucijomis ir konsultuojantis su gyventojais galima pasiekti geriausių rezultatų kaimo plėtros kontekste.

Kaimo vietovės verslo kūrimas išskirtų geriausias kaimo savybes ir skatintų ekonominį ir socialinį konkurencingumą, kuris sukuria vietovės pridėtinę vertę. *Bendruomeninio verslumo formavimą lemiantį kaimo vietovių konkurencingumą, sudaro* (Pilipavičius, 2011):

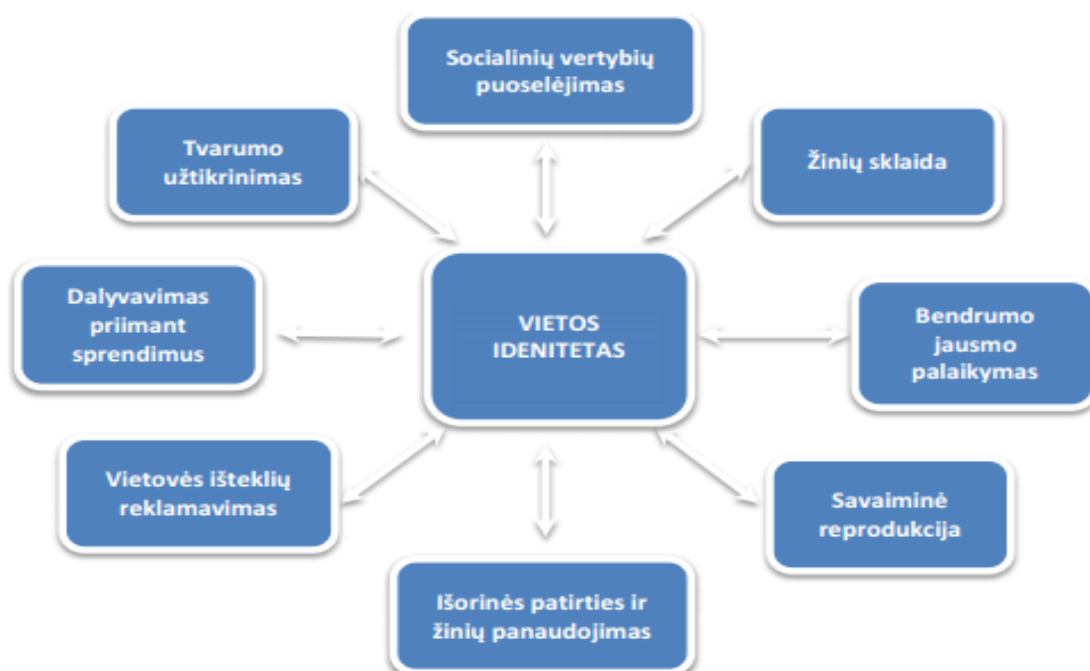
- Bendruomenės organizacijos vystymas, kaip bendruomeniškumo formavimo pagrindas, grindžiamas pagerinimo, reproduktyviaja raidos užtikrinimo orientacija, kai veiklos rezultatai garantuoja gyvenamosios vietovės gyvybingumą;
- Bendrinančios organizacijos veiklos plėtra, kaip savivaldumo organizavimo pagrindas, grindžiamas reformavimo, pažangos orientacija, kai veiklos rezultatai tampa tęstinumo garantais pradėtoms arba pradais kitoms, tolimesnėms veikloms, užtikrinančioms vietovės išskirtinumą;
- Verslumo kompetencijų formavimas, kaip profesionalumo ugdymo pagrindas, grindžiamas kūrybine, tvėrmės orientacija, kai bendruomeninės organizacijos vystymo ir bendrinančios organizacijos plėtros veiklomis, formuojama investicinė programa, garantuojanti saugią kartų kaitą ir vietovės plėtros perspektyvas.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad bendruomenės yra gyvenamosios vietovės lyderiai, kurie kuria išskirtinį identitetą per bendruomeninį verslumą, tuo pačiu įtraukdamos vietos organizacijas ir institucijas, keldamas pridėtinę vertę, kuri įtakoja užmiesčio raidą, didina užimtumą, mažina skurdą ir kuria naujas darbo vietas, tuo pačiu kelia ir visą vietovės ekonomiką. Norint užtikrinti ilgalaikius pokyčius ir veiksmingas tobulinimo kryptis, reikėtų aktyvinti vietos gyventojus ir suinteresuotas šalis bendradarbiauti sprendžiant vietovės socioekonominės problemas, kuriant verslą ir vietovės išskirtinį įvaizdį, atsižvelgiant į užmiesčio vietovės ekonominį, socialinį, kultūrinį ir aplinkosauginį konkurencingumą, formuojant principą „iš apačios į viršų“, kai problemos sprendžiamos per gyventojų interesus ir iniciatyvas, formuojant efektyvią gyvenamosios vietovės plėtros strategiją.

1.2.4. Vietovės identiteto kaita žinių ir kūrybos visuomenėje

XXI a. dažnai apibūdinamas kaip poindustrinis, arba žinių visuomenės raidos etapas, kuriame žmonės atsidūrė visai kitomis vertybėmis pagrįstame pasaulyje, lyginant su kelis šimtmečius trukusia industrine epocha (Vidickiene, Melnikiene, 2014). Šis etapas suaktyvėjo, kai visuomenėje pradėjo ypatingai dominuoti paslaugų sektorius. Konstruojant naująją kaimo vystymo paradigmą, atitinkančią žinių visuomenės reikalavimus, vis daugiau ekspertų linksta į tai, jog formuojant kaimo politiką turėtų būti nuo šakinio, „į žemės ūkį orientuoto“ požiūrio pereinama prie regioninio, vadinamojo „į vietovę orientuoto“ požiūrio (Vidickiene, Melnikiene, 2014). Tai reiškia, kad būtina atsižvelgti į pačią vietovę, į jos gyventojus ir atrasti vietovės išskirtinumą formuojant kaimo plėtrą. Kaimo plėtra, šiame kontekste, suprantama kaip *kokybės gerinimas, tausojant, prižiūrint ir tinkamai panaudojant gamtos ir kultūros išteklius* (Ališauskas, Jakienė, Jankauskienė, 2007). *Etninė kultūra* – iš kartos į kartą perduodama ir nuolat atnaujinama kultūros vertybių visuma, padedanti išlaikyti

tautinį tapatumą bei savimonę ir etnografinių regionų savitumą. (Žin., 1999, Nr. 82-2414). Užmiesčio vietovėse gyvenantys gyventojai buriasi į bendruomenes, nuolat bendrauja ir puoselėja vietines tradicijas ir kultūrą, todėl būtent kaimo gyventojai yra linkę išsaugoti vietovės tapatumą, kurdami savo vietovės identitetą, teritorinį lokalumą. Teritorijos lokalumas dažniausiai apibūdinamas kaip su teritorija susijusi visuma, kuriai būdingi tiesioginiai socialiniai ryšiai, tradicinė savita kultūra – etninė kultūra (Mačiulytė, Dedeire, Prapiestienė, 2013). Anot Šutinienės (2005), lokalumo reikšmės šiuolaikinėse visuomenėse ir identitetuose plačiai aptariamose globalizacijos teorijose, lokalumą traktuojant kaip vienaip ar kitaip veikiamą globalizacijos procesų ir globalizaciją traktuojant kaip lokalumo rekonstravimo veiksnį; tolimas, lokalus, istorinis (tradicinis) šiose teorijose traktuojami kaip globalumo aspektai, o ne alternatyvos. *Lokalumas pasireiškia per kaimų ar miestelių ilgai gyvenančių žmonių perduodamas tradicijas*, kurios leidžia išsiskirti iš kitų vietovių ir taip sukuria *identitetą*. Taigi, miestelio ar kaimo identitetas yra tai, kas atėję iš senovės ir perduodama iš kartos į kartą – papročiai, tradicijos, šventės, folkloras, kasdieniniai įpročiai būdingi visiems vietovės gyventojams. Kaimo identiteto lokalumas apima ne tik gyventojų elgseną, bet ir kultūros objektus ir jų panaudojimą. Pagal Anzelytę (2013) kaimo vystymo procesai apima *kraštovaizdžio ir etnografinio savitumo išsaugojimą, optimalų gamtos ir žmonių išteklių panaudojimą, strategijų modeliavimą*. Kaimiškosios vietovės kultūros objektai turi didelę reikšmę kaip susibūrimo vietos, festivalių ir koncertų vietos, kultūros židiniai. Kalbant apie vietovės plėtrą, labiau tinka vartoti *vietovės (teritorinio) identiteto* sąvoką, kadangi identitetas yra teritorializacijos proceso pasekmė, o vietovės bendruomenė susitapatina su materialiomis ir nematerialiomis šio proceso apraiškomis (Pollice, 2003). Šiuo atveju identitetas yra tapatinamas su išteklių sistema, kurią savarankiškai tvarko kiekviena teritoriškai organizuota bendruomenė ir kuri sudaro vidinį plėtros potencialą. Tokią sistemą savo ruožtu sudaro tiek materialūs ištekliai (erdvės teritorializacijos pasekmė), pavyzdžiui, vietiniai gaminiai ir netgi pati teritorijos organizacija, tiek nematerialūs ištekliai – verslumas, kultūros lygis, bendradarbiavimo įgūdžiai, elgesio etika ir kt. (Pollice, 2003). Taigi autoriaus pabrėžiama endogeninė, arba vidinė, vietovės plėtra iš esmės reiškia plėtrą, kuri yra paremta veiksmų, reprezentuojančių vietovės identitetą, aktyvinimu. Pollice (2003) savo studijoje išskiria aštuonis *vietovės identiteto ir jos vystymosi sąveikos bei ryšių* atvejus (žr. 6 pav.):



6 pav. Vietovės identiteto ir jos vystymosi sąveikos bei ryšių atvejai.

Šaltinis: remiantis Pollice (2003).

Remiantis vietovės identiteto ir jos vystymosi sąveikos bei ryšių atvejais išsamesni identiteto ir jo vystymosi sąveikos ryšiai pateikti 11 lentelėje.

11 lentelė

Vietovės identiteto ir jo vystymosi sąveikos ryšiai

Socialinių vertybių puoselėjimas	<i>Vietovės identiteto ir socialinių vertybių sąveika dažniausiai pasireiškia tuo, kad identitetas padeda dar labiau įtvirtinti vietai būdingas moralines bei elgesio vertybes.</i>
Žinių sklaida	<i>Vietovės identitetas taip pat prisideda prie iš kartos į kartą vykstančio žinių perdavimo proceso tobulinimo, <i>žinių, ypač nerašytų, sklaidos.</i></i>
Bendrumo jausmo palaikymas	<i>Identiteto ir bendrumo jausmo ryšys, ko gero, atspindi sąveikos tarp vietovės identiteto ir jos vystymosi įkūnijimą, jausminis ryšys su vieta, jos gamtine aplinka bei istorija tampa svarbiu veiksmu siekiant bendrų ekonomiškai naudingų tikslų. Siekdama šių tikslų ir vadovaudamasi bendrumo jausmu, vietovės bendruomenė gali labai priešintis ekonominių veiklų, turinčių didelę reikšmę vietovės identitetui, paskleidimui teritorinėse sistemose, t. y. perkėlimui į kitą tapatumą turinčias vietas.</i>
Savaiminė reprodukcija	<i>Identitetas ir savaiminė reprodukcija. Galimą vietovės identiteto sąveiką su verslininkiškomis vietinėmis sistemomis atspindi vietovės ekonomikos veiklų savaiminės reprodukcijos procesai, kuriuos sąlygoja atpažinimo santykiai, jungiantys tipines produktyvias veiklas ir teritoriją</i>
Išorinės patirties žinių panaudojimas	<i>Identitetas ir tinkamas išorinės patirties ir žinių panaudojimas. Vietinių veikėjų sistemos sugeba kurti pokyčiams skirtus elgesio kopijavimo mechanizmus, kurie pažangiai ir selektyviai gali prisitaikyti prie išorės paskatų. Tokių prisitaikymo, arba adaptacijos, mechanizmų vystymasis yra kritinio požiūrio į išorines žinias ir naujoves, pasekmė.</i>
Vietovės išteklių reklamavimas	<i>Identitetas ir vietovės išteklių reklamavimas. Endogeninę plėtrą parodo vietinių bendruomenių sugebėjimas reklamuoti / propaguoti teritoriją ir ypač tuos ribotus išteklius, kurie tuo pat metu yra ir diferencijavimo, arba išskirtinumo, elementas, ir konkurencinis pranašumas vietovės vystymosi planuose.</i>
Dalyvavimas priimant sprendimus	<i>Identiteto ir politikos ryšys yra labai stiprus ir pasireiškia įvairiomis formomis, kurias tiesiog išvardyti nėra paprasta. Akivaizdžiausia tokio ryšio išraiška yra politinis sutarimas (<i>political consent</i>). Stiprus vietovės identitetas yra linkęs didinti sutarimo lygį politinėje arenoje vystymosi klausimais ir riboti polinkį į oportunistinį, prisitaikėlišką ar ideologinį elgesį.</i>
Tvarumo užtikrinimas	<i>Identitetas ir tvarumas. Tapatybės jausmas vietovės mastu lemia sentimentalų prisirišimą prie tos vietovės kraštovaizdžio ir jos kultūrinių vertybių, jų saugojimą bei propogavimą.</i>

Išsaugojimas yra nukreiptas ne tik į materialius teritorijos bruožus, bet ir į nematerialius, tokius kaip moralinės ir kultūrinės vertybės, bei apskritai į visas vietovės ypatumo išraiškas.

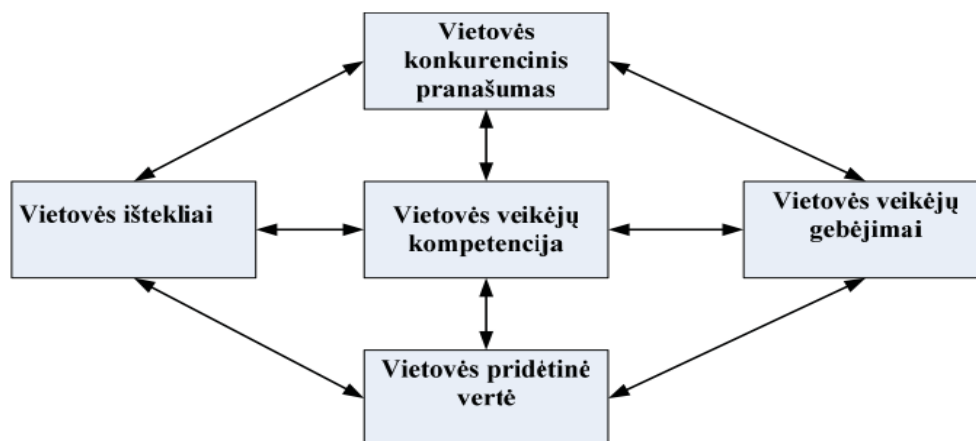
Šaltinis: pagal Pollice (2003).

Taigi galima teigti, kad vietovės identitetas vystymosi sąveikos ryšių kontekste gali reikštis įvairiomis sąveikos formomis ir ryšiais, užtikrinančiais visus sėkmingam vystymuisi būtinus elementus – *tvarumą, bendradarbiavimą, tęstinumą* ir kt. Visus šiuos elementus suvienyti leidžia tinkamas vietovės identiteto panaudojimas, kuris *sukuria vietovės išskirtinumą ir teritorinį konkurencingumą, kuria pridėtinę vertę, tuo pačiu kurdamas verslą, gerindamas socialinę padėtį ir gyvenimo kokybę.*

Šiuolaikinėse kaimo plėtros teritorijose vis didesnį pranašumą įgauna tos vietovės, kurios plėtoja pagrindinius išteklius ir vietos plėtros veikėjų gebėjimus. Kiekvienas regionas turi surasti savas efektyvaus ekonominio ir kultūrinio vystymosi galimybes (Jasaitis, 2014). Tinkamai valdomi materialūs ir nematerialūs kaimo ištekliai yra vietovės plėtros potencialas, kuris padeda vietos plėtros veikėjams susikurti geresnes gyvenimo sąlygas ir įgyvendinti užsibrėžtus tikslus, sukuria galimybes darniai kaimo vietovių plėtrai, vietovės pridėtinei vertei augti ir stiprinti jos konkurencingumą kitų vietovių atžvilgiu (Štreimikienė, 2014). Didėjant regionų konkurencijai kaimo vietovėms tenka konkuruoti ne tik tarpusavyje, bet ir su miestu, todėl būtina atrasti vietovės išskirtinį identitetą. Atkočiūnienės (2009) atliktais tyrimais nustatyto *tokie vietovės konkurencinių pranašumų įgijimo šaltiniai:*

- *Išskirtiniai vietos plėtros veikėjų gebėjimai;*
- *Išskirtiniai ištekliai, kurių neturi kitos vietovės;*
- *Vietos plėtros veikėjai vertina ir pripažįsta vietos išteklius;*
- *Teigiamas vietovės įvaizdis ir stiprus vietovės ženklas.*

Vietovės identitetas konkurencinio pranašumo nesuteikia, jį reikia kurti, tobulinti ir atnaujinti, prisitaikyti prie žinių visuomenės pokyčių (žr. 7 pav.)



7 pav. Vietovės konkurencinio pranašumo formavimosi modelis.

Šaltinis: Adaptuota pagal Atkočiūniene (2009).

Vietovės konkurencinis identitetas priklauso nuo žmogiškojo kapitalo, kaip vietos veikėjai sugebės panaudoti savo gebėjimus konkurenciniam pranašumui kelti ir vietovės ištekliams panaudoti. Žinių visuomenėje pagrindiniu ištekliumi tampa žinios, o turimas turtas vaidina tik pagalbinį vaidmenį (Vidickiene, Melnikiene, 2014). Todėl dažnais atvejais žmogiškieji ištekliai tampa svarbesni už finansinius išteklius. Vietoje pagrindinės visuomenės narių tarpusavio santykių formos industrinėje visuomenėje – hierarchijos – vis dažniau naudojama organizacinė forma yra bendradarbiavimo tinklas, nes rinkos pasiūlos – paklausos mechanizmas dėl didėjančios informacijos asimetrijos kasmet darosi vis nepatikimesnis instrumentas reguliuojant prekių srautus, ir reikiama informacija gali būti gaunama tik bendradarbiaujant su tinkamais asmenimis (Vidickiene, Melnikiene, 2014). *Bendradarbiavimas ir partnerystė vienas iš pagrindinių svarbiausių elementų žinių visuomenėje* siekiant sukurti konkurencinę aplinką, pritaikytą visuomenės poreikiams patenkinti orientuojantis į paslaugų plėtojimą. Žinių visuomenėje ypač svarbios tampa sudėtingiausios – *bendradarbiavimo ir inovacijų strategijos*, orientuotos į grupinius veiksmus ir kolektyvinės vertės, svarbios vartotojui, kūrimą (Vidickiene, Melnikiene, 2014). Formuojant vietovės identitetą ir stengiantis pritraukti kuo daugiau lankytojų, būtina teikti kokybiškas paslaugas siekiant *žinių visuomenės paklausos*. Todėl svarbu ne tik iniciatyvos, bet ir inovacijos, kūrybingumas ir integruoto verslo partnerystė, tai leistų lankytojui gauti visą „paketą“ paslaugų, skatinančių apsilankyti dar kartą užmiesčio vietovėje.

1.3. Užmiesčio vietovių sisteminės kaitos modeliai

Kaime gyvena tik trečdalis mūsų piliečių, kai tuo tarpu net 97,4% mūsų valstybės teritorijos sudaro kaimiškosios vietovės. Nesunku suprasti, kokią milžinišką įtaką kaimų ir miestelių bendruomenių veikla gali turėti valstybei. Po nepriklausomybės atkurtos bendruomenės sprendė vietiniais problemomis ir palaipsniui auga skatinamos visuomenės pilietiškumą, ekonominį ir kultūrinį išprusimą. Tačiau kol kas nėra realios valstybinės strategijos, kaip sudaryti sąlygas vietos bendruomenei, kad žmonės patys bandytų spręsti daugelį vietinių problemų, o ne kreiptųsi į valdžios institucijas. Vietinė bendruomenė šioje srityje, ypač organizuojant prevencinius veiksmus, galėtų nemažai nuveikti, jei būtų bent minimali valdžios pagalba ar dėmesys (Kauno miesto bendruomenių centrų plėtros 2014-2020 metų strategija, 2014).

Anot Jasaičio (2014) ryškiausia racionalios regioninės politikos nebuvimo pasekmė – nacionalinės nelaimės mastą pasiekusi emigracija ir jos nulemtas kaimo gyvenviečių ištuštėjimas, sukėlęs švietimo, sveikatos apsaugos ir kitų itin svarbių socialinių sistemų griūtį. Jei bendruomenės

turėtų savo veiklos ir gyvenamosios vietovės plėtros ir vystymosi strategijas, būtų galima pasiekti daug veiksmingesnių ir net efektyvesnių rezultatų.

Artimiausiais metais Lietuvoje turi būti įgyvendinta ES nuostata: kaimas turi tapti patrauklia, saugia gyventi ir dirbti vieta. Tačiau pagrindinės regionų ir kaimo vietovių plėtros strategijos kryptys pačios savaime negali spręsti visų problemų, su kuriomis susiduria užmiesčio vietovės, ypač atsižvelgus į jų vietos mastą. Siekiama skatinti naujų kaimo plėtros modelių atsiradimą ir kūrimą, kurių geroji patirtis būtų paskleista visame Europos kaimo tinkle, ir skirtingų regionų vietos dalyvių ir valstybių narių bendradarbiavimą (Atkočiūnienė ir kt.2014). Iki šiol vyravo keli kaimo vystymosi modeliai: tai išorinis egzogeninis ir vidinis endogeninis (žr. 12 lentelė):

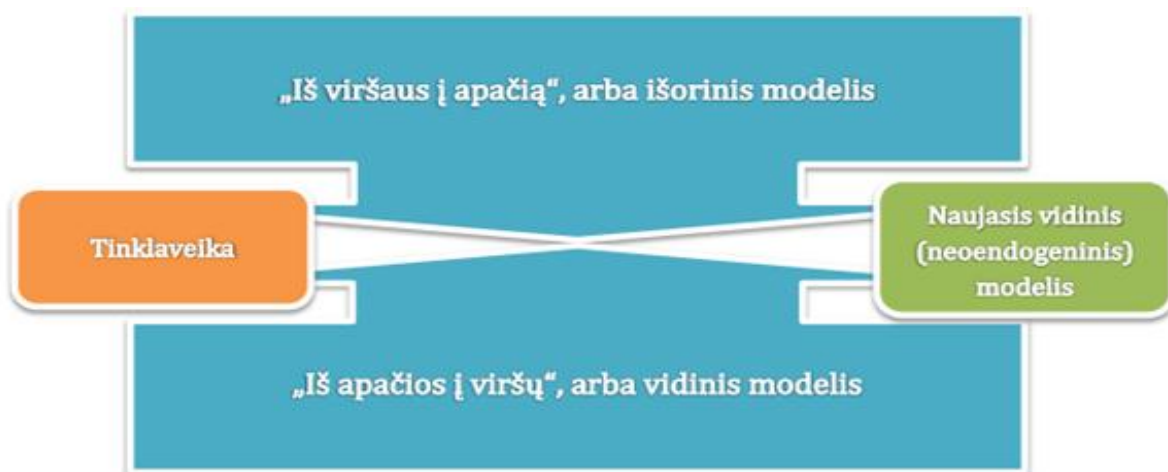
12 lentelė

Skirtingi kaimo vystymosi modeliai

	Egzogeninis vystymasis	Endogeninis vystymasis
Pagrindinis principas	Masto ekonomija ir koncentracija	Vietos išteklių (fizinų, žmogiškųjų ir kultūrinių) panaudojimas
Dinaminė jėga	Miestai (kaimo vietovėms išorinės lemiančios jėgos)	Vietos iniciatyvos
Kaimo vietovių funkcijos	Maisto produktų gamyba ir pirminės žaliavos, reikalingos miestų ekonomikos plėtrai	Įvairios paslaugos
Pagrindinės kaimo vystymosi problemos	Žemas našumas ir periferiškumas	Ribotos vietovių/atskirų grupių galimybės dalyvauti ekonominėje veikloje
Dėmesio centras	Žemės ūkio modernizavimas; darbo jėgos ir kapitalo mobilumo skatinimas	Gebėjimų (įgūdžių, institucijų, infrastruktūros) stiprinimas; atskirties mažinimas

Šaltinis: Ward, Atterton, Kim, Lowe, Phillipson, Thomson (2005).

Kaip teigia Vaišnoraitė (2012), *endogeninių ir egzogeninių (vidinių ir išorinių) aplinkos veiksnių derinimas sudaro sąlygas naujam neoendogeniniam kaimo vystymo modeliui* bei tam tikrų kaimiškujų vietovių strateginiam proveržiui atsirasti. Bet kurios užmiesčio vietovės pokyčiai apima abu šiuos modelius, todėl vietos lygmuo turi sąveikauti su regioniniu lygmeniu, o principai „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“ turi būti derinami (žr. 8 pav.).



8 pav. Neoendogeninio kaimo vystymosi modelio ir tinklaveikos vieta kitų modelių atžvilgiu. Šaltinis: Redman (2012).

Užmiesčio vietovių vystymas ir sisteminės kaitos modeliai yra glaudžiai susijęs su ekonominio augimo teorijomis ir strateginiu valdymu. Ribašauskienės ir Šalengaitės (2011) nuomone, daugelis vietovių gali pasiūlyti tas pačias prekes – teritoriją, infrastruktūrą, išsilavinusią darbo jėgą ar beveik identišką valdymo sistemą. Pagrindinis išskirtinumas tampa pačios vietovės suformuotas vietovės identitetas, kuris yra naudojamas kaip atspirties taškas kurti vietovės prekinį ženklą bei išskirti jį iš kitų užmiesčio vietovių. Vadinasi, užmiesčio vietovių vystymo veikėjai turi imtis individualių bei kolektyvinių iniciatyvų tam tikrai teigiamai vertei vietovėje sukurti.

Endogeninio vystymo koncepcija remiasi požiūriu „iš apačios“, skatina maksimaliai išnaudoti vietos išteklių potencialą, kai pagrindinis dėmesys čia skiriamas vietiniams gyventojams, jų planams ir vietovės ištekliams (Vidickiene, Melnikiene, 2014). Tačiau kai kurie autoriai (Lowe ir kt., 1995; Ray, 2001) kritikavo endogeninės plėtros idėjas, jie teigia, kad kaimo bendruomenė, siekianti socialinės ekonominės plėtros, savarankiškai be išorės poveikio gali būti ideali, bet negali būti konkurencinga ilgą laiką, o vystymosi modelis nėra praktiškas planas šiuolaikinėje Europoje (Vaišnoraite, 2012). Reikia pažymėti, kad endogeninių (vidinių) bei egzogeninių (išorinių) aplinkos veiksmų derinimas sudaro sąlygas naujam neoendogeniniam kaimo vystymo modeliui bei tam tikrų kaimiškųjų vietovių strateginiam proveržiui atsirasti. Remiantis Vaišnoraite (2012) pagrindiniai šių trijų modelių skirtumai pavaizduoti 13 lentelėje:

13 lentelė

Kaimiškųjų vietovių sisteminės kaitos modeliai

Modelio parametras (strateginio proveržio sąlygos)	Egzogeninis kaimo vystymo modelis	Endogeninis kaimo vystymo modelis	Neoendogeninis kaimo vystymo modelis
Bendra vietovės vystymo vizija, misija	Kokybiška kaimo žmoniškųjų, ekonominių, gamtinių, kultūrinių išteklių struktūra ir jų deriniai	Globalus požiūris ir standartizuoti veiksmai	Kaimo vystymo strateginiai sprendimai, formuluojami atsižvelgiant į kaimo bendruomenės ir kitų socioekonominių grupių poreikius bei vietovės potencialą
Įsitraukimas į veiklą	Kaimo vietovės vystymo sprendimų rengimo, priėmimo ir įgyvendinimo novatoriškumas	Kaimo vietovių plėtra, išoriškai nulemta ekonominės veiklos, gali būti lengvai perkeliama į depresines teritorijas	Vietinė ir teritorinė partnerystė bei atsakomybės pasidalijimas tarp kaimo vietovėje veikiančių institucijų, verslo subjektų, kitų gyventojų
Visi loginiai žingsniai, tikslingai nukreipti į potencialo didinimą	Kaimo vystymo veikėjų kompetencijos „padėti sau“ stiprinimas	Svarbiausios plėtros jėgos suvokiamos kaip sklindančios / kylančios iš kaimo vietovių išorės	Vietiniai sandoriai, kooperacija rengiant, priimant ir įgyvendinant vystymo sprendimus
Teritorinis kapitalas	Kaimo teritorijos kapitalo (vystymo potencialo) formavimas ir identiteto stiprinimas	Vystymo nauda (potencialas), eksportuojama iš regiono, vietovės ištekliai, autentiškumas ir vertybės nėra svarbios	Ižvalgus požiūris į vietovės socialinio, ekonominio ir gamtinio potencialo vystymą
Aktyvios dalyvavimo formos	Kaimo gyventojų įtraukimas į sprendimų rengimo, priėmimo ir įgyvendinimo procesą	Pagrindinis principas – masto ekonomika ir koncentracija	Savanoriškos iniciatyvos
Impulsai iš išorės	Decentralizuotas kaimo	Dinaminės jėgos – miesto	Vietovės įvaizdis ir

	plėtos finansavimas	augimo poliai	konkurencinė pozicija
Aplinkos pokyčių projektavimas	Daugiafunkciniai kaimo vystymo sprendimai	Kaimo vietovių funkcijos – maisto ir kita pirminė gamyba besiplečiančiai miesto ekonomikai	Stiprūs kaimo ir miesto integraciniai ryšiai
Visuomeninis darbas	Išplėtotą horizontalioji ir vertikalioji partnerystė bei kooperacija tarp vietovėje veikiančių institucijų	Pagrindinės kaimo plėtos problemos – žemas produktyvumas ir periferiškumas	Aktyvus kaimo gyventojų dalyvavimas visuomeniniame gyvenime
Mokymasis	Mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimas	Kaimo vystymo prioritetas, nukreiptas į žemės ūkio industrializaciją ir specializaciją	Holistinis požiūris į vietovėje vykstančius pokyčius
Komunikacija	Vietos gyventojų informuotumas (išvystyta komunikacija)	Kaimo vystymo prioritetas, nukreiptas į darbo ir kapitalo mobilumo skatinimą	Vietos gyventojų sąmoningumas, savo tapatumo (identiteto) suvokimas
Gerosios praktikos pavyzdžių sklaida	Vietos gyventojų konsultavimas (sis), patirties sklaida		Savaiminė visuomenės reprodukcija
Vietos ištekliai	Lokalus požiūris į vietovės vystymą (si)		Išorinės patirties ir žinių panaudojimas

Šaltinis: Vaišnoraitė (2012).

Neoendogeninės plėtos modelyje svarbus tarpininkavimas vietinėms ir išorinėms sąsajoms. Neoendogeninis mąstymas remiasi institucionalistinėmis plėtos teorijomis, kuriose teigiama, kad raktas į vietovės vystymą yra vietos institucijų gebėjimų, galinčių ir mobilizuoti vidinius išteklius, ir susidoroti su išorinėmis regioną veikiančiomis jėgomis, novatoriškas kūrimas (Atkočiūnienė, 2013,a). Ši perspektyva pabrėžia ne tik tai, kad ekonominis verslo vystymasis turi būti įtrauktas į regioną, bet tai, kad priemonės šiam tikslui pasiekti turi būti diegiamos per vietos veikėjų dalyvavimą vidaus ir išorės vystymosi procesuose. Institucionalistai didelį dėmesį skiria individų elgsenos ekonominių ir politinių motyvų aiškinimui. Į individą siūloma žiūrėti ne kaip į atskirą subjektą, o kaip į socialinės sistemos dalį. Tikrasis *strateginis, kūryba pagrįstas, valdymas* prasideda tada, kai formuluojami tokie kaimo vystymo sprendimai, kurie duoda peno tolimesniems veiksams numatyti, naujoms idėjoms atsirasti ir sukuria didelę, ne vienasmenę naudą (Vaišnoraitė, 2012).

Vienas žymiausių vadybos atstovų Drucker (1995) pabrėžia, jog svarbu ne spręsti kylančius klausimus vietovėje, bet koncentruoti dėmesį ir pastangas *naujų strateginių galimybių identifiavimui ir jų nuosekliai realizavimui*. Smilgos (2012) nuomone, efektyvus strateginis valdymas turėtų aprėpti 3 fazes: *strateginį mąstymą, strateginę analizę ir strateginę sintezę*. Remiantis Atkočiūniene, Aleksandravičiumi, Kiaušiene ir kt. (2014) į strategijos parengimą ir įgyvendinimą, turi būti įtraukta visa tam tikros vietovės bendruomenė ir atsakingos institucijos. *Vietos bendruomeninės organizacijos, rengdamos strategiją gali aktyviai prisidėti įtraukiant vietos gyventojus į bendruomenės veiklą, tobulinimosi krypčių paiešką, taip formuojant pačių vietos*

gyventojų atsakomybę ir partnerystę vietovės labui. Derinant kaimo vystymosi, vietos veikėjų, organizacijų tikslus ir veiksmus galima sukurti vietos bendruomenės strategiją, vystymo planą gyvenamojoje vietovėje. Šiame etape, kaip akcentuoja Atkočiūnienė ir kt. (2014), svarbūs subsidiarumo, partnerystės ir atsakomybės bei decentralizavimo principai.

Siekiant geriausių rezultatų, gyvenamosios vietovės nariai turi patys prisiimti atsakomybę ir dalyvauti bendruomeninėje veikloje, siekiant geresnės gyvenimo kokybės kaip pagrindinio savanoriškos veiklos atlygio. Kaip teigia Jasaitis (2012) bendruomenės turi dalyvauti sprendžiant ūkinės veiklos įvairinimo, kraštovaizdžio apsaugos, etnografinio paveldo puoselėjimo, gyventojų dorovinio ugdymo, jų socialinio aprūpinimo ir kitus strateginius valstybės uždavinius. Tai reiškia, kad bendruomenė rūpinasi, kad jų gyvenamoji vietovė taptų patogesnė dirbti, gyventi ir ugdyti augantį jaunimą.

Neoendogeninis kaimo vystymosi modelis išsiskiria tuo, kad derinamas tarpininkavimas su vietinėms ir išorinėms sąsajoms, siekiant darnios kaimo plėtros ir kokybiško gyventojų interesų patenkinimo. Remiantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymu (Žin., 1994, Nr. 55-1049) bendruomeninė organizacija – tai asociacija, kurios steigėjai ir nariai yra gyvenamosios vietovės bendruomenės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai (jų atstovai) ir kurios paskirtis – per iniciatyvas *įgyvendinti viešuosius interesus, susijusius su gyvenimu kaimynystėje*. Bendruomenių organizacijų veiklos pagrindinės kryptys yra:

- Telkti vietos bendruomenės narius, stiprinti bendruomeniškumą (kaimyniškumą);
- Atstovauti bendruomenės (organizacijos) narių interesams santykiuose su vietos valdžia;
- Savarankiškais pastangomis spręsti vietoje iškylančias problemas, prisidėti prie gyvenimo kokybės kėlimo vietos bendruomenėje (Bendruomenių socialinės veiklos link–veiksmi ir planai, 2011).

Taigi, siekiant įgyvendinti bendruomeninių organizacijų veiklas, kurių pagrindinis tikslas vietovės gyvenimo kokybės kėlimas, turi būti kuriamos vietovės bendruomenių plėtros strategijos remiantis neoendogeniniu kaimo vystymosi modeliu, kuris pasižymi: kaimo vystymo strateginiais sprendimais; vietine ir teritorine partneryste bei atsakomybės pasidalijimu; vietiniais sandoriais, kooperacija rengiant, priimant ir įgyvendinant plėtros sprendimus; įžvalgiu požiūriu į vietovės socialinio, ekonominio ir gamtinio potencialo vystymą; gyventojų savanoriškais iniciatyvomis; vietovės įvaizdžiu ir konkurencine pozicija; stipriais kaimo ir miesto integraciniais ryšiais; aktyviu kaimo gyventojų dalyvavimu visuomeniniame gyvenime, savo tapatumo (identiteto) suvokimu. Šis modelis akcentuoja, kad būtina derinti principus „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“, ieškant sprendimų visumos (strategijos) skirtos gyventojų interesams patenkinti ir vietovės patrauklumui kelti.

2. UŽMIESČIO VIETOVIŲ SISTEMINĖS KAITOS TYRIMO METODOLOGIJA

2.1. Tyrimo strategija

Siekiant atskleisti relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo galimybes buvo pasirinktas Kurtuvėnų miestelis, kaip kaimiškoji vietovė, kuri turi vietovės išteklius, galinčius sukurti sveikatingumo kompleksą, turinti Regioninį parką ir jo sukurtą kultūros išsaugojimo įvaizdį. Ši vietovė turi aktyvius verslininkus ir yra iliustruojanti tikslingus bendruomenės veiksmus, siekiant didinti kaimiškosios vietovės konkurencingumą bei gerinti miestelio socioekonominę situaciją. Kurtuvėnų bendruomenė yra pakankamai aktyvi ir motyvuota, inicijuojanti projektų įgyvendinimą ir vietovės plėtrą, siekiant efektyvios užmiesčio vietovės raidos. Siekiant pagrįsti relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo galimybes buvo numatyta tyrimo strategija ir loginiai žingsniai, atitinkantys darbo struktūrą (žr. 14 lentelę).

14 lentelė

Tyrimo strategijos pristatymas

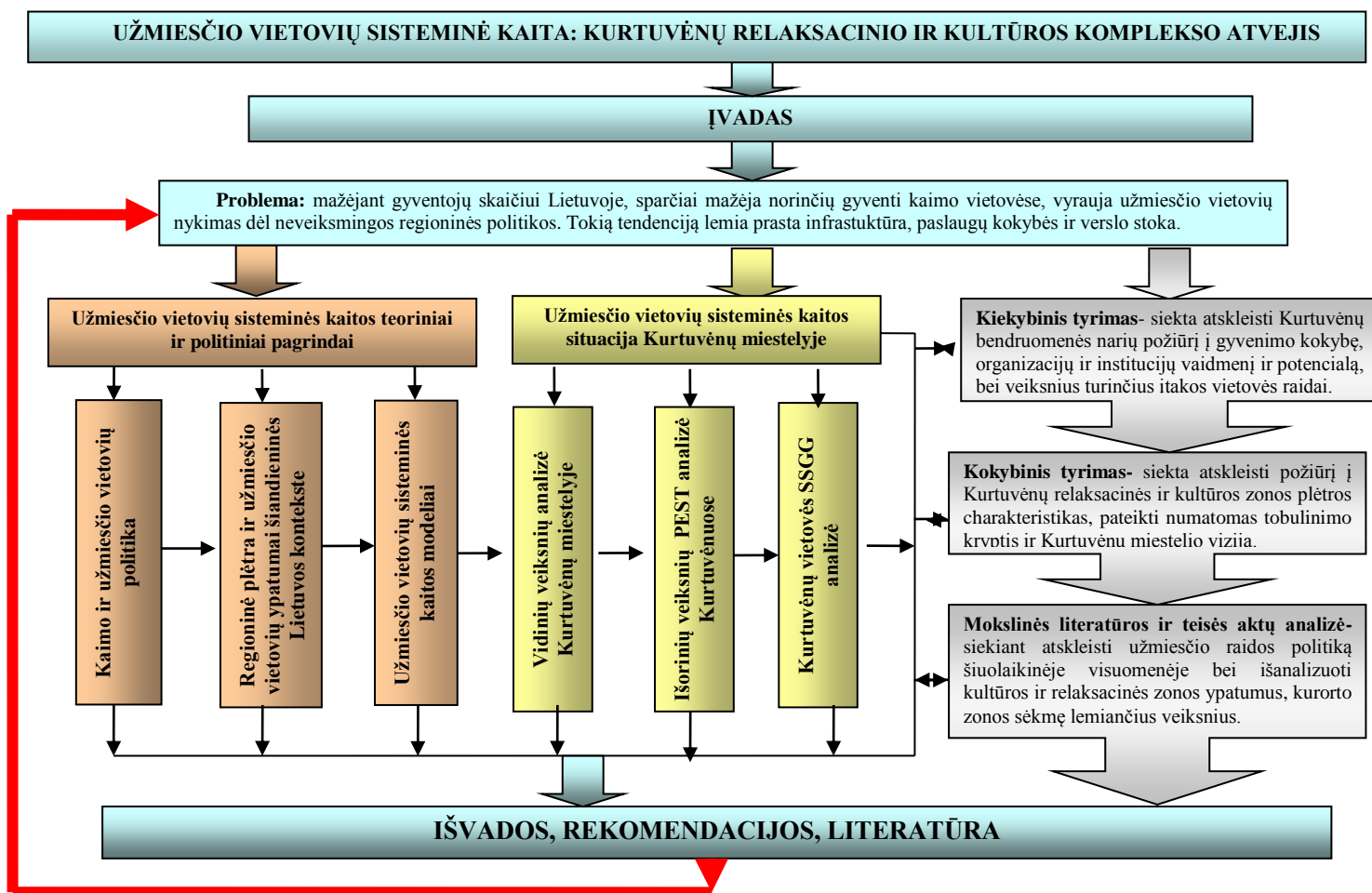
Tyrimo tikslas: išanalizavus kaimo plėtros politiką, identifikuoti Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo idėjos galimybes.		
Darbo struktūra ir uždaviniai	Uždavinius atitinkantys tyrimo poskyriai	Rezultatai
Atlikti užmiesčio vietovių sisteminės kaitos teorinę ir politinę analizę	Kaimo ir užmiesčio vietovių politika	Išskirti kaimo vietovės, kaimo vystymo ir vystymosi, bei plėtros apibrėžimai siekiant apibrėžti užmiesčio raidos sąvoką. Identifikuotas kaimo plėtros potencialas ir programos, skirtos užmiesčio vietovių regeneracijai. Taip pat atskleista regioninė plėtra ir užmiesčio vietovių ypatumai šiandieninės Lietuvos kontekste. Atskleisti žemo urbanizacijos lygio vietovių kurortinės zonos kūrimo sėkmę lemiantys veiksniai pagal pagrindines kurorto zonas Lietuvoje. Išskirta identiteto ir konkurencingumo svarba užmiesčio vietovių kontekste, atskleisti pagrindiniai veikėjai kuriantys užmiesčio vietovių identitetą žinių visuomenėje. Išanalizuoti užmiesčio vietovių sisteminės kaitos modeliai.
	Šiandieninės Lietuvos regioninė plėtra ir užmiesčio vietovių ypatumai	
	Užmiesčio vietovių sisteminės kaitos modeliai	
Suformuoti ir pagrįsti tyrimo metodologiją	Tyrimo strategija	Apibrėžta užmiesčio vietovių sisteminės kaitos Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo strategija ir struktūra, bei pavaizduota tyrimo loginė schema. Identifikuoti visi tyrimo metodai ir jų organizavimas. Apibrėžta tyrimo etika, kuria remtasi atliekant kokybinį- pusiau struktūrizuotą interviu ir kiekybinį-anketinį tyrimą.
	Tyrimo loginė schema	
	Tyrimo metodai ir organizavimas	
	Tyrimo etika	
Atlikti Kurtuvėnų vietovės situacijos analizę.	Išorinių veiksnių PEST analizė	Išanalizuota Kurtuvėnų vietovė išorinių veiksnių makroaplinkos aspektu: politiniu ir teisiniu, ekonominiu, socialiniu ir technologiniu. Taip pat atlikta vidinių veiksnių analizė per bendruomenės prizmę, siekiant išanalizuoti mikroklimatą: Kurtuvėnų bendruomenės teisinę bazę, organizacinę struktūrą, žmonių išteklius (kvalifikaciją), finansinius išteklius ir ryšių sistemą. Atlikta Kurtuvėnų vietovės SSGG analizė norint išskirti Kurtuvėnų bendruomenės stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes.
	Vidinių veiksnių analizė	
	SSGG analizė	
Atlikti empirinį tyrimą, anketinę apklausą ir pusiau struktūruotą interviu.	Kurtuvėnų bendruomenės narių anketinės apklausos rezultatų analizė ir interpretacija	Anketinės apklausos duomenimis identifikuotas Kurtuvėnų bendruomenės narių požiūris į vietos institucijų įtaką vietovės raidai, Kurtuvėnų potencialą, gyvenimo kokybę ir būtinausias Kurtuvėnų tobulinimo kryptis. Atskleisti Kurtuvėnų vietovės

	Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriančių veikėjų interviu rezultatų analizė ir interpretacija	identitetą kuriančių veikėjų požiūriai į Kurtuvėnų vietovės potencialą, kuriamą identitetą ir partnerystės ryšius, Kurtuvėnų tobulinimo kryptis ir vietovės viziją.
Rezultatų, išvadų ir rekomendacijų pateikimas		

Sudaryta darbo autorės.

2.2. Loginė schema

Siekiant išanalizuoti užmiesčio vietovių sisteminę kaitą ir pagrįsti relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo galimybes Kurtuvėnuose buvo numatytas veiksmų planas. Atliekant magistro darbą buvo naudota ši loginė schema (žr. 9 pav.):



9 pav. Magistro darbo loginė schema.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Pirmiausiai buvo sugalvota ir identifikuota tema ir problema, siekiant nustatyti, kodėl reikėtų šią temą analizuoti. Remiantis tema ir problema buvo sukurta magistro darbo strategija ir aprašytas numatomas įvadas. Iš suformuluotos problemos ir įvado buvo formuojamas turinys ir pagrindinės teorinės dalys: kaimo ir užmiesčio vietovių politika; šiandieninės Lietuvos regioninė plėtra ir užmiesčio vietovių ypatumai; užmiesčio vietovių sisteminės kaitos modeliai. Išanalizavus teoriją buvo nagrinėjama esama situacija Kurtuvėnų miestelyje- vidinių ir išorinių veiksnių PEST analizė ir

SSGG analizė. Siekiant nustatyti bendruomenės narių ir vietos veikėjų, darančių įtaką miestelio identiteto formavimui, požiūrį buvo atliktas kiekybinis tyrimas- anketinė apklausa ir kokybinis tyrimas– pusiau struktūrizuotas interviu. Visoms dalims pagrįsti buvo atlikta mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė. Remiantis visomis dalimis buvo pabaigtas įvadas, pateiktos išvados ir rekomendacijos Kurtuvėnų vietovės tobulinimui.

2.3. Tyrimo metodai ir organizavimas

Magistro darbe naudoti šie tyrimo metodai:

- **Mokslinės literatūros šaltinių analizė.**

Mokslinių teorijų, tyrimų rezultatų nagrinėjimas ir pritaikymas siekiant atskleisti relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo idėjos svarbą, jais remiantis suformuoti empirinį tyrimą ir Kurtuvėnų vietovės rekomendacijas tolimesnei raidai. Tarp žymiausių užsienio mokslininkų nagrinėjusių užmiesčio vietovių raidą Flavio Boscacci (1999) akcentavęs būtiną miesto ir kaimo partnerystę ir užmiesčio vietovių pokyčius, Herbert-Cheshire (2000) pastebėję, kad kontrolė ir atsakomybė palikta kaimo gyventojų bendruomenėms, Pollice (2003) savo studijoje išskirusi vietovės identiteto ir jos vystymosi sąveikos bei ryšių atvejus. Makhural ir Wasike (2003) nagrinėjo paslaugas, kurios turi tiesioginę ir netiesioginę įtaką gyvenimo kokybei užmiestyje, Zaluksne (2014) nagrinėjusi kasdienės paslaugos, be kurių apgyvendinta vietovė negali funkcionuoti ir kt. Lietuvos mokslininkai užmiesčio vietoves taip pat nagrinėja iš skirtingų paradigmu: kaimo vystymą, kaimo vystymąsi ir kaimo plėtrą nagrinėjo Atkočiūnienė (2013,b), Jasaitis (2006, 2009, 2012, 2014) nagrinėjęs užmiesčio vietovių ir žemo urbanizacijos lygio vietovių ypatumus ir skirtumus atskleidė užmiesčio vietovių funkcijas, Tamošiūnas (2017) nagrinėjęs regioninę politiką Lietuvoje, Ališauskas, Jankauskienė ir Kairytė (2008) nagrinėję Lietuvos kaimo ekonominę, socialinę padėtį ir socialinę atskirtį. Kitokią kaimo ir miesto partnerystę analizavo Čaplikas (2003,a), Daukšienė ir Jasaitis (2011), Kuliešis ir Pareigienė (2014) akcentuodami ir tai, kad svarbu atsižvelgti ir į regiono gyvybingumą ir konkurencingumą. Remiantis šiais mokslininkų darbais buvo apibrėžtos svarbiausios užmiesčio vietovių sritys regioninėje politikoje, taip pat išskirtos užmiesčio vietovių funkcijos, atskleistas kaimo raidos potencialas ir konkurencinio identiteto formavimo svarba žinių visuomenėje. Išanalizuotas ir pritaikytas Vaišnoritės (2012) neoendogeninis kaimo vystymo modelis ir Jasaičio (2014) užmiesčio vietovių funkcijos, kuriais remtasi empirinėje dalyje.

- **Dokumentų ir teisės aktų analizė.**

Dokumentų analizės metodas leidžia apibrėžti pagrindines sąvokas pagal Lietuvos Respublikos partnerystės sutartį (2014), Lietuvos Respublikos Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymą (Žin., 2002, Nr. 72-3009), Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymą. (Žin.,

1994, Nr. 55-1049). Remiantis dokumentų analizės metodu analizuotos šios programos, skirtos užmiesčio vietovių raidai: Bendruomenės inicijuota vietos plėtros programa (BIVP) 2014-2020 m.; „LEADER“ programa 2004-2006m., 2007-2013m.; Europos bendrijų iniciatyva (EQUAL) programa 2004-2008m.; FARNET programa ir bendruomenės inicijuojama vietos plėtra žuvininkystės regionuose programa 2007-2013m., 2014-2020m.; Integruota teritorijų vystymo programa 2014-2020m.; Nacionalinės pažangos 2014 – 2020 m. programos (NPP) horizontalusis prioritetas „regioninė plėtra“. Siekiant atskleisti kaimo politiką, tlikta analizė šių dokumentų.: 2014 – 2020 metų Nacionalinė pažangos programa; Lietuvos Respublikos partnerystės sutartis; 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa; Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija „Europa 2020“. Taip pat analizuoti visų Lietuvos Respublikos Seime esančių partijų planai: Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (išrinkti 54 atstovai), Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (31), Lietuvos socialdemokratų partijos (17), Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdžio (14), Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-Krikščioniškų šeimų sąjungos (8), partijos „Tvarka ir teisingumas“ (8), Darbo partijos (2), politinės partijos „Lietuvos sąrašas“ (1), Lietuvos žaliųjų partijos (1) ir Lietuvos centro partijos (1), 4 patiems išsikėlusiams. Išanalizuoti, kokiais teisės aktais remiantis turi būti atliekama bendruomenės veikla, pagal kurią, vietos veikėjai stengiasi pagerinti gyvenimo kokybę užmiestyje: Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymu (Žin., 1994, Nr. 55-1049) ir Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymu (Žin., 2004, Nr. 25-745).

• **Kiekybinis metodas (anketinė, anoniminė apklausa).**

Kiekybinio (anketinės apklausos) tyrimo objektas – vietos bendruomenės narių požiūris į Kurtuvėnų miestelio potencialą.

Kiekybinio tyrimo (anketinės apklausos) tikslas – atskleisti Kurtuvėnų bendruomenės narių požiūrį į dabartinę gyvenimo kokybę ir veiksnius, galinčius lemti miestelio augimą ir padidinti jo patrauklumą, panaudojant vietinius gamtos ir žmogiškuosius išteklius.

Kiekybinio tyrimo (anketinės apklausos) uždaviniai:

1. Atskleisti Kurtuvėnų bendruomenės narių gyvenimo kokybės vertinimą Kurtuvėnuose bei pateikti bendruomenės narių demografines charakteristikas.
2. Nustatyti vietos institucijų tinklą, veikiančią Kurtuvėnų miestelyje ir turintį didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai.
3. Identifikuoti Kurtuvėnų bendruomenė požiūrį ir veiksnius, galinčius lemti miestelio augimą ir padidinti jo patrauklumą, panaudojant vietinius gamtos ir žmonių išteklius.
4. Išskirti Kurtuvėnų vietovės tobulinimo kryptis ir galimybes įtakojančias vietovės raidą.

Tyrimo instrumentas. Anketine apklausa siekiama atskleisti Kurtuvėnų bendruomenės narių požiūrį į gyvenimo kokybę ir veiksnius, galinčius lemti miestelio augimą ir padidinti jo patrauklumą, panaudojant vietinius gamtos ir žmogiškuosius išteklius. Bendruomenės nariai aktyviai dalyvauja bendruomeninėje veikloje rašydami projektus gyvenimo kokybės gerinimui Kurtuvėnuose. Kurtuvėnų bendruomenės nariai įtraukiami į sprendimų priėmimą, todėl tiesiogiai dalyvauja bendruomenės veikloje ir jaučia veiklos pokyčius bei jų būtinumą. Todėl norint įvertinti Kurtuvėnų vietovės tobulinimo linkmę ir tolimesnių pokyčių poreikį būtina apklausti pačius bendruomenės narius.

Klausimai buvo sudaryti remiantis Jasaičio (2014) užmiesčio vietovių funkcijomis (žr. 1 lentelė) ir Vaišnoraitės (2012) kaimišųjų vietovių sisteminės kaitos neoendogeniniu kaimo vystymo modeliu (žr. 13 lentelę). Klausimynas sudarytas iš 4 pagrindinių klausimų temų (žr. 15 lentelę). Iš viso kiekvienam bendruomenės nariui buvo pateikta 16 klausimų (žr. 1 priedą).

15 lentelė

Anketinio klausimyno struktūra

Nr.	TEMA	TIKSLAI
I.	Bendruomenės narių charakteristika	Sudarytas siekiant atskleisti, kaip bendruomenės nariai yra pasiskirstę pagal amžių, išsilavinimą, veiklo sritį, kaip keičiasi gyventojų sudėtis.
II.	Vietos institucijų įtaka gyvenimo kokybei	Sudarytas siekiant išanalizuoti kas turi daugiausiai įtakos Kurtuvėnų raidai, kaip gyventojai vertina gyvenimo kokybę, institucijų veiklą, saugumą ir profesines galimybes Kurtuvėnuose.
III.	Esamos situacijos identifikavimas	Sudarytas siekiant identifikuoti socialines grupes, kurios kelia grėsmę ir įvertinti aktyvaus poilsio galimybes Kurtuvėnuose.
IV.	Kurtuvėnų vietovės tobulinimo kryptys	Sudarytas siekiant identifikuoti bendruomenės narių išvelgiamas problemines tobulinimo sritis, neišnaudotus resursus ir kokiomis veiklomis ir iniciatyvomis būtų galima pagerinti esamą situaciją.

Sudaryta darbo autorės

Tyrimo imtis. Tiriant Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo idėjos galimybes buvo pasirinkta tikslinė imtis – Kurtuvėnų bendruomenės nariai. Kurtuvėnų bendruomenės įregistruotų narių yra 56. Tyrimui atlikti buvo skirtas ilgas laikotarpis (2 mėnesiai), bandyta pakartotinai susisiekti su bendruomenės nariais ir gauti duomenis, tačiau dėl savanoriško darbo bendruomenės veikloje ir bendruomenės narių užimtumo, nepavyko apklausti visų bendruomenės narių. Tačiau tai neturi įtakos tyrimo rezultatams ir negali iškreipti duomenų, nes apklausta bendruomenės narių dauguma. Remiantis imties skaičiuoklės duomenimis su 6 paklaida ir 95 proc. tikimybe, imties dydis yra 46 apklausti įregistruoti bendruomenės nariai.

- **Statistinės analizės metodas – aprašomoji statistika**

Kiekybinio tyrimo (anketos) duomenims apdoroti, sisteminti ir grafiškai vaizduoti naudotos statistinių duomenų apdorojimo sistema SPSS ir Windows Microsoft Excel programa, norint išskirti bendruomenės narių požiūrį į Kurtuvėnų miestelio potencialą. Grafiškai pavaizduoti bendruomenės

nariai pagal amžių, išsilavinimą, užimamas pareigas, veiklos sritį, taip pat bendruomenės narių pastebimas didžiausią įtaką turinčias institucijas Kurtuvėnuose, gyvenimo kokybę, tobulinimo kryptis ir potencialą pokyčiams. Taikytas statistinės analizės metodas – aprašomoji statistika, siekiant išskirti grafikuose pavaizduotų duomenų svarbą tyrimui.

- **Kokybinis tyrimas (pusiau struktūruotas interviu).**

Kokybinio tyrimo (pusiau struktūruoto interviu) objektas – Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriančių veikėjų požiūris į Kurtuvėnų vietovės potencialą.

Kokybinio tyrimo (pusiau struktūruoto interviu) tikslas – atskleisti, Kurtuvėnų vietovės konkurencinį identitetą kuriančių veikėjų, požiūrį, galimybes ir potencialą, išnaudojant turimus resursus, pateikti, Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriančių veikėjų numatomas vietovės tobulinimo kryptis ir Kurtuvėnų vietovės viziją.

Kokybinio tyrimo (pusiau struktūruoto interviu) uždaviniai:

1. Atskleisti Kurtuvėnų miestelio socioekonominę situaciją ir vietovės raidai įtakos turinčius veiksnius.
2. Identifikuoti Kurtuvėnų vietovės konkurencinį identitetą ir kaip Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriantys veikėjai vertina kuriamą Kurtuvėnų įvaizdį.
3. Nustatyti Kurtuvėnų vietovės išteklių potencialą ir galimybes, panaudojant turimus gamtinius ir žmogiškuosius išteklius.
4. Pateikti rekomendacijas dėl Kurtuvėnų miestelio tobulinimo, prioritetinių krypčių ir būtinausių pokyčių Kurtuvėnų vietovėje.

Tyrimo instrumentas sudarytos remiantis Vaišnoraite (2012) užmiesčio vietovių sisteminės kaitos neoendogeniniu kaimo vystymo modeliu (žr. 16 lentelę), kuris atspindi tokius modelio parametrus, kaip: aktyvų dalyvavimą ir įsitraukimą į veiklą, potencialo didinimą, teritorinio kapitalo vystymą, vietos išteklių panaudojimą ir vietovės vizijos suformavimą, strateginį vietovės tobulinimą. Remiantis šiais modelio parametrais buvo sudaryti interviu gairiniai klausimai. Klausimai sudaryti siekiant palyginti kiekybinio (anketos) ir kokybinio (pusiau struktūruoto interviu) duomenis, pagal išskirtas anketos atsakymų tendencijas, interviu klausimai formuluojami taip, kad atspindėtų pagrindinius temų parametrus.

16 lentelė

Neoendogeninis kaimo vystymo modelis

Modelio parametras (strateginio proveržio sąlygos)	Neoendogeninis kaimo vystymo modelis
Bendra vietovės vizija, misija	Kaimo vystymo strateginiai sprendimai, formuluojami atsižvelgiant į kaimo bendruomenės ir kitų socioekonominių grupių poreikius bei vietovės potencialą
Įsitraukimas į veiklą	Vietinė ir teritorinė partnerystė bei atsakomybės pasidalijimas tarp kaimo vietovėje veikiančių institucijų, verslo subjektų, kitų gyventojų
Visi loginiai žingsniai, tikslingai	Vietiniai sandoriai, kooperacija rengiant, priimant ir įgyvendinant vystymo

nukreipti į potencialo didinimą	sprendimus
Teritorinis kapitalas	Ižvalgus požiūris į vietovės socialinio, ekonominio ir gamtinio potencialo vystymą
Aktyvios dalyvavimo formos	Savanoriškos iniciatyvos
Impulsai iš išorės	Vietovės įvaizdis ir konkurencinė pozicija
Aplinkos pokyčių projektavimas	Stiprūs kaimo ir miesto integraciniai ryšiai
Visuomeninis darbas	Aktyvus kaimo gyventojų dalyvavimas visuomeniniame gyvenime
Mokymasis	Holistinis požiūris į vietovėje vykstančius pokyčius
Komunikacija	Vietos gyventojų sąmoningumas, savo tapatumo (identiteto) suvokimas
Gerosios praktikos pavyzdžių sklaida	Savaiminė visuomenės reprodukcija
Vietos ištekliai	Išorinės patirties ir žinių panaudojimas

Šaltinis: remiantis Vaišnoraite (2012).

Tyrimo instrumentas. Pusiau struktūruoto interviu metu siekta atskleisti, Kurtuvėnų vietovės konkurencinį identitetą formuojančių veikėjų, požiūrį į vietovės galimybes ir potencialą, išnaudojant turimus resursus, pateikti numatomas vietovės tobulinimo kryptis ir Kurtuvėnų vietovės viziją. Šis interviu tipas neturi griežtų taisyklių, o tai leidžia išsamiau atskleisti, Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriančių veikėjų, požiūrį į Kurtuvėnų potencialą, nes yra numatomos pagrindinės temos, tačiau interviu metu jos gali būti papildomos. Kaip teigia Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė (2008) tyrėjas iš anksto numato temas arba problemas, kurias aptars interviu metu, tačiau „nepriša“ prie klausimų tvarkos ar numatytų pasakyti žodžių. Apklausiami asmenys, kurie išmano tiriamąją problemą, gali suteikti papildomos informacijos. Dėl šių priežasčių tyrimui atlikti pasirinktas pusiau struktūruotas interviu.

Klausimynas sudarytas iš 4 pagrindinių klausimų dalių (žr. 17 lentelę). Kiekvienam Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriančiam veikėjui buvo pateikiami 11 iš anksto numatytų klausimų, kurie interviu eigoje galėjo buvo papildyti (žr. 2 priedas):

17 lentelė

Interviu klausimyno struktūra

Nr.	TEMA	TIKSLAI
I.	Esamos situacijos identifikavimas	Sudarytas siekiant atskleisti Kurtuvėnų socioekonominę situaciją, nustatyti, kas turi didžiausią įtaką miestelio raidai.
II.	Konkurencinis identitetas	Sudarytas siekiant išanalizuoti koks Kurtuvėnų identitetas, kuo Kurtuvėnai skiriasi nuo kitų kaimiškųjų vietovių. Siekta atskleisti, kur Kurtuvėnai turėtų toliau dėti pastangas, kurias sritis vystyti, siekta identifikuoti, kas dar labiau turėtų prisidėti prie identiteto formavimo.
III.	Vietos ištekliai, partnerystė ir potencialas.	Sudaryta siekiant identifikuoti esamą vietos infrastruktūrą, vietos išteklių potencialą, Kurtuvėnų vietovės partnerius ir kaip galima skatinti glaudesnę bendradarbiavimą su kitomis organizacijomis.
IV.	Rekomendacijos Kurtuvėnų miestelio tobulinimui	Sudaryta siekiant atskleisti kokį įvaizdį ateityje turėtų formuoti Kurtuvėnų miestelis, identifikuoti Kurtuvėnų miestelio tobulinimo kryptis, prioritetines sritis miestelio raidai.

Sudaryta darbo autorės

Pusiau struktūruotas interviu buvo atliekamas tiesiogiai apklausiant tiriamuosius, o interviu duomenys įrašinėjami diktofonu. Vėliau gauti duomenys buvo protokoluojami (žr. 3 priede) ir transkribuojami.

Tyrimo imtis. Tyrimui buvo pasirinkta kriterinės imties tiriamoji grupė – Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriantys veikėjai, kurie turi kompetencijos, yra išrinkti vietovės gyventojų (sulaukę pasitikėjimo) arba užima svarbias pareigas, kuriomis turi įtakos Kurtuvėnų miestelio raidai. Remiantis Saktina ir Meyers (2006) vakarų valstybių patirtis rodo, kad tikroji savivalda (ypač kaime) prasideda nuo to lygmens, kuriame žmonės vieni kitus pažįsta ir gali pasiūlyti į jos institucijas autoritetingiausias asmenis, atmesdami siaurų interesų grupių statytinius. Savivalda turi prasidėti nuo „apačios“, nuo vietos bendruomenių, nuo lygmens, kuriame bendruomenės nariai vieni kitus gerai pažįsta ir gali pasiūlyti geriausią kompetenciją turinčius narius. Pusiau struktūrizuoto interviu metu buvo apklausti Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriantys veikėjai, užimantys pareigas Kurtuvėnų miestelyje, kaip turintys didžiausią įtaką vietovės raidai, todėl gali geriausiai atsakyti į klausimus, susijusius su miestelio raida ir potencialu. Renkantis informantus pagrindiniai kriterijai buvo šie:

- Gyventojai turi pažinti vietovės veikėjus, tiesiogiai su jais komunikuoti;
- Veikėjai privalo turėti tiesioginės įtakos Kurtuvėnų raidos veiklai.

Šiuos kriterijus atitiko 5 asmenys, todėl kokybinio tyrimo kriterinės imties dydis – 5 Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriantys veikėjai (žr. 18 lentelę).

18 lentelė

Šiaulių rajono Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriantys veikėjai, turintys didžiausią įtaką vietos raidai

Pareigos	Veikla
Šiaulių rajono Bubių seniūnijos seniūnas	Šiaulių rajono Bubių seniūnas, nes jis koordinuoja seniūnijos veiklą, dalyvauja susirinkimuose, rinkimuose, bendradarbiauja su bendruomenėmis, juos konsultuoja ir gali geriausiai atsakyti į klausimus susijusius su bendruomenės vietos veikla.
Šiaulių rajono Kurtuvėnų seniūnaitis	Šiaulių rajono Kurtuvėnų seniūnaitis, kuris atstovauja gyventojų interesus ir sprendžia vietines problemas Kurtuvėnų miestelyje, kadangi yra bendruomenės narys, todėl gali atsakyti į visus rūpimus klausimus susijusius su Kurtuvėnų raida ir vietovės potencialu.
Šiaulių rajono Kurtuvėnų bendruomenės pirmininkė	Šiaulių rajono Kurtuvėnų bendruomenės pirmininkė, kuri yra bendruomenės lyderė, atsakinga už bendruomenės veiklą, vykdomas bendruomenės veiklas miestelio raidai.
Kurtuvėnų regioninio parko direktorius	Kurtuvėnų regioninio parko direktorius, kuris stengiasi sutvarkyti Kurtuvėnų miestelį kultūros objektų lankymui, turistų pritraukimui, kuris įtakoja Kurtuvėnų relaksacinę zoną tiesiogiai.
Kurtuvėnų klebonas	Kurtuvėnų klebonas, kuris rūpinasi Kurtuvėnų parapija, Šv. Apaštalo Jokūbo bažnyčia, kuri pritraukia turistus ir gyventojus iš kitų miestų ir miestelių. Įkūrė parapijos namus, organizuoja įvairius renginius jaunimui ir veda ekskursijas turistams bažnyčios požemiuose.

Sudaryta darbo autorės.

- **Kokybinio metodo (pusiau struktūruoto interviu) medžiagos turinio (content) analizė.**

Metodas naudotas, siekiant išanalizuoti kokybinio tyrimo (interviu) metu gautus duomenis bei išskirti pastebimas respondentų atsakymų tendencijas pagal paruoštas klausimyno gaires. Kokybinio tyrimo rezultatų analizė buvo analizuojama remiantis turinio (content) metodu, kategorizuojant tyrimo metu gautus duomenis. Kategorijos išskirtos taikant deduktyvių ir induktyvių metodų derinimą, kuomet atskiros sąvokos jungiamos į bendras kategorijas remiantis teoriniu neoendogeninio kaimo vystymosi modelio parametrais ir išskiriamos pagal atsakymų tendencijas į subkategorijas: išskirtos 5 kategorijos ir 16 subkategorijų.

- **SSGG analizės metodas**

Kurtuvėnų vietovės stiprių (S+) ir silpnų (S-) pusių, galimybių (G+) ir grėsmių (G-) analizė (SSGG metodas). SSGG analizė yra modelis, nurodantis strateginių planų vystymo kryptį ir suteikiantis jiems pagrindą. SSGG atspindi Kurtuvėnų stiprybes (ką organizacija yra pajėgi atlikti), silpnybes (ko organizacija negali atlikti), galimybes (potencialiai naudingos sąlygos organizacijai) ir grėsmes (potencialiai nenaudingos sąlygos organizacijai).

- **PEST analizės metodas.**

Ši analizė apima keturis makroaplinkos aspektus: politinį ir teisinį, ekonominį, socialinį ir technologinį. PEST analizė atlikta siekiant išanalizuoti Kurtuvėnų bendruomenę Lietuvos bendruomenių kontekste pagal esamą situaciją ir perspektyvas.

2.4. Tyrimo etika

Tyrimo etika aprėpia visus dalyvaujančius tyrime. Prieš atliekant interviu respondentams buvo prisistatyta tyrimo etika, paaiškintas tyrimo tikslas, informuota kur ir koku tikslu bus naudojama informacija, gauta interviu metu. Visiems anketos informantams buvo garantuojamas konfidencialumas ir anonimiškumas. Interviu dalyviai sutiko pateikti savo pareigas tyrimo tikslu (kad būtų galima identifikuoti duomenis pagal pareigybes). Atliekant tyrimą būtina atsižvelgti į bendrus etikos tyrimo principus, kurių laikomasi socialiniuose moksluose. Daugiausia dėmesio skirta tyrėjo elgesio etikai su tiriamaisiais, remiantis Trochim (2006) išskirtais principais:

- 1) tiriamasis (respondentas) tyrime turi dalyvauti tik laisvanoriškai;
- 2) tyrėjas turi atskleisti tiriamajam tyrimo esmę, informuoti apie galimą riziką;
- 3) tyrėjas visuose tyrimo etapuose turi stengtis apsaugoti tiriamąjį nuo galimos žalos;
- 4) tyrėjas turi užtikrinti gautos informacijos konfidencialumą;
- 5) tyrėjas turi užtikrinti tiriamojo anonimiškumą.

Todėl šiame darbe bus vadovaujama šių tyrimo etikos principų:

1. **Geravališkumo.** Šio principo laikymasis atspindi tyrimo tikslą – sukaupti žinių apie tiriamąjį reiškinį ir prisidėti prie žmonių galimybių didinimo ir pažangos.

2. **Sąžiningumo.** Visi tyrimo metu gauti rezultatai yra pateikiami tokie, kokie buvo gauti – be jokių iškreipimų ar keitimų.

3. **Tikslaus paaiškinimo.** Taip pat ir pačių informantų laisvanoriškumas, garantuojant anketos informantų anonimiškumą ir konfidencialumą, interviu informantų sutikimu naudojant pareigas tyrimo tikslu. Tyrimo dalyviams buvo paaiškinama koku tikslu vykdoma apklausa ir kokia tyrimo problema yra nagrinėjama.

3. UŽMIESČIO VIETOVIŲ SISTEMINĖS KAITOS REZULTATŲ ANALIZĖ: KURTUVĖNŲ RELAKSACINIO IR KULTŪROS KOMPLEKSO ATVEJIS

3.1. Kurtuvėnų vietovės situacijos analizė

3.1.1. Išorinių veiksnių PEST analizė

Politiniai veiksniai

Kurtuvėnų vietovės gyventojai veikia per Kurtuvėnų seniūnaitį ir Kurtuvėnų vietos bendruomenę. Lietuvos Respublikos įstatymai vis dar nepritaikyti vietos bendruomenių organizacijų veiklai. Bendruomenės veikia vadovaudamiesi Vietos savivaldos, Asociacijų ir kitais įstatymais. LR Seimo komitetuose, vyksta aktyvios diskusijos dėl bendruomenių įstatymo tikslingumo, nėra pakankamai aiškiai teisiškai apibrėžta, kokie bendruomenių santykiai su seniūnaičiais.

Šiaulių rajono savivaldybės taryba bei administracija iš esmės supranta pilietinės bendruomenės kūrimo svarbą, remia bendruomenių plėtrą: yra bendruomenių veiklą kuriojantis Šiaulių raj. tarybos kaimo reikalų ir ekologijos komitetas, Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės sveikatos taryba, Šiaulių rajono kaimo ir Kuršėnų miesto gyventojų bendruomenių rėmimo programos komisija, Kaimo rėmimo programos lėšų panaudojimo komisija.

Iš kitos pusės, dažnai jaučiamas valdžios noras kontroliuoti bendruomenių veiklą, daryti jiems savo įtaką. Bendruomenių centrų kūrimasis Šiaulių rajone įgauna pagreitį, atsirandant naujoms bendruomenių veiklos rėmimo formoms. Tačiau bendruomenių lyderiams norėtųsi, kad santykiai tarp valdžios institucijų, ypač seniūnų, seniūnaičių ir bendruomenių organizacijų būtų iš esmės geresni, remtųsi geros partnerystės principais, kad stiprėtų vienas pagrindinių vietos savivaldos elementų - seniūnijos. (Kauno miesto bendruomenių centrų plėtros 2014-2020 metų strategija, 2014). Jaučiamas per mažas politinės valdžios dėmesys užmiesčio vietovėms ir jų raidai, sisteminei kaitai.

Ekonominiai veiksniai

Lietuvos finansinė ekonominė padėtis pastaraisiais metais stipriai keitėsi: ekonomikos pakilimą keitė krizė bei sunkus kopimas iš jos. Šiuo metu Lietuvos makroekonominių rodiklių dinamika yra palanki, jos teigiami pokyčiai (BVP augimas) yra vieni geriausių Europos Sąjungoje, tačiau eilinis Lietuvos pilietis savo asmeniniame gyvenime kol kas šių teigiamų poslinkių dar nejaučia (Kauno miesto bendruomenių centrų plėtros 2014-2020 metų strategija, 2014). Mažesni nei kitų Baltijos šalių atlyginimai, didžiulės europinės kainos, brangus mokslas, įdomaus

laisvalaikio praleidimo formų nebuvimas arba didelės jo išlaidos skatina kaimiškųjų vietovių gyventojus, ypač jaunimą, emigruoti į stipriau išvystytas šalis. Dirbantieji dar negali skirti pakankamai lėšų savo laisvalaikiui ir atostogoms, dauguma užmiesčio vietovėse gyvenančiųjų piliečių neranda darbo, nedidelės senatvės ir invalidų pensijos pasmerkia gyventojus skurdui. Visos šios sąlygos lemia prastą užmiesčio vietovių gyventojų gyvenimo kokybę.

Socialiniai veiksniai

Valstybė skiria nepakankamą dėmesį socialinių grupių problemoms spręsti. Valstybės socialinė parama nukreipta tiems socialiai atskirtiems visuomenės sluoksniams, kurie negali ar nenori savimi pasirūpinti, tuo tarpu tvarkingai, dorai gyvenantiems ir dirbantiems piliečiams mūsų šalyje praktiškai nesudaroma jokių sąlygų darniai darbo ir poilsio sąlygų plėtrai (Kauno miesto bendruomenių centrų plėtros 2014-2020 metų strategija, 2014). Kol kas nėra jokių planų ar strategijų, kaip suteikti daugiau teisių bendruomenėms, kad žmonės patys bandytų spręsti kylančias problemas užmiesčio gyvenvietėje, o ne kreiptųsi į valdžios institucijas ir lauktų ilgo sprendimo. Vyrauja gyventojų senėjimas, ypač žemo urbanizacijos lygio vietovėse, labai trūksta jaunimo ir jaunų šeimų, vis daugiau asmenų tenka išlaikyti darbingo amžiaus žmonėms, daugėja skyrybų ir nepilnų šeimų, ypač kaimuose vyrauja alkoholizmo, daugėja narkomanijos ir vaikų nepriežiūros atvejų – šioms problemoms spręsti teks skirti vis daugiau lėšų iš valstybės ir savivaldybės biudžeto. Vietinė bendruomenė šioje srityje, ypač organizuojant prevencinius veiksmus, galėtų nemažai nuveikti, jei būtų bent minimali valdžios pagalba ar dėmesys (Kauno miesto bendruomenių centrų plėtros 2014-2020 metų strategija, 2014). Taip būtų sutaupytos lėšos ir rezultatai pasiekti efektyvesnėmis priemonėmis.

Technologiniai veiksniai

Šiuolaikinės technologijos gerina ir lengvina keisdamos žmonių gyvenimą ir darbą. Vidurinės kartos ir vyresnei kartai labai sunku prisitaikyti prie tokių pokyčių, naujų technologijų, kurias išmanyti reikalauja ir darbdaviai, kompiuterinio raštingumo žinių trūkumas veda prie bedarbystės ar menko uždarbio, tai verčia nemažą dalį gyventojų emigruoti. Vietos gyvenvietėse galima prognozuoti kol kas tik informacinių technologijų (kompiuterio, interneto ryšio, vietos bendruomenės interneto svetainės) spartų diegimą (Kauno miesto bendruomenių centrų plėtros 2014-2020 metų strategija, 2014). Šiandieniniai technologiniai pokyčiai gyventojus priverčia būti priklausomais nuo naujausių technologijų ir interneto, prisitaikyti prie šių pokyčių, nes jos mus supa kasdieniniame gyvenime, todėl šie vyraujantys pokyčiai sukelia nemažai problemų (ypač užmiesčio vietovėse gyvenantiems asmenims, kurie mažiau naudojami internetu ir kompiuteriu), kompiuterinių žinių trūkumas užkerta kelią naujausios informacijos gavimui žinių visuomenėje.

3.1.2. Vidinių veiksmų analizė

Kurtuvėnų vietovėje veikia Bubių seniūnija, Kurtuvėnų seniūnaitis, Kurtuvėnų bendruomenė, Regioninio parko direkcija ir Šv. Apaštalo Jokūbo parapija. Tačiau dauguma vietos gyventojų savo nuomonę gali išreikšti tik tapę Kurtuvėnų bendruomenės nariais ir aktyviai pasisakydami bendruomeninėje veikloje. Todėl atliekant anketinį tyrimą ir vidinių veiksmų analizę buvo pasirinkta koncentruotis į Kurtuvėnų vietovę per vietos bendruomenės prizmę, kuri galėtų pateikti projekcinę paraišką Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimui, vietos strategijos rengimui – tai turėtų įtakos veiksmingai Kurtuvėnų raidai.

Kurtuvėnų bendruomenės teisinė bazė. Vietos gyventojų interesams, iniciatyvoms, veikloms ir vietovės savanoriškam tobulinimui atstovauja ir motyvuoja vietos bendruomenė. Tinkamas vietos valdymo organizavimas priklauso nuo visuomenės narių pilietinio aktyvumo ir noro spręsti vietos problemas ir kitus savivaldos klausimus. Teisinis savivaldos pagrindas yra valstybės įstatymai, savivaldybių veiklos reglamentai ir kiti teisės aktai. Šiaulių rajono Kurtuvėnų bendruomenės teisinę bazę sudaro šie dokumentai:

- Vietos savivaldos įstatymas. Pagrindinis vietos savivaldą reglamentuojantis įstatymas - *Vietos savivaldos įstatymas*. Tai vienas svarbiausių įstatymų, įtakojančių šių dienų savivaldos plėtrą. *Vietos savivaldos įstatymas* nustato gyvenamosios vietovės bendruomenės atstovo – seniūnaičio statusą, teises ir pareigas bei seniūnaičių sueigą, kurioje atstovauja gyvenamosios vietos bendruomenės interesus, remiantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (Žin., 1994, Nr. 55-1049).
- Asociacijų įstatymas. Asociacija – savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus. Pagal asociacijos įstatymą asociacijai leidžiama nuosavybės ar bet kokiomis kitomis teisėmis valdomą turtą ir lėšas perleisti, užtikrinti juo prievolių įvykdymą ar kitaip apriboti savo valdymo, naudojimo ir disponavimo teises į jį tik tuo atveju, kai tuo siekiama įgyvendinti asociacijos įstatuose nustatytus veiklos tikslus (Žin., 2004, Nr. 25-745).

Organizacinė struktūra. Šiaulių rajone veikia 63 bendruomenės, viena iš jų Šiaulių rajono Asociacija „Kurtuvėnų bendruomenė“. Siekiant suartinti Kurtuvėnų miestelio ir aplinkinių kaimų gyventojus bendrai aktyviai veiklai 2004 m. įkurta asociacija “Kurtuvėnų bendruomenė”. Organizacijos tikslai:

- Ugdyti bendruomeniškumą;

- Vienyti Kurtuvėnų ir aplinkinių kaimų gyventojus, iš jų kilusius žmones, visus, kuriems rūpi Kurtuvėnų krašto ateitis;
- Ginti bendruomenės interesus, spręsti problemas, įtakoiant valdžios sprendimus;
- Plėtoti miestelio ir jo prieigų infrastruktūrą;
- Rūpintis gyventojų gerove, gerinti miestelio ir aplinkinių kaimų žmonių gyvenimo kokybę;
- Puoselėti tradicijas ir kūrybiškumą;
- Propaguoti geros ir saugios kaimynystės idėjas.

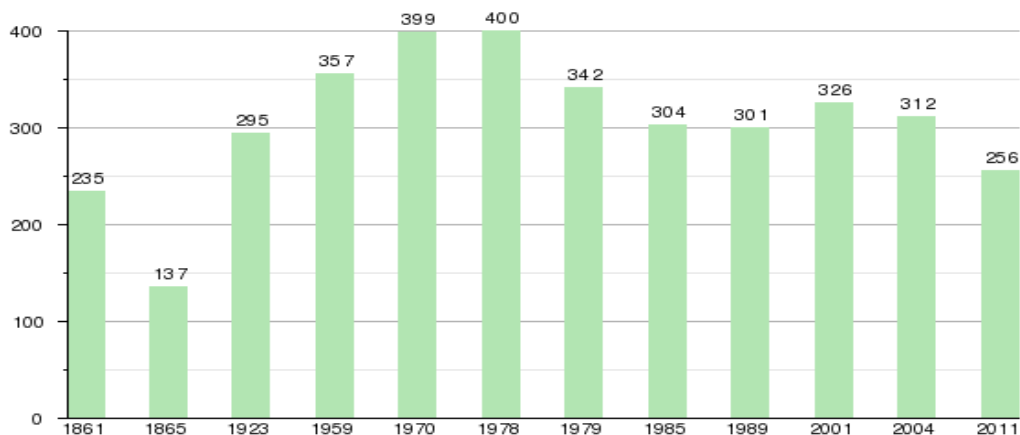
Šiaulių raj. Kurtuvėnų bendruomenės pirmininkė šiuo metu yra Jurgita Bartkuvienė. Kurtuvėnų bendruomenę sudaro 56 įregistruoti nariai. Remiantis Kurtuvėnų bendruomenės pirmininkės Bartkuvienės pranešimu „Šiaulių raj. Kurtuvėnų bendruomenė. Daugiafunkcis centras – bendruomenei“ Kurtuvėnų bendruomenė bendradarbiauja su: seniūnija, policija, Kurtuvėnų regioninio parko direkcija, verslininkai, parapija, biblioteka, kultūra ir mokykla (dabar jau daugiafunkcinis centras) (žr. 10 pav.).



10 pav. Kurtuvėnų bendruomenė ir jos partneriai.

Šaltinis. Bartkuvienės pranešimas „Šiaulių r. Kurtuvėnų bendruomenė. Daugiafunkcis centras – bendruomenei“ (2014).

Žmonių ištekliai (kvalifikacija). Šiandieną miestelyje gyvena kiek daugiau nei 250 žmonių. O aplinkiniuose Sodeliukų, Dirvonų, Margės, Laisvučių, Pašvinės, Linartų, Girnikų, Pociškės, Zuikiškės, Jautmalkės, Naisių, Skaudvilės, Rimučių ir kituose kaimuose gyvena apie 200 žmonių. Kurtuvėnų miestelio gyventojų mažėjimo pokytį galima įžvelgti 11 pav.



11 pav. Kurtuvėnų miestelio gyventojų pokytis.

Šaltinis. Bartkuvienės pranešimas „Šiaulių r. Kurtuvėnų bendruomenė. Daugiafunkcis centras – bendruomenei“ (2014).

Kurtuvėnų bendruomenę sudaro savanoriai, registruoti bendruomenės nariai, kurie gyvena Kurtuvėnuose, daugelis turi aukštąjį išsilavinimą ir pakankamai patirties nevyriausybinėse organizacijų veikloje, yra ilgamečiai bendruomenės nariai.

Finansiniai ištekliai. Kurtuvėnų bendruomenės finansinius išteklius sudaro bendruomenės narių mokesčiai, laimėtų projektų lėšos, labdara ir parama iš pavienių asmenų bei verslo struktūrų, 2% pajamų mokesčio įnašai, kitos teisėtai gautos lėšos.

Ryšių sistema. Asociacija „Kurtuvėnų bendruomenė“ – Kurtuvėnai, Šiaulių raj., LT-80223. el.paštas: bendruomene.kurtuvenai@gmail.com ir elektroninio pašto ryšio tarp atskirų bendruomenių centrų sistema, o taip pat operatyvusis ryšys mobiliaisiais telefonais tarp bendruomenių centrų lyderių.

3.1.3. Kurtuvėnų vietovės SSGG analizė

Siekiant identifikuoti Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo idėjos galimybes būtina nustatyti miestelio tobulinimo kryptis ir veiksmų planą pagal prioritetus. Todėl reikia atlikti Kurtuvėnų vietovės stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizę (žr. 19 lentelę).

19 lentelė

Kurtuvėnų bendruomenės inicijuotos plėtros SSGG analizė

STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
Gera geografinė padėtis- šalia Bubių seniūnija (už 10km.), netoli Šiaulių miestas (25km.). Geras susisiekimas.	Mažos vietos finansinės galimybės plėtrai.
Veikia aktyvi vietos bendruomenė	Prasta Kurtuvėnų vietovės infrastruktūra
Gausus ir savitas kaimo turizmo išteklių potencialas. Daug	Nepakankama gyventojų verslinė motyvacija. Vyrauja

turistiniu ir rekreaciniu požiūriu vertingų kraštovaizdžių, kultūros paveldo objektų, kuriais galima grožėtis ir tuo pačiu naudojantis Kurtuvėnų žirgyno paslaugomis.	gyventojų pasyvumas, tik maža dalis ypač aktyvių gyventojų, dauguma pasyvūs stebėtojai, neišnaudojantys vietos turizmo.
Turtinga vietovė miško gėrybėmis, daug natūralių, pasižyminčių didele gamtine verte, teritorijų, svarbių bioįvairovės išsaugojimui (Kurtuvėnų regioninis parkas, kuriame teka „Svilės“ šaltinis, vyrauja pelkėtos vietovės su gydomuoju purvu).	Trūksta Lietuvos Respublikos Seimo partijų ir rajonų savivaldybės dėmesio užmiesčio vietovių raidai. Rūpinamasi tik miestų savivaldybėmis.
Turtingas istorinis paveldas	Trūksta aktyvaus poilsio užsiėmimų
Plėtojamas kaimo turizmas, didinantis kaimo gyventojų užimtumą ir kuriantis papildomas pajamas.	Trūksta bendradarbiavimo su Šiaulių miestu, vietos seniūnija.
Plačiąjuostis interneto ryšys aprėpia beveik visas kaimo vietoves, daugiafunkciniame centre galima naudotis kompiuteriais.	Nėra bendros Kurtuvėnų vizijos, nenustatyti prioritetai Kurtuvėnų raidai. Trūksta strategijos ir vieningų vertybių.
Santykinai mažas dirvožemio, vandens ir oro užterštumas	Naujų idėjų trūkumas.
Didėjantis miesto gyventojų noras praleisti laiką ramioje ir sveikoje aplinkoje.	Finansinių išteklių trūkumas ir neaiški kaimo turizmo verslo rėmimo sistema.
Vyrauja vietinės kultūros tradicijos, šventės, papročiai.	Trūksta informacinio viešinimo.
Mažai urbanizuotas, vaizdingas kraštovaizdis, vyrauja medžioklių plotai, žvejybos bazės	Trūksta verslo ir darbo vietų.
GALIMYBĖS	GRĖSMĖS
ES struktūrinių fondų teikiamų galimybių panaudojimas	Negebėjimas išnaudoti turimus gamtinius ir žmogiškuosius išteklius
Skatinti jų glaudesnę bendradarbiavimą su Bubių seniūnija, vietos verslininkais, daugiafunkciniu centru ir Šiaulių miestu.	Darnios Kurtuvėnų vietovės ir Šiaulių miesto sąveikos (partnerystės) nebuvimas lems tolesnę atskirtį ir atsilikimą nuo kitų regionų.
Plėtoti vandens turizmą, kultūrinį, pažintinį ir ekoturizmą.	Verslo ir darbo vietų trūkumas skatins r intensyvią emigraciją iš Kurtuvėnų, ypač jaunimo srautus, darbo išteklių trūkumą.
Išsamesnė gyventojų verslumo ir turizmo reikšmės samprata, tapatumo ir išskirtinumo suvokimas gyvenantiems Kurtuvėnuose	Nepakankamai kylantis žmonių pragyvenimo lygis stumia vietos gyventojus į socialinę atskirtį, o ne į pilietinę veiklą.
Išnaudoti Kurtuvėnų Daugiafunkcinį centrą įvairiems mokymams, veikloms, renginiams, aktyvinti jaunimą ir vietos gyventojus saviraiškai ir Kurtuvėnų raidai.	Dėl nepakankamo bendradarbiavimo su Šiaulių rajono savivaldybe ir Bubių seniūnija mažėja finansavimas ir prastėja Kurtuvėnų raida.
Siekti stiprios savivaldos, aktyvių gyventojų iniciatyvų įgyvendinimo	Dideli turizmo srautai gali paveikti ramų gyvenimo būdą propaguojančius gyventojus, kurie nori ramaus poilsio.
Žmonių (vietos gyventojų) ugdymas, amatų ir verslo kūrimo mokymas, rinkodaros žinių suteikimas siekiant išnaudoti Regioninio parko atvykstančius turistus.	LR Seime nėra politinės valios stiprinti vietos savivaldą, priimant įstatymus ar jų pataisas, palankias seniūnijoms ir vietos bendruomenėms, nesirūpinama užmiesčio vietovėmis.
Aktyvaus poilsio veiklų kūrimas (dviračių, kartingų, valčių nuoma, laipiojimo trasos, teniso kortai, golfo laukai ir pan.)	Didėjantis kaimo turizmo sodybų skaičius Šiaulių rajone ir visoje Lietuvoje, aktyvaus poilsio veiklų nebuvimas Kurtuvėnuose skatina prastesnę konkurenciją.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

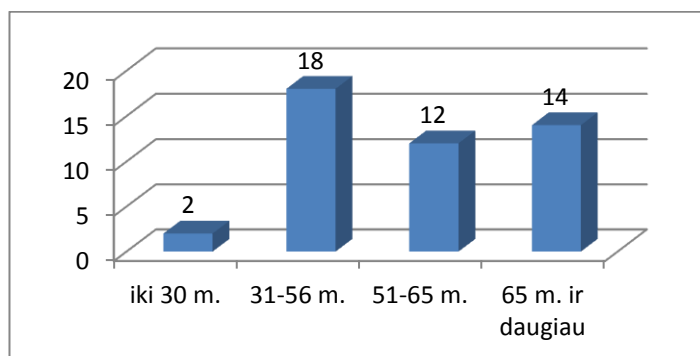
Naudojant SSGG analizės metodą buvo nustatytos Kurtuvėnų miestelio stiprybės, kuriomis galima pasinaudoti ir plėtoti kaip pagrindinį vietovės potencialą, vietovės identiteto teritoriniams konkurencingumui sukurti. Nustatytas galimybes, kuria galima išnaudoti siekiant gerinti gyvenimo kokybę ir efektyvios Kurtuvėnų raidos. Tik identifikavus silpnybes ir grėsmes, galima apsaugoti nuo veiklų ribojančių veiksnių ir atrasti būdus, kaip juos paversti galimybėmis. SSGG analizė leidžia strategiškai įvertinti vietovės esamą situaciją ir galimybes, kurias išnaudojant gali būti gerinama Kurtuvėnų raida išnaudojant visus turimus vietos išteklius.

3.2. Kurtuvėnų bendruomenės narių anketinės apklausos rezultatų analizė ir interpretacija

Anketa sudaryta remiantis Jasaičio (2014) užmiesčio vietovių funkcijomis ir Vaišnoraitės (2012) kaimiškųjų vietovių sisteminės kaitos neoendogeniniu kaimo vystymo modelio parametrais. Anketine apklausa siekiama nustatyti Kurtuvėnų bendruomenės narių demografinį profilį ir gyvenimo kokybę, atskleisti veiksnius, galinčius lemti miestelio augimą ir padidinti jo patrauklumą, panaudojant vietinius gamtos ir žmonių išteklius, atskleisti būtiniausias numatomas Kurtuvėnų miestelio tobulinimo kryptis

3.2.1. Kurtuvėnų bendruomenės narių charakteristika

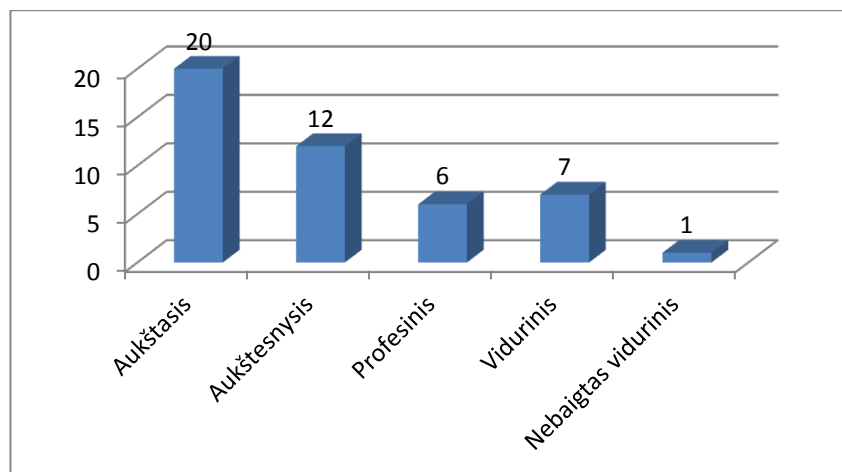
Užmiesčio vietovių raidai didelę įtaką daro pati vietos bendruomenė (žmogiškieji ištekliai), nuo kurių priklauso idėjos, projektai, aktyvumas ir vykdomos veiklos, todėl svarbu ištirti ar Kurtuvėnų bendruomenės nariai turi kompetencijos atlikti kokybiškas bendruomenės veiklas, atskleidžiant jų amžių, išsilavinimą ir profesiją.



12 pav. Bendruomenės narių pasiskirstymas pagal amžių.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

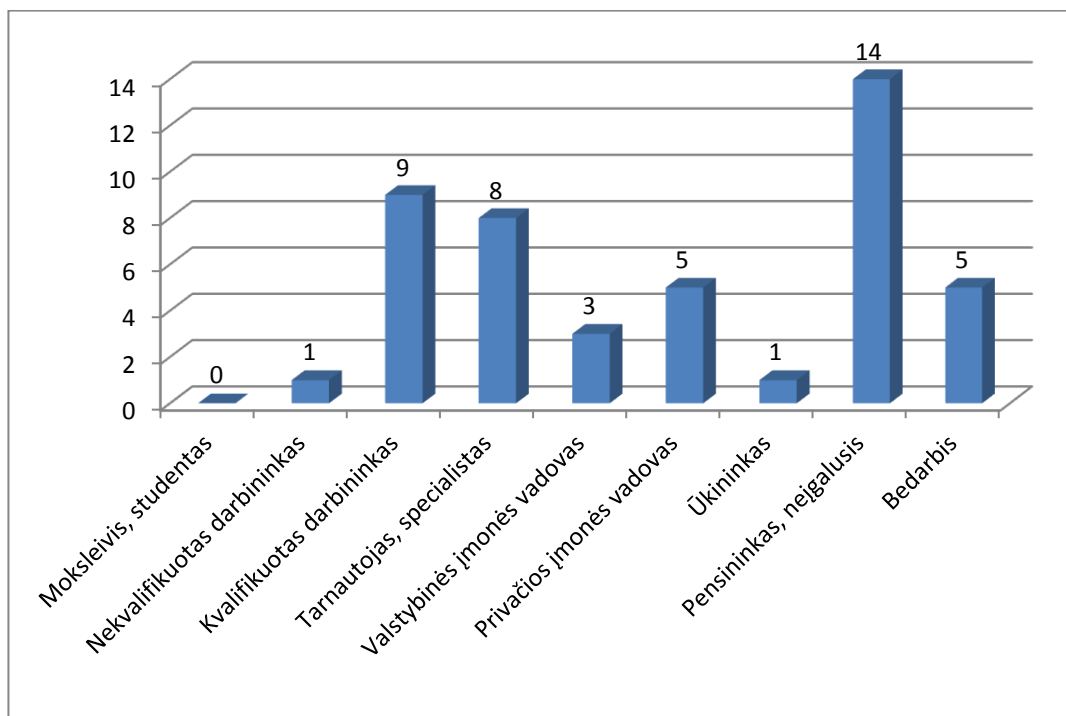
Remiantis anketinio tyrimo duomenimis (žr. 12 pav.) paaiškėjo, jog daugiausiai bendruomenės narių yra 31-50 m. asmenys. Jų yra net 39,1 proc. visų bendruomenės narių. Tai darbingo amžiaus asmenys, kurių dauguma yra mobilūs ir pakankamai aktyvūs. Kita didžiausia dalis bendruomenės narių sudaro 30,4 proc., tai 65m. ir vyresni asmenys, dauguma jau nebedirbančių pensininkų. Tik 4,3 proc. (2 asmenys) bendruomenės narių yra jaunimas iki 30 metų, todėl akivaizdžiai galima pastebėti jaunimo trūkumą. Nemaža dali visų bendruomenės narių 26 proc. yra vyresniojo, tačiau dar darbingo amžiaus gyventojai. Taigi tyrimo duomenimis paaiškėjo, kad daugiausia Kurtuvėnų bendruomenės narių yra vidutinio amžiaus 31-50 metų asmenys ir trečdalis visų bendruomenės narių yra pensininkai, 65 m. ir daugiau.



13 pav. Bendruomenės narių pasiskirstymas pagal išsilavinimą.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Remiantis respondentų atsakymais (žr. 13 pav.) pastebėta, kad Kurtuvėnų bendruomenėje dauguma narių yra aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys (43,5 proc.). Taip pat nemaža dalis (26 proc.) bendruomenės narių turi aukštesnįjį išsilavinimą. Todėl galima teigti, kad bendruomenės narių dauguma turi aukštąjį išsilavinimą ir yra įgiję kvalifikuotą profesinę specialybę, savo sukauptas žinias gali panaudoti įvairiapusiškoje bendruomeninėje veikloje.

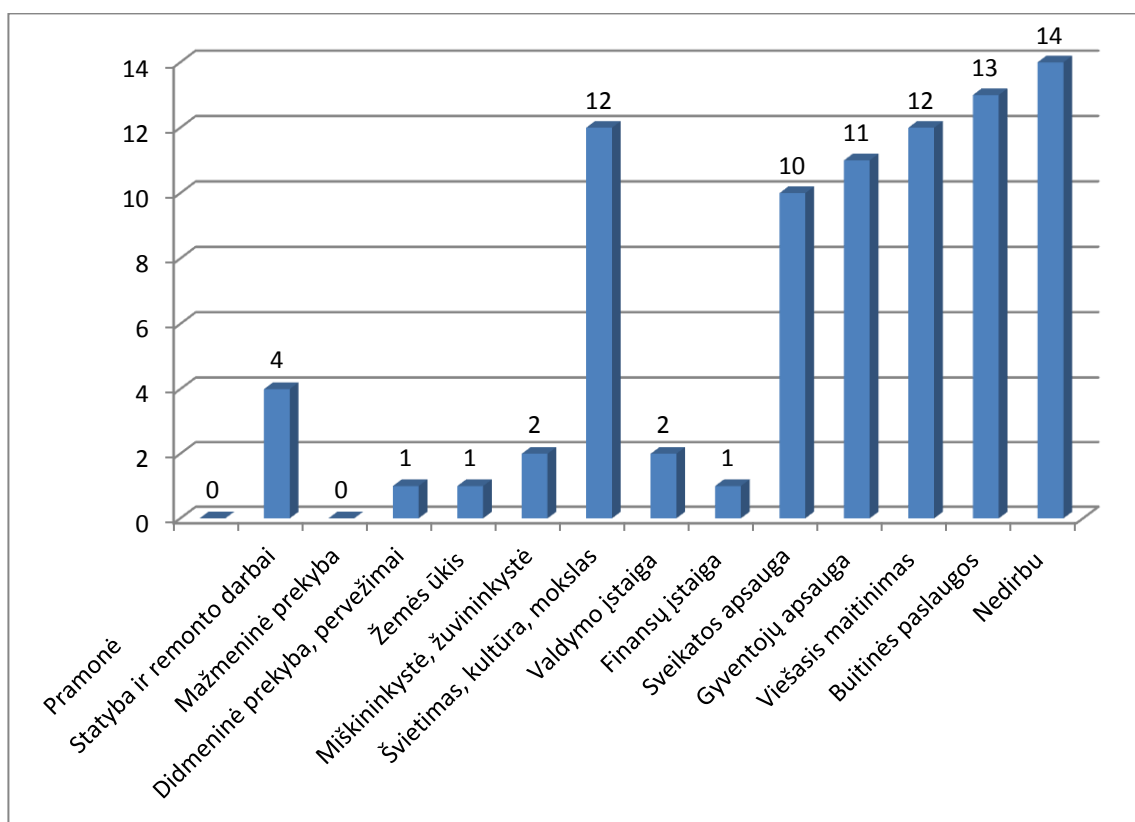


14 pav. Bendruomenės narių pasiskirstymas pagal užimamas pareigas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Pasiskirstant pagal pareigybes Kurtuvėnų bendruomenės daugumą sudaro pensininkai, neįgalieji (30,4 proc.), tai trečdalis visų bendruomenės narių. Tokie asmenys negauna pajamų arba gauna mažas pajamas, dažniausiai išgyvena iš pensijų ir pašalpų bei pasižymi prasta gyvenimo kokybe. Beveik 11 proc. visų bendruomenės narių yra bedarbiai ir tik 2 proc. yra nekvalifikuoti

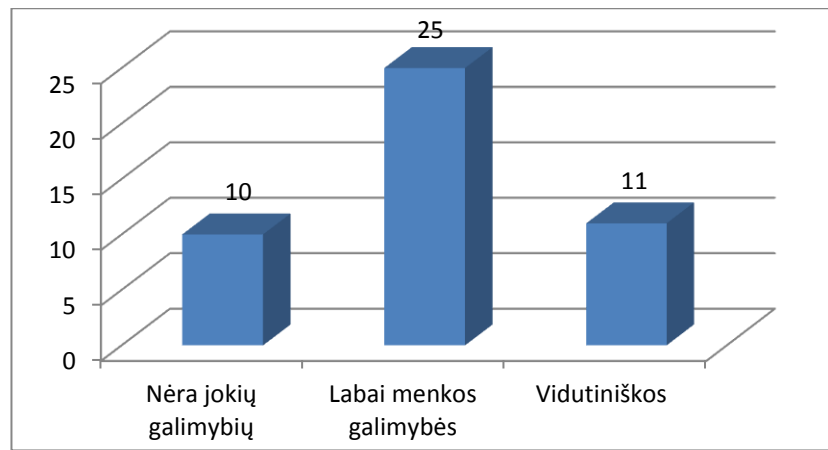
darbininkai. Visi kiti bendruomenės nariai dirba kvalifikuotą darbą, todėl galima teigti, kad dauguma dirba pagal savo specialybes. Daugiausiai bendruomenės narių 19,6 proc. dirba kvalifikuotą darbą ir 17,3 proc. dirba tarnautoju, specialistu. Beveik 11 proc. bendruomenės narių kuria savo verslus- yra privačios įmonės vadovai. 2 proc. (1 asmuo) yra oficialus ūkininkas, tai reiškia, kad ūkio sektorius neturi paklausos Kurtuvėnuose. *Tai leidžia daryti prielaidą, kad Kurtuvėnų miestelis negali būti identifikuojamas kaip vien tik ūkininkavimui skirta užmiesčio vietovė*, kaip dauguma kaimiškųjų vietovių. Verslininkai ir ūkininkai kuria pridėtinę vertę Kurtuvėnuose, plėtodami verslą, tuo pačiu sukuria vietiniams gyventojams darbo vietas ir didesnes pajamas, todėl Kurtuvėnų verslininkai bedarbystės problemas sprendžia, tačiau dar labai trūksta verslo ir darbo vietų.



15 pav. Bendruomenės narių pasiskirstymas pagal darbinės veiklos sritis.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

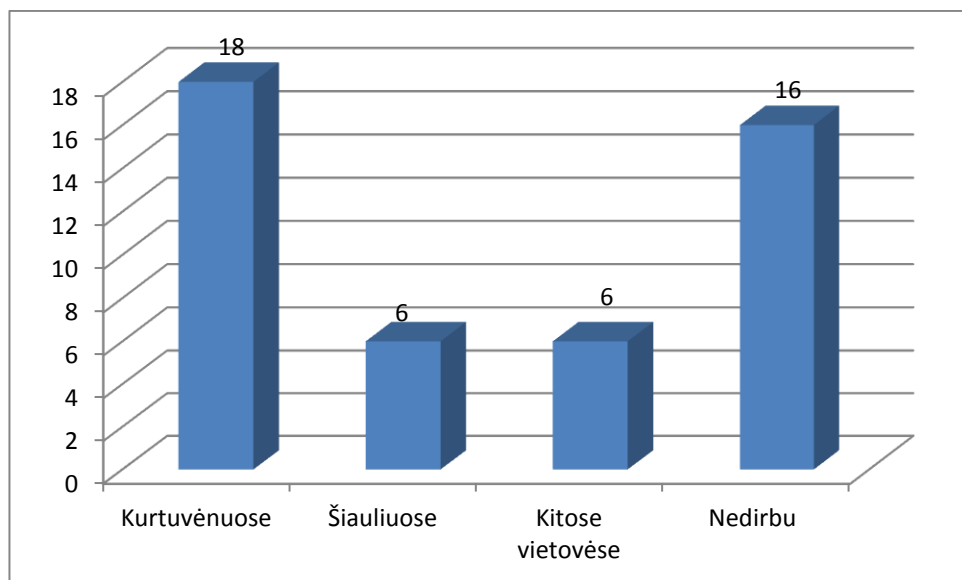
Remiantis respondentų atsakymais (žr. 15 pav.) pastebėta, kad trečdalį Kurtuvėnų bendruomenės narių sudaro nedirbantys asmenys (30,4 proc.), tai tie patys pensininkai ir neįgalieji. Daugiausia bendruomenės narių (28,3 proc.) verčiasi buitines paslaugomis, 26 proc. viešuoju maitinimu ir 26 proc. dirba švietimo, kultūros ir mokslo įstaigose. Beveik 24 proc. dirba gyventojų apsaugos sektoriuje (policija, saugos tarnyba, gaisrinė) ir 21,7 proc. dirba sveikatos apsaugos sektoriuje. Taigi daugiausia Kurtuvėnų bendruomenės narių dirba kvalifikuotą darbą.



16 pav. Galimybė susirasti bendruomenės narių profesinį pasirengimą atitinkantį darbą Kurtuvėnuose.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Remiantis respondentų atsakymo tendencijomis (žr. 16 pav.) galimybės susirasti profesinį parengimą atitinkantį darbą Kurtuvėnuose yra labai menkos (54,3 proc.). Daugiau nei pusė bendruomenės narių vertina neigiamai tokias galimybes. Likusi dalis bendruomenės narių pasiskirstė labai panašiai: 24 proc. teigė, kad vidutinės galimybės rasti darbą Kurtuvėnuose ir 21,7 proc teigė, kad nėra jokių galimybių rasti darbą pagal įgytą specialybę Kurtuvėnuose. Taigi dauguma bendruomenės narių, beveik 80 proc. vertina neigiamai galimybes susirasti darbą Kurtuvėnuose pagal profesinį pasirengimą. Tai reiškia, kad Kurtuvėnuose labai trūksta skirtingų profesinių darbo vietų, trūksta verslo.

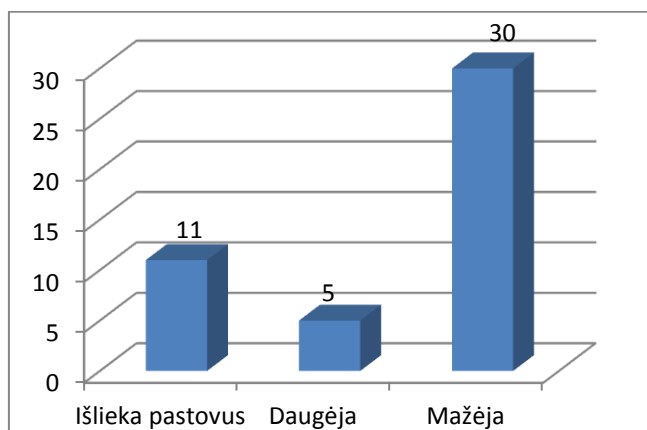


17 pav. Bendruomenės narių darbo vieta.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

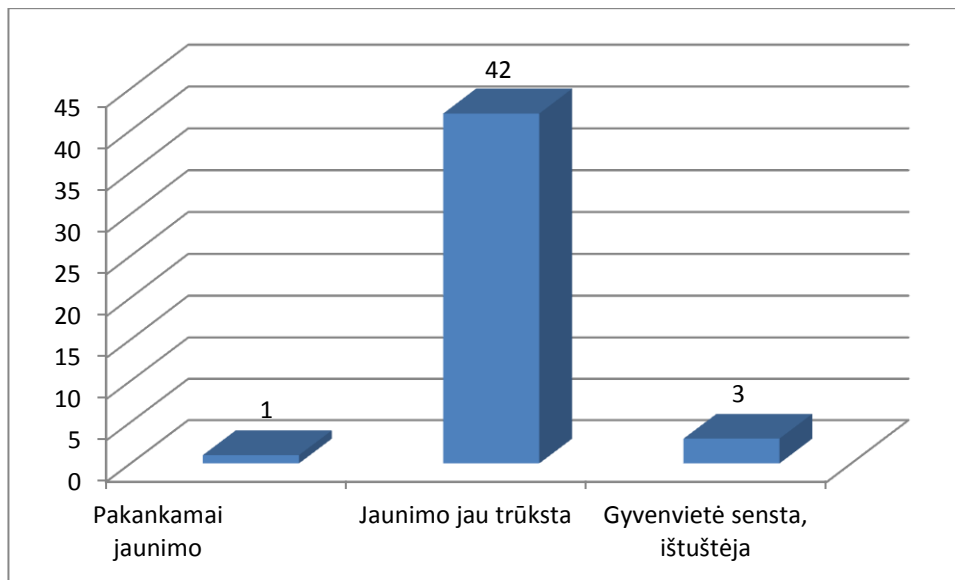
Nors bendruomenės nariai vertina neigiamai galimybes susirasti darbą pagal profesiją Kurtuvėnuose, tačiau vis dėlto didžiausia respondentų dalis dirba (žr. 17 pav.) būtent Kurtuvėnuose (beveik 40 proc.). Kita didelė dalis, beveik 35 proc. nedirba niekur, dauguma iš jų pensininkai,

tačiau nemaža dalis nerado tinkamo darbo užmiestyje. Kita dalis 26 proc. dirba Šiauliuose ir kitose vietovėse. Tai įrodo, kad gyventojai bando rasti tinkamą darbą gyvenamojoje vietovėje.



18 pav. Gyventojų skaičiaus pokyčiai Kurtuvėnuose.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Respondentų atsakymų tendencijos atskleidė (žr. 18 pav.), kad dauguma bendruomenės narių pastebi gyventojų mažėjimą Kurtuvėnų miestelyje. Kad gyventojų skaičius mažėja pasisakė net 65,2 proc. bendruomenės narių. Beveik 24 proc. respondentų teigė, kad gyventojų skaičius išlieka pastovus ir tik 10,8 proc. mano, kad gyventojų daugėja. Respondentų nuomonės išsiskyrė, nes nemažai jaunimo išvažiavo gyventi kitur, tačiau atsikraustė keletas šeimų gyventi į Kurtuvėnus. Tačiau visgi dauguma respondentų supranta, kad bendrai gyventojų skaičius mažėja.



19 pav. Gyventojų sudėtis pagal amžių Kurtuvėnuose.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Respondentai pasisakė beveik vieningai dėl jaunimo mažėjimo Kurtuvėnuose (žr. 14 pav.). Net 91,3 proc. bendruomenės narių mano, kad jaunimo jau trūksta. Jaunimas iš Kurtuvėnų dažniausiai išvažiuoja dar mokydamasis bendrojo lavinimo mokykloje (Kurtuvėnuose yra tik pradinis ugdymas), vėliau išvyksta dirbti arba tęsti mokslus į kitus miestus, neradę darbo Kurtuvėnuose, apsigyvena kitur ir nebegrįžta. Jaunimo trūkumą galima pastebėti ir bendruomenės

narių tarpe, jo tik 4,3 proc. Ši vyraujanti tendencija byloja apie būsimą ištuštėjimą ir senėjimą Kurtuvėnuose.

Taigi, analizuojant respondentų atsakymus apie Kurtuvėnų bendruomenės narių profilį pastebėta, kad dauguma bendruomenės narių yra 31-50 m. asmenys, kurių dauguma yra mobilūs ir pakankamai aktyvūs. Verta pastebėti, kad trečdalis bendruomenės narių yra pensijinio amžiaus (65 m. ir daugiau). Respondentų atsakymų tendencijos atskleidė, kad dauguma bendruomenės narių pastebi gyventojų mažėjimą ir jaunimo trūkumą Kurtuvėnų miestelyje. Ši vyraujanti tendencija užmiesčio vietovėse byloja apie būsimą ištuštėjimą ir senėjimą. Tačiau, beveik pusė bendruomenės narių turi aukštąjį išsilavinimą, tai atskleidžia, kad dauguma bendruomenės narių turi sukauptų žinių, kurias gali panaudoti įvairiapusiškoje bendruomeninėje veikloje, rašant įvairius projektus Kurtuvėnų miestelio naudai. Pastebėta, kad dauguma bendruomenės narių dirba kvalifikuotą darbą pagal savo specialybes, tačiau beveik 11 proc. visų bendruomenės narių yra bedarbiai, kurie negali rasti tinkamo darbo užmiesčio vietovėje. Ir nors dauguma bendruomenės narių vertina neigiamai galimybes rasti darbą Kurtuvėnuose pagal specialybę, tačiau didžiausia dalis beveik 40 proc. dirba Kurtuvėnuose, o net 35 proc. respondentų nedirba niekur. Dėl darbo galimybių trūkumo mažėja jaunimas Kurtuvėnų miestelyje.

3.2.2. Vietos institucijų įtaka gyvenimo kokybei

Analizuojant užmiesčio vietovių raidą ir potencialą Kurtuvėnuose svarbu išsiaiškinti, kaip patys bendruomenės nariai, kurie dirba tam, kad susikurtų geresnė gyvenimo sąlygas, vertina savo gyvenimo kokybę Kurtuvėnuose. Taip pat siekta išsiaiškinti, kas šiuo metu daro didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai, kokios institucijos kuria vietovės identitetą, kaip gyventojai vertina savo saugumą Kurtuvėnuose.

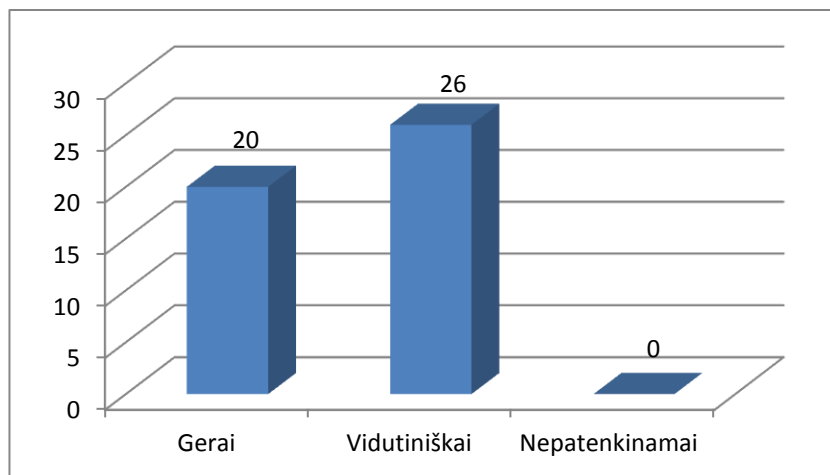
20 lentelė

Institucijų įtaką Kurtuvėnų raidai

Nr.	Institucija	1- neturi įtakos	2- nežymi įtaka	3 – vidutiniška įtaka	4 – stipri, lemiamą įtaką
1	Vietos bendruomenė	0	2	18	26
2	Seniūnija	5	10	15	16
3	Rajono savivaldybės įstaigos	9	13	14	10
4	Rajono vietos veiklos grupė (VVG)	8	28	8	2
5	Regioninio parko direkcija	1	1	11	33
6	Mokykla – daugiafunkcinis centras	2	12	23	9
7	Šv. Apaštalo Jokūbo parapija	1	14	17	14
8	Vietos verslininkai	5	24	11	6
9	Šiaulių miesto ir kiti atvykstantys verslininkai	15	28	3	0
10	Žiniasklaida	11	29	6	0

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

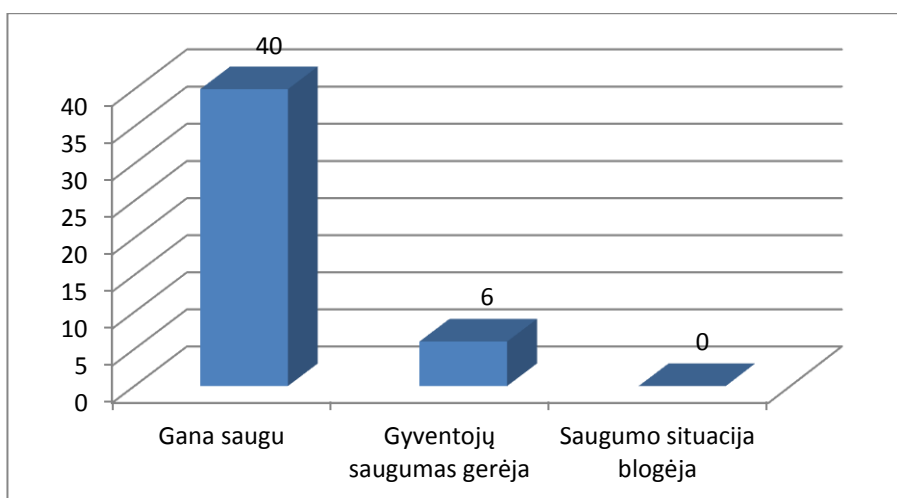
Didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai (žr. 20 lentelę) turi Regioninio parko direkcija, net 71,7 proc. Šiuo metu atliekama regioninio parko veikla pritraukia turistus, kuria ir tvarko kultūros objektus, organizuoja kultūrinius renginius. Taip pat, daugiau nei pusė, 56,5 proc. respondentų teigė, kad didžiulę įtaką daro Kurtuvėnų bendruomenė, kuri rašo įvairius projektus, kuria ir generuoja idėjas, organizuoja įvairius renginius miestelio gyventojų naudai. Beveik 35 proc. respondentų išskyrė seniūniją ir labai panašiai 30 proc. išskyrė Šv. Apaštalo Jokūbo parapiją su kunigo vykdoma veikla. Taigi didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai atlieka: Regioninio parko direkcija, Kurtuvėnų bendruomenė, Bubių seniūnija ir Šv. Apaštalo Jokūbo parapija.



20 pav. Bendruomenės narių gyvenimo kokybė Kurtuvėnuose.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Remiantis respondentų atsakymais (žr. 20 pav.) pastebėta, kad daugiausia bendruomenės narių (56,5 proc.) savo gyvenimo kokybę Kurtuvėnuose vertina vidutiniškai. Kita, likusi bendruomenės narių dalis (43,5 proc.), savo gyvenimo kokybę Kurtuvėnuose vertina gerai. Tuo tarpu niekas nepažymėjo nepatenkinamai, tai rodo, kad bendruomenės nariai savo gyvenimo kokybę Kurtuvėnuose vertina teigiamai.



21 pav. Bendruomenės narių saugumas Kurtuvėnuose.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Respondentai jaučiasi saugiai Kurtuvėnuose, taip pasisakė net 87 proc. respondentų. Visi kiti likę, 13 proc. teigė, kad gyventojų saugumas gerėja, nei vienas respondentas nepasirinko saugumo situacijos blogėjimo. Tai reiškia, kad visi respondentai jaučiasi saugūs Kurtuvėnuose.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai, kuriant vietovės identitetą atlieka: Regioninio parko direkcija, Kurtuvėnų bendruomenė, Bubių seniūnija ir Šv. Apaštalo Jokūbo parapija. Bendruomenės nariai savo gyvenimo kokybę Kurtuvėnuose vertina teigiamai ir visi jaučiasi saugūs.

3.2.3. Esamos situacijos identifikavimas

Norint išsiaiškinti Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo poreikį, būtina identifikuoti esamą situaciją Kurtuvėnuose. Esamos situacijos identifikavimas sudarytas siekiant identifikuoti socialines grupes, kurios kelia grėsmę ir daugiausia rūpesčių Kurtuvėnuose ir įvertinti aktyvaus poilsio galimybes Kurtuvėnų miestelyje.

21 lentelė

Socialinės grupės, kurios kelia daugiausia rūpesčių Kurtuvėnų gyventojams

Nr.	Socialinės grupės	1- nekelia didesnių rūpesčių	2– kelia rūpesčių	3 – labai apsunkina gyvenimą
1	Nepakankamai prižiūrimi vaikai ir paaugliai	39	5	2
2	Teisti asmenys, grįžę iš bausmės atlikimo vietų	33	8	5
3	Girtuokliaujantys vietiniai gyventojai	33	8	5
4	Turistai, iš kitų vietų atvykstantys asmenys	34	11	1
5	Bedarbiai, nelinkę ieškotis darbo	16	26	4

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Remiantis respondentų atsakymais (žr. 21 lentelę) labiausiai apsunkina gyvenimą teisti asmenys, grįžę iš bausmės atlikimo vietų ir girtuokliaujantys vietiniai gyventojai, tačiau šiuos atsakymus pasirinko tik po 10,8 proc. respondentų. Tyrimo metu paaiškėjo, kad Kurtuvėnų miestelyje daugiausiai rūpesčių kelia bedarbiai, nelinkę ieškotis darbo (56,5 proc.), todėl Kurtuvėnuose vyrauja bedarbystė. Mažiausiai rūpesčių kelia nepakankamai prižiūrimi vaikai ir paaugliai (84,7 proc.), tai reiškia, kad dauguma vaikų prižiūrėti ir nekelia didesnių problemų arba tai gali įtakoti vaikų ir jaunimo pasireiškiantis trūkumas. Taigi, pagrindinė socialinė grupė kelianti rūpesčių yra tik bedarbiai, su kitomis socialinėmis grupėmis Kurtuvėnų miestelis ryškesnių problemų neturi.

22 lentelė

Aktyvaus poilsio galimybes Kurtuvėnuose

Nr.	Veiklos	1 – nėra galimybių;	2 – menkos galimybės	3 – geros galimybės
1	Rytinė mankšta, bėgiojimas (vietos stadione)	1	5	40

2	Plaukymo, maudymosi galimybės (vasarą)	18	23	5
3	Plaukymo galimybės (žiema)	45	1	0
4	Jodinėjimas	0	2	44
5	Važinėjimas dviračiu (ar įrengti dviračių takai?)	1	9	36
6	Galimybė žaisti krepšinį ir kt. (atviroje aikštelyje)	1	16	29
7	Galimybė žaisti krepšinį ir kt. (sporto salėje)	25	16	5

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Respondentai vertindami aktyvaus poilsio galimybes Kurtuvėnuose (žr. 22 lentelę) beveik vieningai pažymėjo, kad geros galimybės yra jodinėjimui (95,6 proc.) ir rytinei mankštai (87 proc.) Kurtuvėnuose. Taip yra todėl, kad Kurtuvėnai turi žirgyną ir Daugiafunkcinio centro kieme yra įrengta sporto aikštelė su treniruokliais pritaikyta gyventojams ir jaunimui. 78 proc. respondentų teigia, kad geros galimybės važinėti dviračiu, nes įrengti dviračių takai. Menkos galimybės, respondentų nuomone (50 proc.), sudarytos plaukymo, maudymosi galimybės vasarą, nes pačiuose Kurtuvėnuose nėra prieinamų sutvarkytų vandens telkinių, artimiausia vieta maudytis vasarą yra Pašvinio ežeras Kurtuvėnų regioniniame parke (apie 3 km atstumu) ir Geluvos ežeras Bazilionų miestelyje. 98 proc. respondentų teigė, kad nėra jokių galimybių plaukioti žiemą, nes nėra jokio baseino ir nėra galimybių žaisti krepšinį sporto salėje (54,3 proc.). Kurtuvėnų miestelis turi savo mėgėjų krepšinio komandą ir kiekvienais metais dalyvauja turnyruose Bubių seniūnijoje, todėl jų galimybės tampa apribotos, nes salės treniruotėms neturi.

Taigi, analizuojant esamą situaciją Kurtuvėnuose paaiškėjo, kad pagrindinė socialinė grupė kelianti rūpesčių yra tik bedarbiai, kurie yra praradę viltį rasti darbą ir net nebeieško darbo. Taip pat pastebėta, kad vertinant aktyvaus poilsio galimybes didesnis traukos objektas yra žirgynas, dviračių takai Kurtuvėnų regioniniame parke- miške ir sudarytos sąlygos gyventojų sveikai gyvensenai, mankštai. Neigiamai vertinamos galimybės maudytis tiek žiemą, tiek vasarą ir sporto salės galimybės žaisti krepšinį.

3.2.4. Kurtuvėnų vietovės tobulinimo kryptys

Analizuojant užmiesčio vietoves ir Kurtuvėnų galimybes ypatingai svarbu nustatyti, kur patys bendruomenės nariai- vietos gyventojai, mato būtiniausias tobulinimo kryptis. Analizuojant Kurtuvėnų vietovės tobulinimo kryptis siekta identifikuoti bendruomenės narių išvelgiamas problemines sritis, neišnaudotus resursus ir kokiomis veiklomis ir iniciatyvomis būtų galima pagerinti esamą situaciją.

23 lentelė

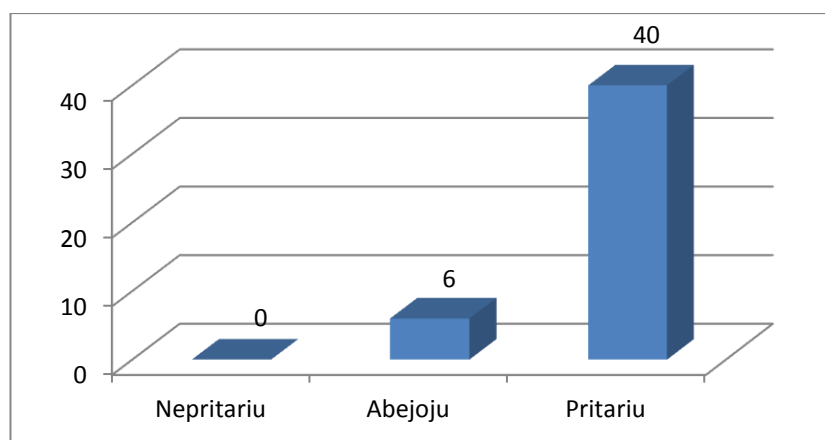
Įmonės ar įstaigos, kurias galima sukurti Kurtuvėnų gyvenvietėje

Nr.	Įmonės, įstaigos	1- nepritariu	2- abejoju	3- pritariu	4- jau įkurta
1	Amatininkų (puodžių, drožėjų, audėjų ir kt.) centras	3	4	39	0
2	Automobilių remonto dirbtuvės	3	8	32	3

3	Buitinės technikos remonto dirbtuvės	2	15	29	0
4	Žemės ūkio inventoriaus remonto dirbtuvės	4	15	27	0
5	Stalių, baldų gamintojų ir pan. dirbtuvės	2	13	29	2
6	Pirtis	3	9	33	0
7	Kirpykla	3	9	32	2
8	Siuvykla	3	14	29	0
9	Viešbutis (motelis)	1	2	38	5
10	Kempingas, saugoma automobilių aikštelė	0	0	20	26

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Remiantis respondentų atsakymo tendencijomis (žr. 23 lentelę) Kurtuvėnuose jau yra įkurtas kempingas (56,5 proc.). Vietos verslininkai kuria automobilių remonto dirbtuves, motelį, Kurtuvėnuose gyvena 2 kirpėjos, kurios namuose gali apkirpti. Tačiau tai nėra oficialūs ar sutvarkyti ir įrengti verslai, todėl bendruomenės nariai nežymėjo kaip jau įkurtus verslus. Daugiausiai bendruomenės nariai žymėjo, kaip pritarimą, reikalingumą įkurti Kurtuvėnuose: amatininkų centrą (85 proc.), viešbutį (82,6 proc.), pirtį (71,7 proc.), kirpyklą (beveik 70 proc.), automobilių remonto dirbtuves (beveik 70 proc.), buitinės technikos remonto dirbtuves (63 proc.), stalių, baldų gamintojų ir pan. dirbtuves (63 proc.), siuvyklą (63 proc.). Daugumą šių verslų galėtų imtis vietos gyventojai, nes turi tam reikiamą išsilavinimą ir sukauptas žinias, dauguma net ir bando kurti verslus ir įstaigas Kurtuvėnuose, tačiau reikalinga didesnė valdžios parama ir skatinimas, nes gyventojai dar bijo rizikuoti.



24 pav. Bendruomenės narių vertinimas dėl kurortinės ir sanatorinės paskirties centro – Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso idėjos.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Analizuojant Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso galimybes buvo paklausta Kurtuvėnų bendruomenės narių nuomonės ar pritartų kurortinės ir sanatorinės paskirties centro įkūrimui Kurtuvėnuose (žr. 22 pav.). Šiai idėjai pritaria 87 proc. bendruomenės narių ir tik 13 proc. respondentų abejoja ar Kurtuvėnuose galėtų būti toks kompleksas. Kalbant su bendruomenės nariais paaiškėjo, jog abejoja tik todėl, kad abejoja ar atsirastų, koks verslininkas, kuris skirtų savo lėšas tokiam kompleksui. Tačiau dauguma bendruomenės narių pritaria šiai idėjai, nes būtų sukuriama darbo vieta, pritraukiama dar daugiau lankytojų ir gyventojai tikisi valdžios paramos tokio

komplekso kūrimui. Kurtuvėnų turimi gamtiniai resursai leistų įkurti tokį kompleksą, tik reikia didelių finansinių resursų įgyvendinimui ir didesnio valdžios dėmesio.

24 lentelė

Kurtuvėnams reikalingų pokyčių sritys

Nr.	Pokyčių sritys	1 – nereikia	2 – tikriausiai reikia	3- labai reikia
1	Gatvių, aikščių, gėlynų sutvarkymas	0	4	42
2	Vandentiekio ir nuotekų sistemų sutvarkymas	1	2	43
3	Naujų sporto centrų (salių, aikščių, stadionų) kūrimas	5	20	21
4	Sveikatos apsaugos įstaigų stiprinimas	1	14	31
5	Kultūrinės veiklos stiprinimas	2	19	25
6	Gyventojų saugumo stiprinimas	10	17	19
7	Pramonės įmonių steigimas	11	15	20
8	Turistinių objektų sutvarkymas	4	11	31
9	Informacijos apie Kurtuvėnus sukūrimas internete	5	11	30
10	Verslo pagrindų ir naujų amatų mokymas	2	16	28
11	Šiltnamiai, daržininkystės ir gėlininkystės ūkiai	6	16	24
12	Sodininkystės ūkių plėtra	7	16	23
13	Bitininkystės plėtra	6	20	20

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

93,5 proc. respondentų pažymėjo (žr. 24 lentelę), kad būtiniausia pokyčius sritys turi būti vandentiekio ir nuotekų sistemų sutvarkymas. Tai pagrindinė ir didžiausia problema Kurtuvėnuose, nes geriamasis vanduo prastas ir dar vis nesutvarkyti šalikelėse esantys nuotekų grioviai. 91,3 proc. respondentų įvardijo, kad labai reikia sutvarkyti gatves, aikštes ir gėlynus, nes gatvės jau nudėvėtos ir duobėtos, trūksta asfalto dangos pagrindiniuose keliuose. 67 proc. bendruomenės narių teigė, kad būtinas sveikatos apsaugos stiprinimas, nes šiuo metu nebėra vietoje veikiančio medicinos punkto ar budinčio gydytojo. Taip pat reikalingas turistinių objektų sutvarkymas (67 proc.), informacijos apie Kurtuvėnus sukūrimas internete (65 proc.), verslo pagrindų ir naujų amatų mokymai (61 proc.). „Tikriausiai reikia“ respondantai pažymėjo naujų sporto centrų (salių, aikščių, stadionų) kūrimą (43 proc.) ir bitininkystės plėtrą (43 proc.). Kaip visiškai nereikalingus respondantai įvardijo pramonės įmonių steigimą (24 proc.) ir gyventojų saugumo stiprinimą (22 proc.), nes mano, kad pramoninė veikla terštų aplinką ir gadintų Kurtuvėnų įvaizdį, bei jaučiasi ir taip visiškai saugūs.

Taigi, pagrindinės prioritėtinės sritys Kurtuvėnuose yra: vandentiekio ir nuotekų sistemų sutvarkymas, gatvių, aikščių ir gėlynų sutvarkymas ir sveikatos apsaugos stiprinimas. Dauguma bendruomenės narių teigiamai vertina Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso galimybes Kurtuvėnuose, kuris sukurtų darbo vietas ir sumažintų bedarbiystę Kurtuvėnuose, pritrauktų turistų ir lankytojų, sudarydamas paklausą atsirasti kitiems vietos verslams, išnaudotų vietos gamtinius ir žmogiškuosius išteklius, bei stiprintų sveikatos apsaugą Kurtuvėnuose.

3.3. Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriančių veikėjų interviu rezultatų analizė ir interpretacija

Pusiau struktūruoto interviu metu siekta atskleisti Kurtuvėnų vietovės konkurencinį identitetą, galimybes ir potencialą, išnaudojant turimus resursus, bei pateikti Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriančių veikėjų numatomas vietovės tobulinimo kryptis ir Kurtuvėnų vietovės viziją. Interviu apklausa siekta sulygtinti anketinės apklausos metu gautus Kurtuvėnų vietovės identitetą formuojančių veikėjų duomenis su bendruomenės narių atskleistais duomenimis. Kategorizuojant informantų atsakymus į tam tikras kategorijas remtasi Vaišnoraite (2012) kaimiškujų vietovių sisteminės kaitos neoendogeniniu kaimo vystymo modeliu (žr. 16 lentelę). Išskirtos pagrindinės 4 dalys: *Esamos situacijos identifikavimas, Konkurencinis identitetas, Vietos ištekliai, partnerystė ir potencialas, Rekomendacijos Kurtuvėnų miestelio tobulinimui*. Pagal šias dalis respondentų atsakymai suskirstyti į 5 kategorijas: Kurtuvėnų socioekonominė situacija (25 lentelė), Kurtuvėnų identitetas (konkurencinis) (26 lentelė), Kurtuvėnų infrastruktūra (27 lentelė), Kurtuvėnų partnerystė (28 lentelė), Kurtuvėnų vietovės vizija (29 lentelė) ir 16 subkategorijų.

Siekiant išsiaiškinti esamą Kurtuvėnų miestelio situaciją būtina apžvelgti socialinius ir ekonominius veiksnius, lemiančius vietovės plėtrą. Todėl esamos situacijos identifikavimą atskleidžia Kurtuvėnų socioekonominė situacija (žr. 25 lentelę).

25 lentelė

Modelio parametras: esamos situacijos identifikavimas

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Kurtuvėnų socioekonominė situacija	Gyventojų senėjimas, trūksta jaunimo	<...> šiandieninė padėtis yra gan sunkoka: labai daug jaunimo išvažiavo <...> žmonės sensta, trūksta jaunimo (seniūnas) Daug labai yra vyresnio amžiaus žmonių <...> Mažai vaikų, mažai to tikro jaunimo <...> (pirmininkė) <...> dauguma užmiesčio gyventojų yra seni <...> (direktorius) <...> daugiau yra vyresnio amžiaus žmonių <...> jaunimo labai trūksta (kunigas)
	Šiaulių rajono traukos centras	<...> žmonės ten važiuos, nes tie 2 traukos centrai yra pagrindiniai: Kryžių kalnas ir Kurtuvėnų regioninis parkas Šiaulių rajone <...> suteikia dvasinio peno, kaip lankytiną ir gražią vietovę. (seniūnas) <...> čia jau tvyro kitokia „aura“ <...> neišnaudoja vietiniai turistų srauto <...> ateina lankytojai (pirmininkė) <...> atvykstantys turistai, šventės, triukšmas <...> (direktorius) Didžiausią įtaką turi turizmas <...> Kurtuvėnai turi daugiau lankytojų, daugiau lankosi užsieniečių, Kurtuvėnai labiau turistinė, pažintinė vietovė (seniūnaitė) Istoriniu aspektu, gamta ir aplinka, architektūra <...> poilsio ir pramogų, rekreacijos zona. Kultūrinė poilsio zona <...> (kunigas)
	Išsilavinę gyventojai	Kurtuvėnuose yra labai daug išsilavinusių žmonių <...> socialiai aktyvūs (pirmininkė) <...> jie labiau išsilavinę ir aktyvesni žmonės <...> Vyrauja intelektualus žmogiškasis potencialas, išsilavinę žmonės (direktorius) Dauguma vidutinės klasės išsilavinę atstovai <...> (kunigas)
	Vyrauja organizacijų tinklas,	Regioninis parkas, bažnyčia, daugiafunkcinis centras, kažkiek seniūnija <...> (seniūnas) Ekonomiškai stiprios vietos, darančios įtaką gyventojams yra: Kurtuvėnų

	turinčios įtakos Kurtuvėnams	regioninis parkas, „Šventjonis“, Daugiafunkcinis centras <...> yra privatūs verslai, kurie nedirba šiose įstaigose, bet vis tiek kažką daro, neša naudą Kurtuvėnams <...> (pirmininkė) Regioninio parko direkciją <...> Kurtuvėnų bendruomenė <...> (direktorius) <...> mokykla-daugiafunkcinis centras, bendruomenė, biblioteka, regioninis parkas, žuvies ūkis <...> (seniūnaitė) Regioninis parkas ir bendruomenė <...> su daugiafunkciniu centru, su seniūnija bandom <...> Parapijos namuose stengiamės suburti gyventojus <...> (kunigas)
--	-------------------------------------	---

Sudaryta darbo autorės

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad Kurtuvėnų socioekonominė situacija yra palanki tolimesnei raidai: Kurtuvėnai yra vienas iš traukos centrų Šiaulių rajone, kuriuose veikia organizacijų tinklas, kurie dirba vieningai ir dauguma savanoriškai miestelio labui. Kurtuvėnuose yra daug išsilavinusių gyventojų, kurie savo žinias ir kompetencijas galėtų išnaudoti Kurtuvėnuose, tačiau vyrauja gyventojų senėjimas, jaunimo trūkumas. Anot Jasaičio (2014) ryškiausia racionalios regioninės politikos nebuvimo pasekmė – nacionalinės nelaimės mastą pasiekusi emigracija ir jos nulemtas kaimo gyvenviečių ištuštėjimas, sukėlęs švietimo, sveikatos apsaugos ir kitų itin svarbių socialinių sistemų griūtį. Tą patį patvirtino ir Bubių seniūnas: *„ne tik Kurtuvėnų, bet ir visos Lietuvos šiandieninė padėtis yra gan sunkoka: labai daug jaunimo išvažiavo, nebėra specialistų, o darbų dar liko, gyvybingumo dar labai reikia ir jei nebebus veiklos, tame tarpe ir Kurtuvėnuose, visuose pakraščiuose-periferijuose, tai nebebus ir Lietuvos“*. Nors jaunimo mažuma, tačiau dauguma gyventojų yra aktyvūs darbingo amžiaus gyventojai, turintys profesinį išsilavinimą ir lyderio savybių (*Kurtuvėnuose yra labai daug išsilavinusių žmonių, daug iš jų dirbančių, socialiai palaikantys ir kai kurie socialiai aktyvūs <...> (pirmininkė)*). Dauguma šių narių dalyvauja bendruomeninėje veikloje, tai atskleidė ir anketinis tyrimas- daugiausiai bendruomenės narių yra 31-50 m. dirbantys asmenys. Informantų nuomone, Kurtuvėnų raidai ypatingai turi įtakos vietos organizacijos, ypač Kurtuvėnų regioninis parkas ir vietos bendruomenė. Taip pat didelę įtaką kuria bažnyčia, daugianfunkcinis centras, iš dalies Bubių seniūnija ir Šiaulių rajono savivaldybė, bei vietos verslininkai. Anketinis tyrimas patvirtino, kad bendruomenės nariai taip pat mano, kad didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai (žr. 20 lentelę) turi Regioninio parko direkcija, bendruomenė, seniūnija ir Šv. Apaštalo Jokūbo parapija. Seniūnaitės teigimu: *„šioje vietovėje visi ir turim šitaip dirbti, jei nebūsim vienas kuštis, ypač plėtojant turizmą, tai čia nieko nebus“*. Šių organizacijų bendra veikla ir traukia turistus ir lankytojus į Kurtuvėnus, (*čia jau tyro kitokia „aura“ <...> (pirmininkė), <...> poilsio ir pramogų, rekreacijos zona. Kultūrinė poilsio zona <...> (kunigas)*). Taigi Kurtuvėnuose jau trūksta jaunimo, tačiau gyvenantys darbingo amžiaus gyventojai yra aktyvūs, siekiantys Kurtuvėnų raidos, aktyvūs ir dalyvaujantys vietos veiklose ir organizacijose, kurių dėka kuriama išskirtinė kultūrinė „aura“, kuri pritraukia lankytojus ir turistus.

Siekiant išanalizuoti galimybes Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimui, svarbu identifikuoti Kurtuvėnų konkurencinį pranašumą ir kuriamą išskirtinį identitetą (žr. 26 lentelę).

26 lentelė

Modelio parametras: Kurtuvėnų identitetas

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Kurtuvėnų identitetas (konkurencinis)	Tradicinė vietovė	Turi labai išskirtinį dalyką- tai senas senas išskirtines savo tradicijas <...> (seniūnas) įtakoja net gyventojus statyti tradicinės architektūros namus <...> plėtoja tradicijas (pirmininkė) Kurtuvėniškiai save tapatina su dvaru visada <...>dvaro visa kultūra ir renginiai <...> pagoniškų papročių plėtra<...> susijęs su senosiomis tradicijomis (direktorius) <...> tradicinė vietovė, puoselėjanti papročius (seniūnaitė)
	Istorinė vietovė su tvyrančia „aura“	Atvykę turistai aplanko istorines vietas <...> kultūros paveldo saugojimui <...> (seniūnas) Istorinis akcentas, aplinka, parkas, kuria savo išskirtinę „aurą“, kumetynai, smuklės pastatai <...> (pirmininkė) Istorinis išskirtinumas <...> Kurtuvėnai turi gilų istorinį pagrindą <...> Kurtuvėnai yra vienas iš 6 miestelių Šiaulių rajone <...> vadinama aura (direktorius) Tai istorinė vietovė <...> (seniūnaitė) Istoriniu aspektu, gamta ir aplinka, architektūra: dvaro sodyba, bažnyčios architektūra <...> (kunigas)
	Gyventojų vertinama vieta	<...> žmonės vertina tą vietą, kur gyvena jie, čia (pirmininkė) <...> gyventojai labai vertina gyvenamą vietą suprasdami jos išskirtinumą (seniūnaitė)
	Išskirtiniai ištekliai	Gamta ir žmogiškųjų išteklių darbas <...> išnaudoti tas turimas apylinkes <...> išnaudoti turimą potencialą <...> turimos gamtos <...> (seniūnas) Reikia išnaudoti tuo turimus išteklius iš aplinkos <...> aplinka, parkas kuria savo išskirtinę „aurą“ <...> suvogdamas gamtos ir aplinkos vertę <...> gamta, kraštovaizdis, turimi ištekliai <...> darniai išnaudoti mūsų vertybę- gamtą (pirmininkė) Gamtiniai ištekliai tai tikrai čia unikalūs <...> o čia rytų aukštaičių plynaukštės, vakarinis kraštas, kuris labai išraiškingas, čia labai gražu <...> gydomasis purvas- didelis išteklis, sapropelių ten susikaupusių su visos gerosios medžiagos, tai labai vertinamas ir aplink Šiaulius mes vieninteliai jo turim <...> (direktorius) Kurtuvėnų vietovė tikrai tokia išskirtinė savo grožiu ir turimais ištekliais<...> (seniūnaitė) Išskirtinumas tai ši gamtinė teritorija, žirgynas <...> gamta ir aplinka, architektūra: dvaro sodyba, bažnyčios architektūra <...> (kunigas)

Sudaryta darbo autorės

Informantų nuomone, Kurtuvėnų miestelio išskirtinumas yra sukurtas pačių gyventojų istorijos ir turimos gamtos išteklių: tai tradicinė, istorinė vietovė su tvyrančia išskirtine „aura“ ir turimais vietos ištekliais, vertinama pačių gyventojų. Atkočiūnienės (2009) atliktais tyrimais nustatyti vietovės konkurencinio pranašumo šaltiniai: išskirtiniai vietos plėtros veikėjų gebėjimai; išskirtiniai ištekliai, kurių neturi kitos vietovės; vietos plėtros veikėjai vertina ir pripažįsta vietos išteklius; teigiamas vietovės įvaizdis ir stiprus vietovės ženklas. Visais šiais bruožais pasižymi Kurtuvėnų miestelis, nes jame dauguma aktyvių ir išsilavinusių gyventojų, kurie dalyvauja įvairiose veiklose (aktyviai dalyvauja visur ir suburia kitus: folklorinis ansamblis, vaidintojų grupė,

bažnyčios choras, parapijos taryba, kiemturgis, vietos bendruomenė <...> (pirmininkė)). Kurtuvėnai išsiskiria savo gamtiniais ištekliais, kurie yra unikalūs (gamtiniai ištekliai tai tikrai čia unikalūs <...> o čia rytų aukštaičių plynaukštės, vakarinis kraštas, kuris labai išraiškingas, čia labai gražu <...> gydomas purvas – didelis išteklis, sapropelių ten susikaupusių su visomis gerosiomis medžiagomis, tai labai vertinamas ir aplink Šiaulius mes vieninteliai jo turim <...> (direktorius)). Gyventojai vertina ir pripažįsta vietovės išskirtinumą, istorine ir tradicijomis paremta kultūra yra suformuotas teigiamas vietovės įvaizdis, išskirtinis vietovės ženklas (atvykus į Kurtuvėnus, visi sako, kad čia jaučiasi gerai, tai sunku nusakyti, bet taip čia yra <...> (direktorius); istorinis akcentas, aplinka, parkas, kuria savo išskirtinę „aurą“ <...> (pirmininkė); gyventojai labai vertina gyvenamą vietą suprasdami jos išskirtinumą (seniūnaitė); turi labai išskirtinį dalyką- tai senas senas išskirtines savo tradicijas <...> (seniūnas)). Kurtuvėnų miestelio gamtiniai ir žmogiškieji ištekliai, istorinė praeitis ir kultūros objektai taip pat atitinka Lietuvos Respublikos kurortų raidos koncepcijos kriterijus: unikalūs gamtiniai ištekliai, tinkantys kurortinio gydymo, sveikatingumo ir turizmo vystymui; turtingi etnokultūriniai ištekliai; turtingas kultūros ir architektūros paveldas; geografinė vieta palanki turistų pritraukimui; miškai turtingi miško gėrybių; medžioklių plotai, tinkami komercinei medžioklei organizuoti; galimybė pritraukti kvalifikuotų žmonių išteklių, esama žvejybinė bazė ir paruošti plėtros strateginiai planai. Kurtuvėnuose kol kas tik nėra paruoštų strateginių plėtros planų, visus kitus kriterijus kurorto zonai įkurti Kurtuvėnų miestelis atitinka. Visi šie konkurencinį išskirtinumą formuojantys bruožai vyrauja Kurtuvėnuose, todėl galima teigti, kad Kurtuvėnai jau turi suformuotą stiprų ir išskirtinį vietovės identitetą, skiriamąjį ženklą. Tai leidžia teigti, kad Kurtuvėnų miestelis turi didelį potencialą verslui, turizmui, kaip rekreacinė kultūros, poilsio ir pramogų vietovė, tinkanti kurorto zonai įkurti.

Siekiant atskleisti Kurtuvėnų potencialą, būtina išanalizuoti esamą situaciją ir esamą Kurtuvėnų infrastruktūrą, siekiant nustatyti būtiniausias vietovės tobulinimo sritis, galimas grėsmes Kurtuvėnų raidai (žr. 27 lentelę).

27 lentelė

Modelio parametras: Vietos infrastruktūra

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Kurtuvėnų infrastruktūra	Nepakankama, prasta	Šiandien tikrai jie nėra pakankami, labai daug trūksta <...> (seniūnas) Silpnai <...> vienas silpniausių dalykų <...> (pirmininkė) <...> miestelio visa infrastruktūra yra baisi. Katastrofiška net galėtumėme sakyti, labai bloga būklė <...> Pagrindinis dalykas, tai visa infrastruktūra ir jos sutvarkymas <...> (direktorius) <...> tikrai nėra pakankama infrastruktūra, manau plėtrai niekada ribų nėra <...> (seniūnaitė) <...> gatvės, šaligatviai- prastas vaizdas <...> (kunigas)
	Trūksta vandens, kanalizacijų, kelių sutvarkymo	<...> labai daug trūksta: valymo įrenginių įvairių, privažiavimų kai kur <...> Valymo įrenginius ir kelius <...> (seniūnas) Didžiausia Kurtuvėnų problema tai yra geriamasis vanduo ir kanalizacija <...> Vandenis, kanalizacija, keliai <...> vienas silpniausių dalykų yra susisiekimas (pirmininkė)

		<p>sutvarkymas <...> vandenis, kanalizaciją, kelius, takus, viešąsias erdves (direktorius)</p> <p><...> vandens ir kanalizacijų sutvarkymo, kelių ir šaligatvių, reikia ir medicinos, ir parkų (seniūnaitė)</p> <p>Vanduo ir kanalizacija, tai yra problema <...> Gatves, šaligatvius reikia sutvarkyti <...> (kunigas)</p>
--	--	---

Sudaryta darbo autorės

Kurtuvėnų vietovės potencialą riboja dar nepakankamai išplėtotą miestelio vietos infrastruktūra, trūksta būtiniausių gyvenimo sąlygų: švaraus vandens, kanalizacijų ir kelių sutvarkymo. Informantų teigimų tai yra būtiniausias ir pagrindinis prioritetas, kurį reikia sutvarkyti (*miestelio visa infrastruktūra yra baisi. Katastrofiška net galėtumėme sakyti, labai bloga būklė <...> pagrindinis dalykas, tai visa infrastruktūra ir jos sutvarkymas <...>(direktorius)*). Tą patį teigė ir bendruomenės nariai anketiniame kiekybiniame tyrime, 93,5 proc. respondentų pažymėjo (žr. 24 lentelę), kad būtiniausia pokyčius sritis turi būti vandentiekio ir nuotekų sistemų sutvarkymas. Tai pagrindinė ir didžiausia problema Kurtuvėnuose, nes geriamasis vanduo prastas ir dar vis nesutvarkyti šalikelėse esantys nuotekų grioviai. 91,3 proc. informantų įvardijo, kad labai reikia sutvarkyti gatves, aikštes ir gėlynus, nes gatvės jau nudėvėtos ir duobėtos, trūksta asfalto dangos pagrindiniuose keliuose. Tačiau informantai atskleidė, kad tai tvarkyti ir daugiau įtakos turėti turėtų būtent Kurtuvėnų bendruomenė (*daugiausiai turėtų formuoti bendruomenė <...> (direktorius); Aš galvoju, kad tai tik bendruomenės reikalas <...> (pirmininkė)*). Taigi abiejų tyrimų rezultatai atskleidė, kad Kurtuvėnams būtinas infrastruktūros sutvarkymas, kurį inicijuoti galėtų Kurtuvėnų bendruomenė, pirmiausiai vandens ir nuotekų valymo, taip pat kelių ir šaligatvių, kad pagerinti gyventojų gyvenimo kokybę ir bendrą miestelio vaizdą.

Analizuojant vietos infrastruktūrą ir galimybes, akcentuojama ir vietos partnerystė, todėl siekta identifikuoti esamą bendradarbiavimą ir vietos partnerius, kurie yra nepakankamai įsitraukę į vietos partnerystę (žr. 28 lentelę).

28 lentelė

Modelio parametras: Vietos partnerystė

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Kurtuvėnų partnerystė	Trūksta Daugiafunkcinio centro įsitraukimo	<p>Daugiafunkcinis centras turėtų daugiau įsitraukti <...> turėtų daugiau ir seniūnija įsitraukti <...> (seniūnas)</p> <p><...> mokykla gal truputėlį stabtelėjusi, kažkiek bendradarbiauja, stovyklas padeda rengti, bet tikrai nepakankamai <...> (pirmininkė)</p> <p><...> daugiafunkcinis centras, atėjus naujam direktoriui nepakankamai įvertinamos galimybės bendradarbiauti <...> (direktorius)</p> <p><...> mažiau gal daugiafunkcinis centras bendradarbiauja <...> (seniūnaitė)</p> <p>Daugiafunkcinis centras ir turėtų organizuoti tokius užsiėmimus, tai gal iš jų trūksta <...> Daugiafunkcinis centras ir turėtų traukti gyventojus į bendras veiklas <...> (kunigas)</p>
	Vyrauja bendradarbiavimas	<p>Bažnyčia labai bendradarbiauja su parku <...> bet vadovus ir gyventojus, jų kuriamą atmosferą vertinu gerai <...> bet bendradarbiauti stengiasi <...> (pirmininkė)</p> <p>Bendradarbiavimas manau, kad yra pakankamai geras <...> (direktorius)</p>

		<...> bet visos kitos susijusios kaip vienas kuštis, vieni be kitų nieko negalim <...>(seniūnaitė) Bendradarbiavimas puikiai vyksta su Regioniniu parku <...> aš kaip kunigas su bažnyčia nuolat bendradarbiaujam su Regioniniu parku, su daugiafunkciniu centru, su seniūnija <...> (kunigas)
--	--	---

Sudaryta darbo autorės

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad Kurtuvėnų miestelyje vyrauja bendradarbiavimas, tačiau informantai pastebi, kad trūksta kai kurių įstaigų įsitraukimo. Informantai bendradarbiavimą Kurtuvėnuose vertina teigiamai (*bendradarbiavimas manau, kad yra pakankamai geras <...> (direktorius); <...> susijusios kaip vienas kuštis, vieni be kitų nieko negalim <...>(seniūnaitė)*). Labiausia bendradarbiauja Kurtuvėnų regioninis parkas su bažnyčia ir bendruomene, nes vyksta įvairios ekskursijos ir renginiai turistams ir gyventojams, taip pat bendradarbiaujama su daugiafunkciniu centru rengiant vaikų stovyklas. Tačiau informantai pastebi, kad daugiafunkcinio centro veikla turėtų būti kur kas platesnė ir bendradarbiavimas turėtų vykti visose sferose ir su daugiau vietos partnerių (*turėtų labiau įsitraukti daugiafunkcinis centras, kuris dabar neatlieka savo paskirties. Daugiafunkcinis centras turėtų būti sukurtas tam, kad išsaugotų, nustatytų kryptį, darytų įtaką ir paruoštų amatus, vykdytų gyventojų norus, tuo turėtų užsiimti <...> visi kepa, kažką daro, pardavinėja šventėse, va tokia turėtų būti veikla <...> (seniūnas); daugiafunkcinis centras ir turėtų traukti gyventojus į bendras veiklas. Ne toks direktorius. Nelabai užsiima su jaunimu <...> (kunigas)*). Taigi, paaiškėjo, kad Kurtuvėnuose vyrauja stipri partnerystė, tačiau jos potencialą dar riboja nepakankama daugiafunkcinio centro veikla, kuri turėtų orientotis ne tik į švietimą, bet taip pat ir į gyventojų subūrimą, amatų ir verslo mokymus, o įgytus įgūdžius gyventojai galėtų išnaudoti prekiaudami kiemturgyje atvykstantiems lankytojams ir turistams. Tai suteiktų Kurtuvėnams dar didesnę išskirtinumą ir pranašumą.

Kurtuvėnų vietovės identitetą formuojantys veikėjai pateikė rekomendacijas Kurtuvėnų miestelio tobulinimui, atskleiddami Kurtuvėnų vietovės viziją ir potencialą vietovės tolimesnei raidai (žr. 29 lentelę).

29 lentelė

Modelio parametras: Rekomendacijos Kurtuvėnų miestelio tobulinimui

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Kurtuvėnų vietovės vizija	Didesnis valdžios dėmesys	Savivaldybė negali užmiršti <...> skirti lėšas ir tvarkyti. Reikia atkreipti didesnę dėmesį <...> (seniūnas) Reikalingas didesnis valdžios dėmesys <...>(seniūnaitė) <...> turėtų rūpintis seniūnija ir savivaldybė, o jie mažiausiai deda pastangų <...> (kunigas).
	Potencialas turizmui ir verslui	formuoti savo autentišką gyvenimą, kuris būtų įdomus ir lankytojui <...> išnaudoti tą turizmą <...> Reikia, kad patys žmonės pajautų, ką jie gali daryti, ko jiems reikia, kuo gali užsiimti <...> daugiau turizmo paslaugų, apgyvendinimo (pirmininkė) atsiras verslai ir aptarnavimas, viešbučiai <...> atvykstančių turistų srautą reikėtų išnaudoti (direktorius) potencialas Kurtuvėnams yra turizmas ir verslas <...>(seniūnaitė)

		<...> išnaudoti turistų srauto <...> galima gaminti ir prekiauti suvenyrais, sūrį spausti, rankdarbius nešti, kažką su Kurtuvėnų simbolika daryti <...> kava prekiauti su aparatu <...> daugiau maitinimo įstaigų <...> (kunigas).
	Laisvalaikio ir poilsio Šiaulių krašto centras	<...> daugiau būtų tokių kaip kurortinių zonų, laisvalaikio praleidimo formų, <...> (seniūnas) <...> kad atsirastų įvairūs pažintiniai takai, <...> dviračių sportas atsirastų, laipiojimo trasas sienomis, naujų įdomesnių veiklų, pramogų. <...> kad vietovė dar labiau pragražės ir vystys turizmą <...> (seniūnaitė) <...> daugiau poilsio ir pramogų <...> Kurtuvėnus kaip laisvalaikio ir poilsio Šiaulių krašto centrą <...> (pirmininkė) Tai vieta menininkų, laisvos minties laisvų žmonių susibūrimo vieta, laisvalaikio poilsio vieta <...> (direktorius) <...> poilsio ir rekreacijos zona, savaitgaliui su šeima iš Šiaulių ir aplinkinių vietų, atvažiuos <...> (kunigas)
	Kultūros ir amatų Šiaulių krašto sostinė	<...> norėtųsi matyti, kad tas miestelis <...> visapusiškai gyvas, savo veikla, buvimu, tradicijomis, kad viskas neužgestų, tiktai tvirtėtų <...> (seniūnas) <...> miestelis yra vietovė, kur vyrauja amatai <...> gyventi miestietišškai, amatais <...> (pirmininkė). Galėtų būti ir amatininkai, bet galbūt labiau menininkai <...> (direktorius)

Sudaryta darbo autorės

Informantai pastebėjo, kad šiuo metu Kurtuvėnams yra skirtas labai mažas valdžios dėmesys, tai riboja Kurtuvėnų vystymą ir plėtrą. Analizuojant 2016 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų partijų programas pastebėta, kad šiuose planuose ypatingai mažai kalbama apie užmiesčio gyventojus, apie kaimiškųjų vietovių esminius pakeitimus. Visa tai palikta kaimo bendruomenėms ir pačių kaimo gyventojų savanoriškoms iniciatyvoms. Net ir artimiausios valdžios, savivaldybės dėmesys nepakankamai užmiesčio vietovėms. Seniūno teigimu: *didžiausias savivaldybės dėmesys yra Kuršėnams, bet tokia ta politika <...> orientuojasi ten, kur yra rinkėjai, negi jie investuos daug, kur nėra daug žmonių...* Tą patį teigė ir Regioninio parko direktorius: *yra kažkokia nesveika konkurencija, <...> daugiausia narių yra iš Kuršėnų, tai akcentas ir yra tik Kuršėnai<...> Savivaldybė, tai būtų labai gerai, kad pavyktų pasiekti, kad ji bent netrukdytų.* Informantai tikisi, kad ateityje tai pasikeis ir Kurtuvėnai sulauks didesnio valdžios dėmesio ir išspręs vietos problemas. Interviu apklausa atskleidė, kad informantai mato didelį Kurtuvėnų potencialą turizmui ir verslui, kaip laisvalaikio ir poilsio Šiaulių krašto centrui ar kultūros ir amatų Šiaulių krašto sostinei. Informantai tikisi, kad gyventojai išnaudos turimus resursus ir išteklius turistams pritraukti, kad išnaudos atvykstančius turistus, kurdami įvairius amatus ir gaminius, juos pardavinėdami, sukurdami įvairias aktyvaus ir pasyvaus poilsio veiklas (*daugiau būtų tokių kaip kurortinių zonų, laisvalaikio praleidimo formų, <...> (seniūnas); <...> kad atsirastų įvairūs pažintiniai takai, <...> dviračių sportas, laipiojimo trasas sienomis, naujų įdomesnių veiklų, pramogų. <...> kad vietovė dar labiau pragražės ir vystys turizmą <...> (seniūnaitė); <...> daugiau poilsio ir pramogų <...> matau Kurtuvėnus kaip laisvalaikio ir poilsio Šiaulių krašto centrą <...> miestelis yra vietovė, kur vyrauja amatai (pirmininkė); tai vieta menininkų, laisvos minties laisvų žmonių susibūrimo vieta, laisvalaikio poilsio vieta <...> (direktorius); <...> poilsio ir rekreacijos zona, savaitgaliui su šeima iš Šiaulių ir aplinkinių vietų <...> (kunigas)).* Informantai taip pat

pastebi, kad Kurtuvėnai sulaukia vis didesnio vietinių verslininkų dėmesio, jie mato Kurtuvėnuose potencialą (*yra žmonių, pasiryžusių vystyti ir kurti, sveikų, jaunų, aktyvių, žmonių su jų poreikių tenkinimu susijusį centrą: teniso kortai, pasibėgiojimų takeliai, pasislidinėjimai žiemą ir vasarą ir pan. Na o kitas variantas, kadangi mes čia ir su hipoterapija užsiimam yra toks noras, kad čia būtų sanatorija, reabilitacinis gydymas<...> (direktorius)*). Regioninio parko direktorius atskleidė, kad panašus verslas jau kuriasi (*negaliu atskleisti verslo planų, bet tai ne tik planai, o jau įgauna konkrečius pavidalus*), o Kurtuvėnų Šv. Apaštalo Jokūbo bažnyčios kunigas atskleidė, kad visa tai jau įgyvendinama (*viso šito reikėtų paklausti mažosios bendrijos „Kurtuvėnų parko“, nes tai ką vardijate, tai ir planuoja daryti*). Visi informantai pripažįsta, kad Kurtuvėnai tinkama vieta įkurti kurortinės ir sanatorinės paskirties centrą, kuris aptarnautų visą Šiaulių apskritį (*aš manau, kad kažkas panašaus tikrai Kurtuvėnuose atsiras (seniūnaitė); aišku, kad galėtų atsirasti (seniūnas); aš vertinčiau teigiamai ko gero bet kurią verslo idėją tokiam regione, kaip Kurtuvėnuose, mano manymu tai yra palanki aplinka tokiam verslui (pirmininkė)*), nes toks centras kurtų kvalifikuotas darbo vietas, pritrauktų jaunimo, mažintų emigraciją ir keltų miestelio ekonominius rodiklius bei įtrauktų daugiau gyventojų į verslą ir prekybą su atvykstančiais lankytojais ir turistais.

Taigi, atlikus kokybinį tyrimą pastebėta, kad Kurtuvėnuose jau trūksta jaunimo, tačiau gyvenantys darbingo amžiaus gyventojai yra aktyvūs, siekiantys Kurtuvėnų raidos, dalyvaujantys vietos veiklose ir organizacijose, kuria partnerystės ryšius, kurių dėka kuriama išskirtinė kultūrinė „aura“, kuri pritraukia lankytojus ir turistus. Kurtuvėnuose vyrauja stipri partnerystė, tačiau jos potencialą dar riboja nepakankama daugiafunkcinio centro veikla, kuri turėtų orientuotis į gyventojų subūrimą, amatų ir verslo mokymus. Tai suteiktų Kurtuvėnams dar didesnę išskirtinumą ir pranašumą. Kurtuvėnų vietovė atitinka Atkočiūnienės (2009) konkurencinį išskirtinumą formuojančius bruožus, todėl galima teigti, kad Kurtuvėnai jau turi suformuotą stiprų ir išskirtinį vietovės identitetą, skiriamąjį ženklą, visa tai leidžia teigti, kad Kurtuvėnų miestelis turi didelį potencialą verslui, turizmui, kaip rekreacinė kultūros, poilsio ir pramogų vietovė, tačiau Kurtuvėnams būtinas infrastruktūros sutvarkymas, kurį inicijuoti turėtų Kurtuvėnų bendruomenė, kad pagerinti gyventojų gyvenimo kokybę ir bendrą miestelio vaizdą. Apklausa atskleidė, kad informantai mato didelį Kurtuvėnų potencialą, kaip laisvalaikio ir poilsio Šiaulių krašto centrui ar kultūros ir amatų Šiaulių krašto sostinei. Informantai tikisi, kad gyventojai išnaudos turimus resursus ir išteklius turistams pritraukti, kad išnaudos atvykstančius turistus, kurdami įvairius amatus ir gaminius, juos pardavinėdami, sukurdami įvairias aktyvaus ir pasyvaus poilsio veiklas. Visi informantai pripažįsta, kad Kurtuvėnai tinkama vieta įkurti kurortinės ir sanatorinės paskirties centrą, kuris aptarnautų visą Šiaulių apskritį, taigi informantai teigiamai vertintų Kultūros ir relaksacinį kompleksą Kurtuvėnuose.

3.4. Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimo prioritetai

Teorinės ir empirinės dalies analizė atskleidė, kad užmiesčio vietovėms būtina sisteminė kaita siekiant efektyvios ir veiksmingos miestelio raidos, todėl būtina turėti aiškią bendrą viziją, tikslus ir veiksmų planą. Kokybinio ir kiekybinio tyrimo rezultatų analizė parodė, kad Kurtuvėnų vietovei didžiausią įtaką turėtų daryti bendruomenė, kuri galėtų įgyvendinti pokyčius identifikuojant tobulinimo kryptis, vietovės potencialą, nustatydamas resursus ir prioritetus. Nustatyta, kad Kurtuvėnų miestelio gamtiniai ir žmogiškieji išteklių, istorinė praeitis ir kultūros objektai atitinka Lietuvos Respublikos kurortų raidos koncepcijos kriterijus, tai suponuoja, kad Kurtuvėnuose gali būti įkurta kurorto zona, bet kol kas trūksta vietos plėtros strategijos. Todėl rekomenduojama Kurtuvėnų bendruomenei parengti 10 metų plėtros strategiją inicijuojant Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso Šiaulių krašte kūrimą. Strategijos kūrimui rekomenduojama nusistatyti prioritetus ir uždavinius, todėl siūloma pasinaudoti šiais, atlikto tyrimo siūlomais prioritetais strategijos rengimui:

1. Aktyvi, kūrybinga ir atsakinga Kurtuvėnų bendruomenė (žmogus ir visuomenė)

1.1. Aktyvinti Kurtuvėnų bendruomenę, pritraukiant daugiau gyventojų dalyvauti bendruomeninėje veikloje.

1.1.1. Pritraukti daugiau jaunų gyventojų dalyvauti bendruomeninėje veikloje, prisidedant idėjomis ir darbais (saviraiškos priemonės).

1.1.2. Pritraukti NVO ir kitas organizacijas į bendruomeninę veiklą.

1.2. Kurti saugią socialinę ir modernią sveikatingumą propaguojančią aplinką.

1.2.1. Formuoti gyventojų sveiką gyvenimą ir jos kultūrą.

1.2.2. Plėtoti sportinių renginių sistemą.

1.2.3. Kurti šeimai palankią aplinką, galimybes derinti pareigas šeimai/asmeniui ir darbui.

1.3. Ugdyti bendruomenės narių kompetencijas ir verslumą.

1.3.1. Neformalūs mokymai (dalintis gerąja patirtimi su kitomis bendruomenėmis).

1.3.2. Organizuoti mokymus, seminarus apie kaimo turizmą, apie verslumą žemo urbanizacijos lygio vietovėse.

2. Partnerystės ryšiai ir bendradarbiavimas su vietos partneriais, pritraukiant naujų investicijų ir įgyvendinant naujus tikslingus projektus (ekonomika)

2.1. Plėtoti partnerystės ryšius su Bubių seniūnija ir Šiaulių rajono savivaldybe, siekiant geresnių finansavimo galimybių ir tikslingų veiklų įgyvendinimo Kurtuvėnų infrastruktūros gerinimo kontekste.

2.1.1. Formuoti Kurtuvėnų vietos plėtros strategiją, į kurią galima įtraukti ir Bubių seniūniją, o su turima strategija kreiptis į Šiaulių rajono savivaldybę, siekiant, kad savivaldybė

Kurtuvėnų strategiją įtrauktą į Šiaulių rajono strategiją siekiant tikslingų pokyčių rezultatų.

2.1.2. Į visuotinius susirinkimus nuolat kviestis Bubių seniūnijos seniūną, kad plačiau žinotų esamą situaciją ir nuolat dalyvautų bendruomeninėje veikloje, ypač priimant svarbius sprendimus.

2.1.3. Sprendžiant ypatingai svarbius klausimus kviestis Šiaulių rajono savivaldybės atstovus, siekiant tikslingo ir efektyvaus problemų sprendimo.

2.2. Bendradarbiauti su vietos verslininkais, Šiaulių miestu, akademinė struktūra ir NVO rengiant įvairius renginius ir rašant naujus projektus.

2.2.1. Padidinti verslo investicijų patrauklumą skatinant gyventojus kurti verslą Kurtuvėnuose.

2.2.2. Įtraukti verslo organizacijas į bendrų projektų rašymą, siekiant įkurti Kurtuvėnų relaksacinį ir kultūros kompleksą.

3. Išplėtotą Kurtuvėnų relaksacinę zoną ir etnokultūros identitetą (aplinka)

3.1. Stiprinti vietovės identitetą-išskirtinumą kultūros ir gamtinių išteklių panaudojimą vystant aktyvaus ir pasyvaus laisvalaikio turizmą

3.1.1. Išnaudoti turimus gamtinius išteklius, juos pritaikant lankytojams ir turistams, aktyviam poilsiui (dviračių nuoma, valčių nuoma, keturračių nuoma, laipiojimo trasos ir pan.)

3.1.2. Išnaudoti turimus kultūros objektus, juos modernizuojant ir pritaikant lankytojams (paverčiant muziejais su „gyvomis“ veiklomis)

3.2. Įkurti Kurtuvėnų relaksacinį ir kultūros kompleksą, kuris ateityje suteiktų Kurtuvėnams kurorto statusą.

Rengiant ir įgyvendinant Kurtuvėnų vietos strategiją siūloma Kurtuvėnų bendruomenei nusistatyti planą, prioritetus, kurių dėka bendruomenė kartu su partneriais galėtų inicijuoti Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimą. Komplekso įkūrimui turi būti įgyvendinta kompleksinė sisteminė vietos kaita, kad būtų galima pasiekti geresnių vietos infrastruktūros rezultatų, kas sukurtų profesinių darbo vietų, geresnę gyvenimo kokybę, pritrauktų daugiau gyventojų ir lankytojų ir kurtų visam regionui didesnę pridėtinę vertę.

3.4.1. Aktyvi, kūrybinga ir atsakinga Kurtuvėnų bendruomenė (žmogus ir visuomenė)

Rengiant Kurtuvėnų vietos strategiją, būtina susikoncentruoti į pačios bendruomenės veiklas ir kompetencijas, nes pirmiausia Kurtuvėnų bendruomenė turėtų įtakoti veiksmingus pokyčius. Empirinė dalis atskleidė, kad būtent bendruomenė turėtų įgyvendinti pagrindinius pokyčius, todėl

bendruomenei siūloma parengti vietos plėtros strategiją. Kurtuvėnų vietovės žmogiškieji ištekliai ir yra potencialas, galintis įgyvendinti pokyčius, o empirinė dalis atskleidė, kad tam pasiketi dar reikia **aktyvinti Kurtuvėnų bendruomenę, pritraukiant daugiau gyventojų dalyvauti bendruomeninėje veikloje:**

- Būtina pritraukti daugiau jaunų gyventojų dalyvauti bendruomeninėje veikloje, prisidedant idėjomis ir darbais (saviraiškos priemonės). Jaunimas turėtų įtakoti pokyčius ir dalintis turimomis idėjomis, nes būtent jaunimas ir ateinančios kartos įtakoja pagrindinius visuomenės pokyčius, siekia geresnių ir komfortiškesnių gyvenimo sąlygų, geriau prisitaiko prie naujausių technologijų ir pokyčių visuomenėje. Kurtuvėnų bendruomenėje labai trūksta jaunimo, tai atskleidė empirinė dalis. Todėl siūloma rengti daugiau susirinkimų ir renginių jaunimui pritraukti, mokyti pilietiškumo ir ugdyti savivaldos kompetencijas šviečiant suprasti, kad inicijuojami pokyčiai ir jaunimo veikla gerins Kurtuvėnų gyvenimo sąlygas jaunimui ir visiems gyventojams.

- Pritraukti NVO ir kitas organizacijas į bendruomeninę veiklą. Organizuoti susitikimus ir mokymus, kartu su Šiaulių NVO, pvz.: Šiaulių gamtos ir kultūros paveldo apsaugos klubu „Aukuras“, Šiaulių etnokultūros draugija, Menininkų klubu, Lietuvos tautodailininkų sąjungos Šiaulių skyriumi, Žemaičių kultūros draugija „Saulaukis“, Vizualiojo meno kūrėjų asociacija, Šiaulių kino meno klubu, Lietuvos dailininkų sąjungos skyriumi „Šiaulių dailininkų organizacija“, Asociacija „Sportuok miške“ ir kt. Šios NVO galėtų šviesti vietos gyventojus ir prisidėti prie kultūros identiteto formavimo, verslumo ugdymo ir sveikatingumo puoselėjimo, įtakoiant visą Kurtuvėnų relaksacinę zoną per žmogiškuosius išteklius ir ugdomas jų kompetencijas.

Įvertinus Kurtuvėnų vietovę ir gamtinius išteklius, empirinė dalis atskleidė, kad Kurtuvėnų vietovėje besikuriančios veiklos turi būti ekologiškos, jautrios aplinkai. Kurtuvėnų bendruomenė turi inicijuoti **kurti saugią socialinę ir modernią sveikatingumą propaguojančią aplinką.**

- Formuoti gyventojų sveiką gyvenimą ir jos kultūrą. Kurtuvėnuose jau yra įkurtas sporto aikštynas su lauko treniruokliais, kad gyventojai ir jaunimas galėtų mankštintis ir sveikai gyventi. Tačiau ne visi gyventojai suvokia mankštos ir sveikos gyvenimo svarbą sveikatai, todėl bendruomenė galėtų inicijuoti ir aktyvinti gyventojus bendriems užsiėmimams ir mankštoms grupėmis, dalintis sveikos gyvenimo ypatumais, pvz. receptais, ūkininkavimo ypatumais ir pan.

- Plėtoti sportinių renginių sistemą. Seniūnija inicijuoja sportines varžybas tarp 4 pagrindinių miestelių: Kurtuvėnų, Bubių, Bazilionų ir Gilvyčių, tačiau dėl sporto salės nebūvimo Kurtuvėnams vis tenka atsisakyti dalyvauti. Todėl rekomenduojama daugiafunkciniame centre sudaryti galimybes vietos gyventojams užsiimti sportine veikla, patiems suorganizuoti sportines varžybas, o svarbiausia stengtis kuo daugiau gyventojų informuoti ir įtraukti į sportines veiklas, ugdant sveiką gyvenimą.

- Kurti šeimai palankią aplinką, galimybes derinti pareigas šeimai/asmeniui ir darbui. Kurtuvėnų bendruomenė ir turėtų identifikuoti savo identitetą ir vertybes, stengtis pritraukti gyventojus, kurie suvogtų Kurtuvėnų vietovės išskirtinumą, tvyrančią „aurą“. Daugiafunkcinis centras turėtų labiau informuoti vietos ir aplinkinius gyventojus apie Kurtuvėnuose esantį vaikų darželį ir sudaryti sąlygas jį lankyti aplinkinių vietovių gyventojams. Pritaikyti valandas taip, kad tėvai galėtų derinti darbą su pareigomis šeimoje ir tai nesudarytų didesnių sunkumų, nei jie būtų mieste. Galėtų būti organizuojamos šeimos šventės, seminarai apie šeimas ir vaikų auklėjimą, dalinimasis gerąja patirtimi. Stengtis akcentuoti, kad Kurtuvėnai ypač palankūs atsikraustančioms jaunoms šeimoms dėl sveikos gyvensenos ir išskirtinio gyvenimo būdo, bendruomeniškumo.

Aktyvi, kūrybinga ir atsakinga Kurtuvėnų bendruomenė turėtų ugdyti bendruomenės narių kompetencijas ir verslumą, siekiant, kad bendruomenės nariai taptų užtikrintesni ir kompetentingi savo idėjas įgyvendinti ne tik bendruomenės veikloje, bet ir kuriant vietos verslą, siekiant išnaudoti atvykstančius lankytojus ir turistus.

- Kurtuvėnų bendruomenė turėtų organizuoti neformalius mokymus, kuriuose būtų galima dalintis gerąja patirtimi su kitomis bendruomenėmis, su bendruomenėmis atvykstančiomis iš užsienio, su Šiaulių rajono vietos veiklos grupe ir kitais, kurie įgyvendina panašias veiklas. Tokiu būdu būtų skatinamas aktyvumas, semiamasi patirties iš jau pavykusių idėjų.

- Organizuoti mokymus, seminarus apie kaimo turizmą, apie verslumą žemo urbanizacijos lygio vietovėse. Būtina mokyti vietos gyventojus atrasti nišas išnaudoti atvykstančius turistus, ką kiekvienas vietos gyventojas galėtų pasiūlyti atvykstantiems ir kuo sudominti. Tokių būdu būtų mokomi gyventojai išnaudoti turimos vietovės potencialą kuriant verslą, nebereikėtų važinėti į miestą, o galėtų kurti savo ar šeimos verslą Kurtuvėnuose, tai atneštų pajamas, mažėtų bedarbiystę ir keltų vietos socioekonominius rodiklius.

Šie uždaviniai padėtų įgyvendinti aktyvios, kūrybingos ir atsakingos Kurtuvėnų bendruomenės kūrimą, kuri pritrauktų daugiau jaunimo, aktyvintų dalyvauti visus bendruomeninėje veikloje ir įgyvendintų būtiniausius pokyčius per vietos žmogiškųjų išteklių kompetencijų tobulinimą, kūrybiškumo skatinimą.

3.4.2. Partnerystės ryšiai ir bendradarbiavimas su vietos partneriais, pritraukiant naujų investicijų ir įgyvendinant naujus tikslingus projektus (ekonomika)

Siekiant efektyvios Kurtuvėnų sisteminės kaitos ir vietovės raidos būtina *plėtoti partnerystės ryšius su Bubių seniūnija ir Šiaulių rajono savivaldybe, siekiant geresnių finansavimo galimybių ir tikslingų veiklų įgyvendinimo Kurtuvėnų infrastruktūros gerinimo kontekste*. Empirinėje dalyje

paiškėjo, kad dabartinė miestelio infrastruktūra yra labai prasta ir tiek informantai, tie respondantai infrastruktūros gerinimą įvardiją kaip pagrindinį prioritetą įgyvendinant pokyčius. Pastebėta, kad Kurtuvėnų bendruomenė turėtų įgyvendinti šiuos pokyčius, tačiau neefektyvi partnerystė su Bubių seniūnija ir Šiaulių rajono savivaldybe stabdo infrastruktūros finansavimą.

- Būtina formuoti Kurtuvėnų vietos plėtros strategiją, į kurią galima įtraukti ir Bubių seniūniją, o su turima strategija kreiptis į Šiaulių rajono savivaldybę, siekiant, kad savivaldybė Kurtuvėnų strategiją įtrauktų į Šiaulių rajono strategiją siekiant tikslingų pokyčių rezultatų. Pastebėta, kad Kurtuvėnų vietovė atitinka neoendogeninį užmiesčio vietovių sisteminės kaitos modelį, kuriame principai „iš apačios į viršų“ ir „iš viršaus į apačią“ turi būti derinami. Šiuo metu Kurtuvėnų bendruomenė neturi jokios strategijos, todėl dažnai siekiant įgyvendinti pokyčius pastebima, kad negalima įgyvendinti, kol nesutvarkyta vietos infrastruktūra (pvz. negalimas stotelės sutvarkymas, kol nesutvarkyti keliai ir šaligatviai, negalimas kelių ir šaligatvių sutvarkymas, kol nesutvarkyti kanalizacijos grioviai ir pan.). Kol kas Šiaulių rajono savivaldybė rengdama strategiją tik atsižvelgia į gyventojų pageidavimus, tačiau prioritetus skirsto pagal numatytus kriterijus, nesigilindama į esamą vietovės situaciją ir potencialą. Todėl rekomenduojama Kurtuvėnų bendruomenei parengti 10 metų strategiją, nusistatant prioritetus ir veiksmų planą, tikslą ir vertybes, bendradarbiaujant kartu su Šiaulių rajono Bubių seniūnija šią strategiją būtų galima pateikti Šiaulių rajono savivaldybei kaip gyventojų numatytas būtiniausias tobulinimo sritis, siekiant geriausių miestelio raidos rezultatų ir efektyvių pokyčių įgyvendinimo. Tokia strategija leistų Šiaulių rajono savivaldybei geriau pažinti ir įvertinti rajono vietoves, bei išvelgti potencialą verslui pritraukti, ekonomikai kelti ir regioninei politikai plėtoti.

- Į visuotinius susirinkimus nuolat kviestis Bubių seniūnijos seniūną, kad plačiau žinotų esamą situaciją ir nuolat dalyvautų bendruomeninėje veikloje, ypač priimant svarbius sprendimus. Empirinėje dalyje pats seniūnas pastebėjo, kad jaučiasi atribotas nuo bendruomeninių vietos tobulinimo reikalų, todėl dažniais atvejais nežino atsirandančių problemų ir negali padėti. Todėl rekomenduojama kuo daugiau bendradarbiauti su vietinės valdžios atstovu, kuris rūpinasi finansų padalijimų seniūnijoje ir gali padėti įgyvendinti reikšmingus pokyčius. Seniūnas gali padėti suformuoti tinkamą strategiją ir nustatyti esminius prioritetus, surengti susirinkimus su Šiaulių rajono savivaldybės atstovais, vietos veiklos grupės atstovais ir pan. Tokiu būdu būtų galima įtraukti seniūną, kuris puikiai pažįsta vietoves ir galėtų padėti pasiekti geriausių tobulinimo rezultatų.

- Sprendžiant ypatingai svarbius klausimus kviestis Šiaulių rajono savivaldybės atstovus, siekiant tikslingo ir efektyvaus problemų sprendimo. Empirinėje dalyje pastebėta, kad labai trūksta bendradarbiavimo su Šiaulių rajono savivaldybe, kuri daugiau ar mažiau įtakoja vietinių gyvenimo sąlygas. Todėl būtina bendradarbiauti susirinkimuose su Šiaulių rajono savivaldybės administracija,

kad būtų išgirstas gyventojų balsas, kad vykdomi pokyčiai turėtų naudos gyventojams ir valdžios atstovams, kad Šiaulių rajono savivaldybė nuolat žinotų esamą situaciją ir stengtųsi ją pagerinti.

Bendradarbiauti būtina ne tik su valdžios atstovais, nuo kurių priklauso Kurtuvėnų miestelis, bet ir ***su vietos verslininkais, Šiaulių miestu, akademinė struktūra ir NVO rengiant įvairius renginius ir rašant naujus projektus.***

- Siekiant skatinant gyventojus kurti verslą Kurtuvėnuose būtina padidinti verslo investicijų į Kurtuvėnų miestelį patrauklumą. Todėl būtinas gyventojų švietimas vietinio verslo ir turizmo kontekste, bendradarbiavimas su akademinėmis struktūromis (Šiaulių universitetu, Šiaulių valstybine kolegija, Šiaurės Lietuvos kolegija) ir NVO siekiant, kad patys gyventojai kurtų verslą, darytų vietovę dar labiau išskirtinesnę ir patrauklesnę verslui. Kad atvyktų vis daugiau menininkų ir amatininkų iš įvairių NVO ir organizuotų Kurtuvėnuose susibūrimus ir renginius, kad pritrauktų turistų ir lankytojų. Tokiu būdu formuotųsi verslui palanki aplinka ir atsirastų didesnis potencialas Kurtuvėnų vietovės sistemei kaitai.

- Įtraukti verslo organizacijas į bendrų projektų rašymą, siekiant įkurti Kurtuvėnų relaksacinį ir kultūros kompleksą. Empirinėje dalyje paaiškėjo, jog verslininkai identifikavo Kurtuvėnų identitetą ir besiformuojanti palanki aplinka verslui sudarė sąlygas kurtis verslui. Įsikūrus mažojo bendrija „Kurtuvėnų parkas“ jau planuoja įgyvendinti didžiulius sveikatingumo komplekso pokyčius. Tačiau Kurtuvėnų bendruomenei bendradarbiaujant su vietos verslininkais, su Kurtuvėnų Regioninio parko direkcija, galėtų būti kuriamas projektas Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimui, kuris pabrėžtų ir išlaikytų vietos etninę kultūrą ir taip pat būtų pritaikytas prie turimų išteklių sveikatos gerinimo srityje ir aktyvaus poilsio kontekste. Toks projektas kurtų vietovės patrauklesnį įvaizdį, pritrauktų naujų gyventojų ir kurtų darbo vietas esamiems gyventojams apjungiant visus turimus gamtinius, kultūros objektų ir žmogiškuosius išteklius.

Šie uždaviniai leistų plėtoti partnerystės ryšius su vietos partneriais, pritraukiant naujų investicijų ir įgyvendinant naujus tikslingus projektus siekiant ekonominio stabilumo, gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo ir darbo vietų kūrimo įtakojant Kurtuvėnų raidą.

3.4.3. Išplėtotą Kurtuvėnų relaksacinę zoną ir etnokultūros identitetą (aplinka)

Siekiant išplėtoti Kurtuvėnų relaksacinę zoną ir etnokultūros identitetą būtina ***stiprinti vietovės identitetą-išskirtinumą, etnokultūros ir gamtinių išteklių panaudojimą vystant aktyvaus ir pasyvaus laisvalaikio turizmą.*** Empirinėje dalyje paaiškėjo, jog turizmas dar nėra išplėtotas ir lankytojams teikiamomis paslaugomis ir prekėmis dar nėra pasirūpinta. Lankytojų yra, bet veiklų dar labai trūksta, tiek aktyvaus, tiek pasyvaus poilsio.

- Kurtuvėnų bendruomenė galėtų inicijuoti atsiradimą mokymų- gerosios patirties pasidalijimu, kad išnaudotų turimus gamtinius išteklius, juos pritaikant lankytojams ir turistams, aktyviam poilsiui. Empirinėje dalyje paaiškėjo, kad turimas potencialas dar neišnaudotas, kad reikalingas dviračio ir pėsčiųjų takų sutvarkymas, viešųjų erdvių, turistinių vietovių įkūrimas ir pritaikymas lankytojams. Kurtuvėnams labai trūksta aktyvaus poilsio užsiėmimų: dviračių nuomos, valčių nuomos, keturračių nuomos, laipiojimo trasų įkūrimo tarp medžių, vandens pramogų: irklenčių, baidarių nuoma, „Flyboard“ reaktyvinės skraidyklės nuoma ir pan.

- Kurtuvėnų bendruomenė galėtų inicijuoti turimų kultūros objektų modernizavimą ir pritaikymą lankytojams (paverčiant muziejais su „gyvomis“ veiklomis). Kurtuvėnuose yra žirgynas, Kurtuvėnų dvaro svirnas ir ratinė, kurie konkrečios paskirties neturi. Visus šiuos objektus galima suvienyti įkuriant bendrą kultūros kompleksą su muziejais. Kurtuvėnų dvaro svirnas – puiki vieta įkurti Kurtuvėnų muziejų, kuris galėtų atskleisti esamą Kurtuvėnų „aurą“, istorinį paveldą ir etnokultūrą. Kurtuvėnai turi didžią istoriją kaip išlaikę miestelio statusą, kaip gyveno „prie dvaro“ ir didikų, žymiųjų Pleterių ir Nagurskių šeimų. Kurtuvėnuose rasta daugybė archeologinių iškasenų, kurias galėtų panaudoti muziejuje. Modernizuojant muziejų galėtų atsirasti gyvos veiklos – veiklos, kuriomis vietos gyventojai užsiėminėjo XVIII-XIX amžiuje. Turistai galėtų pasimatuoti didikų ir lietuvių liaudies rūbus, pasimatuoti vyžas, klumpes ir pan. Susipažinti su vietos istorija žiūrint istorinį filmą apie Kurtuvėnus, stebint Nagurskio projekciją pasakojančią apie Kurtuvėnų didybę ir iš archeologinių dirbinių su aprašyta istorija. Lankytojai galėtų išbandyti įvairias veiklas: jodinėjimą, šaudymą iš lankų, verpimą, siuvinėjimą, įvairių tradicinių lietuviškų patiekalų gaminimą ir degustaciją. Kurtuvėnų ratinė galėtų būti skirta įvairiems renginiams ir konferencijoms, taigi visi miestelio kultūros objektai būtų išnaudoti ir sukurtų ypatingas ir įdomias veiklas atvykstantiems lankytojams.

Siekiant išplėtoti relaksacinę zoną rekomenduojama Kurtuvėnų bendruomenei inicijuoti *įkurti Kurtuvėnų relaksacinį ir kultūros kompleksą, kuris ateityje suteiktų Kurtuvėnams kurorto statusą*. Šiame komplekse galėtų būti teikiamas sanatorinio gydymo ir spa centrų teikiamos paslaugos: masažai, perlinės ir masažinės vonios, gydomojo purvo vonios, įvairūs įvyniojimai į medų, šokoladą, gydomąjį purvą ir pan., įvairios reabilitacinės mankštos, taip pat mankštos, skirtos gerai sveikatos būklei palaikyti, teikiamas reabilitacinis ir sanatorinis gydymas su procedūromis: hidroterapija (gydomasis/terapinis jojimas), kineziterapija, fizioterapija, purvas ir parafinas, fangoparafino aplikacijos, psichoterapija, dietoterapija ir pan. Šiame komplekse turėtų būti ir viešbutis pritaikytas sanatorinio ir reabilitacinio gydymo asmenims, taip pat ir atvykstantiems poilsiautojams. Tokiame komplekse turėtų būti baseinas ir sukūrinės vonios, kelių rūšių pirtys, kad pritrauktų gyventojus ir lankytojus apsilankyti ir pasinaudoti komplekso teikiamomis vandens paslaugomis. Būtinai aktyvaus sporto propagavimas, teniso kortai, krepšinio, tinklinio aikštelės ir

pan., dviračių nuoma, šiaurietiško ėjimo lazdų nuoma. Šis kompleksas turėtų būti susijęs su Kurtuvėnų dvaro svirno muziejumi, kuriame lankytojai supažindinami su istorija ir veiklomis, supažindinami su vietos išskirtinumu ir gyvenimo būdu. Toks Kurtuvėnų relaksacinis ir kultūros kompleksas kurtų darbo vietas, pritrauktų lankytojų ir naujų gyventojų, turėtų įtakos vietos ekonomikai, urbanizacijai, įtrauktų visus vietos gyventojus, partnerius ir kitas organizacijas į Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimą, kuris ateityje Kurtuvėnams galėtų gauti kurorto statusą ir taptu didesniu traukos objektu ne tik Šiaulių kraštui, bet ir visai Lietuvai.

IŠVADOS

Konceptualiosios darbo dalies analizė leidžia pateikti šias išvadas:

1. Pirmo uždavinio išvada. Išanalizavus kaimiškujų ir užmiesčio vietovių apibrėžtis ir remiantis *kaimo plėtros, vystymo ir vystymosi* sąvokomis, koncentruojantis į *tvarią kaimo plėtrą, užmiesčio raidos sampratą galima apibrėžti* kaip tikslingai valdomų kiekybinių ir kokybinių *pokyčių visumą, orientuota į kaimo gyventojų gyvenimo kokybės gerinimą*, kaimo ūkinės ir socialinės *infrastruktūros* ir bendruomeninių ryšių *tobulinimą, kraštovaizdžio etnokultūros ir gamtinio paveldo apsaugą* ir puoselėjimą, išsaugant kaimo materialinį bei dvasinį paveldą teritorijose, esančiose už miesto ribų.

2. Pirmo uždavinio išvada. Konceptualizavus regioninę politiką atskleista, kad regioninės plėtros dokumentuose atsispindi *regioninė plėtra visiems regionams*, išskiriant labiausiai *atsiliekančius ir stengiantis pagerinti gyvenimo sąlygas juose*, tačiau buvo nustatyta, kad visa *Lietuvos šiaurinė dalis neturi didesnių traukos objektų ar kurorto zonos*, kurios svarbiausi sėkmę lemiantys veiksniai yra: *unikalūs gamtiniai išteklių, tinkantys kurortinio gydymo, sveikatingumo ir turizmo vystymui; turtingi etnokultūriniai išteklių; turtingas kultūros ir architektūros paveldas; geografinė vieta palanki turistų pritraukimui; miškai turtingi įvairiomis miško gėrybėmis; medžioklių plotai, tinkami komercinės medžioklės organizavimui; galimybė pritraukti kvalifikuotų žmonių išteklius, esama žvejybinė bazė ir paruošti plėtros strateginiai planai.*

3. Antro uždavinio išvada. Išanalizavus užmiesčio raidą socialine, ekonomine, vietos identiteto ir jo vystymosi sąveikos ryšių prasme nustatyti užmiesčio vietovių konkurencinio pranašumo įgijimo šaltiniai žinių visuomenėje: išskirtiniai vietos plėtros *veikėjų gebėjimai; išskirtiniai išteklių*, kurių neturi kitos vietovės; vietos plėtros *veikėjai vertina ir pripažįsta vietos išteklius; teigiamas vietovės įvaizdis ir stiprus vietovės ženklas*. Vietovės identitetas konkurencinio pranašumo nesuteikia, jį reikia kurti, tobulinti ir atnaujinti, *prisitaikyti prie žinių visuomenės pokyčių, visa tai priklauso nuo žmogiškojo kapitalo*, kaip vietos veikėjai sugebės panaudoti savo gebėjimus konkurenciniam pranašumui kelti ir vietovės ištekliams panaudoti.

4. Trečio uždavinio išvada. Užmiesčio vietovių sisteminės kaitos modelių analizė atskleidė, kad siekiant didinti užmiesčio vietovės raidą *reikia derinti endogeninio bei egzogeninio* aplinkos veiksnių strateginio proveržio parametrus. Šių parametru derinimas *įgalina naują neoendogeninį* kaimo vystymosi modelį, pasižymintį: kaimo *vystymo strateginiais sprendimais*; vietine ir teritorine *partneryste* bei *atsakomybės pasidalijimu*; *vietiniais sandoriais, kooperacija* rengiant, priimant ir įgyvendinant plėtros sprendimus; *įžvalgiu požiūriu į vietovės socialinio, ekonominio ir gamtinio potencialo vystymą*; gyventojų *savanoriškomis iniciatyvomis*; vietovės *įvaizdžiu ir konkurencine* pozicija; *stipriais kaimo ir miesto integraciniais ryšiais*; *aktyviu* kaimo

gyventojų dalyvavimu visuomeniniame gyvenime; gyventojų *sąmoningumu, savo tapatumo (identiteto) suvokimu*, savaimine visuomenės reprodukcija ir *išorinės patirties bei žinių panaudojimu*.

5. Ketvirto uždavinio išvada. Išanalizavus skirtino urbanizacijos lygio regionus ir numatomą kaimo plėtros politiką, identifikuotos *užmiesčio vietovių prioritetinės kryptys: visuomenės ugdymas, mokslas ir kultūra; veikli ir solidari visuomenė* - užimtumas; *ekonominiam augimui palanki aplinka* (gerinti kaimo vietovių gyvenamąją aplinką); *regioninė plėtra* (spręsti būdingas problemas, didinti konkurencingumą ir gyvenamosios vietos patrauklumą); *sveikata visiems* (kokybišką ir tvarią sveikatos priežiūros sistema).

6. Penkto uždavinio išvada. *Užmiesčio vietovių teritorinį konkurencinį identitetą apsprendžia tiek kiekybiniai, tiek kokybiniai pokyčiai*, kuriuos įvertinus galima sukurti vietovės išskirtinumą, *formuojamą įvaizdį/prekės ženklą*, kuris kurs pridėtinę vertę, taip pritraukdamas verslą ir investicijas, naujus gyventojus ir lankytojus, tuo pačiu gerindamas ekonomiką ir vietos gyventojų gyvenimo kokybę. Formuojant *užmiesčio vietovių teritorinį konkurencinį identitetą, didelis dėmesys turi būti skiriamas relaksacinės zonos tobulinimui: kuriamos naujos sveikatingumo ir sporto zonos*, pritaikytos tiek masiniam naudojimui, tiek mažų grupių, šeimų ir individų poreikiams; formuojasi *naujos pramogų gamtoje rūšys*, kuriama joms pritaikyta infrastruktūra; *užmiestyje rengiamos* organizacijų, kolektyvų ir asmeninės *šventės*. Šiems poreikiams statomi nauji objektai, pritaikomi restauruojamų dvarų kompleksai ir kt.; *atkuriamas religijos instituto vaidmuo reabilitacijos ir resocializacijos procesuose*. Populiarėja piligriminis turizmas, organizuojamos jaunimo stovyklavietės, bažnyčių ir vienuolynų bei jų aplinkos tvarkymo talkos ir kt.

Empirinio tyrimo duomenų analizė leidžia daryti šias išvadas:

7. Nustatyta, kad *Kurtuvėnų socioekonominė situacija yra palanki tolimesnei raidai*: Kurtuvėnai yra vienas iš *traukos centrų Šiaulių rajone*, kuriuose veikia *organizacijų tinklas, kurie dirba vieningai* ir dauguma savanoriškai miestelio labui. Kurtuvėnuose yra daug *išsilavinusių gyventojų*, kurie savo žinias ir kompetencijas galėtų išnaudoti Kurtuvėnų raidoje, tačiau *vyrauja gyventojų senėjimas, jaunimo trūkumas*, tai suponuoja ateities Kurtuvėnų nykimą.

8. Kurtuvėnų *miestelio išskirtinumas* yra sukurtas pačių gyventojų *istorijos ir turimos gamtos išteklių*: tai tradicinė vietovė, istorinė vietovė *su tyrančia išskirtine „aura“* ir turimais vietos ištekliais, *pačių gyventojų vertinama vietovė*. *Kurtuvėnai jau turi* suformuotą stiprą ir išskirtinį *vietovės identitetą, skiriamąjį ženklą*, visa tai leidžia teigti, kad Kurtuvėnų miestelis turi didelį *potencialą verslui, turizmui, kaip rekreacinė kultūros, poilsio ir pramogų vietovė*.

9. Remiantis užmiesčio vietovių sisteminės kaitos modelių analize, *Kurtuvėnų miestelis* gali būti *identifikuojamas neoendogeninio modelio strateginio proveržio parametrais*: veikia *aktyvi Kurtuvėnų bendruomenė*, kuri įtakoja pokyčius ir bendradarbiauja su *vietiniais partneriais*: Kurtuvėnų regioniniu parku, Kurtuvėnų Šv. Jokūbo parapija, Daugiafunkciniu centru, Bubių seniūnija, vietos verslininkais ir Šiaulių rajono savivaldybe; *įgyvendina projektus ir dalijasi atsakomybėmis, suvokia tapatumą*, gamtos svarbą ir vietovės išskirtinumą, *plėtoja identitetą ir konkurencinę poziciją, dalijasi gerąja patirtimi*.

10. Išanalizavus Kurtuvėnų miestelio raidą nustatyti prioritetai, skirti Kurtuvėnų strategijos rengimui: *aktyvi, kūrybinga ir atsakinga Kurtuvėnų bendruomenė* (aktyvinti Kurtuvėnų bendruomenę, pritraukiant daugiau gyventojų dalyvauti bendruomeninėje veikloje; kurti saugią socialinę ir modernią sveikatingumą propaguojančią aplinką; ugdyti bendruomenės narių kompetencijas ir verslumą); *partnerystės ryšiai ir bendradarbiavimas su vietos partneriais, pritraukiant naujų investicijų ir įgyvendinant naujus tikslingus projektus* (plėtoti partnerystės ryšius su Bubių seniūnija ir Šiaulių rajono savivaldybe, siekiant geresnių finansavimo galimybių ir tikslingų veiklų įgyvendinimo Kurtuvėnų infrastruktūros gerinimo kontekste; bendradarbiauti su vietos verslininkais, Šiaulių miestu, akademinė struktūra ir NVO rengiant įvairius renginius ir rašant naujus projektus); *išplėtotą Kurtuvėnų relaksacinę zoną ir etnokultūros identitetą* (stiprinti vietovės identitetą-išskirtinumą kultūros ir gamtinių išteklių panaudojimą vystant aktyvaus ir pasyvaus laisvalaikio turizmą; įkurti Kurtuvėnų relaksacinį ir kultūros kompleksą, kuris ateityje suteiktų Kurtuvėnams kurorto statusą).

11. Tyrimas atskleidė, kad *Kurtuvėnai turi potencialą, kaip laisvalaikio ir poilsio Šiaulių krašto centras ar kultūros ir amatų Šiaulių kraštui sostinė*. Nustatyta, kad Kurtuvėnai tinkama vieta įkurti *kurortinės ir sanatorinės paskirties centrą*, kuris aptarnautų visą Šiaulių apskritį. Siūloma Kurtuvėnų bendruomenei inicijuoti *įkurti Kurtuvėnų relaksacinį ir kultūros kompleksą, kuris ateityje suteiktų Kurtuvėnams kurorto statusą*. Šiame komplekse galėtų būti teikiamas *reabilitacinio, sanatorinio gydymo* ir SPA centrų teikiamos paslaugos, viešbutis, baseinas ir sukūrinės vonios, kelių rūšių pirtys, teniso kortai, krepšinio, tinklinio aikštelės ir pan., dviračių nuoma, šiaurietiško ėjimo lazdu nuoma ir pan. Šis kompleksas turėtų būti *susijęs su Kurtuvėnų dvaro svirno muziejumi*, kuriame lankytojai supažindinami su *istorija ir „gyvomis“ veiklomis*, supažindinami su vietos išskirtinumu ir gyvenimo būdu.

Rekomendacijos

- Kurtuvėnų miestelis turi išskirtinį vietos išteklių potencialą, kuris gali būti išnaudojamas rekreacijos, turizmo ir kurorto zonų formavimui, pasinaudojant turimais išskirtiniais teritoriniais ištekliais ir Kurtuvėnų regioninio parko direkcijos sukurtu etnokultūriniu įvaizdžiu, suformuoti vietovės stipresnę konkurencinį identitetą. Bendradarbiaudami su vietos partneriais ir verslininkais Kurtuvėnai galėtų tapti laisvalaikio, pramogų ir tradicinių amatų sostinė Šiaulių krašte su teikiamomis sanatorinio, reabilitacinio gydymo paslaugomis. Todėl **rekomenduojama išnaudoti turimą potencialą pritraukiant verslo investicijų į tikslingo Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso kūrimą**, išnaudojant galimybes **kurortinei** Kurtuvėnų vietovės plėtrai.

- Siekiant rezultatyvios Kurtuvėnų vietovės sisteminės kaitos **rekomenduojama Kurtuvėnų bendruomenei išnaudoti Kurtuvėnų miestelio turimą potencialą Kurtuvėnų vietovės strategijos kūrimui**, kurioje būtų aiškiai numatyta Kurtuvėnų miestelio vizija, tikslai, veiklos kryptys ir uždaviniai pagal identifikuotus prioritetus:

1. **Aktyvi, kūrybinga ir atsakinga Kurtuvėnų bendruomenė (žmogus ir visuomenė).** Aktyvinti Kurtuvėnų bendruomenę, pritraukiant daugiau gyventojų dalyvauti bendruomeninėje veikloje (jaunimo, NVO ir kitas organizacijas); kurti saugią socialinę ir modernią sveikatingumą propaguojančią aplinką (formuoti ir ugdyti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą, sportinių renginių sistemą, kurti šeimai ir aplinkai patrauklias galimybes); ugdyti bendruomenės narių kompetencijas ir verslumą (neformalus mokymai ir seminarai).

2. **Partnerystės ryšiai ir bendradarbiavimas su vietos partneriais, pritraukiant naujų investicijų ir įgyvendinant naujus tikslingus projektus (ekonomika).** Plėtoti partnerystės ryšius su Bubių seniūnija ir Šiaulių rajono savivaldybe, siekiant geresnių finansavimo galimybių ir tikslingų veiklų įgyvendinimo Kurtuvėnų infrastruktūros gerinimo kontekste; bendradarbiauti su vietos verslininkais, Šiaulių miestu, akademinė struktūra ir NVO rengiant įvairius renginius ir rašant naujus projektus.

3. **Išplėtotą Kurtuvėnų relaksacinę zoną ir etnokultūros identitetą (aplinka).** Stiprinti vietovės identitetą-išskirtinumą kultūros ir gamtinių išteklių panaudojimą vystant aktyvaus ir pasyvaus laisvalaikio turizmą (išnaudojant turimas galimybes, vietovės gamtinius ir žmogiškuosius išteklius bei turimus kultūros objektus, juos modernizuojant ir pritaikant lankytojams); įkurti Kurtuvėnų relaksacinį ir kultūros kompleksą, kuris ateityje suteiktų Kurtuvėnams kurorto statusą.

- Siekiant efektyvios Kurtuvėnų vietovės raidos **rekomenduojama Šiaulių rajono Bubių seniūnijos seniūnui įvertinti Kurtuvėnų miestelio išskirtinį identitetą ir padėti parengti Kurtuvėnų raidos strategiją, siekiant įkurti relaksacinį ir kultūros kompleksą**. Rekomenduojama seniūnui dažniau dalyvauti bendruomeninėje veikloje ir organizuojamuose renginiuose bei

seminaruose, kad gebėtų geriau identifikuoti esamas problemas ir trikdžius Kurtuvėnų tolimesnei raidai, gebėtų veiksmingiau pasirūpinti vietos infrastruktūra.

- Siekiant efektyviausios užmiesčio vietovių sisteminės kaitos **rekomenduojama Šiaulių rajono savivaldybės tarybai priimti nutarimą, kad visos užmiesčio vietovės su turima savivalda parengtų gyvenamos vietos 10 metų strategijas dėl infrastruktūros gerinimo ir finansinių lėšų paskirstymo.** Tokiu būdu būtų naudojamas naujas neoendogeninis kaimo vystymosi modelis, derinamas valdymo principas „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“, konsultuojamasi su gyventojais, kurie geriausiai žino, kokie prioritetai yra jų gyvenamojo vietovėje. Atsižvelgiant į vietos gyventojų strategijas, Šiaulių rajono savivaldybei galėtų parengti veiksmingesnę Šiaulių rajono plėtros strategiją, lengviau paskirstytu finansinius išteklius ir Šiaulių rajonas sulauktų efektyvesnių pokyčių. Taip pat **rekomenduojama Šiaulių rajono savivaldybei įvertinti Kurtuvėnų vietovės turimus gamtinius išteklius ir Regioninio parko suformuotą identitetą, skirti lėšų kurorto zonos formavimui Kurtuvėnuose ir vietos infrastruktūros gerinimui, pritaikant naudotis teikiama paslauga gydymui, profilaktikai, poilsiui ir turizmui.**

LITERATŪRA

Mokslinės literatūros sąrašas

1. Aleksandravičius, A., Žukovskis, J. (2011). Kaimo bendruomenių raida ir jų veiklos tikslai: siekiant darnumo visuomenėje. Prieiga per internetą: <http://vadyba.asu.lt/25/7.pdf>
2. Ališauskas, K., Jakienė, J., Jankauskienė, A. (2007, vasario 9). Gamtos ir kultūros išteklių panaudojimas kaimo plėtrai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Šiaulių universitetas, ISSN 1648-9098. Prieiga per internetą: http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/7_9/alisauskas.pdf
3. Ališauskas, K., Jankauskienė, A., Kairytė, L. (2008, kovo 12). Nuostatų kaita kaimo bendruomenių veikloje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Šiaulių universitetas. ISSN 1648-9098
4. Atkočiūnienė, V. (2009). Kaimo vietovių konkurencingumą lemiantys veiksniai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos.. Lietuvos žemės ūkio universitetas*. 49–59
5. Atkočiūnienė, V. (2013,a). Kaimo bendruomenių plėtra. Kaunas: LŽŪU, p. 26.
6. Atkočiūnienė, V. (2013,b). Kaimo pokyčių vadyba. *Mokomoji knyga*. Aleksandro Stulginskio universitetas.
7. Atkočiūnienė, V., Aleksandravičius, A., Kiaušienė, I., Vaznonienė, G., Pakeltienė, R., Lukė, R. (2014). Kaimo socialinės infrastruktūros vystymas siekiant užtikrinti teritorinę ir socialinę sanglaudą. Prieiga per internetą: http://dspace.lzuu.lt/bitstream/1/3373/3/mokslo%20studija_2015_b5.pdf
8. Bartkuvienė, J. (2014). Pranešimas „Šiaulių r. Kurtuvėnų bendruomenė. Daugiafunkcis centras – bendruomenei“. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=C5dfh-cLILQ>
9. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda: Socialinių mokslų kolegija.
10. Black, A., Hughes, P. (2001) The identification and analysis of indicators of community strength and outcomes. Commonwealth Department of Family and Community Services
11. Čaplikas, J. (2003,a). Miesto ir kaimo ekonominė bei socialinė sąveika Lietuvos regionuose. LŽŪU mokslo darbai Nr. 61 (14). Socialiniai mokslai. ISSN 1648-116X.
12. Čaplikas, J. (2003,b). Miesto ir kaimo dichotomija ir sąveika. LŽŪU Ekonomikos ir vadybos fakultetas. Prieiga per internetą: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=10&ved=0ahUKEwid3f_9pDXAhUEIpoKHVK_CpIQFghWMAk&url=http%3A%2F%2Fwww.lrti.lt%2Fveikla%2FFpranesimai%2FJC_miesto_kaimo_saveika.doc&usq=A0vVaw1FkV3-4Li7P07q-D5yUxqY
13. Čaplikas, J., Michailovaitė, N. (2003). Miesto ir kaimo ekonominė bei socialinė sąveika Lietuvos regionuose. Mokslo darbai. *Lietuvos žemės ūkio universitetas. Socialiniai mokslai* Nr. 61 (14)
14. Česonis, G. (2011). Europos sąjungos fondų teikiamos galimybės regionams 2014 - 2020 m. Prieiga per internetą: <https://www.google.com/search?q=bendruomen%C4%97s+inicijuojama+vietos+p1%C4%97tra+%C5%BEuvininkyst%C4%97s+regionuose+programa+&ie=utf-8&oe=utf-8>
15. Dabašinskas, G. (2017, balandžio 12). Lietuvos regionų ekonomika. Prieiga per internetą: <http://mapijoje.lt/lietuvos-zemelapiai/lietuvos-regionu-ekonomika/>
16. Darja, J., A. Suryahadi, S. Sumarto, S. Suryadarma. (2004). "What Happened to Village Infrastructure and Public Services in Indonesia During the Economic Crisis." SMERU Working Paper, June. The SMERU Research Institute, Jakarta.
17. Daukšienė, J., Jasaitis, J. (2011, vasaris). Šiuolaikinių šeimos sodybų kūrimas kaimiškose gyvenvietėse. Šiaulių universitetas. Kaimo raidos kryptys žinių visuomenėje. ISSN 2029-8846.
18. Druker P. F. (1995). *Managing in a Time of Great Change*. Oxford: Butterworth–Heinemann.

19. Haugh, H., M., Pardy, W. (1999) "Community entrepreneurship in north east Scotland", *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, , 4, p.163 – 172.
20. Herbert-Cheshire, L. (2000). Contemporary strategies for rural community development in Australia: a governmentality perspective. *Journal of Rural Studies*. 16 (2). 203-215.
21. Išoraitė, M. (2009, kovo 16). Strateginio valdymo ypatumai kaimo turizmo sektoriuje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Mykolo Romerio universitetas.
22. Jasaitis, J. (2012). Antropologinė strateginio valdymo metodologija skirtingo urbanizacijos lygio vietovių strateginės plėtros kryptys. Straipsnių rinkinys
23. Jasaitis, J. (2014, gegužės 26). Kaimiškųjų vietovių strateginis valdymas. Metodinis leidinys savivaldybių darbuotojams. Prieiga per internetą:
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2014_Kaimiskuju_vietoviu_strateginis_valdymas.pdf
24. Jasaitis, J. (2014). Užmiesčio raidos klausimai. Mokomoji knyga. Šiaulių universitetas UDK 005.51:332.1(075.8)
25. Jasaitis, J. (2012, sausio 25). Recenzija apie studiją „Lietuvos regionų tipologijos kaimiškumo aspektu“. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Šiaulių universitetas, ISSN 1648-9098. 2012. 1 (25). 77–80. Prieiga per internetą:
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwiT2qf58pDXAhXEB5oKHWCb24QFggxMAI&url=http%3A%2F%2Fgs.elaba.lt%2Fobject%2Felaba%3A6101021%2F6101021.pdf&usq=A0vVaw2MHx85ukdYv5QqU_ffLZ5
26. Jasaitis, J. (2006). Kaimo raidos tyrimų kompleksiško problema *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 87–95p.
27. Jasaitis, J. (2009, kovo 16). Konferencijų „Šiuolaikinė kaimo vizija“ koncepsija ir vizija. Šiaulių universiteto kaimo plėtros tyrimų centras. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 14–20.
28. Kaimiškųjų vietovių įtaka Lietuvos regionų gyvenimo kokybei ir sanglaudai. (2006). Mokslinių tyrimų ataskaita, registracijos Nr. M-06009, sutarties Nr. P-33/06. Kaunas: LŽŪU.
29. Korshing, P., F., Allen, J., C. (2004). Locality based entrepreneurship: A strategy for community economic vitality. *Community Development Journal*, 39 (4), p. 385-400.
30. Kuliešis, G., Vidickienė, D. (2008). Lietuvos kaimo gyventojų nuomonės tyrimai dėl kaimo infrastruktūros gerinimo. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. Prieiga per internetą:
<http://mts.asu.lt/mtsrbid/article/viewFile/608/634>
31. Kuliešis, G., Pareigienė, L. (2014). Demografinių veiksnių poveikis kaimo gyvybingumui. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development = Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai* 36(1): 66-73. Prieiga per internetą: <http://mts.asu.lt/mtsrbid/article/view/800/826>
32. Mačiulytė J., Dedeire M., Prapiestienė R. (2013). Lietuvos kaimo bendruomenės ir lokalinis vystymas. *Geografija*. T. 49(1).
33. Makhura MN & Wasike WSK. (2003). Patterns of access to rural service infrastructure: the case of farming households in Limpopo Province. *Agrekon* 42(2):129-143.
34. Marsden, T., Smith, E. (2005). Ecological entrepreneurship: sustainable development in local communities through quality food production and local branding. *Geoforum*, 36 (4), p. 440-451.
35. Nefas, S. (2007). Savivaldžių (vietos) bendruomenių raida ir perspektyva šiuolaikinėje Lietuvoje. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/upload/iblock/694/7_s.nefas.pdf
36. Nefas, S. (2009). Funkcionali vietos bendruomenė Lietuvos kaimuose ir miesteliuose. Daktaro disertacija. *Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (S03)*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
37. Northouse, P., G. (2010). *Leadership: theory and practice*. Los Angeles: Sage.

38. Pečiulis, G. (2010, gegužės 31). Lietuvos kaimo vizija: reikia regioninės specializacijos. Žemės ūkio ministerija. Prieiga per internetą: <https://www.alfa.lt/straipsnis/10367731/lietuvos-kaimo-vizija-reikia>
39. Pilipavičius, V. (2007). Bendruomenė ir bendruomeninės veiklos prielaidos. Vagos Nr. 77 (30). – Kaunas: LŽŪU leidykla.
40. Pilipavičius, V. (2011). Bendruomeninio verslumo formavimas ir kaimo vietovių konkurencingumo stiprinimas. *Ekonomika ir vadyba*. 4(24). 169-178.
41. Redman, M. (2012). Role of Networking in Rural Development Policy 2007-2013. Paper presented at EU BSRS and Nordic-Baltic meeting in Vilnius.
42. Ribašauskienė E., Šalengaitė D. (2011). Vietos identiteto raiška vietos plėtros strategijose. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. Nr. 5(29).P. 191–200. Prieiga per internetą: [http://baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/29/ManagementKaunas5\(29\).pdf#page=125](http://baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/29/ManagementKaunas5(29).pdf#page=125)
43. Ruževičius, J. (2013, spalio 17). Gyvenimo kokybė. Prieiga per internetą: <http://www.kvalitetas.lt/index.php?id=716>
44. Saktina, D., Meyers, W., H. (2006). EU and National Rural Support Programs in Latvia: targeting the disadvantaged. – Riga.
45. Skinner, S. (2006). *Strengthening communities - a guide to capacity building for communities and the public sector*. Community Development Foundation.
46. Smilga E. (2012). Neišnaudotos strateginio valdymo galimybės. *Mokslas ir technika*. Prieiga per internetą: <http://www.mokslasirtechnika.lt/mokslo-naujienos/neisnaudotos-strateginio-valdymo-galimyb-s.html>
47. Štreimikienė, D. (2014). Darnus vystymais: teorija ir praktika. Prieiga per internetą: http://www.khf.vu.lt/dokumentai/failai/soctyri/Darnus_Lietuvos_vystymasis_2014.pdf
48. Šutinienė, I. (2005). Jaunimo regioninio identiteto konstravimo ypatumai lyginamuoju aspektu. Lietuvos lokalinių tyrimų padėtis. Vilnius: VPU leidykla, p. 193–203
49. Tamošiūnas, T. (2017, gegužės 11). Trys regionai – optimalus sprendimas Lietuvai. *Mokslo Lietuva*. Prieiga per internetą: <http://mokslolietuva.lt/2017/05/trys-regionai-optimalus-sprendimas-lietuvai/>
50. Tremblay, C., Gutberlent, J., Peredo, A., M. (2010). United We Can: Resource recovery, place and social enterprise. *Resources, Conservation and Recycling*, 54, p. 422-428.
51. Trochim, W., M., K. (2006). Social Research Methods Knowledge Base. Prieiga per internetą: <http://www.socialresearchmethods.net/kb/contents.php>
52. Vaišnoraitė, R. (2012) Kaimiškujų vietovių vystymo strateginio proveržio sąlygos: Dargužių kaimo atvejis. Prieiga per internetą: <http://www.lmaleidykla.lt/ojs/index.php/zemesukiomokslai/article/view/2505/1356>
53. Vasiliauskas, A. (2002). *Strateginis valdymas*. Vilnius: Enciklopedija
54. Vidickienė, D., Melnikienė, R. (2014). Kaimo politikos evoliucija : monografija. – Vilnius : Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. 272 p. Prieiga per internetą: [file:///D:/Downloads/Kaimo%20politikos%20evoliucija_Monografija%20\(1\).pdf](file:///D:/Downloads/Kaimo%20politikos%20evoliucija_Monografija%20(1).pdf)
55. Vitulskienė, V. (2010). Žemės ūkis, ūkio diversifikacija ir ūkininko veiklos įvairovė. Prieiga per internetą: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=9&ved=0ahUKEwjUj9vk5DXAhXjKJoKHTAPChMQFghOMAg&url=http%3A%2F%2Farchyvas.eib.lrs.lt%2Fget_file.php%3Ffile%3DYVpYSG9XYWhiNnljWjJpbW50aWJrcHVRyVh5ZHE1SjdtWlJrMEpKb1phTnB4Y2FZa3BweHBKMmRacWx2a211bm1NZHBvSnZPYVoyVzJHcVNZWuYyQlhuNUxTbHBkaFpHOXJuR3htYVhLUlpxQnUwV21ybFoyWGpwS1RhcmlVb21hcVpkdVpvR2lrYmFQR29XaWJhdEdhbFdiVVlWZWmwbWFxeE1hWTBaYWVhYWxoejVTZllKS2JxOGRtWUtacDAyJTJCa2I1eGxjc2slMQQ%3D%26view%3D1&usq=AOvVaw22LpQuHYlJrAh2QPPSgPZY
56. Ward, N., Atterton, J., Kim, T., Y., Lowe, Ph., Phillipson, J., Thomson, N. (2005). Universities, the Knowledge Economy and Neo- Endogenous Rural Development. Prieiga per internetą: www.ncl.ac.uk/cre/publik/discussionpapers/pdfs/discussionpaper1.pdf

57. Wright, P. (2004). Exploring psychological of Community in Living-Learnin programs and in the university as a whole/ dissertation. University of Maryland, College Park.
http://www.wright-house.com/psychology/Stephen_Wright_dissertation.pdf
58. Zaluksne, V, 2014. The urban system in Latvia and its development prospects. The doctoral thesis for the scientific degree of Dr. Oec. Jelgava.
59. Žalioji knyga (2010). LIETUVOS KAIMO ATEITIS. Vilnius. UDK 316.3(474.5) Ža36.
Prieiga per internetą: <https://www.laei.lt/?mt=leidiniai&straipsnis=14>
60. Žalioji knyga dėl teritorinės sanglaudos – kelias pirmyn. (2008). Inforegio panorama, Nr.28. Europos Komisija, Regionines politikos generalinis direktoratas. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag28/mag28_lt.pdf
61. Žodynas: Verso verslo žinios. Kaimo plėtra. Prieiga per internetą: <http://zodynas.vz.lt/kaimo-pletra>

Dokumentai

1. Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros gairės vietos subjektams. (2014). Europos struktūrinių ir investicinių fondų garės valstybės narėms ir programų valdymo institucijoms gairės paramos gavėjams. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_clld_local_actors_lt.pdf
2. Europos Komisija. (2014, kovas). Bendruomenės inicijuota vietos plėtra. 2014-2020 m. sanglaudos politika. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/community_lt.pdf
3. *Firm Foundations – the Governments Framework for Community Capacity Building* 2004. Home Office statement in Community Capacity building. England
4. Kauno miesto bendruomenių centrų asociacija. (2014). Kauno miesto bendruomenių centrų plėtros 2014-2020 metų strategija. Prieiga per internetą: <http://www.kbca.lt/pages/strategija>
5. Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas. Valstybės žinios. 1999, Nr. 82-2414. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=370909
6. Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas. Valstybės žinios. 1998, Nr. 32-852. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.52605/spjiUvyutq>
7. Lietuvos regioninė politika. Regioninės politikos formavimas ir įgyvendinimas (2016, rugsėjo 2). Prieiga per internetą: <http://nrp.vrm.lt/lt/regionines-politikos-formavimas-ir-igyvendinimas/samprata-tikslas-uzdaviniai/6>
8. Lietuvos kurortų asociacija (2016). Lietuvos kurortai. Prieiga per internetą: <http://www.kurortuasociacija.lt/>
9. Lietuvos regionų tyrimų institutas, (2002) . Lietuvos Respublikos Kurortų plėtros koncepcija. Prieiga per internetą: https://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwjW3tTct-nYAhVO3qQKHdPeBIEQFggxMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.lrti.lt%2Fveikla%2FNav_pra_n_Birst.doc&usg=AOvVawIW-KRW-2EaiDKZX_ImDwoO
10. Lietuvos regionų tyrimų institutas (2002). Lietuvos Respublikos kurortų raidos koncepcija. Prieiga per internetą: https://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiCl8-rwOnYAhXHzaQKHSjkBtkQFggnMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.lrti.lt%2Fveikla%2Fkurkoncep_sant.doc&usg=AOvVaw2JlhIaWrSbuWLhDbJITIRA
11. Lietuvos Respublikos Seimas (2016). 2016–2020 Seimas. Prieiga per internetą: http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=8787&p_k=1

12. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. Valstybės žinios. 1994, Nr. 55-1049. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=415107
13. Lietuvos Respublikos Vietos bendruomenių Savivaldos politikos pagrindų įstatymas. Valstybės žinios. 2014, Nr. 14-9806. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/648363304d4211e49a2ca4c6ee5a7053?jfwid=rivwzvvpvg>
14. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas. Valstybės žinios. 2004, Nr. 25-745. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=389943
15. Lietuvos Respublikos Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 72-3009. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6179&p_d=81251&p_k=1
16. 2014-2020 metų Europos sąjungos fondų investicijų veiksmų programa. (2014, rugsėjis). Prieiga per internetą: http://www.esinvesticijos.lt/uploads/documents/docs/160_61751e80960605f6c8c1a2545e5c1449.pdf
17. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2015, spalio 15). NVO ir bendruomenių plėtros veiksmų planas. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/lt/neyriausybinu-organizaciju-sektorius/nvo-ir-bendruomeniu-3yxv.html>
18. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2015, spalio 15). Vietos bendruomenių savivaldos programa. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/lt/neyriausybinu-organizaciju-sektorius/vietos-bendruomeniu-savivaldos-programa.html>
19. Lietuvos Respublikos statistikos departamentas. (2017). Skurdo rizikos lygis pagal gyvenamąją vietą. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=065061dc-96c9-4c22-878d-ed4d16c0cd7c#/>
20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės (2002 m. birželio 6 d. nutarimo Nr. 827). Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=435456
21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės (2003 m. Rugsėjo 11 d. nutarimo nr. 1160). Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EAC62D7F8C15/TAIS_396083
22. Lietuvos Respublikos Vyriausioji rinkimų komisija (2016). 2016 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai. Prieiga per internetą: <http://www.vrk.lt/2016-seimo>
23. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro (2015, gegužės 4 įsakymu Nr. 3D-343). Dėl vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, atrankos taisyklių patvirtinimo. Prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/ta/331846>
24. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2011). Bendruomenių socialinės veiklos link – veiksmai ir planai. Prieiga per internetą: http://www.bendruomenes.lt/files/Bendruomeniu_socialines_veiklos_link.pdf
25. Vidaus Reikalų Ministerija. (2014). Lietuvos regioninė politika 2014-2020 m. ir bendruomenių inicijuojama vietos plėtra. Prieiga per internetą: http://kaimotinklas.lt/out_data/2.%20VRM%20prane%C5%A1imas%20CLLD%20konferencijai.pdf

PRIEDAI

1 Priedas

KURTUVĖNŲ SITUACIJA IR PERSPEKTYVOS: vietos bendruomenės požiūris

Šiaulių universiteto Verslo ir viešosios vadybos katedra nagrinėja galimybes Kurtuvėnuose sukurti naujas darbo vietas, įkuriant kurortinės paskirties kompleksą. Šia apklausa siekiama išsiaiškinti Kurtuvėnų bendruomenės požiūrį į dabartinę gyvenimo kokybę ir veiksnius, galinčius lemti miestelio augimą ir padidinti jo patrauklumą, panaudojant vietinius gamtos ir žmonių išteklius.

Atsakydami apibraukite jums tinkančių atsakymų numerius. Labai prašome nepalikti neatsakytų klausimų.

1. Jūsų amžius:

- 1 Iki 30 m.
- 2 31-50 m.
- 3 51-65 m.
- 4 65 m. ir daugiau

2. Jūsų išsilavinimas:

- 1 Aukštasis universitetinis
- 2 Aukštasis (aukštesnysis) neuniversitetinis, spec. vidurinis (baigęs technikumą)
- 3 Profesinis techninis (darbininkiškas, baigęs profesinę technikos mokyklą)
- 4 Bendras vidurinis
- 5 Nebaigtas vidurinis

3. Jūs esate:

- 1 Moksleivis, studentas
- 2 Nekvalifikuotas darbininkas
- 3 Kvalifikuotas darbininkas
- 4 Tarnautojas, specialistas, padalinio vadovas
- 5 Valstybinės įmonės (įstaigos) vadovas
- 6 Privачios įmonės vadovas (savininkas), verslininkas
- 7 Ūkininkas
- 8 Pensininkas, neįgalusis
- 9 Bedarbis

4. Jūsų darbinės veiklos sritis:

- 1 Pramonė
- 2 Statyba ir statybiniai remonto darbai, vandens ir šilumos tiekimas, aplinkos tvarkymas
- 3 Mažmeninė prekyba
- 4 Didmeninė prekyba, pervežimai
- 5 Žemės ūkis (augalininkystė, gyvulininkystė, sodininkystė, gėlininkystė ir pan.)
- 6 Miškininkystė, žuvininkystė
- 7 Švietimas, kultūra, mokslas
- 8 Valdymo įstaiga (seniūnija, savivaldybė, viešojo sektoriaus įstaiga)
- 9 Finansų įstaiga (bankas, kredito unija)
- 10 Sveikatos apsauga
- 11 Gyventojų apsauga (policija, saugos tarnyba, gaisrinė)
- 12 Viešasis maitinimas (valgykla, kavinė ir pan.)
- 13 Buitinės paslaugos (kirpimas, siuvimas, drabužių ir avalynės taisymas, automobilių remontas ir kt.)
- 14 Nedirbu (bedarbis, namų šeimininkė, pensininkas, neįgalusis, moksleivis, studentas ir kt.)

5. Kaip keičiasi gyventojų skaičius Kurtuvėnuose?

- 1 Išlieka pastovus (mažai keičiasi)
- 2 Daugėja
- 3 Mažėja

6. Kurio amžiaus gyventojai sudaro daugumą Kurtuvėnuose?

- 1 Įvairaus amžiaus, yra pakankamai jaunimo
- 2 Įvairaus amžiaus, bet jaunimo jau trūksta
- 3 Daugėja tik senyvo amžiaus žmonių - gyvenvietė sensta, ištuštėja

7. Įvertinkite šių institucijų įtaką Kurtuvėnų raidai pagal keturių balų sistemą: 1- neturi įtakos, 2- nežymi įtaka, 3 – vidutiniška įtaka, 4 – stipri, lemiamą įtaką.

1	Vietos bendruomenė	
2	Seniūnija	
3	Rajono savivaldybės įstaigos	
4	Rajono vietos veiklos grupė (VVG)	
5	Regioninio parko direkcija	
6	Mokykla – daugiafunkcinis centras	
7	Šv. Apaštalo Jokūbo parapija	
8	Vietos verslininkai	
9	Šiaulių miesto ir kiti atvykstantys verslininkai	
10	Žiniasklaida	

8. Įvertinkite bendrą gyvenimo kokybę Kurtuvėnuose:

- 1 Gerai
- 2 Vidutiniškai
- 3 Nepatenkinamai

9. Įvertinkite galimybę susirasti jūsų profesinį pasirengimą atitinkantį darbą Kurtuvėnuose:

- 1 Nėra jokių galimybių
- 2 Labai menkos galimybės
- 3 Vidutiniškos galimybės

10. Jūs dirbate:

- 1 Kurtuvėnuose
- 2 Šiauliuose
- 3 Kitose vietovėse
- 4 Nedirbu (moksleivis, pensininkas, bedarbis, neįgalusis)

11. Įvertinkite gyventojų saugumo situaciją Kurtuvėnuose:

- 1 Gana saugu
- 2 Gyventojų (asmens, būsto, turto) saugumas gerėja
- 3 Gyventojų saugumo situacija blogėja

12. Įvertinkite, kurios socialinės grupės kelia daugiausia rūpesčių Kurtuvėnų gyventojams pagal trijų balų sistemą: 1- nekelia didesnių rūpesčių; 2 – kelia rūpesčių, 3 – labai apsunkina gyvenimą.

1	Nepakankamai prižiūrimi vaikai ir paaugliai	
2	Teisti asmenys, grįžę iš bausmės atlikimo vietų	
3	Girtuokliaujantys vietiniai gyventojai	
4	Turistai, iš kitų vietų atvykstantys asmenys	
5	Bedarbiai, nelinkę ieškoti darbo	

13. Įvertinkite aktyvaus poilsio galimybes Kurtuvėnuose trijų balų sistema: 1 – nėra galimybių; 2 – menkos galimybės; 3 – geros galimybės.

1	Rytinė mankšta, bėgiojimas (vietos stadione)	
2	Plaukymo, maudymosi galimybės (vasarą)	
3	Plaukymo galimybės (žiema)	
4	Jodinėjimas	
5	Važinėjimas dviračiu (ar įrengti dviračių takai?)	
6	Galimybė žaisti krepšinį ir kt. (atviroje aikštelėje)	
7	Galimybė žaisti krepšinį ir kt. (sporto salėje)	

14. Įvertinkite, kurias įmones ar įstaigas, kuriose atsirastų naujų darbo vietų, galima sukurti Kurtuvėnų gyvenvietėje, naudodamiesi keturių balų sistema: 1- nepritariu; 2- abejoju; 3- pritariu; 4- jau įkurta.

1	Amatininkų (puodžių, drožėjų, audėjų ir kt.) centras	
2	Automobilių remonto dirbtuvės	
3	Buitinės technikos remonto dirbtuvės	
4	Žemės ūkio inventoriaus remonto dirbtuvės	
5	Stalių, baldų gamintojų ir pan. dirbtuvės	
6	Pirtis	
7	Kirpykla	
8	Siuvykla	
9	Viešbutis (motelis)	
10	Kempingas, saugoma automobilių aikštelė	

15. Jau seniai keliama idėja, kad Kurtuvėnuose galima įkurti kurortinės ir sanatorinės paskirties centrą, kuris aptarnautų Šiaulių apskritį. Čia yra galimybės teikti sanatorinio gydymo (pavyzdžiui, gydomojo purvo, masažo, gydomosios mankštos baseine ir kt.) paslaugas. Atsirastų daug darbo vietų jaunimui, išsilavinusiems žmonėms. Įvertinkite šią idėją trijų balų sistema:

- 1 nepritariu;
- 2 abejoju
- 3 pritariu

16. Vietos bendruomenės, bendradarbiaudamos su verslininkais ir savivaldybės įstaigomis, daug kur bando pačios spręsti gyventojų problemas, tvarkyti aplinką, kurti naujas darbo vietas. Įvertinkite Kurtuvėnams reikalingų pokyčių sritis trijų balų sistema: 1 – nereikia; 2 – tikriausiai reikia; 3- labai reikia:

1	Gatvių, aikščių, gėlynų sutvarkymas	
2	Vandentiekio ir nuotekų sistemų sutvarkymas	
3	Naujų sporto centrų (salių, aikščių, stadionų) kūrimas	
4	Sveikatos apsaugos įstaigų stiprinimas	
5	Kultūrinės veiklos stiprinimas	
6	Gyventojų saugumo stiprinimas	
7	Pramonės įmonių steigimas	
8	Turistinių objektų sutvarkymas	
9	Informacijos apie Kurtuvėnus sukūrimas internete	
10	Verslo pagrindų ir naujų amatų mokymas	
11	Šiltnamiai, daržininkystės ir gėlininkystės ūkiai	
12	Sodininkystės ūkių plėtra	
13	Bitininkystės plėtra	

Klausimyno užpildymo data: 2018 m. mėn. d.

Dėkojame už atsakymus

2 Priedas

Pusiau struktūrizuoto interviu gairės Šiaulių rajono Kurtuvėnų vietovės identitetą kuriančiam veikėjui

Šiaulių universiteto Verslo ir viešosios vadybos katedra nagrinėja galimybes Kurtuvėnuose sukurti naujas darbo vietas, įkuriant kurortinės paskirties kompleksą.. Tyrimo tikslas – atskleisti Kurtuvėnų vietovės konkurencinį identitetą, galimybes ir potencialą, išnaudojant turimus resursus ir pateikti numatomas vietovės tobulinimo kryptis ir Kurtuvėnų vietovės viziją. Remiantis tyrimo rezultatais, bus galima identifikuoti veiksnius, galinčius lemti miestelio augimą ir padidinti jo patrauklumą, panaudojant vietinius gamtos ir žmonių išteklius. Interviu metu gauti duomenys bus apibendrinti ir naudojami tik tyrimo tikslui pasiekti, rašant baigiamąjį magistro darbą „Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso idėja“.

1. Esamos situacijos identifikavimas.

- 1) Gal galite trumpai pristatyti dabartinę Kurtuvėnų miestelio socioekonominę situaciją? Kaip ją apibūdintumėte?
- 2) Kas Jūsų manymu turi didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai?

2. Konkurencinis identitetas.

- 3) Kuo Kurtuvėnų miestelis skiriasi nuo kitų užmiesčio vietovių?
- 4) Kaip Jūs vertinate kuriamą Kurtuvėnų identitetą ir kaip manote, kokia linkme toliau turėtų būti dedamos pastangos?
- 5) Kaip manote, kas turėtų labiau prisidėti prie Kurtuvėnų identiteto (išskirtinumo) formavimo?

3. Vietos ištekliai, partnerystė ir potencialas.

- 6) Kaip vertinate Kurtuvėnų miestelio vietos infrastruktūrą ir išteklius? Ar vietos ištekliai yra pakankami miestelio gyventojų gyvenimo kokybei užtikrinti? Pagrįskite savo atsakymą.
- 7) Kaip Jūs manote, kaip būtų dar galima panaudoti vietos išteklius? Kur matote vystymosi potencialą?
- 8) Kaip vertinate institucijų/organizacijų bendradarbiavimą – partnerystę, siekiant Kurtuvėnų miestelio plėtros ir vystymo?

4. Rekomendacijos Kurtuvėnų miestelio tobulinimui.

- 9) Kokį įvaizdį ateityje turėtų formuoti Kurtuvėnų miestelis?
- 10) Jau seniai keliama idėja, kad Kurtuvėnuose galima įkurti kurortinės ir sanatorinės paskirties centrą, kuris aptarnautų Šiaulių apskritį. Čia yra galimybės teikti sanatorinio gydymo (pavyzdžiui, gydomojo purvo, masažo, gydomosios mankštos baseine ir kt.) paslaugas. Atsirastų daug darbo vietų jaunimui, išsilavinusiems žmonėms. Kaip Jūs vertintumėte šią idėją?
- 11) Pateikiate rekomendacijas dėl Kurtuvėnų miestelio tobulinimo. Kokios prioritetingos sritis Jūs išvelgiate?

3 Priedas

Pusiau struktūrizuoto interviu klausimai Šiaulių rajono Kurtuvėnų identitetą kuriančiam veikėjui

INTERVIU PROTOKOLAS

2018 m. balandžio 13 d.

Protokolo Nr. 1

Susitikimo tema: „Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso idėja“.

Susitikimo vieta Šiaulių rajono Bubių seniūnija

Susitikimo laikas 8.55 val.

Interviu trukmė 31.11min. (8.55-9.26)

Respondento pareigos Šiaulių rajono Bubių seniūnijos seniūnas

5. Esamos situacijos identifikavimas.

12) Gal galite trumpai pristatyti dabartinę Kurtuvėnų miestelio socioekonominę situaciją? Kaip ją apibūdintumėte?

Ne tik Kurtuvėnų, bet ir visos Lietuvos šiandieninė padėtis yra gan sunkoka: labai daug jaunimo išvažiavo, nebėra specialistų, o darbų dar liko, gyvybingumo dar labai reikia ir jei nebebus veiklos, tame tarpe ir Kurtuvėnuose, visuose pakraščiuose-periferijuose, tai nebebus ir Lietuvos. Šiandien yra svarbu, Vyriausybės, savivaldybės, seniūnijos, kad būtų labai didelis dėmesys skirtas į užmiesčio infrastruktūrą, į darbo vietų sukūrimą, jaunimo klausimų sprendimą, nors dabartinis jaunimas, vadinamoji Z karta, visai kitokie, sunku kartais galbūt net juos ir jų poreikius suprasti. Šiandien Kurtuvėnuose gyvena virš 200 gyventojų ir labai džiaugiuosi, kad nuo 1992 m. yra įsikūręs Kurtuvėnų regioninis parkas, kuris tikrai visais aspektais įkvėpia to gyvybingumo, to judesio. Kartu ir bažnyčia suteikia dvasinio peno, kaip lankytiną ir gražią vietovę. Seniūnija nepriskirčiau, kad labai daug ten nuveikia, bet daugiafunkcinis centras, bendruomenės organizuojama veikla, visi kartu veikia Kurtuvėnų labiau. Seniūnija daug nenuveikia, nes reikalingas ir didesnis savivaldybės dėmesys, bet galimybės yra tokios, pagal kurias ir mes veikiame. Didžiausias savivaldybės dėmesys yra Kuršėnams, bet tokia ta politika. Mano supratimas, kad daug politizuotų seniūnų yra, bet reikėtų stengtis visiems puošti šalį, gražinti vietas ir negalvoti apie politinius interesus, nes žmonės ir patys gali nutarti ką paremti, pirmiausiai turėtų būti tiesiogiai atliekami darbai.

Atliekant šį darbą nustatėme, kad neskiriamas dėmesys užmiesčio vietovėms, tik didesnėms miestų savivaldybėms...

Jie orientuojasi ten, kur yra rinkėjai, negi jie investuos daug, kur nėra daug žmonių..

13) Kas Jūsų manymu turi didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai?

Regioninis parkas, bažnyčia, daugiafunkcinis centras, kažkiek seniūnija ir galbūt nereiktų atmesti ir pačios turimos gamtos, kur reikia tik labai nedaug padaryti (taką koki) ir žmonės ten važiuos, nes tie 2 traukos centrai yra pagrindiniai: Kryžių kalnas ir Kurtuvėnų regioninis parkas, kas yra Šiaulių rajone.

6. Konkurencinis identitetas.

14) Kuo Kurtuvėnų miestelis skiriasi nuo kitų užmiesčio vietovių?

Turi labai išskirtinį dalyką- tai senas senas išskirtines savo tradicijas. Tie renginiai, tos Užgavėnės, nevalninkų atlidai, juk šiais metais net suteikė sertifikatą „nematerialaus kultūros paveldo organizavimui“. Šiomet pirmą kartą buvo tokie įteikimai kovo mėn., tai Kurtuvėnai gavo 1 iš 10 apdovanojimų, kurie buvo įteikti visu Lietuvos mastu. Tačiau labai gaila, kad ir šiomet dalyvavo labai mažai tų žydukų, žmonės sensta, trūksta jaunimo. Viskas priklauso nuo kultūros, nuo visų kartų sujungimo. Priekaištas, kaip man, ar seniūnijai, kad seniūnija ir turėtų visus labiausiai sujungti ir apjungti, nes kitiems tai yra sunku padaryti, o seniūnija tai galėtų padaryti... Bandžiau tai daryti, su visais vietiniais direktoriais, seniūnaičiais, kad aptartume, ką ir kaip mes galime daryti, bet tik 1 toks ir tebuvo, daugiau kažkaip nebepavyko...

15) Kaip Jūs vertinate kuriamą Kurtuvėnų identitetą ir kaip manote, kokia linkme toliau turėtų būti dedamos pastangos?

Ta pačia linkme ir turėtų eiti, į Regioninio parko veiklas įsiliesti... Tik mano supratimu daugiau jų veikla dabar vyksta į pvz. dvaro atstatymą ir pan., o aš manau, kad jie daugiau turėtų rūpintis tvarka dėl gamtos paminklų palaikymo, bendros tvarkos, kultūros paveldo saugojimui... Jie daugiau dirba su statybomis, tai ir yra gerai, bet galėtų pasirūpinti ir pvz. piliakalnių priežiūra, bet jie tokių dalykų nedaro...

16) Kaip manote, kas turėtų labiau prisidėti prie Kurtuvėnų identiteto (išskirtinumo) formavimo?

Mano manymu, turėtų labiau įsitraukti Daugiafunkcinis centras, kuris dabar neatlieka savo paskirties. Daugiafunkcinis centras turėtų būti sukurtas tam, kad išsaugotų, nustatytų kryptį, darytų įtaką ir paruoštų amatus, vykdytų gyventojų norus, tuo turėtų užsiimti. Jei išgrynintų tuos norus, tada mes pamatytume, kad pvz. va Kurtuvėnuose yra daug tokių, kurie ten pina vyteles, krepšus daro, blynus kepa, tada reikia pečiaus, to ar ano ir va visi kepa, kažką daro, pardavinėja šventėse, va tokia turėtų būti veikla. Tada Kurtuvėnai būtų dar labiau išskirtiniai. Daugiafunkcinis centras turėtų daryti didelę įtaką Kurtuvėnams, turėtų iš to net užsidirbti pinigų. Atvykę turistai aplanko istorines vietas ir galėtų paragauti vietinių gamintų patiekalų, jie užsidirbtų net lėšų tam.

7. Vietos ištekliai, partnerystė ir potencialas.

17) Kaip vertinate Kurtuvėnų miestelio vietos infrastruktūrą ir išteklius? Ar vietos ištekliai yra pakankami miestelio gyventojų gyvenimo kokybei užtikrinti? Pagrįskite savo atsakymą.

Šiandien tikrai jie nėra pakankami, labai daug trūksta: valymo įrenginių įvairių, privažiavimų kai kur, bet seniūnija, net ir pats Regioninis parkas tikrai daug daro: padarytas projektas naujam kelio tiesimui ir sutvarkymui per Zuikiškes, būtų dar geresnis ir tiesesnis įvažiavimas į Kurtuvėnus, tai būtų dar geresnis pasiekiamumas.

18) Kaip Jūs manote, kaip būtų dar galima panaudoti vietos išteklius? Kur matote vystymosi potencialą?

Gamta ir žmogiškųjų išteklių darbas, jie stengiasi, organizuoja įvairias veiklas, žygius... Bet reikia ir išnaudoti tas turimas apylinkes, dviračių taką, paplūdimio zoną išnaudoti nuomai gultų ir pan., ta linkme ir turėtų toliau eiti, išnaudoti turimą potencialą.

19) Kaip vertinate institucijų/organizacijų bendradarbiavimą – partnerystę, siekiant Kurtuvėnų miestelio plėtros ir vystymo?

Daugiafunkcinio centras turėtų daugiau įsitraukti... Turėtų gal daugiau ir seniūnija įsitraukti, bet aš, kaip seniūnas, pastebiu, kad esu tarsi iš ten išstumtas, jie užsidarę, tarsi nori kažką parodyti,

nekviečia manęs, partijų tų daug, bet jie vat daro bendrus pokalbius, aš nežinau, kur yra ta problema, bet man jie tiek artimi tie Kurtuvėnai, tiek metų ten dirbau, bet net nežinau, gal ir pačiam reikia labiau stengtis ten lysti ir dalyvauti, nors pastaruoju metu daugiau esu kviečiamas dalyvauti bendruomenės veikloje.

8. Rekomendacijos Kurtuvėnų miestelio tobulinimui.

20) Kokį įvaizdį ateityje turėtų formuoti Kurtuvėnų miestelis?

Savivaldybė negali užmiršti tų visų pakraščių, nesvarbu kiek ten gyvena, bet reikia skirti lėšas ir tvarkyti. Reikia atkreipti didesnę dėmesį į tai kas ir kaip vyksta, pagal visas taisykles. Turėtų būti kitoks požiūris, turėtų ir bendruomenė daugiau veikti, nors jie turi iniciatyvų ir yra veiklūs, lyginant su kitomis bendruomenėmis, bet reiktų ir daugiau tos veiklos. Viešasis sektorius yra blogai, tai mažas atlyginimas, visi eina į privatų sektorių, kur gali gauti daugiau... Tas požiūris į valdininką, tarsi niekur jūs nedirbsite kitur, bet tas valdininkas nepatenkintas ir dirbs savo darbą prastai, tai yra blogai, tai turi pasikeisti, lavai tikiuosi, kad ateityje tai pasikeis.

21) Jau seniai keliami idėja, kad Kurtuvėnuose galima įkurti kurortinės ir sanatorinės paskirties centrą, kuris aptarnautų Šiaulių apskritį. Čia yra galimybės teikti sanatorinio gydymo (pavyzdžiui, gydomojo purvo, masažo, gydomosios mankštos baseine ir kt.) paslaugas. Atsirastų daug darbo vietų jaunimui, išsilavinusiems žmonėms. Kaip Jūs vertintumėte šią idėją?

Aišku, kad galėtų atsirasti. Gal atsiras ir tų investuotojų, nes šiandien mes ir visas jaunimas jau nebenorim gyventi ir būti mieste, mes norim kažkur už miesto.. Tas atstumas tarp miesto ir Kurtuvėnų yra optimalus ir patrauklus, kad labai nesudėtinga nuvažiuoti, ten viskas gali būti, tam yra puikios sąlygos. Bet čia turėtų būti mūsų savivaldybės strategija, į priekį plėsti, rodyti, pristatyti tą kraštą.. Kad parodytų, kad čia puikios vietos, tik investuokit, darykit...

22) Pateikiate rekomendacijas dėl Kurtuvėnų miestelio tobulinimo. Kokios prioritetinės sritis Jūs išvelgiate?

Valymo įrenginius ir kelius. Kadangi atviri tie grioviai, sudėtinga prasilenkti, sutvarkius griovius praplatėtų gatvė, atsirastų šaligatviai. Tai iš esmės pakeistų patį įvaizdį Kurtuvėnuose. Viskas priklauso nuo požiūrio, bet visa tai galėtų daryti bendruomenė, gauti ES projektines lėšas, savivaldybė prisidėtų ir tai galėtų pakeisti. Norėtusi, kad Kurtuvėnuose atsirastų daugiau tokių kaip kurortinių zonų veiklų, laisvalaikio praleidimo formų, jaunimo pritraukimo. Labiausiai norėtusi matyti, kad tas miestelis yra labai labai gyvas, visapusiškai gyvas, savo veikla, buvimu, tradicijomis, kad viskas neužgestų, tiktai tvirtėtų.

Pusiau struktūrizuoto interviu klausimai Šiaulių rajono Kurtuvėnų identitetą kuriančiam veikėjui

INTERVIU PROTOKOLAS

2018 m. balandžio 13 d.

Protokolo Nr. 2

Susitikimo tema: „Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso idėja“.

Susitikimo vieta Kurtuvėnų regioninio parko direkcija

Susitikimo laikas 14.00 val.

Interviu trukmė 47.15min. (14.00-14.47)

Respondento pareigos Kurtuvėnų bendruomenės pirmininkė

1. Esamos situacijos identifikavimas.

1) Gal galite trumpai pristatyti dabartinę Kurtuvėnų miestelio socioekonominę situaciją? Kaip ją apibūdintumėte?

Negaliu labai tiksliai pasakyti, tik iš to tokio patyriminio žvilgsnio tik galiu pakomentuoti. Jaunimo gal kažkiek yra, bet dauguma mūsų jau vyresnių. Jei jaunimas iki 30m. tai jie kažkaip nėra socialiai

aktyvūs, bendruomenės veikloje jų nėra. Daug labai yra vyresnio amžiaus žmonių, kurie socialiai mažai aktyvūs, bendruomenei raiškos nebeturi, jie daugiau klausytojai. Kita dalis yra aktyvi tokia grupė tai truputėlį vyresni nei jaunimas. Kurtuvėnuose yra labai daug išsilavinusių žmonių, daug iš jų dirbančių, socialiai palaikantys ir kai kurie socialiai aktyvūs. Mažai vaikų, mažai to tikro jaunimo.

2) Kas Jūsų manymu turi didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai?

Ekonomiškai stiprios vietos, darančios įtaką gyventojams yra: Kurtuvėnų regioninis parkas, „Šventjonis“, Daugiafunkcinis centras, kurie įdarbina vietos gyventojus, yra pagrindinis pajamų šaltinis. Labai džiaugiuosi, kad yra privatūs verslai, kurie nedirba šiose įstaigose, bet vis tiek kažką daro, neša naudą Kurtuvėnams: Rimai, Aurimas Šimkus, Zoselė su „Smukle“, Aurimo brolis Andrius, Jankevičiai tvarkosi, visi jie nėra bedarbiai, o veikia. Na o Kurtuvėnų vietai, tai didžiausia įtaką vystymuisi tai Regioninis parkas, tik kiek mes juo pasinaudojam yra klausimas... Kiek per regioninį parką yra susikūrusių veiklų, vieni teikia apgyvendinimo paslaugas, maitinimo paslaugas, kiti dar nesugeba atrasti veikų turistams, nepasinaudoja Regioninio parko teikiama nauda, pvz. niekas negamina suvenyrų lankytojams, iš to galbūt neišgyvensi, bet tai papildoma veikla. Kurtuvėnų žinomumui naudą teikia Regioninis parkas, nuotaiką čia gyventi kuria ir dabartinė aktyvi bendruomenė, nes čia jau tvyro kitokia „aura“.

2. Konkurencinis identitetas.

3) Kuo Kurtuvėnų miestelis skiriasi nuo kitų užmiesčio vietovių?

Nesu kitur gyvenusi, nežinau kuo skiriasi. Bet aš galvoju, kad čia yra susiformavusi kitokia bendruomenės centro grupė, kurie aktyviai dalyvauja visur ir suburia kitus: folklorinis, vaidintojų grupė, bažnyčios choras, parapijos taryba, kiemturgis, vietos bendruomenė, jos aktyvas. Tie patys asmenys per skirtingas veiklas gali save realizuoti ir skleisti žinias apie Kurtuvėnus, kad čia visko labai daug. Bet tai yra vienas ir tas pats pagrindinis branduoliukas. Aš galvoju, kad žmonės čia jaučiasi galintys kažką padaryti: per bendruomenės projektus ir pan. Gyventojai suvokia, kad jei labai norėsim, tai ir bus, tik kartais reikia susivokti, o ko mes norim?

Istorinis akcentas, aplinka, parkas, kuri savo išskirtinę „aurą“, kumetynai, smuklės pastatai, visa tai įtakoja net gyventojus statyti tradicinės architektūros namus, gyventojai bent tvorelę apsitveria žaginėm kartim, gongelius statosi, plėtoja tradicijas, orientuojasi prie esamos kuriamos Kurtuvėnų aplinkos. Čia labai daug veikia identitetas, kad mes jau suvokiam kur gyvenam ir vertina tai. Man atrodo, kad žmonės vertina tą vietą, kur gyvena jie, čia. Nes vat na čia kitaip.

4) Kaip Jūs vertinate kuriamą Kurtuvėnų identitetą ir kaip manote, kokia linkme toliau turėtų būti dedamos pastangos?

Aš galvoju, kad reikėtų daugiau apie tai kalbėtis, kad dauguma tai suvoktų, tą išskirtinį identitetą, nes kartais mes darom sąmoningai, bet kartais nevisai suvagdami. Reikėtų dar šnekėtis ir aiškinti, kuo mes čia ypatingi, ką galim. Mus reikia nutarti, kas gyvenant Kurtuvėnuose yra vertybė, ką mes saugom, be ko mes nebebūsim Kurtuvėnams, arba kaip būna, kol nepapuolė, tol nevertini.. **Reikia nutarti, kas mums vertybė:** medis, gatvė, namas, pastatas, žmogus, žmogaus atmintis, piliakalnis, parkas, vandenys, įmonė, gyventojai, vaikai..? Reikėtų rasti būdų kada apie tai kalbėtis ir kaip tai ištransliuoti, kad paskatintų apie tai mastyti.

5) Kaip manote, kas turėtų labiau prisidėti prie Kurtuvėnų identiteto (išskirtinumo) formavimo?

Aš galvoju, kad tai **tik bendruomenės reikalas**, aš nemanau, kad kažkas iš šono galėtų pakeisti ką, pati vietos bendruomenė turi priaugti prie tokio mastymo ir ieškoti tų sprendimo būdų. Jei atsiranda aktyvistas su idėja ir ja skleidžia, tai atsiranda ir daugiau prisidedančiu ir taip galima pakeisti ir kažką įgyvendinti. Nemanau, kad čia reiktų kažkieno kito kišimosi ar kažkieno kito iš valdžios, iš aukščiau nuleistos strategijos, kad jūs turite taip ir anaip daryti. Ateis laikas ir mes patys susivoksime, ko ir kaip reikia.

3. Vietos ištekliai, partnerystė ir potencialas.

6) Kaip vertinate Kurtuvėnų miestelio vietos infrastruktūrą ir išteklius? Ar vietos ištekliai yra pakankami miestelio gyventojų gyvenimo kokybei užtikrinti? Pagrįskite savo atsakymą.

Silpnai. Taip mes turime mokyklą, viskas super, bet med. punkto paslaugom nelabai ir kas naudojasi, visi į miestą važiuoja, tik vyresnieji gyventojai, kuriuos aplanko felčerė. Bet aš nežinau ar jų teikiama kokybė gera, nes nesinaudoju... Aš manau, kad ir visoje Lietuvoje, vienas silpniausių dalykų yra susisiekimas. Autobusai važiuoja kelis kartus per dieną, bet vakare iš Šiaulių nėra galimybės grįžti. Jaunimas užtat turi gyventi mieste, nes nėra galimybių grįžti. Aš manau, kad tas transporto tinklas turėtų būti tiek tankus ir patogus, kad neapsimokėtų važinėti su mašina. Mūsų visuomenei gal tai dar per brangu, bet aš manau, kad tai turėtų keistis, bent laiką turėtų pakoreguoti. Didžiausia Kurtuvėnų problema tai yra geriamasis vanduo ir kanalizacija, bet čia vėl problema. Reikia kanalizacijos, o kas jungsis, nes dauguma jau kažkaip išsikasę ir kažką pasidarę, tai vėl gi... Bet miestelio plėtrai tai didžiulis stabdis. Ir čia nieko iš didžiulių darbų nebegalima daryti, nes negalima to daryti, kol nesutvarkyti keliai ir pan. Ir bendruomenė tada gali tik kokius renginius organizuoti...

O negalima ES paramai projekto teikti?

Gaunam atsakymą, kad mes per maži, mūsų per mažai, niekas nefinansuos dėl tiek.. Remia pvz. nuo 500 ar nuo 1000 gyventojų ir mes nieko gauti negalim... Na ir kitas dalykas rajono savivaldybės strategijoje neišku kelintoje vietoje esame su savo vandenimis ir kanalizacijomis, nesijaučiami palaikomi savivaldybės ir, kad jai tai rūpėtų. Tie prioritetai galėtų galbūt būti skirstomi kitaip... Turėtų gal kažkokiu santykiu būti, kad per kažkiek metų turėtų tai atsirasti ir Kurtuvėnuose...

7) Kaip Jūs manote, kaip būtų dar galima panaudoti vietos išteklius? Kur matote vystymosi potencialą?

Aš manau, kad neišnaudoja vietiniai turistų srauto. Iš turizmo gyvenančių arba teikiančių jiems paslaugas apart Zoselės daugiau nelabai yra, gal dar nakvyne susitarus teikia. Gal galėtų kažkokias paslaugas teikti gamtoje, kažkokius suvenyrus, gal gidai ar dviračių nuoma, vežiojimas arkliuku ir pan. Bandom daryti kiemturgį, tai vietiniai dalyvauja kaip šventėje, bet niekas nesistengia pats prekiauti, trūksta noro kažką čia sukurti, kad pvz. ir sekmadienį su sodininko daržovėm pasėdėti ir pardavinėti. Pvz vaikų priežiūra, vaiko kiemas ar kažkas panašaus. Yra atvažiuojančių žmonių, kurie užeitų, kažką išbandytų, bet čia nėra pasiūlos. Juk pvz užsienyje nuvažiaus į koki miestelį galima rasti, kur galima sūrį nusipirkti, pas kitą užėisi, galima tai to ar ano įsigyti ar kažką nuveikti. Pas mus net atvykusiai šeimos nėra kur pernaktvoti. Manau to dar neišnaudoja.

8) Kaip vertinate institucijų/organizacijų bendradarbiavimą – partnerystę, siekiant Kurtuvėnų miestelio plėtros ir vystymo?

Bažnyčia labai bendradarbiauja su parku, mokykla gal truputėlį stabtelėjusi, kažkiek bendradarbiauja, stovyklas padeda rengti, bet tikrai nepakankamai. Tokios kaip miesteliui naudingos veiklos neteikia.

Bet vadovus ir gyventojus, jų kuriamą atmosferą vertinu gerai. Kiek tai yra rezultatyvu tai klausimas, bet bendradarbiauti stengiasi. Organizuojant renginius kokius tai nauda būna miesteliui, tai čia parapijos ir parko nuopelnas. Su mokykla truputėlį sudėtingiau sekasi.

4. Rekomendacijos Kurtuvėnų miestelio tobulinimui.

9) Kokį įvaizdį ateityje turėtų formuoti Kurtuvėnų miestelis?

Tos vizijos mes nelabai turim, planuojam šiuo klausimu padirbėti, išsigrūninti tokią viziją. Bet turėtumėme suvogti, kad tai yra miestelis, ne kaimas, ne vienkiemiai išsibarstę, mes esame miestelis ir turėtumėme gyventi miestietiškai, amatais, tokiom vat veiklom... Kažkaip išnaudoti tuos atvykstančius turistus, stengtis neužsidaryti... Mes neturėtumėme parduoti savo gyvenimo, kad net naktį keltis dėl turistų, bet galbūt mes turėtumėme formuoti savo autentišką gyvenimą, kuris būtų įdomus ir lankytojui. Atneštų materialią ir finansinę naudą, vietiniai gyventojai galėtų jaustis ir gyvenantys savo gyvenimą. Reikia išnaudoti tą turizmą. Atviras dirbtuves kažkokias atidaryti ir pan. Reikia, kad patys žmonės pajautų, ką jie gali daryti, ko jiems reikia, kuo gali užsiimti, turėtų pajusti, kad jiems gal įdomu, kad ateina lankytojai ir, kad jiems įdomus jų gyvenimas. Reikia išnaudoti tuo turim išteklius iš aplinkos. Manau turėtų būti daugiau turizmo paslaugų,

apgyvendinimo, poilsio ir pramogų. Stiprinti Kurtuvėnus kaip laisvalaikio ir poilsio Šiaulių krašto centrą. Galbūt atsiras menininkai, kurie kus miestelio įvaizdį ir tuo pačiu verslą sau kursis. Miestelis ir yra ne ta vieta kur tik duona kepama, miestelis yra vietovė, kur vyrauja amatai.

10) Jau seniai keliama idėja, kad Kurtuvėnuose galima įkurti kurortinės ir sanatorinės paskirties centrą, kuris aptarnautų Šiaulių apskritį. Čia yra galimybės teikti sanatorinio gydymo (pavyzdžiui, gydomojo purvo, masažo, gydomosios mankštos baseine ir kt.) paslaugas. Atsirastų daug darbo vietų jaunimui, išsilavinusiems žmonėms. Kaip Jūs vertintumėte šią idėją?

Aš vertinčiau teigiamai ko gero bet kurią verslo idėją tokiame regione, kaip Kurtuvėnuose. Tik labai norėtusi, kad tas verslas ateitų jautrus tai aplinkai, prie jos taikytusi suvogdamas gamtos ir aplinkos vertę. O, kad galėtų, tai taip, tikriausiai čia ir būtų ta aplinka, kurioje tikrai galėtų, gamta, kraštovaizdis, turimi išteklių, lankytojai galėtų ne tik gydytis, bet ir žirgyną aplankyti, dviračių nuoma pasinaudoti, ir vat tas didesnis verslas galėtų pritraukti ir kitų smulkesnių verslų. Turėtų saugoti ir darniai išnaudoti mūsų vertybę- gamtą.

Daugelis manau sveikins ir džiaugsis nauju verslu, nes gyventojai suvokia, kad jiems arba jų vaikams tai suteiks darbo vietą ir pajamas šeimai ir Kurtuvėnams. Mano manymu tai yra palanki aplinka tokiame verslui.

11) Pateikiate rekomendacijas dėl Kurtuvėnų miestelio tobulinimo. Kokios prioritetinės sritis Jūs išvelgiate?

Vandenis, kanalizacija, keliai. Čia kiekvienam ateinančiam verslui tampa problema. Žmonės patys taip pat galėtų labiau apsitvarkyti, išsaugoti ir kurti savo kiemuose tą vadinamą autentiškumą, išsaugoti kiek įmanoma tradiciškesnę architektūrą, kuriant miestelio veidą. Reikėtų pagalvoti ar kurti alpinariumą ar geriau tradicinį lietuvišką darželį, namą dažyti violetinę, o gal tamsiai žalia žemaitiška spalva... Nes tada kurtųsi tokio ypatingo miestelio atmosfera, į kurią būtų galima atvykti, kad ir tiesiog pasivaikščioti po Kurtuvėnus... Kada formuojasi graži aplinka, tada ir norima kažką daryti, kažkas kokią festivalį rengs, kažkas konferenciją ar seminarą ir pan. Sustiprinti tą autentiškumą ir išskirtinumą.

Pusiau struktūrizuoto interviu klausimai Šiaulių rajono Kurtuvėnų identitetą kuriančiam veikėjui

INTERVIU PROTOKOLAS

2018 m. balandžio 13 d.

Protokolo Nr. 3

Susitikimo tema: „Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso idėja“.

Susitikimo vieta Kurtuvėnų regioninio parko direkcija

Susitikimo laikas 15.00 val.

Interviu trukmė 52.21 min. (15.00-15.52)

Respondento pareigos Kurtuvėnų regioninio parko direktorius.

1. Esamos situacijos identifikavimas.

1) Gal galite trumpai pristatyti dabartinę Kurtuvėnų miestelio socioekonominę situaciją? Kaip ją apibūdintumėte?

Socialinę Kurtuvėnų situacija vertinu dvejopai. Yra tarsi 2 bendruomenės: kurtuvėniškiai, kurie čia gimę ir užaugę, ir atėjūnai, kurie čia atėję naujai. Pastarieji labai susiję su miestu ir jie labiau išsilavinę ir aktyvesni žmonės, buriiasi į grupes, bendruomenes. Dažnai pastebiu priešpriešą tų žmonių, kurie jaučiasi tarsi nustumti į šoną, ne tai, kad piktavališkai, bet patys save pasistato nusiteikimu į tokią padėtį. Ir tas bendruomenės atsiradimas, jis Lietuvoje buvo steigiamas dirbtinai, vienos partijos iniciatyva, todėl labai iškreipė bendruomeniškumo sampratą, todėl, kad bendruomenė supranta juridinio asmens lygyje, o ne kaip Kurtuvėnų bendruomenė kaip čia gyvenančių, aktyvių ir pasyvių, žmonių visuma. Pagrindinė problema, kad dauguma užmiesčio

gyventojų yra seni, ligoti, turintys problemų, patiriantys socialinę atskirtį, tai tokiems gyventojams Kurtuvėnuose tikrai nėra gera padėtis. Na o kita grupė, atsikėlę gyventojai, dauguma iš jų susiję su Regioninio parko veikla, nes yras jos darbuotojai. Šie žmonės gyvena kitokį gyvenimą Kurtuvėnuose ir manau, kad jie šį gyvenimą čia laiko prasmingu gyvenimu. Dėl užimtumo tai vėl gi tas pats, vietiniai labiau pasyvesni, tarsi „gyvenimas prie dvaro“, kumečių mastymas, kad kažkas jiems turi kažką sureguliuoti jų gyvenimą ir viską parodyti ir tokių iniciatyvių žmonių labai mažai. Savarankiškai gyventi nesugebančių tikrai nemažai Kurtuvėnuose. Vis daugiau gyventojų iš miesto atsikrausto čia, Kurtuvėnai tampa tarsi miegamuoju užmiesčio rajonu. Kurtuvėnų regioninio parko veikla vieniems labai patinka ir džiaugiasi, na o kiti nori ramybės, yra pasyvesni ir jiems labai netinka tie atvykstantys turistai, šventės, triukšmas.

2) Kas Jūsų manymu turi didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai?

Istorinis išskirtinumas, darantis didžiausią įtaką, susiformavo įsteigus 1992 m. Regioninį parką ir įkūrus Kurtuvėnuose Regioninio parko direkciją. Jos veikla aktyvino ir pagyvino miestelio gyvenimo, davė postūmį pirmyn. Nes dauguma direkcijų kuriasi didesniuose miestuose ar miesteliuose, kur daug gyventojų, o čia centru tapo Kurtuvėnai. Na ir įstojimas į ES daug davė. Kurtuvėnams tai buvo didžiulis postūmis.

2. Konkurencinis identitetas.

3) Kuo Kurtuvėnų miestelis skiriasi nuo kitų užmiesčio vietovių?

Jei lyginant apylinkės mastu, tai Kurtuvėnai turi gilų istorinį pagrindą. Kitas dalykas, išsaugoję struktūrą kaip miestelio su aikšte ir viskuo. Tai dabar atvykus bet kokiam užsieniečiui atvykus ir pamačius turgaus aikštę yra aišku, kad čia yra miestelis. Kurtuvėnai yra vienas iš 6 miestelių Šiaulių rajone ir vienas iš mažiausių miestelių Lietuvoje. Tai, kad turi miestelio statusą suteikia ir galimybes gauti ES paramas, kurios skirtos miesteliams, suteikia geresnes galimybes.

4) Kaip Jūs vertinate kuriamą Kurtuvėnų identitetą ir kaip manote, kokia linkme toliau turėtų būti dedamos pastangos?

Su identiteto kuriamu prasideda ir tam tikros problemos. Jei anksčiau identitetas buvo susijęs su čia esančiu dvaru, svirnu ir jo pastatais, kaip miestelis. Visa tai tapo ypač aktualu 2004 m. kai buvo galima gauti lėšų iš ES struktūrinių fondų miesteliams. Kurtuvėniškiai save tapatina su dvaru visada, jis tarsi pagrindinis skiriamasis simbolis, didžiavosi tuo, kad ypatingi yra. Dabar šis etapas kaip ir eina į pabaigą, viskas atstatyta ir padaryta, kas buvo numatyta su dvaro aikšte. Dabar reikia naujos vizijos ir naujo identiteto, nes kas buvo modernu 2004 m., dabar tai įprastas dalykas Lietuvoje. Kuriamas identitetas turi būti priimtinas aktyvių aplinkinių žmonių gyventojams, aš nežinau koks bus suplanuotas, nes dabar tokia, truputėlį krizinė situacija, išryškėjusios 2 tendencijos: pagonišku papročių plėtra, kurie buvo prieš tą dvarą ir jo sodybą, kad viskas būtų liaudies ir lietuviškas, o dvaro visa kultūra ir renginiai yra labiau į kosmopolitizmą linkę. Todėl yra truputėlį vizijos priešprieša, kad čia gali būti koks baltų parkas, susijęs su senosiomis tradicijomis, ar turėtų būti vystoma tai, kokias užuomazgas jau turime, tai dvaro sodyba su gyvo žirgo muziejumi, kuris kuria išskirtinumą ir identitetą. Yra žmonių, pasiryžusių vystyti ir kurti, sveikų, jaunų, aktyvių, žmonių su jų poreikių tenkinimu susijusį centrą: teniso kortai, pasibėgiojimų takeliai, pasislidinėjimai žiemą ir vasarą ir pan. Na o kitas variantas, kadangi mes čia ir su hipoterapija užsiimam yra toks noras, kad čia būtų sanatorija, reabilitacinis gydymas. Tai mums reikia apsispręsti kuria linkme eisime. Nes abu bus sunku suderinti, jei bus daug ligotų besigydančių žmonių, tai netrauks atvykti aktyvių ir sveikų asmenų, ieškančių sveikatos paslaugų. Reikia apsispręsti ar čia gydykla ar sveiko gyvenimo būdo palaikymo centras koks. Išskirtinumas yra hipoterapija, dirbame kartu su Šiaulių universitetu, su delfinariumu, bendras projektas: žirgų ir delfinų terapija, metodikų paruošimas visoje Lietuvoje. Šios linkmės negalime pamesti, nes Kurtuvėnų pavyzdžiu viskas daroma.

5) Kaip manote, kas turėtų labiau prisidėti prie Kurtuvėnų identiteto (išskirtinumo) formavimo?

Daugiausiai turėtų formuoti bendruomenė. Bet čia yra tarsi 2 bendruomenės: Kurtuvėnų ir Dirvonų. Jos tarpusavyje bendrauja, turi tarsi kartais priešiško ir nuvertinimo. Jeigu šios 2 bendruomenės

tarpusavyje bendradarbiaus, tai daug pasiekti galės. Tai aš nematau, kad kas nors galėtų čia kažką pajudinti.

Na o seniūnija, savivaldybė?

Savivaldybė tai būtų labai gerai, kad pavyktų pasiekti, kad ji netrukdytų. Buvo laikas, kada ji padėjo, bet yra kažkokia nesveika konkurencija, kadangi Šiaulių rajonas yra keistas, su skyle viduryje, o daugiausia narių yra iš Kuršėnų, tai akcentas ir yra tik Kuršėnai. Netgi pristatant projektą dėl Kurtuvėnų aikštės buvo klausimas, „O kas už tai bus Kuršėnams?“. Net ir Kurtuvėnams kažką gaunant, turi būt nauda ir Kuršėnams. Na ir dabar politiškai taip susiklostė, kad Naisiai įgauna didesnę reikšmę, jei anksčiau buvo privataus asmens vizija ir veikla, bet dabar iš to daroma politika ir nori nenori pasijungė ir taryba. Tai dabar Kurtuvėnai jiems nėra labai reikalingi ir aktualūs, o 250 rinkėjų, tik labai maža dalis.. Kad daugiafunkcinis centras atsiado, kad pokyčiai dvaro sodyboje atsirado, daug prisidėjo savivaldybė. O dabar jau viskas, mes nebesame tokie įdomūs.

3. Vietos ištekliai, partnerystė ir potencialas.

6) Kaip vertinate Kurtuvėnų miestelio vietos infrastruktūrą ir išteklius? Ar vietos ištekliai yra pakankami miestelio gyventojų gyvenimo kokybei užtikrinti? Pagrįskite savo atsakymą.

Gamtiniai ištekliai tai tikrai čia unikalūs, dar labai gal trūksta natūralaus vandens telkinio, jei dar ir tai būtų, tai viskas būtų kitaip. Gamtiniai ištekliai tikrai unikalūs visos Lietuvos mastu žiūrint. Nuo Jonišio visas kraštas lyguma, o čia rytų aukštaičių plynaukštės, vakarinis kraštas, kuris labai išraiškingas, čia labai gražu. Na o miestelio visa infrastruktūra yra baisi. Katastrofiška net galėtumėme sakyti, labai bloga būklė ir nežinau kiek reiktų lėšų, kad ji pagerėtų, net nematau artimoje perspektyvoje pokyčių. Vėl gi tie patys 250 gyventojų..

7) Kaip Jūs manote, kaip būtų dar galima panaudoti vietos išteklius? Kur matote vystymosi potencialą?

Kai buvo pastatyta lignoninė Šiauliuose XXa. tai buvo taikomas sanatorinis gydymas, visokie mineraliniai vandenys, purvai visoje Europoje plačiai naudojami, tai čia irgi ieškojo gydomojo purvo. Ir iš tikrųjų vienas girininkas prie Raudoniukų ežero kasdavo profilį ir veždavo tą purvą į Šiaulius. O tas gydymasis purvas- didelis išteklis, sapropelių ten susikaupusių su visos gerosios medžiagos, tai labai vertinamas ir aplink Šiaulius mes vieninteliai jo turim. Na o Šiaulių lignoninė nebeteikia tokių paslaugų, tai taip ir liko nebenaudojamas, nes atsirado kiti metodai ir panašiai. Tai šie vietos ištekliai galėtų būti išnaudoti. Vyrauja intelektualus žmogiškasis potencialas, išsilavinę žmonės, kurie dar turi daug neišnaudotų galimybių.

8) Kaip vertinate institucijų/organizacijų bendradarbiavimą – partnerystę, siekiant Kurtuvėnų miestelio plėtros ir vystymo?

Bendradarbiavimas manau, kad yra pakankamai geras, visada visko pasitaiko, sunku, kad būtų viskas sklandu, aktyvūs žmonės-ambicingi žmonės, nori būti svarbūs ir įvertinti, greitai įsižeidžia, bet kol kas Kurtuvėnuose viskas neblogai. Pagrindiniai partneriai: Kurtuvėnų parko direkcija; bendruomenė; daugiafunkcinis centras, atėjus naujam direktoriui nepakankamai įvertinamos galimybės bendradarbiauti, gal ir bendruomenės nusistatymas yra; parapija ir „Šventjonis“. Labai didelę įtaką tam daro Japertas ir Betsonis. Anksčiau buvo svarbi girininkija, bet dabar kai miškininkų vis mažėja, tai truputėlį į šoną viskas atsitraukė.

O gal žinote plačiau apie verslininkų planus Kurtuvėnuose? Juk buvo kalbėta, kad atsiras viešbutis su spa centru ar kažkas panašaus?

Negaliu atskleisti verslo planų, bet tai ne tik planai, o jau įgauna konkrečius pavidalus, bent kokius 3 jau galiu išskirti, bet visa tai labai toli lenkia visas fantazijas apie kurias mes kalbam.

Ta prasme dar daugiau?

Taip.

4. Rekomendacijos Kurtuvėnų miestelio tobulinimui.

9) Kokį įvaizdį ateityje turėtų formuoti Kurtuvėnų miestelis?

Aš įsivaizduoju, kad turėtų likti kaip miestelis, su visa gamta ir vadinama aura. Net nesutikus žmonių ir atvykus į Kurtuvėnus, visi sako, kad čia jaučiasi gerai, tai sunku nusakyti, bet taip čia yra. Atvykstančių turistų srautą reikėtų išnaudoti. Galėtų būti ir amatininkai, bet galbūt labiau menininkai. Ne veltui kalbama apie auksakalius čia, nes čia buvo įsikūrę auksakaliai, dar dabar yra ten rūšiai tam pritaikyti. Tai galėtų atvažiuoti ar gyventi čia menininkai, kurie galėtų teikti tokios ypatingos dvasios šitai vietai. Tokių miestelių nelabai kur yra. Šiaulių mieste yra labai daug talentų, kurie neatsiskleidę ar neranda savo vietos, kol dar neišblėso reiktų tuo pasinaudoti. Na ir kitas dalykas, reiktų tęsti tai, kas pradėta, aktyvaus daugiau poilsio. Tai vieta menininkų, laisvos minties laisvų žmonių susibūrimo vieta, laisvalaikio poilsio vieta. O tada jau atsiras verslai ir aptarnavimas, viešbučiai.

10) Jau seniai keliama idėja, kad Kurtuvėnuose galima įkurti kurortinės ir sanatorinės paskirties centrą, kuris aptarnautų Šiaulių apskritį. Čia yra galimybės teikti sanatorinio gydymo (pavyzdžiui, gydomojo purvo, masažo, gydomosios mankštos baseine ir kt.) paslaugas. Atsirastų daug darbo vietų jaunimui, išsilavinusiems žmonėms. Kaip Jūs vertintumėte šią idėją?

Jei kalbėsime apie sanatorinius gydymus, tai aš truputėlį skeptiškai žiūriu į tai. Aš pritariu, kad Šiaulių apskrityje čia viena iš labiausiai tinkamų vietų, bet čia jau dabartinis atstumas jau nieko nereiškia, o konkurencija didžiulė. Tektų konkuruoti su Druskininkais, Birštonu, Likėnais (nors vos kvėpuoja turėdami šitokias kurortines tradicijas ir infrastruktūrą ir labai sunkiai laikosi), Šventoji taip pat sunkiai kvėpuoja kaip sanatorija, Anykščiai ir tai sunkiai. Na jie net klasterį pasidarė, apsijungė, Anykščiai vos vos atsigauna. Tai didžiulės investicijos, kurias net negalima lyginti su Kurtuvėnais. Aš manau, kad šitoj vietoj nepakonkuruosim. Jei jau reiktų Šiaulių apskrityje padaryti, tai darykite Kurtuvėnuose, bet aš nematau, kad čia bus kažkoks didelis potencialas gydyklai, kad visi važiuotų tik čia.

Na o jei sveikatingumo spa centras?

Jei tai visas kompleksas su visa savo didžiule infrastruktūra, tai jei norit nužudyti Kurtuvėnus, tai statykit Spa centrą, nes aplink jį reikia tiek infrastruktūros, reikia užimti tokius plotus, kur šitam tarp kalvų suspaustam lopinėli, visa aura čia išnyks staigiai. Tada atsiras valymo įrenginiai, kanalizacijos, stovėjimo aikštelės, tai šis plotas nepaves to, jis uždus. Tai reikalauja didelių erdvių.

11) Pateikiate rekomendacijas dėl Kurtuvėnų miestelio tobulinimo. Kokios prioritetinės sritis Jūs išvelgiate?

Pagrindinis dalykas, tai visa infrastruktūra ir jos sutvarkymas. Reikia visus tuos Kurtuvėnus kapitaliai perkništi ir viską sutvarkyti. Vandenis, kanalizaciją, kelius, takus, viešąsias erdves, pagal bendrąjį planą daug gražių dalykų numatyta, bet reikia tai padaryti. Reikia ir elementarios tvarkos Kurtuvėnuose, tik nežinau kaip to pasiekti. Reikia, kad žmonės nusidažytų savo namus, susitvarkytų nugriuvusias tvoras, reikia elementarios tvarkos. Didžiuojamės savo istorija, sakom, kad čia miestelis, bet kai įvažiuoji matai, kad čia kaimas ir net nelabai sėkmingas kaimas. Trūksta gyventojų įsitraukimo. Patys į save gyventojai nežiūri kritiškai, „o mes kurtuvėniškiai“, bet elementarios tvarkos nėra ir aš manau, kad tai bendruomenės problema, jos kažkaip nesusilipina ir nesprenžia buities klausimų. Ir neapjungia jie visų, buvo kažkada gražiausių sodybų rinkimai, bet kaip konkurencija, o ne kaip pagalba vienų kitiems. Tai čia bėda yra.

Pusiau struktūrizuoto interviu klausimai Šiaulių rajono Kurtuvėnų identitetą kuriančiam veikėjui

INTERVIU PROTOKOLAS

2018 m. balandžio 22 d.

Protokolo Nr. 4

Susitikimo tema: „Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso idėja“.

Susitikimo vieta Šiaulių rajono Kurtuvėnų miestelio daugiafunkcinis centras

Susitikimo laikas 15.00 val.

Interviu trukmė 7 min. (15.00- 15.07)

Respondento pareigos Šiaulių rajono Kurtuvėnų miestelio seniūnaitė

1. Esamos situacijos identifikavimas.

1) Gal galite trumpai pristatyti dabartinę Kurtuvėnų miestelio socioekonominę situaciją? Kaip ją apibūdintumėte?

Yra mokykla-daugiafunkcinis centras, bendruomenė, biblioteka, regioninis parkas, žuvies ūkis ir pan. Kas nori, tas randa darbą, yra darbo vietų, kad ir turgavietė, gali eiti ir prekiauti, reikia tik noro ir susigalvoti savo veiklas ir pragyventi tikrai galima rasti iš ko čia Kurtuvėnuose.

Kokio amžiaus žmonių daugiausia gyvena?

Na pas mus jau trūksta jaunimo, daugiausia vidutinio ir senovo amžiaus gyventojai manyčiau...

2) Kas Jūsų manymu turi didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai?

Didžiausią įtaką turi turizmas, reikia pritraukti daugiau turistų, galvoti, ką jiems daugiau pasiūlyti, kur apgyvendinti, ką galime parodyti, dviračių sportas, pažintiniai takai, žirgynas, laisvalaikio praleidimas. Išvysčius turizmą Kurtuvėnuose, miestelio gyvenimo kokybė pagerėtų, atsirastų ir daugiau darbo vietų, miestelis vystytųsi ir plėstųsi.

2. Konkurencinis identitetas.

3) Kuo Kurtuvėnų miestelis skiriasi nuo kitų užmiesčio vietovių?

Lyginant su kitais miesteliais ir kaimais, Kurtuvėnai turi daugiau lankytojų, daugiau lankosi užsieniečių, Kurtuvėnai labiau turistinė, pažintinė vietovė. Turime bažnyčią, kurios tarkim Bubiai neturi, todėl traukiame ir kitų miestelių ar kaimų gyventojus. Tai istorinė ir tradicinė vietovė, puoselėjanti papročius. Manau, net patys gyventojai labai vertina gyvenamą vietą suprasdami jos išskirtinumą.

4) Kaip Jūs vertinate kuriamą Kurtuvėnų identitetą ir kaip manote, kokia linkme toliau turėtų būti dedamos pastangos?

Aš galvoju, kad mažai kurtuvėniškiai sugalvoja vietinio verslo, kiemturgis jau yra, o vat jame prekiaujančių kurtuvėniškių nėra. Bandėm visai juos prikviešt prekiauti, nepavyko. Nesupranta, kad gali užsidirbti pinigų iš nieko, žoleles rinkdami ar savo derliumi prekiaudami ar kažką savo pasiūlyti, pagaminto sūrio ar varškę, ir nieko. Tie nuolatiniai lyderiai visus skatina ir dalyvauja, o kiti gyventojai taip iš nuošalės viską stebi, galbūt kažko bijo... Aktyvesni tampa naujai atsikraustę gyventojai, nei tie vietiniai, kurių šaknys yra iš čia kilusios. Aš galvoju galbūt jie yra užgožti lyderių ir nebedrįsta reikštis.

5) Kaip manote, kas turėtų labiau prisidėti prie Kurtuvėnų identiteto (išskirtinumo) formavimo?

Šventjonis tikrai neįsitraukęs, kažkaip miškų ūkis irgi nėra, kad norėtų įsitraukti. **Kodėl? Kokiais būdais galima skatinti glaudesnę bendradarbiavimą?** Net nežinau, gal kad turi savo principus, savus norus, nenori įsileisti kitų, trūksta bendrų tikslų, pavyzdžiui norėjome prie Dambos ežero priėjimą-paplūdimį padaryti, pažintinį taką dviračiams, žirgams ir pasivaikščiojimui, tai pareiškė „tik per mano lavoną“, griežtai viskam prieštarauja. O miškų ūkis net nežinau, labai gal užsiėmę savais reikalais...

3. Vietos ištekliai, partnerystė ir potencialas.

6) Kaip vertinate Kurtuvėnų miestelio vietos infrastruktūrą ir išteklius? Ar vietos ištekliai yra pakankami miestelio gyventojų gyvenimo kokybei užtikrinti? Pagrįskite savo atsakymą.

Reikia laibai viską plėtoti, daug ko trūksta, reikia labai naujų idėjų projektams, tikrai nėra pakankama infrastruktūra, manau plėtrai niekada ribų nėra. Reikalingas didesnis valdžios dėmesys.

7) Kaip Jūs manote, kaip būtų dar galima panaudoti vietos išteklius? Kur matote vystymosi potencialą?

Aš manau, kad potencialas Kurtuvėnams yra turizmas ir verslas, vietos ištekliai tam yra užtektini, dabar reikia tik pritaikyti viską ir plėtoti turizmą. Kurtuvėnų vietovė tikrai tokia išskirtinė savo grožiu ir turimais ištekliais.

8) Kaip vertinate institucijų/organizacijų bendradarbiavimą – partnerystę, siekiant Kurtuvėnų miestelio plėtros ir vystymo?

Regioninis parkas, mokykla-daugiafunkcinis centras, bažnyčia, daugiau nelabai kas taip bendradarbiauja. Dabar truputėlį mažiau gal daugiafunkcinis centras bendradarbiauja, bet visos kitos susijusios kaip vienas kuštis, vieni be kitų nieko negalim. Šioje vietovėje visi ir turim šitaip dirbti, jei nebūsim vienas kuštis, ypač plėtojant turizmą, tai čia nieko nebus.

4. Rekomendacijos Kurtuvėnų miestelio tobulinimui.

9) Kokį įvaizdį ateityje turėtų formuoti Kurtuvėnų miestelis?

Labai tikėčiausi, kad statybos stipriai pajudės, nes bendrasis planas jau yra, jau lengviau kurtis, kad atsiras įvairūs pažintiniai takai, kad vietovė dar labiau pragražės ir vystys turizmą. Kad vystysis verslas, statys viešbučius, plėsis kaimo turizmas, apgyvendinimas, atsiras naujų darbo vietų ir daugiau gyventojų.

10) Jau seniai keliama idėja, kad Kurtuvėnuose galima įkurti kurortinės ir sanatorinės paskirties centrą, kuris aptarnautų Šiaulių apskritį. Čia yra galimybės teikti sanatorinio gydymo (pavyzdžiui, gydomojo purvo, masažo, gydomosios mankštos baseine ir kt.) paslaugas. Atsirastų daug darbo vietų jaunimui, išsilavinusiems žmonėms. Kaip Jūs vertintumėte šią idėją?

Aš manau, kad kažkas panašaus tikrai Kurtuvėnuose atsiras. Tam yra puikios galimybės ir vietos ištekliai, tai dar daugiau pritrauktų lankytojų ir vietiniai gyventojai galėtų užsiimti papildomais su turizmu ir lankytojais susijusiais verslais.

11) Pateikiate rekomendacijas dėl Kurtuvėnų miestelio tobulinimo. Kokios prioritetinės sritis Jūs išvelgiate?

Daug ko trūksta, vandens ir kanalizacijų sutvarkymo, kelių ir šaligatvių, reikia ir medicinos, ir parkų, ir verslo, kad dviračių sportas atsirastų, laipiojimo trasas sienomis, naujų įdomesnių veiklų, pramogų. Trūksta gyventojų, kurie padėtų įgyvendinti projektus, iniciatyvų trūksta, viską tam pačiam žmogui negalima apkrauti. Neatsiranda savanorių, norinčių padėti, visi nori daug, tačiau mažai padedančių įgyvendinti.

Pusiau struktūrizuoto interviu klausimai Šiaulių rajono Kurtuvėnų identitetą kuriančiam veikėjui

INTERVIU PROTOKOLAS

2018 m. balandžio 22 d.

Protokolo Nr. 5

Susitikimo tema: „Kurtuvėnų relaksacinio ir kultūros komplekso idėja“.

Susitikimo vieta Kurtuvėnų parapijos namai

Susitikimo laikas 14.00 val.

Interviu trukmė 19.34 min. (14.00-14.19)

Respondento pareigos Kurtuvėnų Šv. Apaštalo Jokūbo bažnyčios klebonas

1. Esamos situacijos identifikavimas.

1) Gal galite trumpai pristatyti dabartinę Kurtuvėnų miestelio socioekonominę situaciją? Kaip ją apibūdintumėte?

Pačiame miestelyje tai daugiau yra vyresnio amžiaus žmonių. Dauguma vidutinės klasės išsilavinę atstovai, nėra daug socialiai remtinų asmenų, procentais lyginant, tai tikrai mažai lyginant su kitais tokio dydžio miesteliais. Visoje seniūnijoje lyginant aukštesnis gyvenimo lygis čia.

2) Kas Jūsų manymu turi didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai?

Regioninis parkas ir bendruomenė. Seniūnija, deja, ne.

2. Konkurencinis identitetas.

3) Kuo Kurtuvėnų miestelis skiriasi nuo kitų užmiesčio vietovių?

Istoriniu aspektu, gamta ir aplinka, architektūra: dvaro sodyba, bažnyčios architektūra. Yra poilsinių pramogų, yra žirgynas.

4) Kaip Jūs vertinate kuriamą Kurtuvėnų identitetą ir kaip manote, kokia linkme toliau turėtų būti dedamos pastangos?

Išskirtinumas tai ši gamtinė teritorija, žirgynas, toliau turėtų eiti link tokio poilsio ir pramogų, rekreacijos zona. Kultūrinė poilsio zona, tokia ne tai, kad aktyvių pramogų, bet tokia „relaksinė“ poilsinio zona.

5) Kaip manote, kas turėtų labiau prisidėti prie Kurtuvėnų identiteto (išskirtinumo) formavimo?

Seniūnija mažai ir savivaldybė. Savivaldybė suinteresuota, kažkiek padeda, bet praktiškai veikia tik Regioninis parkas ir bendruomenė.

3. Vietos ištekliai, partnerystė ir potencialas.

6) Kaip vertinate Kurtuvėnų miestelio vietos infrastruktūrą ir išteklius? Ar vietos ištekliai yra pakankami miestelio gyventojų gyvenimo kokybei užtikrinti? Pagrįskite savo atsakymą.

Su mokykla ir švietimu viskas tvarkoje, med. punktas yra, bet klausimas ar jis išviso reikalingas? Gyventojai mažai naudojami, dauguma į miestą važiuoja, tai čia tik laiko klausimas. Jis nėra būtinas.

Kaip keliai?

Gatevės tai prastos, pats miestelis aikšte susitvarkė, bet palyginus su gatevėmis, tuo turėtų rūpintis seniūnija ir savivaldybė, o jie mažiausiai deda pastangų. Tai yra gatevės, šaligatviai- prastas vaizdas. Vanduo ir kanalizacija, tai yra problema.

7) Kaip Jūs manote, kaip būtų dar galima panaudoti vietos išteklius? Kur matote vystymosi potencialą?

Dar mažai yra išnaudojama, bet tai jau yra ateities planai, nes yra įsteigta naujai Mažoji bendrija „Kurtuvėnų parkas“, čia bus dideli planai ir investicijos, tai jie čia daug ką išnaudos. Reikia ir rimtesnės maitinimo įstaigos, nakvynės atvykstantiems, poilsio zonų, tai ateities planai tai yra tokie planai. Dar nėra viskas visiškai paviešinta, bet jau greitai paviešins šiuos planus bendruomenei ir pan.

8) Kaip vertinate institucijų/organizacijų bendradarbiavimą – partnerystę, siekiant Kurtuvėnų miestelio plėtros ir vystymo?

Teigiamai, tikrai aš kaip kunigas su bažnyčia nuolat bendradarbiaujam su Regioniniu parku, su daugiafunkciniu centru, su seniūnija bandom, su seniūnija norėtusi geresnių santykių, su savivaldybe geri santykiai. Bendradarbiavimas puikiausiai vyksta su Regioniniu parku. Parapijos namuose stengiamės suburti gyventojus, vyksta parodos, konferencijos su aktorais, planuojam susitikimą su Vytautu Lanzbergiu, muzikos vakarai, buvo projektas dailininkų, kurtuvėniškiai buvo kviečiami tapyti, planuoja net parduoti per kiemturgio aukcioną. Už surinktas lėšas ir toliau organizuosim panašius užsiėmimus.

Daugiafunkcinis centras ir turėtų organizuoti tokius užsiėmimus, tai gal iš jų trūksta, nes direktorė susikoncentravusi kaip pedagogė tik į švietimą, reikėtų kultūros atstovo. Daugiafunkcinis centras ir turėtų traukti gyventojus į bendras veiklas. Ne toks direktorius. Nelabai užsiima su jaunimu, kurio labai mažai. Skaičiavome jaunimą ruošdami projektą „Mobilus jaunimo užimtumas“, atvyktų komanda ir dirbtų važinėdama per 3 seniūnijas dirbdama su jaunimu. Reikia mažiausiai 15 asmenų jaunimo, tai sunkiai surinksime, na jei vertintume jaunimą iki 29 m., tai rasime, bet šiaip jaunimo labai trūksta.

Aš stengiausi jaunimą suburti ir kažką su jais užsiimti, įvairiomis veiklomis, aišku reikėtų rimčiau su jais dirbti, su programomis ir pan., o dabar tik bilijardas lošiam, bendraujam ir pan. Vasarą mažiau ir ateina.

4. Rekomendacijos Kurtuvėnų miestelio tobulinimui.

9) Kokį įvaizdį ateityje turėtų formuoti Kurtuvėnų miestelis?

Na, tai turėtų būti ramus užmiesčio poilsio miestelis, lankytina vieta. Vieni kurtuvėniškiai pasyvūs, niekur nedalyvauja, tai jie nori ramybės ir poilsio namuose, nenori turistų. Na o kiti, dauguma nėra tikrieji kurtuvėniškiai, tai jie nori daugiau turistų ir aktyvių veiklų. O pagrindinė problema, kad vietiniai nesugeba išnaudoti turistų srauto. Yra visos sąlygos, kiemturgio namukai, galima gaminti ir prekiauti suvenyrais, sūrį spausti, rankdarbius nešti, kažką su Kurtuvėnų simbolika daryti. Va dabar sekmadienis, pavasaris, mašinų jau pilna aikštelė, ateina vasara... Tai galima kava prekiauti su aparatu, vietiniai dar nemoka to išnaudoti. O ateitis tikiuosi ir bus poilsio ir rekreacijos zona, savaitgaliui su šeima iš Šiaulių ir aplinkinių vietų, atvažiuos su šeimomis pasivaikščioti, pasėdėti ir pailsėti. Tikiuosi daugiau maitinimo įstaigų.

10) Jau seniai keliama idėja, kad Kurtuvėnuose galima įkurti kurortinės ir sanatorinės paskirties centrą, kuris aptarnautų Šiaulių apskritį. Čia yra galimybės teikti sanatorinio gydymo (pavyzdžiui, gydomojo purvo, masažo, gydomosios mankštos baseine ir kt.) paslaugas. Atsirastų daug darbo vietų jaunimui, išsilavinusiems žmonėms. Kaip Jūs vertintumėte šią idėją?

Teigiamai, viso šito reikėtų paklausti mažosios bendrijos „Kurtuvėnų parko“, nes tai ką vardijate, tai ir planuoja daryti.

11) Pateikiate rekomendacijas dėl Kurtuvėnų miestelio tobulinimo. Kokios prioritetinės sritis Jūs išvelgiate?

Reikia pakeisti vizualinį vaizdą, sutvarkyti įvažiavimą ir gatves, nes įvažiavus į miestelį yra negražus vaizdas. Teritoriją aplinkui, pievas, pelkes, krūmus sutvarkyti, trūksta priežiūros. Gatves, šaligatvius reikia sutvarkyti, nes žymiai mažesni miesteliai susitvarko, o čia nieko nedaroma. Svarbiausia bendrą vaizdą sutvarkyti.

4 Priedas

30 lentelė

Partijų rinkimų programos

Partijų rinkimų programa	Partijų rinkimų programų leidinys
<p>Nr. 6 Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga Orus žmogus – stipri valstybė! Pamatinis gėris – darna. Ją sukūrus Lietuvoje bus gera gyventi. Sieksime, kad šalies gyventojai būtų laimingi ir orūs. Saugosime žmogaus gyvybę ir sveikatą. Puoselėsime darnią šeimą ir bendruomenę. Kursime darnią ekonominę ir politinę aplinką. Užtikrinsime sambūvį su gamta. Remsimės šiais principais:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Darnaus žmogaus 2. Darnios visuomenės 3. Darnaus švietimo 4. Darnios ekonomikos 5. Darnaus valstybės valdymo <p>Kurkime darnią Lietuvą visi kartu!</p>	<p>Per 26 metus Lietuva pasiekė įspūdingų laimėjimų: atkūrėme valstybės Nepriklausomybę; įtvirtinome gyvybiškai svarbią Lietuvos narystę NATO bei Europos Sąjungoje ir Lietuvos, kaip Vakarų pasaulio dalies, statusą; įveikėme pereinamojo laikotarpio, o vėliau – netvarios ūkio plėtros ir globalios ekonomikos svyravimų sukeltus išbandymus. Vis dėlto daug Lietuvos gyventojų savo šalyje nesijaučia laimingi. Tą liudija ir savižudybių, priklausomybių, smurto ir skurdo mastas. Grėsmingiausia nepasitenkinimo gyvenimu Lietuvoje išraiška – nedidelis gimstamumas ir masinė emigracija. LVŽS yra tvirtai įsitikinusi, kad žmogus jaustųsi laimingas ir orus, kad valstybė būtų stipri, bendro gyvenimo rūmas turi būti renčiamas įtvirtinant pamatinį gėrį: saugant žmogaus gyvybę ir sveikatą, užtikrinant sambūvį su gamta, puoselėjant darnią šeimą ir bendruomenę, kuriant darnią ekonominę ir politinę aplinką. Šie pamatiniai gėriai neatsiranda savaime: jų nekuria nei nematoma rinkos ranka, nei viską kontroliuojanti valstybė. Juos kuria asmenų ir bendruomenių sąmoningi veiksmai, kylantys iš bendrų vertybių ir valios pastangų. LVŽS vizija ir siūlomi sprendimai paremti penkių darnų (5D) – darnaus žmogaus, darnios visuomenės ir aplinkos, darnaus švietimo ir kultūros, darnios ekonomikos ir finansų bei darnaus valstybės valdymo – strateginėmis nuostatomis. Rengdami programą, vadovaujamės dviem esminiais principais: profesionalumu ir tikslų įvairiose srityse suderinimu, darna. Neabejojame: pamatinio gėrio – darnos – kūrimas padarys Lietuvą šalimi, kurioje gera gyventi. Tikimės ir Jūsų palaikymo LVŽS programai ir kviečiame ją įgyvendinti kartu!</p>
<p>Nr. 2 Tėvynės sąjungos Lietuvos krikščionys demokratai Atėjo laikas Lietuvoje sukurti vakarietišką gerovę. Kokybiškos ir</p>	<p>Pirmąjį Lietuvos nepriklausomybės dešimtmetį reikšmingai prisidėjome padėdami valstybės suverenumo ir vakarietiškos krypties pamatus. Vėliau pasiekėme energetinę nepriklausomybę ir padarėme šuolį modernizuojant ekonomiką. Dabar atėjo laikas atsigręžti į tyliąją Lietuvos žmonių daugumą – į sąžiningai dirbančius</p>

<p>prieinamos viešos paslaugos. Lygios galimybės visiems norintiems sąžiningai dirbti ir užsidirbti. Užtikrinti teisingumą valstybėje. Kartu kurkime valstybę, kuri verta savo žmonių. Valstybę, kuria galėtume tikėti, pasitikėti ir didžiuotis. Svarbiausi siekiai iki 2021 metų:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kurti gerai apmokamas darbo vietas. Spręsti emigracijos problemą. 2. Užtikrinti aukštą švietimo kokybę ir išsilavinimą kiekvienam. 3. Mažinti biurokratinę naštą. Užtikrinti aukščiausios kokybės viešas paslaugas. 	<p>ir dirbusius piliečius, nusipelnčius vakarietiškos gerovės. Ją sukurti esame pasiryžę per valstybės garantuojamą teisingumą, per kokybiškas ir visiems prieinamas viešąsias paslaugas, per lygias galimybes visiems norintiems sąžiningai dirbti, užsidirbti ir užtikrinti savo šeimos gerovę. Kartu sukursime tokią valstybę, kuri yra verta savo žmonių, kuria galėtume tikėti, pasitikėti ir didžiuotis. Mūsų vizija – teisinga ir pasididžiavimo verta Lietuva. Savo plane Lietuvai pateikiame konkrečius pasiūlymus, kaip šios vizijos katiname pasiekti. Mūsų prioritetai iki 2021 metų yra: <input type="checkbox"/> Lietuvos ūkį paversti gerai apmokamas darbo vietas kuriančia ir tarptautiniu lygiu konkurencinga ekonomika, taip sprendžiant Lietuvai opiausias masinės emigracijos ir senstančios visuomenės problemas; <input type="checkbox"/> įgyvendinti būtinas pertvarkas, kad švietimo sistema mūsų šalyje kiekvienam to siekiančiam suteiktų geriausią išsilavinimą; <input type="checkbox"/> iš pagrindų modernizuoti valstybės valdymą, mažinant gyventojams tenkančią biurokratinę naštą, užtikrinant aukščiausios kokybės viešąsias paslaugas ir sukuriant permainingą lyderystę pasižyminčią valstybės tarnybą. Savo programoje kalbame ir apie kitose srityse laukiančius darbus – nuo sveikatos ir socialinės apsaugos iki kovos su korupcija. Tačiau manome, kad būtent stipri ekonomika, kokybiškas švietimas ir modernizuotas valstybės valdymas yra tai, nuo ko labiausiai priklauso Lietuvos žmonių gerovė ir ryžtas savo ateitį kurti čia, savo Tėvynėje.</p>
<p>Nr. 1 Lietuvos socialdemokratų partija Daugiau darbo vietų, pajamų ir socialinio teisingumo! Lietuvos pilietis turi gyventi saugiai, oriai ir laimingai. Įrodėme, kad vykdomė pažadus. Išaugo vidutinis darbo užmokestis ir pensijos. Sieksime, kad vidutinė alga būtų 1 100 eurų. Senatvės pensija išaugtų trečdaliu. Daugiau lėšų sveikatos ir socialinei apsaugai. Plėsimė būsto pritaikymo žmonėms su judėjimo negalia programą. Būsto pritaikymui – ne ilgiau kaip 6 mėnesiai. Aukštosiose mokyklose besimokančių neįgalųjų skaičių didinsime 50 procentų. Daugiau darbo vietų, mažiau skurdo. Kursime solidaresnę bei teisingesnę Lietuvą!</p>	<p>Lietuvos socialdemokratų partijos tikslas – nuolat auganti ir stiprėjanti žmonių gerovė. Norime, kad kiekvienas Lietuvos pilietis galėtų gyventi saugiai, oriai ir laimingai. Įrodėme, kad galime įgyvendinti pažadus. Per šiuos 4 metus vidutinis darbo užmokestis išaugo nuo 615 eurų iki 748 eurų. Vidutinę senatvės pensiją padidinome iki 255 eurų, nedarbą pavyko sumažinti nuo 13,4 iki 8,3 proc. <input type="checkbox"/> Sieksime, kad: – 2020 m. Lietuvos gyventojų vidutinis darbo užmokestis būtų 1 100 eurų; – minimalus atlyginimas sudarytų pusę vidutinio atlyginimo; – senatvės pensija išaugtų trečdaliu; – išmokos žemdirbiams pasiektų Europos Sąjungos valstybių narių vidurkį. <input type="checkbox"/> Nuosekliai didinsime finansavimą švietimui, mokslui ir kultūrai, sveikatos apsaugai ir socialinei politikai. Kontroliuosime, kad gyventojai gautų tinkamos kokybės paslaugas. <input type="checkbox"/> Įdiegsime naują mokytojų darbo apmokėjimo sistemą, įskaitanti ne tik kontaktines valandas, bet pasirengimą pamokoms, budėjimą. <input type="checkbox"/> Išsaugosime kaimo mokyklą, jungdami jas su gimnazijomis į vientisą mokyklų tinklą. Tai užtikrins, kad kaimo vietovėse išliks kultūros židiniai. Lietuvos žmonės nemokamai galės įgyti aukštąjį bakalauro išsilavinimą, šalies jaunimui sukursime geriausias sąlygas gyventi, kurti ir auginti vaikus, remsime jaunas šeimas įsigyjant pirmąjį būstą. Jauniems žmonėms teiksime finansinę paramą verslui kurti, o pradedantiesiems pasiūlysimė palankesnę mokesčių aplinką. Tęsimė sėkmingą daugiabučių renovaciją. Sieksime teisingesnių mokesčių: turtingesni piliečiai turės labiau prisidėti prie bendros gerovės kūrimo. Sukursime ir įgyvendinsime tautinių bendrijų kultūros ir paveldo išsaugojimo programą. Lietuvos nepriklausomybės ir saugumo stiprinimas – vienas iš mūsų kertinių prioritetų. Stiprinsime ir įtvirtinsime teisinės valstybės principus, demokratiją, ginsime kiekvieno žmogaus teises ir kartu kursime solidaresnę ir teisingesnę Lietuvą.</p>
<p>Nr. 3 Lietuvos laisvės sąjunga (liberalai) Už laimingą ir turtingą Lietuvą! Didėsi atlyginimai – skatinsime verslą, mokesčiai bus mažesni ir paprastesni. Vidutinė alga 2020 m. pasieks 1 450 eurų. Minimali 2017 m. – 450 eurų. Lietuvos išsaugojimas – skatinsime gimstamumą. Teiksime pagalbą augintiems vaikams. Moderni ir sąžininga valdžia – Seimo narių skaičių sumažinsime iki 101. Valstybinės institucijos taps efektyvesnės. Kokybiškas švietimas ir ugdymas – daugiau darželių, stiprios mokyklos, universitetai ir profesinis</p>	<p>Nors Lietuva pamažu tampa visaverte europietiška šalimi, esame visų svarbiausių tarptautinių organizacijų nariai, po truputį kyla gyvenimo kokybė, tačiau ne visi Lietuvoje gali jaustis laimingi ir saugūs. To priežastys – nepriteklus, nepasitikėjimas savimi, aplinkiniais, valstybės ateitimi. Negalime pateisinti situacijos, kad esame viena labiausiai nykstančių Europos tautų, kad mūsų gretas retina alkoholis, savižudybės, emigracija. Lietuvos valstybės pamatai turi būti stiprinami konkrečiomis priemonėmis gerinant žmonių gyvenimo kokybę. Ateinantys 4 metai Seime turi tapti juodo darbo metais, kitaip amžiams liksime užribyje. Įsipareigojame panaudoti sukauptą patirtį ir energiją, kad nepriklausomos Lietuvos vaisiais galėtų džiaugtis daugiau Lietuvos žmonių. Pagrindiniai mūsų prioritetai: 1. Didėjančios pajamos ir gerovė – nes gyventojų pajamų augimas yra efektyviausia priemonė skurdui ir emigracijai stabdyti. Vidutinis atlyginimas 2020 m. turi pasiekti bent 1 450 eurų, o minimalus 2017 m. – 450 eurų. 2. Lietuvos išsaugojimo programa – nes demografinėms problemoms spręsti reikia drąsių priemonių šeimos politikos ir ryšių su užsienio lietuviais srityse. 3. Moderni ir sąžininga valdžia XXI amžiui – nes valdžia ir valstybinės institucijos turi tapti draugiškos piliečiams ir gebančios prisitaikyti prie nuolat besikeičiančio pasaulio. 4. Kokybiškas švietimas ir ugdymas – nes švietimo</p>

<p>mokymas. Gydanti sveikatos sistema – atpiginsime vaistus. Sutrumpinsime eiles gydymo įstaigose.</p>	<p>įstaigose turime auginti ne darbo jėgą, o savarankišką ir išsilavinusią asmenybę, kuri būtų pasirengusi kurti savo laimę Lietuvoje, o žiniomis konkuruoti visame pasaulyje. 5. Gydanti sveikatos sistema – nes vaistai Lietuvoje turi būti pigesni, eilės gydymo įstaigose – trumpesnės, o sveikatos sistema paremta ne „gaisrų gesinimo“ principu, o metodiškumu ir žiniomis.</p>
<p>Nr. 11 Lietuvos lenkų rinkimų akcija Krikščioniškų šeimų sąjunga Šeima – svarbiausias politikos prioritetas užtikrinantis valstybės ateitį: 120 € kas mėnesį kiekvienam vaikui; šeimos kortelė gausioms šeimoms; 5 % PVM maisto produktų krepšeliui; pensijos didinimas susiejant su vidutiniu darbo užmokesčiu; nemokamai skirti būtiniausias vaistus žmonėms sulaukusiems 75 metų; darbo užmokesčio ir socialinių garantijų didinimas; mokyklų tinklo išsaugojimas. Sieksime: mokesčių solidarumo principo – turtingesnis moka daugiau; bankų, prekybos tinklų apmokestinimo; didesnių lėšų savivaldybėms, švietimui, kultūrai, vaikų globai; mokinio krepšelio ir ligonių kasų kvotų modelių keitimo; Seimo narių skaičiaus mažinimo.</p>	<p>Mielieji Lietuvos žmonės! Rinkimai – Jūsų galimybė pareikalauti iš politikų atsakomybės, įsipareigojimo įgyvendinti sprendimus atitinkančius realius žmonių poreikius, kartu auginti piliečių pasitikėjimą valstybe ir kurti jos gerovę. Per šią Seimo kadenciją likome ištikimi savo nuostatoms, kurias grindžiame krikščioniškosiomis vertybėmis. Esame sąžiningi politikai, nepasiduodantys lobistų įtakoms, nevaržomi įsipareigojimais „atidirbti už paramą ar pinigus“. Šeima – svarbiausias politikos prioritetas. Jos gerovės užtikrinimas sprendžia demografijos, emigracijos, socialinės atskirties, visuomenės problemas ir valstybės ateities galimybes: <input type="checkbox"/> 120 eurų kas mėnesį už kiekvieną vaiką, <input type="checkbox"/> šeimos kortelė gausioms šeimoms, <input type="checkbox"/> 5 proc. PVM maisto produktų krepšeliui, <input type="checkbox"/> pensijos didinimas susiejant su VDU, <input type="checkbox"/> nemokamai skirti būtiniausias vaistus žmonėms, sulaukusiems 75 metų, <input type="checkbox"/> darbo užmokesčio ir socialinių garantijų didinimas, <input type="checkbox"/> mokyklų tinklo išsaugojimas. Piliečiai nusivylę teisingumu, neveikimu ir delsimu. LLRA-KŠS – Seimo partija, neįsivėlusį jokių korupcijos skandalą. Būtina šiandien priimti sprendimus dėl liustracijos, tautinių mažumų, žemės gražinimo, žemdirbių keliamų klausimų. Teisingas finansų ir mokesčių naštos paskirstymas, tenkinant visuomenės poreikius, reikalauja didesnių įplaukų į biudžetą. Sieksime: mokesčių solidarumo principo – turtingesnis moka daugiau (1 euro mokestis gaunantiems MMA), bankų, prekybos tinklų apmokestinimo, <input type="checkbox"/> didensio lėšų skyrimo savivaldybėms, švietimui, kultūrai, vaikų globai, <input type="checkbox"/> mokinio krepšelio ir ligonių kasų kvotų modelių keitimo, Seimo narių skaičiaus mažinimo nuo 141 iki 101. Gindami viešąjį interesą, esame dirbančių, vaikus auginančių, pagalbos ir paramos reikalaujančių žmonių pusėje.</p>
<p>Nr. 5 Partija „Tvarka ir teisingumas“ Kurkime Lietuvą, kokia didžiutąsi kiekvienas Lietuvos Respublikos pilietis. Lietuva – nacionalinė valstybė, kurioje įtvirtinta parlamentinė demokratija, klesti tautiškumas, kuriama sąžininga, dora ir laiminga visuomenė, puoselejanti pilietiškumą, krikščionišką pasaulėžiūrą, moralines vertybes ir atvirumą pažangai. Už kiekvieną gimusį vaiką – 3 000 eurų vienkartinė išmoka šeimai. Seniūnijose įsteigsime po šimtą naujų darbo vietų. Verslui – nulinis mokesčio tarifas reinvestuojamam pelnui. Pensijos ir atlyginimai bus indeksuojami pagal kainų augimo indeksą.</p>	<p>Už kiekvieną gimusį vaiką – 3 000 eurų vienkartinė išmoka šeimai. Kiekvienam vaikui kas mėnesį – 100 eurų vadinamųjų vaiko pinigų. Minimalusis mėnesinis atlyginimas 2018 metais – 777 eurai į rankas. 9 proc. lengvatinis PVM ne tik centralizuotai tiekiamai šilumai, bet ir visai šilumos energijos gamybai individualiuose namų ūkiuose. Būtiniausiems maisto produktams – 9 proc. PVM. Kūdikių maistui, jų higienos priemonėms, vaikų rūbams ir avalynei – nulinis PVM tarifas. Kiekvienais metais Lietuvoje papildomai bus išasfaltuojama ne mažiau kaip po 100 kilometrų žvyrkelių. Seniūnijose įsteigsime vidutiniškai po 100 darbo vietų. Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimo proga pastatysime 100 naujų daugiabučių jaunoms šeimoms. Atnaujinsime 4 000 daugiabučių ir visuomeninės paskirties pastatų. Skatinsime individualaus atskiro būsto renovaciją, savininkui gražinant renovacijos metu įsigytų medžiagų ir statybos darbų PVM. Programa „Atgal į Tėvynę“ – vienkartinė 5 000 eurų išmoka grįžtantiems iš emigracijos. Sugrįžusiems suteiksime žemės sklypą būsto statybai. Pensijų amžių sutrumpinsime nuo 65 iki 63 metų. Elektrifikuosime 100 kilometrų geležinkelio tinklo. Padidinsime medicinos personalo ir kultūros darbuotojų darbo užmokestį nuo minimalaus iki planuojamo 999 eurų šalies vidutinio darbo užmokesčio. Įtvirtinsime vieną minimalių pajamų kriterijų vienam asmeniui – bet kuri išmoka pajamų neturinčiam asmeniui sudarys ne mažiau kaip 200 eurų. Kultūrai bus skiriama dvigubai daugiau lėšų. Atnaujinsime 100 šalies istorinių ir architektūrinių paminklų, muziejų ir koncertų salių. Įvesime iki 5 proc. apyvartos solidarumo mokestį daugiau kaip 100 milijonų eurų per metus apyvartą turintiems mažmeninės prekybos centrams ir komerciniams bankams.</p>
<p>Nr. 8 Darbo partija Pagrindinės rinkimų į 2016 m. Seimą programos nuostatos: Sieksime 1 110 eurų vidutinio darbo užmokesčio. Minimalią mėnesinę algą didinsime iki 656 eurų. Vidutinę pensiją didinsime iki 422 eurų. Neapmokestinamųjų pajamų dydį prilyginsime minimaliai mėnesinei algai.</p>	<p>DARBO PARTIJOS PRIORITETAS – GYVENTOJŲ PAJAMŲ DIDINIMAS PASIEKSIME, KAD LIETUVOJE BŪTŲ: <input type="checkbox"/> vidutinis darbo užmokestis – 1 110 eurų; <input type="checkbox"/> minimali mėnesinė alga (MMA) – 656 eurai; <input type="checkbox"/> vidutinė pensija – 422 eurai; <input type="checkbox"/> neapmokestinamasis pajamų dydis (NPD) prilygintas MMA. DARBO PARTIJA GALI IR ŽINO, KAIP VISIEMS ŽENKLIAI PADIDINTI PAJAMAS IR SUSTABDYTI SOCIALINĘ EMIGRACIJĄ: Įgyvendinsime gerai apmokamą darbo vietų kūrimo programą, neapmokestinami įmonių investuojamo pelno ir skirdami ES struktūrinę paramą. Remsime jaunimo įdarbinimą, juos pirmuosius dvejus metus atleisdami nuo pajamų mokesčio ir valstybės lėšomis apmokėdami privalomąjį socialinį draudimą. Padėsime jaunoms ir</p>

<p>Mažinsime būtiniausių maisto produktų ir vaistų kainas, mažindami pridėtinės vertės mokestį iki 5 procentų. Kiekvienam, sulaukusiam 18 metų, skirsime 2 000 eurų išmoką gyvenimo pradžiai. Plėtosime integralią pagalbą (socialinės globos, slaugos namuose) asmenims su negalia ir senjorams. Didinsime sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę.</p>	<p>remtinoms šeimoms apsirūpinti būstu – savivaldybių socialinių būstų statybai per 4 metus skirsime 1 milijardą eurų iš ES ir šalies fondų. Kiekvienam šalies piliečiui, sulaukusiam 18 m., gyvenimo pradžiai skirsime 2 000 eurų paramą. Būtiniausiems maisto produktams ir vaistams taikysime 5 proc. lengvatinį PVM tarifą. Atpiginsime šildymo kainas, skatindami neišnuomoti savivaldybių šilumos tinklų privatiems asmenims ir šilumos energiją gaminti iš biokuro. Įvesime mokytojams papildomas socialines garantijas, skirdami valstybines pensijas už ištarnautus metus. Išsaugosime kaimiškas mokyklas, taikydami joms papildomą finansavimą. Sieksime, kad švietimo finansavimas sudarytų 6 proc. BVP. Sumažinsime Seimo narių skaičių nuo 141 iki 111, ministerijų tarnautojų skaičių, ūkio subjektus kontroliuojančių institucijų skaičių – nuo 58 iki 29. □ Padarysime Lietuvą saugiu ir patikimu gyvenimui ir investicijoms kraštu. □ Panaikinsime Lietuvos žemės ūkių finansinį diskriminavimą ir reikalavime padidinti neteisingai mažas tiesiogines ES išmokas iki ES vidurkio.</p>
<p>Nr. 13 Politinė partija „Lietuvos sąrašas“ Tėvynę kuriame kartu! Kad būtume stiprūs, suteikti visiems lygias galimybes mokytis ir dirbti. Kad neskurstume, neapmokestinti pajamų, reikalingų žmogui ir šeimai išgyventi. Kad būtume saugūs, užtikrinti žmogaus teisių apsaugą ir teisingumą. Geriau rūpintis žmonių sveikata. Kad pasitikėtume savo valstybe, tartis visais žmonėms svarbiais klausimais. Įveikti korupciją ir pareigūnų savivalę.</p>	<p>Metas keisti esamą valstybės valdymą politika, kuri stiprintų tautą ir Lietuvai padėtų išlikti savimi. Todėl kviečiame atkurti laisvą piliečių Respubliką su stipria savivalda, pereiti prie socialinės rinkos ekonomikos – solidarios visuomenės pagrindo. Stiprinti tautai gyvybiškai svarbias švietimo, mokslo, kultūros sritis, nes nuo jų priklauso piliečių kūrybinės galios, tautos tapatybė ir laisvė. Telksime politines ir intelektualines jėgas, kad Lietuva įgytų ateities perspektyvą ir veiksmingai gintų savo nacionalinius interesus. Kad dirbantys žmonės neskurstų, siūlome keisti ekonominį valstybės modelį solidariu. Neapmokestinti pajamų, būtinų asmeniui ir šeimai išgyventi. Šeimoms, auginančioms vaikus, suteikti pajamų mokesčio ir pirmojo būsto palūkanų lengvatas. Atverti finansavimo šaltinius smulkiąjam verslui, inovatyvioms bendrovėms. Kad valstybę kurtume kartu ir ja pasitikėtume, turime grąžinti valdžią piliečiams. Užtikrinti viešą tarimąsi visuomenei svarbiais klausimais, pilietinę institucijų ir finansų kontrolę. Įtvirtinti ūkiškai savarankiškas seniūnijas. Pertvarkyti biurokratiją į Lietuvai įsipareigojusią valstybės tarnybą. Kad sutvirtintume Lietuvos galias, privalome švietimą, mokslą, kultūrą paversti valstybės prioritetu. Suteikti vaikams lygias galimybes siekti mokslo. Gražinti mokyklai jos paskirtį – ugdyti asmenybes, pasitelkus šviesiausius šalies protus, padidinus švietimo ir mokslo lėšų dalį mokiniam, mokytojams, mokslininkams. Rūpintis lietuvių puoselėjimu. Kad Lietuvos piliečiai būtų saugūs ir orūs, turime užtikrinti teisingumą valstybėje. Pasitelkus pilietinę kontrolę iš esmės sumažinti politinę korupciją, pareigūnų ir politikų savivalę, užtikrinti įstatymų viršenybę ir žmogaus teisių apsaugą.</p>
<p>Nr. 12 Lietuvos žaliųjų partija Siekiamo, kad Lietuva būtų saugi ir švari šalis. Norime, kad būtų gerbiamas kiekvienas žmogus. Kad būtų saugoma gamta. Norime sukurti Lietuvą, kurioje: gausite didesnius atlyginimus, nes mažinsime darbo mokesčius; už šiukšlių išvežimą mokėsite tiek, kiek jų išmesite; valgysite sveiką maistą; pas gydytojus pateksite greitai; gyvensite apšiltintuose namuose; už šildymą mokėsite mažiau; reikalingą pagalbą gausite savo namuose; būsite tikri dėl pensijų, išmokų ir pašalpų dydžių.</p>	<p>Pakeisime rinkimų sistemą taip, kad galėtumėte pasirinkti iš visų partijų ir nepartinių kandidatų. Derybomis su Baltarusija stabdysime Astravo atominės elektrinės statybas. Mokestis už atliekų tvarkymą priklausys nuo atliekų kiekio, o ne buto ploto. Didinsime energijos gamybą iš atsinaujinančių išteklių, skatinsime taupymą, spartinsime pastatų renovaciją. Užtikrinsime, kad išlaidos už energiją gyventojams sudarytų mažiausią šeimos biudžeto dalį. Remsime smulkiuosius, vidutinius ir ekologinius ūkius, skatinsime jų kooperaciją. Neleisime naudoti GMO ir sveikatai pavojingų chemikalų Lietuvos žemės ūkyje. Įgyvendinsime sveikatos draudimo principą „pinigai – paskui ligonį“, taip panaikindami eiles sveikatos priežiūros įstaigose. Vaikams darželiuose ir mokyklose bus tiekiamas sveikas maistas, o pradinė klasių mokiniai maitinsis nemokamai. Pertvarkysime mokesčius už studijas, kad aukštasis išsilavinimas būtų prieinamas visiems jo siekiantiems. Į mokyklų švietimo programą įtrauksime socialinių įgūdžių ugdymo, lytinio švietimo, sveikatingumo, verslumo ugdymo modulius. Kartu su kultūros ir meno ekspertais parengsime ilgalaikę Lietuvos kultūros strategiją. □ Sudarysime galimybę namuose kurti mažus šeimos darželius (iki 5 vaikų). Įkūrusius pirmąjį verslą pirmuosius trejus metus atleisime nuo pelno mokesčio. □ Mažinsime darbo apmokestinimą, plėsimė mokestinę bazę per ekologinius ir taršos mokesčius, kad žmonės, rinkdamiesi gyvenimo būdą, taupytų savo pinigus. Pritarsime civilinei partnerystei tarp tos pačios lyties asmenų. Sieksime, kad pabėgėlių priėmimas ir perkėlimas ES būtų efektyviai kontroliuojamas ir aiškus.</p>

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Vyriausioji rinkimų komisija (2016). 2016 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai.

Anoniminės anketos ir pusiau struktūruoto interviu teorinis pagrindimas

Anoniminės anketos teorinis pagrindimas

Klausimų dalys	Klausimai	Teoriniai tyrimo pagrindai
Bendruomenės narių charakteristika	1) Jūsų amžius. 2) Jūsų išsilavinimas. 3) Jūs esate 4) Jūsų darbinės veiklos sritis. 5) Vieta, kurioje Jūs dirbate: 6) Kaip keičiasi gyventojų skaičius Kurtuvėnuose? 7) Kurio amžiaus gyventojai sudaro daugumą Kurtuvėnuose?	Remiantis 2014 – 2020 metų Nacionalinė pažangos programa efektyvus žmogiškųjų išteklių potencialo naudojimas, darbingų gyventojų kokybiškas užimtumas yra visos visuomenės gerovės ir pagalbos negalintiems pakankamai užsidirbti pagrindas. Tik 7 proc. bendrojo lavinimo baigiamosios pakopos (10-12 klasių) mokinių tikisi susieti savo ateitį su vietove, kurioje gimė ir užaugo (Jasaitis, 2014).
Vietos institucijų įtaka gyvenimo kokybei	8) Įvertinkite šių institucijų įtaką Kurtuvėnų raidai pagal keturių balų sistemą 9) Įvertinkite bendrą gyvenimo kokybę Kurtuvėnuose 10) Įvertinkite gyventojų saugumo situaciją Kurtuvėnuose:	Remiantis Nefu (2009) bendruomenės funkcionavimui būtina partneriška veikla siekiant gerinti gyvenimo kokybę gyventojams, teikti socialinę pagalbą, kuri negalima be partneriškos veiklos su vietos valdžia (seniūnija), bažnyčia (parapija), mokykla ir kultūros įstaigomis.
Esamos situacijos identifikavimas	11) Įvertinkite galimybę susirasti jūsų profesinį pasirengimą atitinkantį darbą Kurtuvėnuose 12) Įvertinkite, kurios socialinės grupės kelia daugiausia rūpesčių Kurtuvėnų gyventojams pagal trijų balų sistemą: 13) Įvertinkite aktyvaus poilsio galimybes Kurtuvėnuose trijų balų sistema:	Žaliojoje knygoje (2010) teigiama, kad ateityje kaimas galėtų būti panaudotas kaip rekreaciniai ištekliai žmonių gyvenimo kokybei gerinti. Ypač aktualios tampa tokios priemonės, kurios sudaro jiems geresnes sąlygas praleisti laisvalaikį ne intensyvaus žemės ūkio užterštos, bet poilsiui tinkamos gamtos apsuptyje (Žalioji knyga, 2010) Socialinių įmonių, kaip ir bendruomeninių organizacijų paskirtis – solidarumo ir bendradarbiavimo skatinimas aplinkosaugos, socialinės atskirties ir skurdo mažinimo kryptimi (Tremblay ir kt., 2010).
Kurtuvėnų vietovės tobulinimo kryptys	14) Įvertinkite, kurias įmones ar įstaigas, kuriose atsirastų naujų darbo vietų, galima sukurti Kurtuvėnų gyvenvietėje 15) Jau seniai keliama idėja, kad Kurtuvėnuose galima įkurti kurortinės ir sanatorinės paskirties centrą, kuris aptarnautų Šiaulių apskritį. Čia yra galimybės teikti sanatorinio gydymo (pavyzdžiui, gydomojo purvo, masažo, gydamosios mankštos baseine ir kt.) paslaugas. Atsirastų daug darbo vietų jaunimui, išsilavinusiems žmonėms. Įvertinkite šią idėją trijų balų sistema 16) Vietos bendruomenės, bendradarbiaudamos su verslininkais ir savivaldybės įstaigomis, daug kur bando pačios spręsti gyventojų problemas, tvarkyti aplinką, kurti naujas darbo vietas. Įvertinkite Kurtuvėnams reikalingų pokyčių sritis trijų balų sistema	Tikrasis strateginis, kūryba pagrįstas valdymas prasideda tada, kai formuluojami tokie kaimo vystymo sprendimai, kurie duoda peno tolimesniems veiksams numatyti, naujoms idėjoms atsirasti ir sukuria didelę, ne vienasmenę naudą (Vaišnoraite, 2012). Pagrindinis kaimo bendruomenių veiklos Lietuvoje tikslas yra, anot Aleksandravičiaus ir Žukovskio (2011), skatinti gyventojus, kad jie stengtųsi pagerinti savo gyvenimo sąlygas, motyvuoti juos saviugdai ir kultūrinei saviraiškai, sustiprinti solidarumo bei bendruomeniškumo apraiškas, siekti užkirsti kelią socialinės atskirties plitimui. Kaip teigė Jasaitis (2006): „Vienu svarbiausių kaimo plėtros veiksnių yra <i>partnerystė</i> tarp bendruomenių, valdžios institucijų ir verslo struktūrų, o pagrindinė veiklos kryptis – <i>iniciatyvos</i> , „iš apačios“ skatinimas“. Kaimo vietovėse reikalingi esminiai pertvarkymai laikantis subalansuotumo, tolygumo, partnerystės, subsidiarumo, decentralizacijos, „iš apačios į viršų“ nukreipto vektoriaus, integruotumo ir kitų kaimo plėtros principų (Ališauskas, Jakienė, Jankauskienė, 2007).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Pusiau struktūruoto interviu teorinis pagrindimas

Klausimų dalys	Klausimai	Teoriniai tyrimo pagrindai
Esamos situacijos identifikavimas	<p>1. Gal galite trumpai pristatyti dabartinę Kurtuvėnų miestelio socioekonominę situaciją? Kaip ją apibūdintumėte?</p> <p>2. Kas Jūsų manymu turi didžiausią įtaką Kurtuvėnų raidai?</p>	<p>Kaimo vystymo strateginiai sprendimai, formuluojami atsižvelgiant į kaimo bendruomenės ir kitų socioekonominių grupių poreikius bei vietovės potencialą (Vaišnoraitė, 2012).</p> <p>Remiantis Nefu (2009) bendruomenės funkcionavimui būtina partneriška veikla siekiant gerinti gyvenimo kokybę gyventojams, teikti socialinę pagalbą, kuri negalima be partneriškos veiklos su vietos valdžia (seniūnija), bažnyčia (parapija), mokykla ir kultūros įstaigomis.</p>
Konkurencinis identitetas	<p>3. Kuo Kurtuvėnų miestelis skiriasi nuo kitų užmiesčio vietovių?</p> <p>4. Kaip Jūs vertinate kuriamą Kurtuvėnų identitetą ir kaip manote, kokia linkme toliau turėtų būti dedamos pastangos?</p> <p>5. Kaip manote, kas turėtų labiau prisidėti prie Kurtuvėnų identiteto (išskirtinumo) formavimo?</p>	<p>Moksliniuose tyrimuose (Kaimiškujų vietovių įtaka Lietuvos regionų gyvenimo kokybei ir sanglaudai, 2006) tvari kaimo plėtra orientuota į kaimo gyventojų gyvenimo kokybės gerinimą, kaimo ūkinės ir socialinės infrastruktūros ir bendruomeninių ryšių tobulinimą, kraštovaizdžio etnokultūros ir gamtinio paveldo apsaugą ir puoselėjimą, išsaugant kaimo materialinį bei dvasinį paveldą, kaip vietovės išskirtinumą.</p> <p>Anzelytė (2013) teigė, kad kaimo vystymo procesai apima kraštovaizdžio ir etnografinio savitumo išsaugojimą, etninės kultūros puoselėjimą ir identiteto suvokimą kaimiškosiose vietovėse.</p>
Vietos ištekliai, partnerystė ir potencialas	<p>6. Kaip vertinate Kurtuvėnų miestelio vietos infrastruktūrą ir išteklius? Ar vietos ištekliai yra pakankami miestelio gyventojų gyvenimo kokybei užtikrinti? Pagrįskite savo atsakymą.</p> <p>7. Kaip Jūs manote, kaip būtų dar galima panaudoti vietos išteklius? Kur matote vystymosi potencialą?</p> <p>8. Kaip vertinate institucijų/organizacijų bendradarbiavimą – partnerystę, siekiant Kurtuvėnų miestelio plėtros ir vystymo?</p>	<p>Būtina skatinti bendruomenių verslumą, siejamą su teritorine savivalda, sprendimų priėmimo įgyvendinimu ir kontrolei bei gyventojų įgalinimu savivaldžiai veikti vietos lygmeniu (Pilipavičius, 2011).</p> <p>Korshing ir Allen (2004) požiūriu, bendruomenių verslumas – tai savarankiškumo pajėgumo išraiška, kaip žinojimas ir gebėjimas stiprinti ir vystyti fizinę bei socialinę infrastruktūrą, garantuojančią kaimo vietovės plėtros ekonominį gyvybingumą.</p> <p>Remiantis Nefu (2009) bendruomenės funkcionavimui būtina partneriška veikla siekiant gerinti gyvenimo kokybę gyventojams, teikti socialinę pagalbą, kuri negalima be partneriškos veiklos su vietos valdžia (seniūnija), bažnyčia (parapija), mokykla ir kultūros įstaigomis.</p>
Rekomendacijos Kurtuvėnų miestelio tobulinimui.	<p>9. Kokį įvaizdį ateityje turėtų formuoti Kurtuvėnų miestelis?</p> <p>10. Jau seniai keliama idėja, kad Kurtuvėnuose galima įkurti kurortinės ir sanatorinės paskirties centrą, kuris aptarnautų Šiaulių apskritį. Čia yra galimybės teikti sanatorinio gydymo (pavyzdžiui, gydomojo purvo, masažo, gydamosios mankštos baseine ir kt.) paslaugas. Atsirasų daug darbo vietų jaunimui, išsilavinusiems žmonėms. Kaip Jūs vertintumėte šią idėją?</p> <p>11. Pateikiate rekomendacijas dėl Kurtuvėnų miestelio tobulinimo. Kokios prioritetinės sritis Jūs įžvelgiate?</p>	<p>Tikrasis strateginis, kūryba pagrįstas valdymas prasideda tada, kai formuluojami tokie kaimo vystymo sprendimai, kurie duoda peno tolimesniems veiksams numatyti, naujoms idėjoms atsirasti ir sukuria didelę, ne vienasmenę naudą (Vaišnoraitė, 2012).</p> <p>Vienas žymiausių moderniosios vadybos atstovų Drucker (1995) mėgdavo pabrėžti, jog svarbu ne spręsti kylančius klausimus vietovėje, bet koncentruoti dėmesį ir pastangas naujų strateginių galimybių identifikavimui ir jų nuosekliai realizavimui.</p>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

**Jaunimo neformalaus lavinimo strategijos tobulinimas
skirtingo urbanizacijos lygio vietovėse**



**Bendruomenės inicijuota plėtra kaimiškiose vietovėse:
Kurtuvėnų bendruomenės atvejis**

